

Utbildning av lärarutbildare

Lärarutbildningskommitténs (LUK) slutbetänkande

Ur KB:s samlingar

Digitaliserad år 2013

National Library
of Sweden

Utbildning av lärarutbildare

Lärarutbildningskommitténs (LUK) slutbetänkande

Statens offentliga utredningar

1973: 42

Utbildningsdepartementet

Utbildning av lärarutbildare

Lärarutbildningskommitténs (LUK) slutbetänkande
Stockholm 1973

ISBN 91-38-01684-2

Till Statsrådet och chefen för utbildningsdepartementet

Med skrivelse den 28 december 1972 överlämnade lärarutbildningskommittén sitt huvudbetänkande Fortsatt reformering av lärarutbildningen (SOU 1972:92) och Förslag till studieplaner (SOU 1972:93). Tidigare hade fyra stencilerade betänkanden överlämnats. Det nu föreliggande betänkandet utgör förslag till behörighet för och utbildning av lärarutbildare som ska medverka i den av LUK i huvudbetänkandet föreslagna ämnesutbildningen och praktisk-pedagogiska utbildningen av lärare i LUK-ämnena.

LUK:s sekretariat har vid utarbetande av slutbetänkandet bestått av skoldirektör Britta Stenholm, huvudsekreterare, och yrkesvalslärare Gunilla Nordquist, sekreterare. Inom sekretariatet har som biträden tjänstgjort Ulla Hultman och Ann Åkerblom.

Lärarutbildningskommittén får härmed vördsamt överlämna sitt slutbetänkande. Därmed har de sakkunniga slutfört sitt utredningsuppdrag.

Stockholm den 31 oktober 1973

Stig Alemyr

*Carl Tomas Edam
Paul Högberg
Ernst Olsson
Henry Persson*

*Lars Gustafsson
Bertil Junel
Jan-Olof Olsson
Britta Stenholm*

Innehåll

I Redogörelser

Kapitel 1 *LUK:s direktiv och arbete i fråga om utbildning av lärarutbildare* 11

1.1 Bakgrund	11
1.2 Direktiv	12
1.3 Remisser	12
1.4 Experter	12
1.5 Undersökningar	12
1.6 Sammanträden	13

Kapitel 2 *Nuvarande bestämmelser om behörighet för tjänst Befintlig och planerad utbildning av lärarutbildare* 14

2.1 Inledning	14
2.2 Bestämmelser om behörighet	14
2.2.1 Lärare vid filosofisk fakultet	14
2.2.2 Lärare vid lärarhögskola	15
2.2.2.1 Lärare i pedagogik	15
2.2.2.2 Lärare för metodik- och ämnesutbildning	15
2.2.2.3 Rektor och lärare vid FoD-skola, rektor och handledare vid praktikskola	16
2.2.2.4 Fortbildningsledare, fortbildningskonsulent	17
2.2.3 Enheter för utbildning av lärare i LUK-ämnena	17
2.2.3.1 Ordinarie tjänster för lärare i pedagogik	17
2.2.3.2 Lärare i ämnesmetodik och motsvarande samt övriga lärare	17
Gymnastik- och idrottshögskolorna	17

Seminarierna för huslig utbildning	17
Slöjdlärarseminariet	18
Teckningslärarinstitutet	18
Musikhögskolorna	18
2.2.4 Lärare i LUK-ämnena vid förskoleseminarium och vid lärarhögskolas förskollärlinje	18
2.3 Befintlig och planerad utbildning av lärarutbildare	19
2.3.1 Utbildning av lärare inom UKÄ:s område	19
2.3.2 Pedagogisk grundutbildning och fortbildning för olika grupper inom SÖ:s område	20
2.3.3 Utbildning av lärare i LUK-ämneslärarutbildning	22

Kapitel 3 *LUK:s enkät till lärarutbildare vid nuvarande enheter för utbildning av LUK-ämneslärare* 23

3.1 Enkätens uppläggning, svarsprocent m. m.	23
3.1.1 Bakgrund och syfte	23
3.1.2 Svarsprocent	23
3.1.3 Lärarnas utbildning	24
3.2 Innehåll och tendenser i svaren	25
3.3 Några slutsatser	31

II LUK:s förslag

Kapitel 4 *Behörighet till tjänst i ämnesutbildning och praktisk-pedagogisk utbildning av lärare i LUK-ämne* 33

4.1 Lärare i ämnesutbildningen	33
4.1.1 Medverkande	33

Kapitel 6 <i>Befattningsutbildning av medverkande i den praktisk-pedagogiska utbildningen</i>	83
6.1 Inledning	83
6.2 Utbildningens uppbyggnad	84
6.2.1 Val av utbildningsmodell	84
6.2.2 Utbildningens omfattning	86
6.2.3 Utbildningens planering	87
6.3 Utbildning för de olika grupperna	89
6.3.1 Grupp I — introduktionsutbildning	89
6.3.2 Grupp II — fortbildning	90
6.3.3 Grupp III — pedagogisk-administrativ utbildning	91
6.3.4 Grupp IV — skoledarutbildning	92
6.3.5 Sammanfattning av förslaget till befattningsutbildning	92
6.4 Kommentar till förslaget till studieplan	94
6.4.1 Studieplanens disposition	94
6.4.2 Mål och kursinnehåll	95
6.4.3 Ungefärlig fördelning av tiden på olika huvudmoment	96
6.5 Fortbildning i annan form	96

Kapitel 7 <i>LUK:s förslag till särskild befattningsutbildning m. m. för nu verksamma lärarutbildare i LUK-ämnena</i>	99
7.1 Inledning	99
7.2 Utbildningsbehov	100
7.3 Deltagande i, uppbyggnad och omfattning av den särskilda befattningsutbildningen	102
7.3.1 Tidpunkt för utbildningen	102
7.3.2 Deltagande i utbildningen	103
7.3.3 Utbildningens organisation	104
7.4 Innehållet i den särskilda befattningsutbildningen	105
7.5 Komplettering av ämneskunskaper	108
7.6 Sammanfattning	109

Kapitel 8 <i>Befattningsutbildningens ledning och genomförande</i>	111
8.1 Ledning	111
8.1.1 Inledning	111

8.1.2 Nuvarande förhållanden	112
8.1.3 Förändringar påkallade av LUK:s förslag	113
8.1.4 Befattningsutbildningens ledning tills vidare	114
8.1.4.1 Den centrala ledningen	114
8.1.4.2 Den regionala ledningen	115
Organisation	115
Innehåll	117
8.1.4.3 Ledningen av den särskilda befattningsutbildningen för nu verksamma lärarutbildare i LUK-ämnena	118
8.2 Tidpunkt för genomförande av LUK:s förslag	119

Kapitel 9 <i>Kostnadsberäkningar</i>	121
9.1 Allmänt	121
9.2 Introduktionsutbildning av medverkande i ämnesutbildningen	123
9.3 Fortbildning av medverkande i ämnesutbildningen	123
9.4 Utbildning av den pedagogisk-administrativa ledningspersonalen vid ämnesinstitutionerna	124
9.5 Introduktionsutbildning av medverkande i den praktisk-pedagogiska utbildningen	124
9.6 Fortbildning av medverkande i den praktisk-pedagogiska utbildningen	125
9.7 Pedagogisk och pedagogisk-administrativ utbildning av studierektorer vid lärarhögskolas ämneslärarlinje	126
9.8 Särskild befattningsutbildning m. m. för nu verksamma lärarutbildare i LUK-ämnena	127
9.9 Sammanfattning	127

Kapitel 10 <i>Sammanfattning</i>	129
10.1 LUK:s förslag i sammandrag, betänkandets indelning	129
10.2 Redogörelser — kapitel 1—3	129
10.3 LUK:s förslag — kapitel 4—9	130

Kapitel 11 <i>Summary in English</i> . . .	138
11.1 Introduction	138
11.2 Appointments and qualifications	138
11.3 Regular role training	139
11.4 Special role training	139
11.5 Tables	140

<i>Reservation</i>	142
------------------------------	-----

<i>Bilaga 1</i> Förslag till studieplan för befattningsutbildning av medverkande i LUK-ämnesutbildning	145
--	-----

1.1 Organisation	145
1.1.1 Introduktionskurs A 1, 2 veckor	145
1.1.2 Uppföljningskurs A 2, 1 vecka	145
1.1.3 Fortbildningskurs B, 2 veckor, inom och utanför institutionerna	145
1.1.4 Pedagogisk kurs C 1, 6 veckor	145
1.1.5 Pedagogisk-administrativ kurs C 2, 4 veckor	145
1.2 Mål	145
1.3 Kursinnehåll	146
1.3.1 Förutsättningar	146
1.3.1.1 Den högre utbildningens mål, organisation och arbetsformer	146
1.3.1.2 Den vuxenstuderandes situation	146
1.3.1.3 Sociala utbildningsfrågor	146
1.3.1.4 Studieplaner, studiekurser, kurser och utbildningsinnehåll	146
1.3.1.5 Lokaler, läromedel och övriga resurser	146
1.3.2 Utbildningsprocessen	146
1.3.2.1 Inlärningsförloppet	146
1.3.2.2 Ämnesutbildarrollen	146
1.3.2.3 Undervisningsformer och arbetssätt	146
1.3.2.4 Samverkan och sociala relationer	146
1.3.2.5 Utvärdering	146
1.3.2.6 Forskning och utvecklingsarbete	147

1.3.2.7 Vissa läromedelsfrågor	147
--	-----

1.4 Anvisningar till innehållet	147
---	-----

<i>Bilaga 2</i> Förslag till studieplan för befattningsutbildning av medverkande i praktisk-pedagogisk utbildning av lärare i LUK-ämnen	150
---	-----

2.1 Organisation	150
2.1.1 Introduktionskurs Aa, 2 veckors sommarkurs	150
2.1.2 Studier under terminstid, kurs Ab	150
2.1.3 Fortbildningskurs B, 1 vecka varje termin under terminstid	150
2.1.4 Pedagogisk kurs C 1, 6 veckor	150
2.1.5 Pedagogisk-administrativ kurs C 2, 4 veckor	151
2.1.6 Delmoment i skolläda- rutbildning, kurs D, 4 veckor eller längre	151
2.1.7 Anmärkning	151
2.2 Mål	151
2.3 Kursinnehåll	151
2.3.1 Förutsättningar	151
2.3.1.1 Skolans och lärarut- bildningens mål	151
2.3.1.2 Lärarutbildningen och samhället	151
2.3.1.3 Lärarkandidatens si- tuation	151
2.3.1.4 Lärarutbildningens or- ganisation	151
2.3.1.5 Utvecklings- och so- cialpsykologisk för- djupning	151
2.3.1.6 Utbildningsplaner	152
2.3.1.7 Utbildningsstoff	152
2.3.1.8 Utbildningssituationen	152
2.3.2 Utbildningsprocessen	152
2.3.2.1 Inlärningsförloppet	152
2.3.2.2 Lärarutbildarrollen	152
2.3.2.3 Undervisningsformer och arbetssätt	152
2.3.2.4Handledningens me- todik	152

2.3.2.5	Samverkan och sociala relationer — arbetslaget	152
2.3.2.6	Lärarytildaren som utvärderare	152
2.3.2.7	Pedagogiskt forsknings- och utvecklingsarbete	153
2.4	Anvisningar till innehållet	153

Bilaga 3 Förslag till studieplan för särskild befattningsutbildning för nu verkssamma lärarytildare i LUK-ämnena . 155

3.1	Organisation	155
3.2	Mål	155
3.3	Kursinnehåll	155
3.3.1	Förutsättningar	155
3.3.1.1	Den högre utbildningens mål, organisation och arbetsformer	155
3.3.1.2	LUK-ämnesutbildarens nya situation	155
3.3.1.3	Studieplaner, studiekurser, kurser och utbildningsinnehåll samt utbildningsplaner	156
3.3.1.4	Lokalernas utrustning	156
3.3.2	Utbildningsprocessen	156
3.3.2.1	Ämnesutbildarrollen	156
3.3.2.2	Undervisningsformer och arbetsätt	156
3.3.2.3	Forskning och utvecklingsarbete	156
3.3.2.4	Vissa läromedelsfrågor	156
3.4	Anvisningar till innehållet	156

Bilaga 4 Utkast till författningsändringar jämte kommentarer 158

4.1	Utkast till Kungl. Maj:ts kungörelse om ändring i stadgan (1968: 318) för lärarytiskolorna	158
4.2	Kommentar till stadgan för lärarytiskolorna	164
4.3	Utkast till Kungl. Maj:ts kungörelse om ändring i kungörelsen (1968: 319) om viss personal för lärarytildning m. m.	167

4.4	Kommentar till kungörelsen om viss personal för lärarytildning m. m.	168
4.5	Utkast till Kungl. Maj:ts kungörelse om ändring i universitetsstadgan (1964:461)	169
4.6	Kommentar till universitetsstadgan	170

Bilaga 5 Förteckning över ledamöter, experter och sekretariat 171

1 LUK:s direktiv och arbete i fråga om utbildning av lärarutbildare

1.1 Bakgrund

I januari 1973 överlämnade LUK sitt huvudbetänkande Fortsatt reformering av lärarutbildningen (SOU 1972:92) och Förslag till studieplaner (SOU 1972:93). Vi har där lagt fram förslag om reformering av utbildningen av lärare i barnkunskap, barn- och ungdomskunskap, bostads/miljökunskap, dramatik, ergonomi, familjekunskap, formgivning, gymnastik, hemkunskap, konsumentkunskap, kostkunskap, slöjd, teckning samt delar av ämnena ekonomi, konst och konst- och musikhistoria.

Den föreslagna utbildningen består av tre års ämnesstudier i minst två ämnen förlagda till ämnesinstitutioner knutna till den lokala högskoleenheten samt praktisk-pedagogisk utbildning. Den senare föreslås bestå av lärarinriktad yrkesförberedelse om sammanlagt åtta veckor parallellt med ämnesstudierna samt ett års utbildning vid lärarhögskolas ämneslärarlinje efter avlagd fil. kand.-examen.

Utredningsuppdraget gäller även behörighetsbestämmelser för och utbildning av lärarutbildare i de ämnen som omfattas av LUK:s uppdrag. I nu föreliggande betänkande framlägger LUK förslag om dels tjänster och behörighetsbestämmelser, dels befattningsutbildning för lärare vid universitetens LUK-ämnesinstitutioner och för lärare i LUK-ämnena vid lärarhögskola. Betänkandet innehåller också förslag om sär-

skild befattningsutbildning av engångskaraktär för nuvarande utbildare av LUK-ämneslärare som avser att medverka i den reformerade utbildningen.

Särskild utbildning av lärarutbildare förekommer såvitt LUK kunnat finna endast i begränsad omfattning. Lärare vid nuvarande enheter för utbildning av lärare i LUK-ämnena och lärare vid lärarhögskolor erbjuds dock ett omfattande fortbildningsprogram i form av studiedagar och frivilliga kurser. Vid universiteten förekommer särskild utbildning av lärare hittills i mera begränsad omfattning. Krav på pedagogisk utbildning av lärare inom den högre utbildningen har rests allt starkare genom åren. LUK har genom samarbete med representanter för universitetskanslersämbetet (UKÄ) kunnat ta del av hittills gjorda erfarenheter av arbetet med uppbyggnaden av befattningsutbildning för olika grupper av lärare inom UKÄ:s område. Det är LUK:s uppfattning att kommande utbildning av lärare i LUK-ämnena inom den högre utbildningen bör utformas efter i princip samma linjer som utbildning av lärare i andra högskoleämnena. Ramen för befattningsutbildningen måste alltså utformas så att LUK-ämnenas speciella krav kan tillgodoses.

LUK har samarbetat med representanter för skolöverstyrelsen (SÖ) i frågor som gäller grundutbildning och fortbildning av lärare som medverkar i olika lärarutbildningar. Erfarenheterna från hittillsvarande be-

fattningsutbildning för lärare vid universitet och högskolor ger vid handen att i huvudsak samma komponenter bör ingå i all sådan utbildning, medan innehållet bör ges olika inriktning beroende på lärarens ämne och uppgifter. De förslag till reguljär befattningsutbildning som LUK lägger fram har därför fått en mera generell utformning. Förslaget om särskild befattningsutbildning av nuvarande utbildare av LUK-ämneslärare är däremot helt knutet till våra tidigare avlämnade förslag om reformering av LUK-ämneslärarutbildningen och de problem som följer med reformen.

1.2 Direktiv

LUK:s direktiv, anmälda av statsrådet Möberg i konselj den 8 november 1968, har redovisats i LUK:s betänkande Fortsatt reformering av lärarutbildningen (SOU 1972:92 s. 16). De uppgifter enligt direktiven som återstår är följande.

"De sakkunniga bör också avge förslag beträffande utbildning och behörighetsbestämmelser för de lärare som ska medverka i utbildningen av blivande lärare." Dessa frågor behandlas i kapitlen 4, 5, 6 och 7 samt bilagorna 1—3. LUK har för de förslag som återfinns i huvudbetänkandet beräknat kostnader, presenterat förslag till författningsändringar, plan för genomförandet och förslag till övergångsanordningar. Även för de frågor som behandlas i föreliggande betänkande har kostnadsberäkningar utförts och förslag till författningsändringar utarbetats. Dessa förslag och beräkningar framlägs i kapitlen 8 och 9 samt bilaga 4.

1.3 Remisser

I LUK:s huvudbetänkande finns en fullständig redogörelse för de remissyttranden som LUK fram till i oktober 1972 avlämnat till Konungen eller till andra myndigheter. LUK har efter denna tidpunkt avgett remissyttranden eller lämnat synpunkter i följande frågor.

Till Konungen

den 12 april 1973 remissyttrande över filmutredningens betänkande Samhället och filmen del II (SOU 1972:9).

Till skolöverstyrelsen

den 15 februari 1973 synpunkter på SÖ:s förslag angående utredning om vissa åtgärder i syfte att minska övertaligheten av vissa lärarkategorier vid gymnasieskola m. m.

Till litteraturutredningen

den 12 april 1973 synpunkter på litteraturutredningens expertbetänkande Litteraturen i skolan (SOU 1973:1).

1.4 Experter

LUK:s arbete har till stor del förberetts i olika expertgrupper. Frågor som gäller utbildning av lärare som medverkar i den av LUK föreslagna ämnesutbildningen har beretts av experter i de olika LUK-ämnena. Frågor som rör utbildningen av lärare som ska medverka i den praktisk-pedagogiska utbildningen av lärare i LUK-ämnena har förberetts av andra experter. En särskild expert har medverkat vid utformandet av den enkät till lärarutbildare som LUK skickat ut, och andra experter har anlitats för kostnadsberäkningar och författningsförslag. Förteckning över experterna finns i bilaga 5. Utom de i förteckningen angivna experterna har LUK i huvudsak genom sekretariatet haft ett nära samarbete med representanter för de båda berörda verken SÖ och UKÄ.

1.5 Undersökningar

I syfte att från nu verksamma lärarutbildare inom LUK:s område få synpunkter på bland annat utformningen av en kommande utbildning av lärarutbildare och på fortbildningsåtgärder för dem som i dag arbetar som lärarutbildare har LUK gjort en enkät bland lärarna vid seminarierna för huslig utbildning, slöjdlärarseminariet, teck-

ningslärarinstitutet, gymnastik- och idrotts-
högskolorna, den särskilda ämnesutbildning-
en i musik och de yrkesinriktade kurserna
i dramatik. Genom svaren på enkäten har
LUK också fått uppgifter om berörda lära-
res grundutbildning och fortbildning. En
redovisning av undersökningen och en be-
arbetning av enkätsvaren finns i kapitel 3.

1.6 Sammanträden

LUK har sedan huvudbetänkandet avläm-
nats hållit elva sammanträden. Samtliga
sammanträden har hållits i Stockholm.

2 Nuvarande bestämmelser om behörighet för tjänst Befintlig och planerad utbildning av lärarutbildare

2.1 Inledning

Som bakgrund för LUK:s förslag till behörighetsbestämmelser (kapitel 4), utbildning och fortbildning (kapitel 5, 6 och 7) för lärare i LUK-ämne vid ämnesinstitution inom filosofisk fakultet samt medverkande i praktisk-pedagogisk utbildning av blivande lärare i LUK-ämne lämnar vi följande redogörelse för nu gällande bestämmelser om behörighet och utbildning för motsvarande personalgrupper vid filosofisk fakultet, lärarhögskola och enheter för LUK-ämneslärarutbildning m. m.

LUK har i samband med sitt tidigare utredningsarbete fått kännedom om viss utbildning av lärarutbildare i andra länder. Det är emellertid uppenbart att systematisk utbildning av lärarutbildare förekommer mycket sporadiskt. Då den förekommer har den utformats för att tillgodose speciella behov. Vi har därför inte funnit anledning att närmare söka kartlägga området.

2.2 Bestämmelser om behörighet

2.2.1 Lärare vid filosofisk fakultet

Enligt universitetsstadgan (SFS 1964:461) 5 § är lärare vid universitet professorer, biträdande professorer, universitetslektorer, docenter, speciallärare, utländska lektorer i främmande språk, universitetsadjunkter, avdelningstandläkare, forskarassistenter och

särskilda lärare i vissa ämnen.

Vid filosofisk fakultet indelas undervisningen med hänsyn till sin beskaffenhet i professorsundervisning, lektorsundervisning och övrig undervisning. *Professorsundervisning* meddelas av den som innehar tjänst som professor, biträdande professor eller docent eller av den som är behörig till tjänst som docent. *Lektorsundervisning* meddelas av den som innehar tjänst som universitetslektor eller som har avlagt doktorsexamen eller har motsvarande kompetens. *Övrig undervisning* meddelas av den som innehar tjänst som utländsk lektor eller universitetsadjunkt eller av assistent, amanuens eller annan därmed jämförlig lärare. Bestämmelser om tjänstgöringens omfattning m. m. meddelas i regleringsbrev 1972-06-07. I grundutbildningen medverkar huvudsakligen lektorer, adjunkter, assistenter och amanuenser.

De tjänster som under en lång övergångstid — vid sidan av redan inrättade tjänster för professor och biträdande professor — främst torde komma ifråga som heltidstjänster vid LUK-ämnesutbildning på grundstudienivå är tjänster som universitetslektor och universitetsadjunkt samt assistent. För sådana tjänster gäller följande bestämmelser om behörighet.

Behörig till tjänst som universitetslektor är den som avlagt doktorsexamen eller har motsvarande kompetens och styrkt sig äga pedagogisk skicklighet. Behörig till tjänst

som universitetsadjunkt är den som avlagt akademisk examen och styrkt sig äga pedagogisk skicklighet. Konsistoriet kan medge behörighet på andra grunder, om särskilda skäl föreligger. För tjänst som assistent och för deltidstjänst som amanuens gäller inte några särskilda behörighetsföreskrifter (universitetsstadgan 136 § samt regleringsbrev 1972-06-07).

För behörighet till tjänst som professor, biträdande professor, docent och forskarassistent krävs doktorsexamen eller motsvarande kompetens. Befordringsgrund vid val mellan olika sökande är graden av vetenskaplig skicklighet. Vid tillsättning av tjänst som professor tillämpas sakkunnigförfarande. Om särskilda skäl föreligger, kan konsistoriet medge sökande till tjänst som forskarassistent befrielse från kravet på doktorsexamen eller motsvarande kompetens.

2.2.2 Lärare vid lärarhögskola

2.2.2.1 Lärare i pedagogik

Bestämmelserna om behörighet till tjänst för lärare i pedagogik vid lärarhögskola återfinns i lärarhögskolestadgan (SFS 1968:318, omtryck 1971:463) 111 a och 112 samt 115 a och 116 §§.

För behörighet till tjänst som lektor i pedagogik fordras enligt dessa bestämmelser att dels ha avlagt filosofie kandidatexamen med minst 60 poäng i pedagogik och minst 40 poäng i psykologi, dels ha avlagt filosofie doktorsexamen inom ämnesområdet pedagogik, dels ha praktisk-pedagogisk utbildning från lärarhögskolas ämneslärarlinje eller ha motsvarande utbildning enligt äldre bestämmelser eller, om doktorsexamen avlagts i psykologi, ha studiekurser om sammanlagt 60 poäng i filosofie kandidatexamen i vart och ett av ämnena pedagogik och psykologi. Sökande ska vidare ha tjänstgjort som lärare under en tid som minst motsvarar två läsår med full tjänst. För behörighet till tjänsten fordras dessutom att sökande har kunskaper utöver vad som fordras i fråga om studiekurser i filosofie kandidatexamen och som är av betydelse

för tjänsten. Vidare ska han ha utövat särskilt förtjänstfull pedagogisk verksamhet på område som tjänsten avser.

Behörig till tjänst som adjunkt i pedagogik är den som avlagt filosofie kandidatexamen med studiekurser om sammanlagt 80 poäng i pedagogik och psykologi, därav antingen 40 poäng i pedagogik och 40 poäng i psykologi eller 60 poäng i pedagogik och 20 poäng i psykologi eller som har motsvarande utbildning enligt äldre bestämmelser. Krav på praktisk-pedagogisk utbildning och viss tids lärartjänstgöring har inte uppställts. Däremot ska sökande ha kunskaper utöver vad som fordras i filosofie kandidatexamen och som är av betydelse för tjänsten. Han ska vidare ha utövat särskilt förtjänstfull pedagogisk verksamhet inom område som tjänsten avser.

2.2.2.2 Lärare för metodik- och ämnesutbildning

Lärare i LUK-ämnes metodik finns tills vidare endast på klasslärarlinjerna. Tjänster finns inrättade som lektor i metodik i bild- och formarbete, gymnastik och musik. Bestämmelserna om behörighet återfinns i lärarhögskolestadgan 121—123 §§.

För behörighet till ovannämnda lektorstjänster i metodik krävs generellt dels att ha lärarutbildning i det ämne tjänsten avser och att vara behörig till ordinarie tjänst i ämnet i grundskola, dels att ha ytterligare kunskaper, som är av betydelse för tjänsten, dels att ha utövat särskilt förtjänstfull pedagogisk verksamhet på område som tjänsten avser. När det gäller tjänst som lektor i bild- och formarbetets metodik finns två olika formella behörigheter. Den ena uppnås genom att man fyller villkoren för behörighet till ordinarie tjänst som lärare i teckning i grundskola och gymnasieskola. Den andra uppnås genom att man fyller villkoren för behörighet till ordinarie tjänst i grundskolan som lärare i antingen trä- och metallslöjd eller textilslöjd samt har genomgått konstnärlig utbildning vid konstfackskolan, konsthögskolan eller annan läroanstalt.

Krav på meritering motsvarande filosofie doktorsexamen uppställs inte vare sig för nu nämnda lektorstjänster eller för de tjänster som lektor i stadiemetodik (mellanstadets metodik, lågstadiets metodik) som finns på klasslärlinjer (119—120 §§).

Inte heller har krav på doktorsexamen uppställts för vissa metodiklektorstjänster (f. n. U 21) som finns vid de större lärarhögskolornas ämneslärlinjer. För dessa tjänster krävs behörighet till ordinarie tjänst som lärare 16, 17 eller 18 (adjunkt, ämneslärare, vidareutbildad folkskollärare) i grundskolan eller som lärare 155, 157, 159 eller 161 (adjunkt) i gymnasieskolan (114 §).

Särskilda behörighetsregler gäller för lektorstjänsterna i vuxenundervisningens och specialundervisningens metodik liksom för tjänst som lärare i förskolstadets metodik (117, 118 och 123 a §§).

För metodikutbildningen i övrigt disponerar lärarhögskolorna lektorstjänster i ämnesteorin och ämnesmetodik i ämnena svenska, engelska, matematik, religionskunskap, historia, samhällskunskap, geografi, biologi, fysik och kemi samt lektorstjänster i ämnesmetodik (f. n. U 22) i de övriga läroämnena som förekommer i utbildningen i metodik på ämneslärlinje. För behörighet till sistnämnda två slag av lektorstjänster fordras att efter grundexamen ha avlagt filosofie doktorsexamen i ämnet samt att vara behörig till ordinarie lektorstjänst i gymnasieskolan (112 a och 113 §§).

Praktisk-pedagogisk utbildning för lärare i musik och annat ämne anordnas vid lärarhögskolan i Göteborg. Särskilda behörighetsvillkor för tjänst som lektor i musikens metodik i denna utbildning har inte utfärdats. Tjänsterna har hittills inte heller infogats i det system för tjänstekonstruktion som gäller övriga metodiklektorstjänster på ämneslärlinjen.

Utom tjänster för lektorer i LUK-ämnenas metodik finns vid lärarhögskola även tjänster för lärare i musik. För behörighet till sådan tjänst gäller att vederbörande antingen ska vara behörig till ordinarie tjänst som lärare i musik i grundskolan eller ska ha annan musikpedagogisk utbildning än

den som krävs för sådan tjänst (125 §). Tjänsterna avser ämnesutbildning i instrumentalmusik. De är således inte metodiklärlartjänster.

För ämnesutbildningen på klasslärlinje i samtliga där förekommande ämnen utom bild- och formarbete, gymnastik och musik finns de ovan nämnda tjänsterna som lektor i ämnesteorin och ämnesmetodik samt tjänster som adjunkt i ämnesteorin. Vid större lärarhögskola kan dock övergångsvis viss lektorsundervisning fullgöras av lektor i ämnesmetodik som ej avlagt doktorsexamen eller motsvarande. För behörighet till adjunktstjänst i ämnesteorin krävs behörighet till ordinarie tjänst som adjunkt i gymnasieskolan. Om pedagogik ingår i tjänsten, krävs antingen 40 poäng i pedagogik och 40 poäng i psykologi eller 60 poäng i pedagogik och 20 poäng i psykologi (114 a och 115 §§).

I fråga om samtliga tjänster som behandlats i detta avsnitt gäller behörighetskravet att man utöver de kunskaper som fordras för föreskriven utbildning ska ha ytterligare kunskaper av betydelse för tjänsten samt att man utövat särskilt förtjänstfull pedagogisk verksamhet på område som tjänsten avser.

2.2.2.3 Rektor och lärare vid FoD-skola¹, rektor och handledare vid praktikskola

För rektorer och lärare som medverkar i lärarhögskolas praktik eller i dess försöks- och demonstrationsverksamhet (FoD-skola) gäller inte några särskilda behörighetskrav utöver dem som enligt skolstadgan gäller för motsvarande tjänster i det allmänna skolväsendet. Däremot finns vissa särskilda ordinarie tjänster och vissa arvodestjänster. Vid tillsättning av sådana tjänster ska särskilt avseende fästas vid lämplighet för lärarutbildaruppgiften samt vid erfarenhet av försöks- och utvecklingsarbete på skolväsendets område.

Skolledningen vid praktikskola och FoD-skola har också vissa åligganden i samband med lärarutbildningen. Bestämmelser

¹ Försöks- och demonstrationsskola.

om de särskilda tjänsterna och om skolläringens åligganden m.m. finns intagna i kungörelsen om viss personal för lärarutbildning m.m. (SFS 1968:319, omtryck 1971:464).

2.2.2.4 Fortbildningsledare, fortbildningskonsulent

Behörig att inneha tjänst som fortbildningsledare vid länsskolnämnd/lärarhögskola är den som är behörig till ordinarie tjänst vid lärarhögskola, grundskolan eller gymnasieskolan (lärarhögskolestadgan 110 §).

Behörig till arvodestjänst som fortbildningskonsulent vid länsskolnämnd/lärarhögskola är den som är behörig till ordinarie tjänst som lärare vid läroanstalt under skolöverstyrelsens inseeende och som provas lämplig för tjänsten (regleringsbrev 1972-05-26).

2.2.3 Enheter för utbildning av lärare i LUK-ämnena

Vid vissa enheter för utbildning av LUK-ämneslärare saknas särskilda ordinarie tjänster för lärare i pedagogik och lärare i ämnesmetodik. I den mån sådana tjänster finns inrättade, varierar bestämmelserna avsevärt mellan de olika utbildningsenheterna. Mest enhetliga är de beträffande tjänster i pedagogik. Vid vissa enheter för utbildning av lärare i LUK-ämnena handhas en stor del av ämnesmetodiken av facklärare, huvudlärare eller speciallärare och handledare. Det är därför svårt att genomgående skilja ut metodiken från ämnesutbildningen på det sätt som gjorts i avsnitt 2.2.2.2. Ett sammandrag av gällande bestämmelser om behörighet följer nedan. Bestämmelserna om behörighet till lektors- och adjunktstjänster i ämnena som fysik och kemi, tjänst som lärare i teckning och musik vid andra enheter än respektive fackhögskolor och andra liknande specialtjänster redovisas inte för varje enhet. För sådana tjänster gäller i princip skolstadgans bestämmelser om motsvarande tjänster i grundskola/gymnasieskola.

2.2.3.1 Ordinarie tjänster för lärare i pedagogik

Tjänster för lärare i pedagogik finns vid GIH¹, SHU² och SLS³ men saknas vid TI⁴ och musikhögskolorna.

Vid GIH och SHU gäller samma behörighetskrav för tjänst som lektor och adjunkt i pedagogik som för motsvarande tjänster vid lärarhögskola (se 2.2.2.1). Vid SLS fordras för behörighet till tjänst i pedagogik att ha avlagt filosofisk ämbetsexamen med minst två betyg i vartdera av ämnena pedagogik och psykologi samt att ha praktisk-pedagogisk utbildning och lärarerfarenhet motsvarande vad som fordras för att vara behörig till "ordinarie adjunktstjänst vid allmänt läroverk med gymnasium". Innehavare av tjänsten ska också "genom vetenskapliga insikter, pedagogisk utbildning och föregående verksamhet" ha ådagalagt sin lämplighet som lärarutbildare.

2.2.3.2 Lärare i ämnesmetodik och motsvarande samt övriga lärare

Gymnastik- och idrottshögskolorna

Vid GIH finns tjänster för lärare i gymnastikens metodik och i idrottens metodik (SFS 1967: 273, 46 §). För behörighet till sådan tjänst krävs dels gymnastiklärarexamen eller idrottslärarexamen, dels tjänstgöring som lärare i ämnet motsvarande minst två år med full tjänstgöring. Vidare finns tjänster som professor, biträdande professor och universitetslektor. För de båda förstnämnda gäller universitetsstadgans bestämmelser (SFS 1964:461, 135 § första stycket). För behörighet till tjänst som universitetslektor vid GIH fordras att ha avlagt doktorexamen eller ha motsvarande kompetens samt att ha styrkt sig äga pedagogisk skicklighet.

Seminarierna för huslig utbildning

Särskilda tjänster för lärare i metodik vid

¹ Gymnastik- och idrottshögskolorna.

² Seminarierna för huslig utbildning.

³ Slöjdlärareseminarier.

⁴ Teckningslärarinstitutet vid konstfackskolan.

SHU finns endast några få, nämligen tjänster för lärare i speciell metodik och övningsundervisning förenade med huvudlärarskap för hushållslärlinje eller textillärlinje (SFS 1961:433, 50 §). För behörighet till sådan tjänst gäller skolestadgans bestämmelser om behörighet till tjänst som lärare i hemkunskap respektive textilslöjd, dvs. hushållslärläro- eller textillärläro-utbildning. Därutöver kan skolöverstyrelsen föreskriva dels tjänstgöring utöver vad som krävs för ordinarie tjänst i grundskola/gymnasieskola i dessa ämnen, dels i vissa fall utbildning utöver vad som gäller för sådan ordinarie tjänst i grundskola/gymnasieskola. För behörighet till övriga lärartjänster vid SHU (speciallärare, facklärare) gäller skolestadgans bestämmelser för motsvarande tjänster i det allmänna skolväsendet. Vidare ska vid tillsättning av tjänst vid SHU liksom vid övriga lärarutbildningsanstalter särskild vikt fästas vid meriter som ådagalägger lämplighet som lärarutbildare.

Slöjdläro- eller seminarier

För lärare i slöjdmotodik gäller krav på dels realexamen eller motsvarande kunskaper, dels sådan grundlig praktisk och pedagogisk utbildning som SÖ prövar erforderlig, dels tjänstgöring av den art och omfattning som SÖ prövar erforderlig (SFS 1960:511, 19 §).

Teckningslärarinstitutet

Vid TI finns inte några ordinarie tjänster för lärare i teckningens motodik men väl två eo-tjänster. Formella behörighetskrav har uppställts endast för tjänsten som föreståndare för teckningslärarinstitutet, inte för tjänst som lärare vid TI eller vid konstfackskolan i övrigt på annat sätt än att sökande ska äga "grundlig insikt i det eller de ämnen, som höra till den sökta tjänsten".

För att vara behörig till tjänsten som föreståndare för TI krävs dels att ha "kompetens för befattningsom teckningslärare vid högre allmänt läroverk", dels att jämte erfarenhet från undervisning i teckning besitta höga konstnärliga och pedagogiska kvalifikationer (KBr 1945-06-29, 82 och 86 §§).

Vid tillsättning av huvudlärarbefattning vid konstfackskolan utses tre sakkunniga. De sakkunniga ska var för sig avge yttrande över de sökandes skicklighet och lämplighet för befattningsom samt i förekommande fall rangordna de sökande. Motsvarande yttrande med eventuell rangordning avges också av konstfackskolans styrelse.

Musikhögskolorna

Vid musikhögskolan i Stockholm finns en tjänst som lärare i motodik och praktisk lärarutbildning. Formella behörighetskrav finns inte för tjänst som lärare vid musikhögskolorna. Sakkunnigyttande ska alltid inhämtas vid tillsättning av tjänst som professor och får inhämtas även vid tillsättning av andra lärartjänster. I praktiken sker detta regelmässigt (Ämbetsskr. 1971-05-27, 4 och 45 §§).

2.2.4 Lärare i LUK-ämnen vid förskoleseminarium och vid lärarhögskolas förskollärlinje

LUK-ämnen i förskollärläro-utbildningen återfinns i ämnesblocket skapande verksamhet. I skapande verksamhet ingår ämnen dramatiskt skapande, rytmik, musik och bild- och formarbete. Det sistnämnda omfattar målning, modellering och slöjd.

Tjänster för lärare i LUK-ämnen vid förskoleseminarierna finns inrättade i musik, teckning och slöjd. Bestämmelserna om behörighet återfinns i skolestadgan. En stor del av undervisningen i dessa ämnen bedrivs av timlärare. Det gäller också undervisningen i dramatiskt skapande och rytmik.

Undervisningen i motsvarande ämnen vid lärarhögskolans förskollärlinje handhas dels av lärare i LUK-ämnes motodik, dels av vissa lärare i ämnesteorier vid klasslärlinjen. Lärare i musik handhar undervisningen i musik. För undervisningen i målning, modellering och slöjd svarar lektor i bild- och formarbetets motodik och för undervisningen i rytmik svarar lektor i gymnastikens motodik. Adjunkt i ämnesteorier i svenska vid klasslärlinjen handhar undervisningen i dramatiskt skapande. Behörighetsbestämme-

ser för tjänst som lärare i LUK-ämnes metodik och för adjunkt i ämnesteorier framgår av punkt 2.2.2.2. Särskild lärartjänst i förskolestadiets metodik finns vid lärarhögskola med förskollärlinje (lärarhögskolestadgan 94 §).

2.3 *Befintlig och planerad utbildning av lärarutbildare*

2.3.1 Utbildning av lärare inom UKÄ:s område

Pedagogisk utbildning av akademiska lärare har sedan 1950-talet bedrivits försöksvis i varierande omfattning. Den stora tillströmningen av studerande till universiteten under 1960-talet medförde att många nya lärare utan vare sig pedagogisk utbildning eller undervisningserfarenhet måste anlitas. Kravet på pedagogisk utbildning av akademiska lärare har därför växt sig allt starkare genom åren. I samband med reformeringen av universitetens och högskolornas organisation och förvaltning 1964 blev en av universitetskanslersämbetets (UKÄ) första åtgärder att se över den pedagogiska utbildningen av akademiska lärare. Från 1966 till 1969 har under överinseende av universitetspedagogiska utredningen (UPU) bedrivits försöksverksamhet med utbildning i universitetspedagogik. Sedan 1969 har ansvaret för planläggning och genomförande av dessa kurser överflyttats till de lokala pedagogiska utvecklingsenheterna vid universiteten och högskolorna. Resultatet av försöksverksamheten har varit positivt och UPU föreslog i ett principbetänkande "Den akademiska undervisningen" (UKÄ:s skriftserie 10) att det bör vara ett tjänsteåliggande för alla nytillkomna lärare vid universiteten att genomgå en pedagogisk grundutbildning. Utredningen ansåg också att det borde vara ett åliggande för alla akademiska lärare att delta i fortbildning inom det egna ämnesområdet. Den grundutbildning som UPU föreslog skulle vara fördelad över en hel termin och äga rum jämsides med lärarnas ordinarie undervisning. Lärare som deltar i kursen skulle enligt förslaget få inräkna motsvaran-

de antal timmar i sin undervisningsskyldighet.

UKÄ har i de senaste årens petita understrukit att förutsättningen för en kvalitativ upprustning av undervisningen vid universiteten är att universitetslärarna får adekvat utbildning. På grundval av UPU:s betänkande hade UKÄ i petita för 1972/73 upprättat ett handlingsprogram för pedagogiskt utvecklingsarbete. Man föreslog bland annat att före utgången av 1976/77 pedagogisk grundutbildning och fortbildning skulle erbjudas samtliga lärare vid universiteten och högskolorna.

På grund av medelbrist har dock handlingsprogrammets förverkligande förskjutits.

1973 års riksdag har anvisat medel för en i huvudsak oförändrad försöksverksamhet med pedagogisk utbildning av lärare m. fl. vid universitet och högskolor. Fördelningen av medel mellan universitetspedagogisk forskning och lärarutbildning bör emellertid enligt departementschefen fortlöpande omprövas.

UKÄ har sedan något år tillbaka anordnat vissa kurser i enlighet med handlingsprogrammet. Det gäller bland annat kurser som ingår i den befattningsinriktade pedagogiska utbildningen för huvudlärare m. fl. och den pedagogisk-administrativa utbildningen för studierektorer. Båda dessa utbildningar är uppbyggda i olika "steg" med internatkurser varvade med tjänstgöring, delvis med tjänstledighet, vid den egna institutionen. Befattningsutbildningen omfattar för huvudlärare m. fl. sammanlagt ca sex veckor och för studierektorer ytterligare fyra veckor. Genomgång av den pedagogiska sexveckorskursen krävs för tillträde till fyraveckorskursen. Vissa steg i den pedagogiska utbildningen för huvudlärare har ännu inte genomförts, men erfarenheterna av hittills genomförda kurser är enligt kanslersämbetet goda. UKÄ diskuterar för närvarande om det i framtiden, när ett antal lärare från varje institution genomgått befattningsutbildning, kan vara mera ändamålsenligt att förlägga grundutbildningen på lokal nivå, eventuellt i form av kurser för hela "arbetslaget" vid en institution.

2.3.2 Pedagogisk grundutbildning och fortbildning för olika grupper av lärarutbildare inom SÖ:s område

Obligatorisk utbildning av lärarutbildare för behörighet till tjänst eller förordnande förekommer knappast i Sverige. Ett undantag är den särskilda kurs om 18 veckor som utgör krav för behörighet till tjänst som seminarielärare vid förskollärarutbildningen. Kursen tillkom i samband med utbyggnaden av förskoleseminarierna och var ursprungligen ett förslag från 1958 års förskollärarutredning i betänkandet "Förskollärarutbildningens organisation" (SOU 1960:33).

I prop 1963:111 framhöll dåvarande departementschefen att han ansåg att en förutsättning för utbyggnaden av förskoleseminarierna var att lämplig personal fanns att tillgå och att en särskild utbildning av det slag förskollärarutredningen förordade borde komma till stånd. Utbildningen anordnades för första gången läsåret 1963/64. Den består till mer än hälften av pedagogik och metodik. Dessutom ingår ämnesstudier och praktik. Kursen utgör behörighetskrav för tjänst som seminarielärare vid förskoleseminarierna. Därutöver krävs enligt bestämmelser rörande förskoleseminarierna (KBr 1964-04-29) 24 § också slutbetyg från förskoleseminarium, fem års full tjänstgöring som förskollärare vid barnstuga samt två års tjänstgöring som praktikhandledare vid förskoleseminarium. För behörighet till tjänst som lärare i förskolestadiets metodik vid lärarhögskolas förskollärlinje krävs också denna kurs. Enligt lärarhögskolestadgans 123 a § gäller för behörighet till sådan tjänst samma bestämmelser som för motsvarande tjänst vid förskoleseminarium samt dessutom att ha utövat särskilt förtjänstfull pedagogisk verksamhet på område som tjänsten avser.

SÖ har i de senaste årens petita framhållit vikten av en ökad satsning på grundutbildning och fortbildning av lärare vid lärarutbildningsanstalter, fortbildningskonsulenter, handledare vid försöks- och demonstrationsskolor samt skolledare.

1973 års riksdag har beslutat om en höjning av anslagen till utbildning och fortbildning av lärare och skolledare (prop 1973:1, bil 10, UbU 1973:11 och rskr 1973:114).

I propositionen framhåller föredragande statsrådet att det inte minst för de grupper som ovan nämnts är angeläget med en utökad fortbildning i frågor med anknytning till skolans övergripande mål.

Under 1972 och 1973 har anordnats en grundläggande befattningsutbildning gemensam för olika lärarutbildarkategorier. Kurserna har följts upp med tre dagars lärarutbildarseminarier och analyskonferenser för institutionsföreståndare (motsvarande) och fortbildningskonsulenter.

För samtliga lärare med minst halv tjänst vid lärarutbildningsanstalt samt för fortbildningskonsulenter anordnas sedan ett år tillbaka regionala lärarutbildardagar.

Från och med 1973/74 har beviljats anslag till fem sådana dagar under läsåret.

Under de senaste åren har också anordnats feriekurser av olika slag och lokala fortbildningskurser under terminstid.

Handledarutbildning förekommer för närvarande till största delen som feriekurser omfattande fem dagar. För lärarhögskolornas del har utbildningen anordnats i form av regionala kurser där respektive fortbildningsavdelning organiserat verksamheten i samråd med lärarhögskolorna i regionen. På liknande sätt har viss regional handledarutbildning anordnats vid seminarierna för huslig utbildning och tidigare vid de yrkespedagogiska instituten. Rikskurser för t. ex. handledare inom förskollärarutbildningen har också anordnats av fortbildningsavdelningarna på uppdrag av SÖ.

Vid sidan av feriekurserna har även lokalt anordnad handledarutbildning bedrivits.

Fr. o. m. läsåret 1969/70 har antalet deltagare i handledarutbildningen ökat kraftigt och uppgår nu till ca 1 100 handledare per år.

Trots denna kvantitativa satsning på handledarna har endast 25 % av nu verk samma handledare deltagit i särskild be-

fattningsutbildning. En av orsakerna är en stor årlig omsättning av handledare vilket sammanhänger med det hittillsvarande praktiklärsystemet. Detta system avses bli omlagt fr. o. m. läsåret 1974/75. Proposition 1973:78 om ny utformning av praktiken för studerande vid lärarhögskola framlades våren 1973 och bifölls av riksdagen hösten 1973.

Skolöverstyrelsen avser att under 1973/74 inleda såväl en grundläggande utbildning som en kontinuerlig fortbildning av handledare som förberedelse till det nya praktiktjänstgöringsåret. När den nya praktikorganisationen träder i kraft kommer en vecka per termin att stå till förfogande för grundutbildning och fortbildning av handledare för praktikantlärare.

Den av SÖ utgivna handledarboken för handledare vid lärarhögskolans klass- och ämneslärarlinje har utnyttjats även av handledare vid LUK-utbildningsenheter. Den får ses som ett viktigt led i handledarutbildningen. En ny omarbetad upplaga som vänder sig till handledare även vid lärarhögskolans övriga linjer planeras.

Lärare vid försöks- och demonstrationsskolor (s. k. Up-lärare) har enligt skolöverstyrelsens petita för 1973/74 mycket kvalificerade uppgifter inom lärarutbildningen men har endast sporadiskt utbildats här för. Inom SÖ tillsattes i december 1970 en arbetsgrupp (FODRAL-gruppen) för att utreda frågan om försöks- och demonstrationsverksamheten vid lärarhögskolorna. Vid lärarhögskolans fortbildningsavdelning i Linköping har planeringsarbete påbörjats för en första befattningsutbildning av rektorer och studierektorer vid FoD-skolorna. Fodralgruppen föreslår att denna utbildning ska utsträckas till att omfatta även lärarhögskolornas skolledningar, samt att kurserna ska genomföras under kalenderåret 1973. Vidare föreslås regionsvisa uppföljningsseminarier under läsåret 1973/74. Fodralgruppen föreslår också att lokalt anordnade kurser under läsåret 1973/74 ska genomföras för lärare vid FoD-skolor och lärare vid lärarhögskolor. SÖ har ännu inte tagit ställning till arbetsgruppens för-

slag men har i petita för 1973/74 föreslagit medel för en årligen återkommande utbildning i form av feriekurser för Up-lärare. Medel har beviljats i enlighet med SÖ:s förslag.

Kurser för utbildning av skolledare har sedan lång tid tillbaka bedrivits av olika fackliga organisationer. F. d. folkskolläraryrket som numera ingår i Sveriges lärarförbund har sedan 1938 regelmässigt anordnat skoladministrativa kurser för skolledare eller presumtiva skolledare. Lärarnas riksförbund (tidigare Läroverkslärarnas riksförbund) har också erbjudit sina medlemmar så kallade skoladministrativa kurser. Fackläraryrket har sedan mitten av 1960-talet anordnat skoladministrativa kurser för olika grupper inom förbundet. Skolledarförbundet har kurser och utbildning i olika former för skolledare.

Den hittills mest omfattande utbildningen är den som sedan läsåret 1968/69 anordnas av skolöverstyrelsen för skolledare i grundskolan (rektorer och studierektorer). Numera ger dessa kurser en grundläggande utbildning omfattande två veckors grundkurs och en veckas uppföljningskurs. En liknande utbildning har bedrivits på försök fr. o. m. 1970 för motsvarande skolledare i gymnasieskolan. Denna utbildning blir reguljär fr. o. m. 1973/74. Någon eller några av kurserna ska försöksvis utsträckas att omfatta fyra veckor. Obligatorisk fortbildning av skolledare har hittills inte kunnat erbjudas. Men betydelsen av utbildning understryks allt oftare från olika håll. I årets statsverksproposition prioriteras fortbildningen av skolledare och de av SÖ begärda medlen för verksamheten har beviljats. Lärarhögskolans fortbildningsavdelning i Linköping arbetar i nära samråd med utredningen om skolans inre arbete (SIA) och utredningen om skolan, staten och kommunerna (SSK) med projektet "Planering av utbildning för skolledare". Samarbete sker också med projektet befattningsutbildning inom skolektorn (B-projektet) som pågår vid lärarhögskolan i Malmö. Enligt vad LUK erfar övervägs en utbildning med kortare teoretiska inslag och omfattande prak-

tik vid kommunala institutioner och andra arbetsplatser som rektor i egenskap av pedagogisk och administrativ ledare bör känna till. Tyngdpunkten i utbildningen läggs på rektors uppgifter som ledare för skolans pedagogiska verksamhet. Man överväger också om denna utbildning ska vara obligatorisk och om kontinuerlig fortbildning bör erbjudas. Frågan om utbildning av skoladministrativ personal behandlas också.

2.3.3 Utbildning av lärare i LUK-ämneslärarutbildning

Lärarytbyggare med verksamhet inom de olika LUK-ämnesutbildningarna har i likhet med lärarytbyggare vid lärarytbyggskola oftast både lärarytbyggning och erfarenhet av verksamhet som lärare i grundskola och/eller gymnasieskola. LUK-ämnen har hittills med några undantag inte varit företrädda inom den högre utbildningen och forskningen. Många lärarytbyggare vid enheter för utbildning av LUK-ämneslärare har dock breddat sina ämneskunskaper genom att läsa högskoleämnen som har anknytning till det ämne/ämnesområde som de undervisar inom. Någon egentlig befattningsutbildning för uppgiften vid seminariefackskolan har de inte fått. Undantag utgör den utbildning för lärarytbyggare vid gymnastik- och idrottshögskolorna som tillkommit i samarbete med nordiska kulturkommissionen. Kursen anordnas sporadiskt och ett antal lärare vid GIH har genomgått sådan utbildning.

Det är vanligt att lärarytbyggare vid ifrågavarande utbildningsenheter genomgår SÖ:s fortbildningskurser i olika ämnen. Ett stort antal har också deltagit i SÖ:s handledarkurser. LUK har under våren 1973 gjort en enkät bland lärare vid enheter för lärarytbyggning i LUK-ämnen för att inhämta deras synpunkter på utbildning och fortbildning av lärarytbyggare. En genomgång av enkätsvaren visar att många lärarytbyggare mycket aktivt deltagit i pedagogiskt utvecklingsarbete, läromedels- och läroplansarbete inom sitt ämnesområde. Ca hälften av alla lärare som svarat på enkäten har ge-

nomgått lärarytbyggutbildning i någon form och så gott som samtliga lärare som besvarat enkäten har lärarytbyggning. Av de heltidsanställda lärarna vid GIH, SHU, SLS och TI har över 95 % lärarytbyggning.

En del lärare har också i andra länder funnit möjligheter att inhämta fördjupade ämneskunskaper och ämnesmetodiska kunskaper (se kapitel 3).

3 LUK:s enkät till lärarutbildare vid nuvarande enheter för utbildning av LUK-ämneslärare

3.1 *Enkätens uppläggning, svarsprocent m. m.*

3.1.1 Bakgrund och syfte

Som en del av underlaget för sina ställningstaganden har LUK gjort en enkät bland lärarna vid seminarierna för huslig utbildning (SHU), slöjdlärarseminariet (SLS), teckningslärarinstitutet (TI), gymnastik- och idrottshögskolorna (GIH), den särskilda ämnesutbildningen i musik (SÄMUS) och de yrkesinriktade studiekurserna i dramatik (Dra). Syftet med enkäten var att få synpunkter och material som kunde användas vid utformningen av utbildningen av de lärare som ska medverka i den av LUK föreslagna ämnesutbildningen och praktisk-pedagogiska utbildningen. Materialet har också använts vid bedömningen av fortbildningsbehovet hos de lärargrupper som nu arbetar som lärarutbildare inom LUK:s område.

Enkäten omfattade 17 frågor. Två frågor gällde vad läraren ansett sig ha mest nytta av i sitt arbete som lärarutbildare respektive saknat mest i sin grundutbildning och fortbildning. Åtta frågor avsåg att utvärdera lärarnas intresse för att undervisa i kurser eller studiekurser i den av LUK föreslagna ämnesutbildningen och praktisk-pedagogiska utbildningen samt det eventuella kompletteringsbehovet, om intresse för sådan medverkan fanns.

En fråga ställdes beträffande vilken

lägsta utbildningsnivå för ämnesutbildningen som på sikt borde gälla för den som ska medverka i den av LUK föreslagna ämnesutbildningen. En annan fråga gällde vad som är mest väsentligt i fråga om utbildning för alla lärarutbildare som ska medverka i den av LUK föreslagna ämnes- och praktisk-pedagogiska utbildningen. Ska kommande lärarutbildare och ämnesutbildare vid högskola i LUK-ämnen ha erfarenhet av undervisning i grundskola/gymnasieskola och hur ska förläggningen av denna tjänstgöring i så fall ske var en annan fråga.

Övriga frågor behandlade bland annat fortbildningsåtgärder för lärare i högskolan och hur sådana åtgärder kan organiseras. Lärarna uppmanades också att ange grundutbildning, övrig ämnesutbildning och praktisk-pedagogisk utbildning samt annan meritering. Se punkt 3.1.3.

En av frågorna har missuppfattats av så många lärare att den utgått ur bearbetningen av svaren.

3.1.2 Svarsprocent

Enkäten skickades till alla ordinarie och icke ordinarie lärare samt till vissa andra lärare (timlärare och föreläsare) som bedömdes kunna ha intresse av att besvara frågorna. Den senare gruppen tjänstgör dock vid berörd utbildningsenhet ofta endast ett par timmar per vecka. Av tabell 3:1 framgår fördelningen av antalet utsända

enkäter samt bortfallet. Det största bortfallet har inträffat just bland timlärare som tjänstgör vid de yrkesinriktade kurserna i dramatik och vid den särskilda musikämnesutbildningen (se tabell 3:1). Det kan antas att dessa lärare på grund av den ringa omfattningen av tjänstgöringen inte känt det särskilt angeläget att besvara enkäten. De flesta har också krävande tjänstgöring inom andra verksamhetsområden.

Lärarna vid teckningslärarinstitutet har valt att icke delge LUK sina synpunkter på de frågor som ställts i enkäten. Man har vid ett stormöte vid TI fattat beslut om att besvara enkäten på likartat sätt. Av de 44 svar som inkommit från dessa lärare är 43 med mindre variationer av följande lydelse:

1. Föreliggande enkät förutsätter i princip att LUK-utredningen gått igenom, vilket inte är fallet.
2. Inga enkäter av detta slag kan besvaras före ett riksdagsbeslut.
3. Först när ett sådant beslut föreligger, anser vi det möjligt och meningsfullt att besvara frågorna.
4. Vi kräver att samtliga svar — alltså även våra principuttalanden — ska redovisas av LUK.

Gruppen lärare vid TI utgår därför ur bearbetningen av enkätmaterialet.

Av återstående 308 lärare till vilka enkä-

ten utskickats har 259 besvarat densamma. 16 lärare har meddelat att de ej kan besvara enkäten. Följande skäl för att icke besvara enkäten har uppgetts: uppehåller annan tjänst och arbetar inte längre som lärarutbildare, avgår med pension, är utomlands, tjänstgör endast någon timme per vecka vid LUK-utbildningsenhet, enkäten tar för lång tid att besvara. Av resterande 292 lärare har 33 ej besvarat enkäten. Av tabell 3:1 framgår att den totala svarsfrekvensen är 84,1 %. Störst är svarsprocenten bland lärare vid GIH. Därefter kommer lärare vid SHU. Det är att märka att större delen av de lärare vid SHU som ej besvarat enkäten har uppgett särskilda skäl för detta. Antalet lärare vid SLS är endast 13, och 10 av dessa har besvarat enkäten. Som ovan nämnts är svarsprocenten lägst bland lärare vid de yrkesinriktade kurserna i dramatik (63,9 %) och bland lärare vid SÄMUS-utbildningen (74,3 %).

3.1.3 Lärarnas utbildning

LUK har sammanställt de uppgifter lärarna har lämnat om sin utbildning.

Som förklaring till kategoriindelningen i tabell 3:2 kan nämnas följande.

Till kategorin kurser har förts fortbildningskurser och ämnesfördjupande kurser av olika slag och längd.

Kategorin lärarutbildarutbildning omfat-

Tabell 3:1

	TI	GIH	SÄMUS	SHU	SLS	Dra	Totalt
Antal lärare till vilka enkäten utgätt	(48)	49	35	175	13	36	308
Antal lärare som meddelat att de av olika skäl ej kan besvara enkäten	(44)	2	—	12	1	1	16
Lärare som utan att ange skäl icke besvarat enkäten	(3)	2	9	8	2	12	33
Antal lärare som svarat på enkäten	(1)	45	26	155	10	23	259
Svarsprocent ¹	(0)	91,8 %	74,3 %	88,6 %	76,9 %	63,9 %	84,1 %

¹ Av skäl som redovisas ovan har svaren från TI icke bearbetats. Svarsprocenten är beräknad på det antal lärare från övriga utbildningsenheter som besvarat enkäten.

tar handledarkurser och nordisk lärarutbildningskurs i Sönderborg för gymnastiklärare.

Med utlandsstudier avses längre eller kortare kurser och utbildningar samt i något fall längre studiebesök.

De moment som förts till kategorin annan utbildning varierar beroende på lärarnas skiftande bakgrund. I det följande ges några exempel. Utbildningen för en lärare vid SÄMUS som undervisar i ljudlaborationer och har ingenjörsexamen har förts till denna kategori. Det har också officersutbildning (lärare vid GIH), SIHUS-utbildning, dietistutbildning, utbildning vid Handarbetets Vänners vävskola och utbildning vid Lennings textiltekniska institut (lärare vid SHU), utbildning vid Carl Malmstens verkstadsskola (lärare vid SLS), skådespelarutbildning m. m. (lärare vid de yrkesinriktade kurserna i dramatik).

Kommentar

De flesta lärare (82,2 %) som undervisar vid de nuvarande utbildningsenheterna har någon form av lärarutbildning. En del av dessa har också utbildning som förts till kategorin annan utbildning. Vissa lärare har svarat mycket detaljerat på denna fråga. Andra har gjort en mera kortfattad uppräknig av sina meriter. Det är möjligt att lärare som genomgått någon form av fortbildningskurser eller ämnesfördjupande kurser av annat slag inte alltid uppgett detta. Enligt svaren har drygt hälften av alla lärare vid de berörda utbildningsenheterna genomgått sådana kurser. Siffran

är högre för lärare vid SHU och SLS (ca 70 %).

Nära hälften av alla lärare har bedrivit akademiska studier utöver sin grundutbildning. Siffran blir betydligt högre om man beaktar att utlandsstudier i flertalet fall kan hänföras till akademiska studier. Det har ofta varit fråga om studier i ämnen som hittills inte varit representerade vid de svenska universiteten. Drygt en femtedel av lärarna vid SÄMUS-utbildningen och SHU (som besvarat enkäten) har tillvaratagit denna möjlighet. En tredjedel av samtliga lärare har medverkat i någon form av läromedelsproduktion (7 av 10 lärare vid SLS och 26 av 45 vid GIH).

3.2 Innehåll och tendenser i svaren

Fråga 1. Ange de moment eller delar av Din grundutbildning och fortbildning som Du anser Dig ha mest nytta av i Ditt nuvarande arbete som lärarutbildare.

Fråga 2. Vad saknar Du mest i Din grundutbildning och fortbildning?

I tabell 3:3 redovisas vilka delar av grundutbildning och fortbildning lärare vid GIH, SÄMUS-utbildningen, SHU, SLS och de yrkesinriktade kurserna i dramatik anser vara av mest nytta respektive saknar mest.

Kategorierna ämnesutbildning och praktisk-pedagogisk utbildning omfattar i den

Tabell 3:2

	GIH	SÄMUS	SHU	SLS	Dra	Totalt	
Antal lärare som besvarat enkäten	45	26	155	10	23	259	
						Antal	%
Har utbildning enligt följande:							
lärarutbildning	40	18	138	9	8	213	82,2
lärarutbildningskurser	25	1	99	7	—	132	51,0
akademiska studier	21	3	110	7	8	149	57,5
(utöver grundutbildningen)	18	8	68	5	18	117	45,2
utlandsstudier	7	6	33	1	3	50	19,3
läromedelsproduktion	26	3	41	7	4	81	31,3
annan utbildning	4	6	26	6	9	51	19,7

mån det kan utläsas av svaren grundutbildning. En del lärare har dock framhållit att det är svårt att vid besvarandet av frågorna 1 och 2 skilja på vad som kan hänföras till grundutbildning och till fortbildning.

Kategorin fortbildning-vidareutbildning omfattar moment som fortbildningskurser, lärarsymposier, handledarkurser, akademisk vidareutbildning m. m.

Till kategorin annat har förts lärarerfarenhet, integrering av ämnesutbildning — praktisk-pedagogisk utbildning, dubbelutbildning vid SHU (textil- och hushållslärarytbildning), arbetslivserfarenhet och praktik av olika slag m. m.

Tabell 3:3

	Antal svar under fråga	
	1 Av mest nytta	2 Saknar mest
Grundutbildning och fortbildning		
Ämnesutbildning	148	61
Praktisk-pedagogisk utbildning	60	93
därav metodik	21	27
pedagogik-psykologi	19	49
praktik	21	29
Fortbildning-vidareutbildning (ämnesstudier-prakt.-ped. utb.)	39	63
Annat	64	29
Antal lärare som besvarat frågan	221	206

Kommentarer och exemplifieringar

Med den reservation som här gjorts beträffande tolkningen av svaren på fråga 1 och 2 kan ur tabell 3:3 utläsas att större delen av de lärare (148 av 221) som besvarat fråga 1 anser att de har haft mest nytta av sin ämnesutbildning. Nästan hälften av lärarna (93 av 206) som besvarat fråga 2 anser att de mest saknar praktisk-pedagogisk utbildning. De moment i den praktisk-pedagogiska utbildningen som upplevts vara

"av mest nytta" respektive som man "saknar mest" är relativt jämnt fördelade mellan metodik, pedagogik-psykologi och praktik vad avser fråga 1. Drygt hälften av dem som anser sig mest sakna praktisk-pedagogisk utbildning har uppgett momentet pedagogik-psykologi.

Av de 221 lärare som besvarat fråga 1 har 39 angett att de har haft mest nytta av de moment som här förts till kategorin Fortbildning-vidareutbildning. 63 lärare har uppgett att de mest saknat sådan utbildning.

Ämnesutbildning

I flera av svaren på fråga 1 har framhållits att de gedigna ämneskunskaper och den goda färdighetsträning som getts i grundutbildningen har varit av mest nytta i arbetet som lärarutbildare.

Många lärare har i svaren på fråga 2 angett att de saknar samverkan mellan olika ämnen i grundutbildningen och samverkan mellan olika lärarutbildningsenheter. Utbildning i nya moment i grundskolans och gymnasieskolans läroplaner anges ofta bland det som saknas mest.

Flera lärare saknar metodskolning och forskningsförberedelse i grundutbildningen.

Några lärare saknar "den kontinuerliga kontakten med forskning inom ämnesområdet".

Praktisk-pedagogisk utbildning

Många av de lärare som ansett att de har haft mest nytta av sin praktisk-pedagogiska utbildning har i svaren på fråga 1 angett utbildningen som helhet. Flera lärare som specificerat det som i den praktisk-pedagogiska utbildningen varit av mest nytta har i de fall praktikdelen nämnts framhållit vikten av auskultationer i alla skolformer och på alla stadier.

Fråga 3. Skulle Du vara intresserad av att inom Ditt område undervisa i något eller några av de ämnen (studiekurser eller kurser) som ingår i den av LUK föreslagna ämnesutbildningen?

Tabell 3:4

Lärare vid	Ja	Nej	Vet ej	Antal lärare som besvarat frågan
	Antal	Antal	Antal	
GIH	38	—	4	42
SHU	116	26	13	155
SLS	9	1	—	10
Dra	23	—	—	23
Totalt	186	27	17	230

Kommentar

Av tabell 3:4 framgår att 186 lärare (dvs. över 80 % av de lärare som besvarat enkäten) är intresserade av att medverka i den av LUK föreslagna ämnesutbildningen. Samtliga lärare i dramatik som besvarat frågan är intresserade.

Fråga 4. Om svaret på fråga 3 är ja, ange vilken eller vilka studiekurser.

Tabell 3:5

Studiekurser i	Antal svar	
	A-B-C-nivå	D-nivå
barn- och ungdomskunskap	22	6
dramatik	20	—
idrott	33	34
kostkunskap	42	13
miljö- och konsumentkunskap	26	6
slöjd	40	32
kost och motion	12	—

Kommentar

Samtliga lärare som besvarat fråga 3 med ja har angett vilken eller vilka studiekurser eller kurser de är intresserade av att medverka i. Tabell 3:5 avser framför allt att belysa vilket intresse som finns bland lärarna i nuvarande LUK-ämneslärarutbildning för att undervisa i studiekurser (eller delar därav) på A-, B- och C-nivå och i studiekurser på D-nivå. Av tabellen framgår att intresset för att undervisa i studiekurser på A-, B- och C-nivå i idrott och slöjd är ungefär lika stort som intresset för att undervisa på D-nivå i samma ämnen.

Intresset för att medverka i undervisningen i påbyggnadskurser i barn- och ungdomskunskap, kostkunskap och miljö- och konsumentkunskap är lägre än intresset för att undervisa på grundkursnivå.

Fråga 5. Anser Du att Du behöver komplettera Din utbildning för att undervisa i ovan angivna studiekurser/kurser?

Tabell 3:6

Lärare vid	Ja	Nej	Vet ej	Antal lärare som besvarat frågan
	Antal	Antal	Antal	
GIH	32	5	6	43
SHU	94	22	17	133
SLS	8	1	—	9
Dra	7	9	2	18
Totalt	141	37	25	203

Kommentar

Kompletteringsbehovet upplevs som relativt stort bland lärarna vid SLS, GIH och SHU. Däremot anser hälften av lärarna vid de yrkesinriktade kurserna i dramatik som besvarat frågan att de inte behöver komplettera sin utbildning för att medverka i undervisningen.

Fråga 6. Om svaret på fråga 5 är ja, ange exempel på utbildning som Du tror skulle vara lämplig (befintliga akademiska kurser; kurser som föreslagits av LUK i kapitel 15 SOU 1972:92 och kapitel 1 SOU 1972:93; andra kurser som Du tycker bör inrättas).

Tabell 3:7

Lämplig utbildning	Antal svar
Specialkurser	45
Befintliga högskoleämnen/kurser	40
Kurser och studiekurser på ABC-nivå föreslagna av LUK	20
Kurser och studiekurser på D-nivå föreslagna av LUK	47
Praktisk-pedagogisk fortbildning	39
Fördjupning inom ämnet	38
Antal lärare som besvarat frågan	137

Kommentar

Kategorin Specialkurser omfattar kurser av varierande längd i olika ämnen eller moment i vilka ett utbildningsbehov föreligger.

Flera lärare som angett kurser/studiekurser på A- till C-nivå i andra ämnen än sina egna motiverar detta med att "det breddar den egna utbildningen".

Framför allt lärare i dramatik har önskat möjligheter till utlandsstudier och studieresor utomlands.

Praktisk-pedagogisk fortbildning omfattar moment som handledarkurser, utbildning för att undervisa och handleda på forskningsnivå avpassad för nuvarande lärarutbildare, undervisningsteknologi, metodik och pedagogik.

Kategorin Fördjupning inom ämnet omfattar moment som praktik, utlandsstudier och individuella studier. Där ingår också allmän ämnesfördjupning, forskarutbildning och forsknings- och utvecklingsarbete inom ämnesområdet.

Fråga 7. Vilken lägsta utbildningsnivå i fråga om ämnesutbildning tycker Du på längre sikt bör krävas av personer som ska medverka i den av LUK föreslagna ämnesutbildningen i de delar av Ditt ämne som Du skulle kunna tänka Dig handha?

Tabell 3:8

Utbildningsnivå	Antal
fil. kand.-examen m. 60 poäng i ämnet	39
fil. kand.-examen m. 80 poäng i ämnet	117
doktorsexamen	24
anser att den behövliga utbildningsnivån beror av vilken kursnivå man undervisar på	32
samma bestämmelser som för övriga universitetslärare	18
Antal lärare som besvarat frågan	230

Kommentar

Av tabell 3:8 framgår att alternativet fil. kand.-examen med 80 poäng i ämnet fått

flest förespråkare av de lärare som besvarat frågan. Av de lärare som besvarat frågan har 32 dock inte angett någon lägsta utbildningsnivå utan ansett att kraven på utbildningsnivå bör relateras till vilken nivå man undervisar på. En del lärare (18 st.) har ansett att behörighetsbestämmelserna för lärare i LUK-ämnen vid högskola bör överensstämma med behörighetsbestämmelserna för andra lärare vid högskolan.

Fråga 8. Skulle Du vara intresserad av att medverka i den av LUK föreslagna praktisk-pedagogiska utbildningen vid lärarhögskola för blivande lärare i LUK-ämne och annat ämne?

Tabell 3:9

Lärare vid	Ja	Nej	Vet ej	Antal lärare som besvarat frågan
	Antal	Antal	Antal	
GIH	32	7	5	44
SÄMUS	4	7	9	20
SHU	77	43	32	152
SLS	6	2	2	10
Dra	10	8	3	21
Totalt	129	67	51	247

Kommentar

Drygt hälften av de lärare som besvarat frågan är intresserade av att medverka i den av LUK föreslagna praktisk-pedagogiska utbildningen. Störst är intresset bland lärarna vid GIH och lägst bland lärarna vid SÄMUS-utbildningen. Det senare kan sannolikt förklaras av att SÄMUS-utbildningen skiljer sig från övriga utbildningar genom att den har ämnesutbildning fristående från den praktisk-pedagogiska utbildningen.

Ca hälften av lärarna vid SHU som besvarat frågan är intresserade av att medverka i den praktisk-pedagogiska utbildningen. Detsamma gäller lärarna vid de yrkesinriktade kurserna i dramatik trots att dessa kurser i likhet med SÄMUS-utbildningen utgör ämnesutbildning.

Fråga 9. Om svaret på fråga 8 är ja, ange vilka delar av den praktisk-pedagogiska utbildningen Du skulle vara intresserad av att undervisa i.

Intresset för att medverka i den praktisk-pedagogiska utbildningen gäller framför allt metodik och handledning. Av de 137 lärare som besvarat frågan är 84 mest intresserade av att undervisa i metodik och 92 av att vara handledare. Endast 31 lärare är intresserade av att undervisa i pedagogik.

Fråga 10. Anser Du att Du behöver komplettera Din utbildning för att kunna medverka i den av LUK föreslagna praktisk-pedagogiska utbildningen för blivande LUK-ämneslärare?

Tabell 3:10

Lärare vid	Ja	Nej	Vet ej	Antal lärare som besvarat frågan
	Antal	Antal	Antal	
GIH	24	9	11	44
SÄMUS	5	5	5	15
SHU	76	11	34	121
SLS	7	—	—	7
Dra	4	8	4	16
Totalt	116	33	54	203

Kommentar

De lärare vid slöjdlärarseminariet som besvarat frågan (7 av 13) anser samtliga att kompletteringsbehov föreligger för att medverka i den av LUK föreslagna praktisk-pedagogiska utbildningen. 76 lärare vid SHU eller över 60 % av de lärare som besvarat frågan anser att de behöver komplettera sin utbildning, och motsvarande siffra för GIH är såsom framgår av tabellen 24 eller drygt 50 %. 8 av 16 lärare vid de yrkesinriktade kurserna i dramatik anser inte att de behöver komplettera sin utbildning för att medverka i den praktisk-pedagogiska utbildningen. Ca en fjärdedel av

samtliga lärare som besvarat frågan vet ej om kompletteringsbehov föreligger.

Fråga 11. Om svaret på fråga 10 är ja, ange exempel på sådan utbildning som Du tror skulle vara lämplig.

Endast 80 lärare har besvarat frågan. Av dessa har hälften angett moment som förts till kategorin Pedagogik-psykologi-sociologi. Under denna kategori har förts moment som studiebesök, kontinuerlig fortbildning, grundläggande praktisk-pedagogisk utbildning, speciallärarutbildning, arbetslivserfarenhet m. m. En fjärdedel av de lärare som besvarat frågan (23 st.) har ansett att de behöver utbildning i undervisningsteknologi.

Lärare som saknar praktisk-pedagogisk utbildning har angett grundläggande praktisk-pedagogisk utbildning som ett angeläget utbildningsbehov.

Fråga 12. Vad anser Du mest väsentligt i fråga om utbildning för alla lärarutbildare som ska medverka i den av LUK föreslagna

- ämnesutbildningen
- praktisk-pedagogiska utbildningen vid lärarhögskola

Kategorin fortbildning-vidareutbildning i ämnet (tabell 3:11) omfattar moment av ämnesfördjupande karaktär, specialisering, forskning och forskningsanknytning m. m.

Med kategorin samverkan och integrering avses integrering ämnesstudier-praktisk-pedagogisk utbildning och samverkan med andra ämnen m. m.

Kategorin arbetslivserfarenhet omfattar ej läroinriktad praktik inom berört ämnesområde, institutionspraktik m. m.

Under kategorin annat har förts moment som är specifika för svaren från en grupp lärare eller som inte kan föras till någon av de övriga grupperna. Exempel: god allmänbildning, kontakt—kommunikation, internationella frågor, studiebesök m. m.

Tabell 3:11

Fråga 12 a och 12 b	Antal svar
a) Fortbildning—vidareutbildning i ämnet	133
Fortbildning—vidareutbildning prakt.ped.	72
Samverkan och integrering	32
Lärarerfarenhet	54
Arbetslivserfarenhet	39
Annat	56
Antal lärare som besvarat fråga 12 a	192
b) Fortbildning—vidareutbildning i ämnet	20
Fortbildning—vidareutbildning prakt.-ped.	102
Samverkan och integrering	36
Lärarerfarenhet	78
Arbetslivserfarenhet	36
Annat	19
Antal lärare som besvarat fråga 12 b	162

Kommentarer och exemplifieringar

Ett relativt stort antal lärare har icke besvarat fråga 12. Framför allt gäller detta fråga 12 b. Av de lärare som i övrigt besvarat enkäten har 97 icke besvarat denna fråga. Motsvarande siffra för fråga 12 a är 61.

Av 192 lärare som besvarat fråga 12 a anser övervägande delen att fortbildning-vidareutbildning i ämnet är det mest väsentliga i utbildningen av lärare som ska medverka i den av LUK föreslagna ämnesutbildningen. Praktisk-pedagogisk fortbildning för den som ska medverka i ämnesutbildningen har inte fått lika hög prioritet. 72 lärare (mer än en tredjedel av dem som besvarat frågan) har dock angett

detta moment som mest väsentligt. Drygt en fjärdedel av dem som besvarat frågan anser att lärarerfarenhet är bland det mest väsentliga för den som ska medverka i ämnesutbildningen. Även kategorin annat (se ovan) har getts hög prioritet (56 av 192).

För den som ska medverka i den av LUK föreslagna praktisk-pedagogiska utbildningen är enligt svaren på fråga 12 b praktisk-pedagogisk fortbildning-vidareutbildning i ämnet framstår inte som särskilt väsentlig för den som ska medverka i den praktisk-pedagogiska utbildningen vid lärarhögskola enligt vad som framgår av tabell 3:11. Jämfört med fråga 12 a är det betydligt flera som framhållit att det är viktigt att ha lärarerfarenhet (78 av 162).

Fråga 14. Anser Du att en lärare som medverkar i ämnesutbildning och/eller praktisk-pedagogisk utbildning vid högskola bör ha erfarenhet av undervisning i grundskola/gymnasieskola

- a) *före* verksamhet som lärare vid högskolan och/eller
- b) *alternnerande* med verksamhet som lärare vid högskolan och/eller
- c) *parallellt* med verksamhet som lärare vid högskolan

Kommentar

De flesta lärare som besvarat frågan har i svaret angett flera alternativ än ett. Av tabell 3:12 framgår att a-alternativet har fått det högsta talet både för ämnesutbildning och för praktisk-pedagogisk utbildning. Alternativ b kommer som tvåa i rangordningen. Något fler lärare har ansett att tjänstgöring vid grundskola/gymnasieskola

Tabell 3:12

Fråga 14	Ämnesutbildning			Praktisk-pedagogisk utbildning		
	Ja	Nej	Vet ej	Ja	Nej	Vet ej
a)	204	7	10	201	4	9
b)	105	50	16	118	36	23
c)	90	71	26	130	42	31

bör alternera med verksamhet som lärare vid den praktisk-pedagogiska utbildningen än med verksamhet som lärare i ämnesutbildningen vid högskola. C-alternativet har fått det lägsta antalet röster. De lärare som anser att c-alternativet bör tillämpas för lärare vid lärarhögskolan är betydligt flera än de som anser att c-alternativet bör tillämpas för lärare i ämnesutbildningen.

Fråga 15. Fortbildning för lärare vid högskolan kan erbjudas på olika sätt. Vilka två av följande sätt skulle Du föredra?

- a) genom kurser
- b) genom individuella högre studier
- c) genom en varvning av individuella högre studier och periodiskt återkommande seminarier
- d) genom ämnesanknuten yrkesverksamhet i arbetslivet utanför utbildningsväsendet
- e) på annat sätt. Vilket?

Tabell 3:13

Antal svar	Totalt
a	149
b	86
c	152
d	63
e	12

Kommentar

Fortbildning för lärare i högskolan bör om två alternativ prioriteras — såsom frågan ställts — enligt vad som framgår av tabellen främst erbjudas genom kurser och genom en varvning av individuella högre studier och periodiskt återkommande seminarier. 242 lärare har besvarat frågan.

Fråga 16. Skulle Du kunna tänka Dig att bedriva individuella högre studier enligt 15 b) och c) ovan per korrespondens?

Av de 228 lärare som besvarat fråga 16 kan 144 lärare (mer än 60 %) inte tänka sig att bedriva individuella högre studier enligt alternativ 15 b och 15 c per korrespondens. 56 lärare har svarat ja på frågan och 28 lärare har svarat vet ej.

3.3 Några slutsatser

LUK vill understryka att innan några slutsatser dras av svaren på enkäten vissa reservationer vad gäller tolkningen av de inkomna svaren bör göras. Lärarna vid en av de utbildningsenheter som berörs av LUK:s arbete har valt att inte delge LUK sina synpunkter på utbildning och fortbildningsåtgärder för dem som ska medverka i ämnes- och praktisk-pedagogisk utbildning. Svarsprocenten för övriga lärargrupper är tillfredsställande med undantag för lärare vid de yrkesinriktade kurserna i dramatik. Tolkningen av dessa svar får göras med stor försiktighet då endast 23 av 36 lärare har besvarat enkäten.

Enkätsvaren visar att lärarna vid nuvarande enheter för utbildning av LUK-ämneslärare vad gäller sin grundutbildning och fortbildning upplever sig ha haft mest nytta av ämnesutbildningen och mest saknar praktisk-pedagogisk utbildning.

Intresset för att undervisa i den av LUK föreslagna ämnesutbildningen är ganska stort (se tabell 3:4). Av de 230 lärare som besvarat frågan har 186 (över 80 %) förklarat sig vara intresserade. Samtliga lärare i dramatik har svarat ja på frågan men som ovan påpekats bör beaktas att svarsprocenten för lärare vid yrk-kurserna i dramatik är låg. Intresset för att medverka i den praktisk-pedagogiska utbildningen är däremot väsentligt mindre. Endast hälften av de 247 lärare som besvarat frågan har svarat ja. De flesta lärare som tjänstgör i metodik och pedagogik har dock förklarat sig vara intresserade att medverka i den praktisk-pedagogiska delen av utbildningen. I tolkningen av svaren på denna fråga bör beaktas vad lärarna angett i svaren på fråga 2. Hälften av de lärare som besvarat den frågan ansåg sig mest sakna praktisk-pedagogisk utbildning.

Det låga intresset för att medverka i undervisningen i påbyggnadskurser i ämnen barn- och ungdomskunskap, kostkunskap och miljö- och konsumentkunskap pekar på ett utbildningsbehov som bör uppmärksammas. Behov av kompletterande ut-

bildning föreligger i lika hög grad för dem som vill medverka i undervisningen i A-, B- och C-kurser i olika ämnen. Nära 80 % av de lärare vid GIH, SHU och SLS som angett intresse anser att de i större eller mindre omfattning behöver komplettera sin utbildning. Många lärare har i förslag till sådan utbildning pekat på behovet av särskilt anordnade specialkurser (se tabell 3:7). Ännu fler anser att de skulle ha nytta av att genomgå kurser och studiekurser föreslagna av LUK i betänkandet SOU 1972: 93. Framför allt upplevs påbyggnadskurserna i LUK-ämnena som lämplig kompletteringsutbildning men också delar av studiekurserna på A- till C-nivå har nämnts. Många lärare finner också att befintliga högskoleämnena och kurser kan vara värdefulla som ett led i en kompletteringsutbildning. De kurser som oftast nämns som lämpliga för ämnesutbildande komplettering är näringslära, psykologi, sociologi, samhällskunskap, konstvetenskap, miljövård och ergonomi. Pedagogik, psykologi och sociologi är självfallet kurser som oftast nämnts av lärare som önskar kompletterande praktisk-pedagogisk utbildning. Men här har också många lärare (23 av 80) ansett att högskoleutbildning i undervisningsteknologi är önskvärd. Eftersom så få lärare svarat på den senare frågan bör några alltför långtgående slutsatser ej dras.

Att ett så stort antal lärare pekat på behovet av ämnesfördjupning, metodskolning, forskarutbildning och forskning inom LUK-ämnena förstärker vår uppfattning om vikten av att LUK:s förslag till utbildningsorganisation och uppläggning av studierna i LUK-ämnena realiseras (Fortsatt reformering av lärarutbildningen, SOU 1972:92).

I svaren på frågan om hur fortbildning för lärare vid högskolan ska organiseras har flertalet uttalat sig för individuella högre studier i någon form. De två alternativ gällande organisationen av denna fortbildning som enligt lärarnas uppfattning främst bör komma i fråga är kurser och varvning av individuella högre studier och periodiskt återkommande seminarier. Lärarna är inte intresserade av att bedriva de indivi-

duella studierna per korrespondens.

Lärarnas svar på vad som kan anses vara mest väsentligt i fråga om utbildning för alla lärarutbildare som ska medverka i ämnesutbildning respektive praktisk-pedagogisk utbildning är entydiga. För den första gruppen anges fortbildning-vidareutbildning i ämnet som det mest väsentliga och för den senare gruppen är praktisk-pedagogisk fortbildning och vidareutbildning mest väsentlig. Lärarerfarenhet anses viktig för samtliga lärare men har getts en högre prioritet när det gäller lärare vid lärarhögskola. De flesta lärare anser att denna lärarerfarenhet bör förläggas före verksamhet som lärare vid högskolan. (Här föreligger ingen skillnad i uppfattningen när det gäller ämnesutbildning och praktisk-pedagogisk utbildning vid högskolan.)

Enkäten omfattade till sist också en fråga om vilken lägsta utbildningsnivå som på sikt bör krävas av de personer som ska medverka i den av LUK föreslagna ämnesutbildningen. Av svaren kan utläsas att alternativet fil. kand.-examen med 80 poäng i ämnet har de flesta förespråkarna.

4 Behörighet till tjänst i ämnesutbildning och praktisk-pedagogisk utbildning av lärare i LUK-ämne

4.1 Lärare i ämnesutbildningen

4.1.1 Medverkande

Av redogörelsen i kapitel 2.2.1 framgår att lärarna i grundutbildningen vid de filosofiska fakulteterna främst är universitetslektorer och -adjunkter samt assistenter och amanuenser. Inom en ämnesinstitution torde flertalet lärare ha utbildning i institutionens eget ämne. Men experter från andra ämnen och ämnesområden förekommer också.

LUK:s ämnesexperter har utarbetat förslag till befattningshavare för vart och ett av de ämnen för vilka LUK tidigare lagt fram förslag till ämnesutbildning (SOU 1972:92 och 1972:93). Förslagen, som endast gäller grundkurser, inte påbyggnadskurser, presenteras under punkt 4.1.3.

Utgångspunkt för arbetet har varit att lärare för varje LUK-ämnesinstitution kan rekryteras på tre vägar. Dessa vägar framgår av tablån på nästa sida.

Tablån visar, att vi genomgående räknat med tre grupper av lärare, nämligen dels lärare med ämnesutbildning i ämnet i fil. kand.- eller doktorsexamen men utan praktisk-pedagogisk utbildning och i regel utan lärarerfarenhet från grundskola/gymnasieskola (grupp 1), dels lärare med ämnesutbildning och examen på samma sätt som grupp 1 men med praktisk-pedagogisk utbildning och lärarerfarenhet från grundskola och/eller gymnasieskola eller annan likvär-

dig yrkesutbildning och -erfarenhet (grupp 2), dels en grupp experter som kan anställas som timlärare eller som heltidsanställda lektorer eller adjunkter (grupp 3). Gruppen assistenter och amanuenser kan antas huvudsakligen eller helt komma att rekryteras bland studerande och doktorander inom institutionerna.

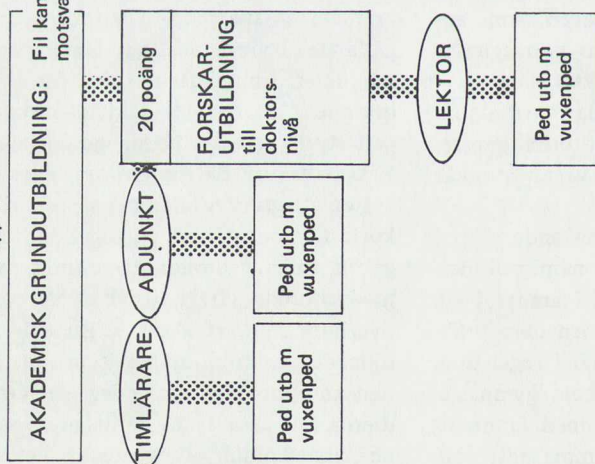
4.1.2 Behörighet

4.1.2.1 Framtida rekrytering

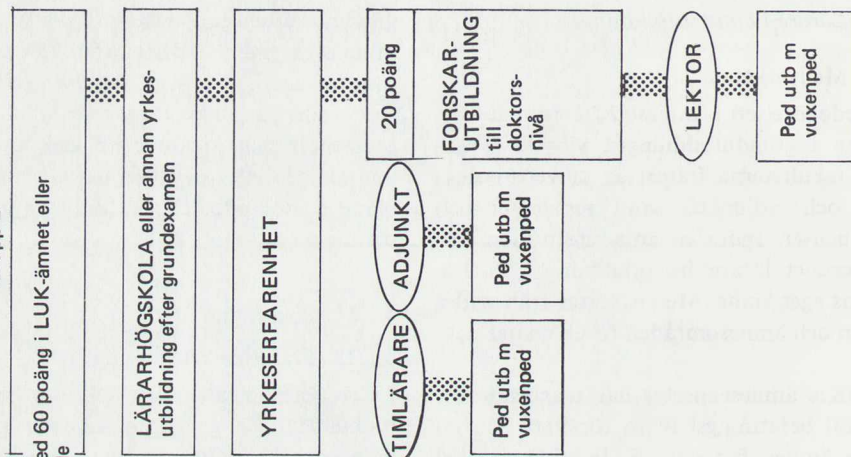
LUK föreslår att såväl lektorer som adjunkter utöver grundutbildningen i LUK-ämne ska ha påbyggnadskurs med viss inriktning i ämnet. När det gäller adjunkter är detta en skärpning i jämförelse med nu gällande behörighetskrav för universitetsadjunkter. Enligt dessa krävs för sådan behörighet "att ha avlagt akademisk examen och styrkt sig äga pedagogisk skicklighet". Frågan tarvar därför en viss belysning.

För att grundutbildningen på den relativt korta tid som står till förfogande ska kunna ge ett fullgott utbildningsresultat måste de medverkande lärarna själva ha både den överblick som grundkursen ger och den fördjupade insikt i ämnet som en påbyggnadskurs med viss inriktning ger. Grundstudierna är också avsedda att ge de studerande viss skolning i elementär vetenskaplig metod. För att kunna förmedla en sådan skolning bör läraren själv ha utfört visst självständigt arbete, som gett honom till-

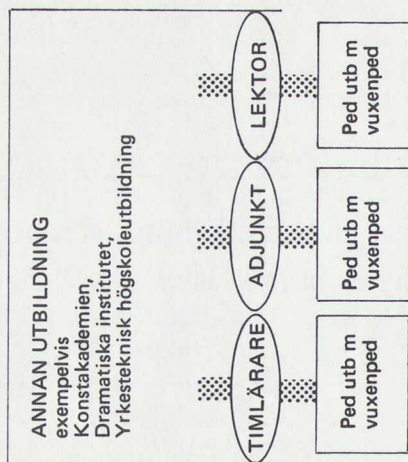
Grupp 1

Grupp 2

Grupp 3

fälle att tillämpa elementär vetenskaplig metod. I grundkurserna i LUK-ämnena är utrymmet för självständigt arbete av denna art mycket begränsat. Det är först i påbyggnadskurserna som de studerande kan utföra ett mera omfattande specialarbete innebärande en undersökning av elementär vetenskaplig art. För utbildningen i LUK-ämnena gäller också att lärarna dels ska behärska ett kunskapsmaterial, dels ha överblick över och kunskaper om de olika arbetsmaterialen och ha uppnått en hög grad av skicklighet i de olika tekniker, framställningssätt och arbetsmetoder som ska läras ut. Högskolläraren bör själv på de delar av studiekursen som han ansvarar för ha nått längre än det mål som gäller för de studerande.

Väsentligt är att lärarna i ämnesutbildningen kan lägga en innovationsaspekt på stoff och metoder i ämnet. De ska kunna intressera de studerande att fortsätta studierna på doktorandnivå eller stimulera dem att i egen yrkesverksamhet utveckla och förbättra inlärd metod. Allt detta förutsätter en djupare insikt i ämnet än enbart grundkursen kan ge.

Samma skäl som här anförts för behovet av högt kvalificerade lärare torde kunna anföras även beträffande andra ämnen än LUK-ämnena. Tjänsterna för universitetsadjunkter tillkom emellertid under en period av stark expansion vid de filosofiska fakulteterna. Bestämmelserna får antas ha utformats bland annat med hänsyn till rekryteringsläget. Situationen är nu delvis en annan. Förutsättningarna att beräkna det totala lärarbehovet är gynnsammare. Vid ämnesinstitutioner med spärrad intagning, bland annat LUK-ämnesinstitutionerna, är det möjligt att för längre perioder beräkna lärarbehovet och informera om tillgången på tjänster. Även inom den högre utbildningen i övrigt kan ett maximibehov beräknas. Det är då naturligt att utforma behörighetsbestämmelserna över hela linjen så att man erhåller lärare med kunskaper utöver grundkursen. LUK föreslår av ovan anförda skäl, att för behörighet till tjänst som universitetsadjunkt ska krävas fil. kand.-

examen med påbyggnadskurs i ämnet. Vidare ska sökande ha styrkt sig äga pedagogisk skicklighet.

LUK fäster stor vikt vid att lärarna vid ämnesinstitutionerna har erfarenhet från verksamhetsområden där ämneskunskaperna kan utnyttjas. Ett sådant område är skolan. En del av lärarna vid LUK-ämnesinstitutionerna bör ha praktisk-pedagogisk utbildning från lärarhögskola och erfarenhet som lärare i grundskola/gymnasieskola. Vi motiverar detta bland annat med att en huvudpart av de studerande i varje fall till en början kan antas komma att inrikta sig på läraryrket. Ämnesutbildningen bör därför kunna ge en realistisk bild av stoffurval och arbetsuppgifter lämpade för den tidsram och de resurser som står till förfogande i skolan. Vidare kan lärare med praktisk-pedagogisk utbildning och erfarenhet från skolväsendet antas vara väl rustade att lösa de pedagogiska uppgifterna och klara samarbetet lärare—elever. Erfarenhet från skolarbete hos lärarna bör också kunna bidra till att dra upp gränserna mellan LUK-ämnet och andra näraliggande ämnen vid högskolan. Detta är nödvändigt i synnerhet under ett inledningsskede för att ge en egen profil åt LUK-ämnena i förhållande till angränsande ämnen inom högskolan. Som exempel kan tas ämnet dramatik.

Dramatik som lärarutbildningsämne finns definierat i den mål- och innehållsbeskrivning som LUK föreslagit i sitt betänkande SOU 1972:93 s. 40—47. Denna definition ger ämnet en egen profil, som avgränsar det från å ena sidan universitetsämnena teatervetenskap och litteraturvetenskap, å andra sidan den sceniska utbildningen vid statens scenskolor och dramatiska institutet.

Ämnena teatervetenskap och litteraturvetenskap vid universiteten har traditionellt en historisk-estetisk inriktning. Forskningen inom ämnena har tidigare mest sysslat med källstudium kring teaterns och dramas av-sändarfunktioner, huvudsakligen i form av epokstudium samt innehålls- och formanalys av enskilda konstprodukter. Mycket litet

har gjorts för att analysera teaterns och dramats mottagarfunktioner. Intresset för den sidan ökar emellertid, varför de teatervetenskapliga studierna på senare år har fått en mer sociologisk inriktning.

Den sceniska utbildningen vid de statliga scenskolorna och dramatiska institutet syftar till att utbilda skådespelare, operaartister, regissörer, scenografer, TV- och radioproducenter m. fl., som ska kunna arbeta fram teaterföreställningar med den bestämda avsikten att utöva olika former av påverkan på en mottagargrupp.

Ämnet dramatik i gymnasieskolan och den dramatiska verksamheten i ämnet svenska på skolans samtliga stadier syftar däremot till en allsidig personlighetsutveckling och en stimulering av känslolivet hos de elever som är agerande i det dramatiska skapandet. Universitetsämnet dramatik, som avser att utbilda dramatiklärare och andra dramapedagoger samt personer som har en verksamhet med dramapedagogiska inslag, kommer när det gäller målet för verksamheten att stå närmare psykologi och pedagogik än teatervetenskap och scenisk utbildning. Innehållsmässigt bör dock utbildningen, särskilt på grundexamensnivå, uppvisa väsentliga likheter med modern scenisk utbildning med stora inslag av praktiskt teaterarbete kring givna eller självvalda arbetsuppgifter. Likheter består dels i att man utnyttjar dramats och teaterns uttrycksmedel, dels i att man till stor del arbetar i grupp för att förbereda den studerande för att leda verksamhet där deltagarna i stor utsträckning själva ska medverka i planering, genomförande och utvärdering av arbetet. Den väsentligaste skillnaden ligger i bedömningen av studieresultaten. I ämnet dramatik bör insikter om det dramatiska skapandets möjligheter som pedagogisk metod och färdigheter i gruppsamverkan och i att stimulera elever till självständigt skapande värderas högre än individuella konstnärliga prestationer. Erfarenhet av skolarbete kan underlätta en sådan bedömning.

Ett annat exempel är gränsdragningen mellan bildkunskap å ena sidan, konstvetenskap och utbildningen vid konsthögskola

å andra sidan. De tre nämnda utbildningarna är alla konstnärliga utbildningar. Men de har olika utbildningsmål och siktar till helt olika verksamhetsområden. LUK-ämnet bildkunskap har anknytning till både konstnärsutbildningen vid konstskola och konsthögskola och den konstvetenskapliga utbildningen vid universitet. Bildkunskap har en pedagogisk inriktning som gör sig gällande oavsett om de studerande blir lärare eller ägnar sig åt arbete inom museiväsendet, massmedia eller området för pedagogisk visualisering i böcker, tidskrifter och broschyrer.

På motsvarande sätt som när det gäller dramatik och bildkunskap måste övriga LUK-ämnen placeras in bland och avgränsas från andra ämnen vid filosofisk fakultet och utbildningar av annat slag. Barn- och ungdomskunskap ska avgränsas från psykologi och sociologi, kostkunskap från näringslära och biokemi, miljö- och konsumentkunskap från samhällskunskap och sociologi etc.

Lärare med erfarenhet från det allmänna skolväsendet kan genom sin kännedom om ett område där ämneskunskaperna tillämpas bidra till den nödvändiga avgränsningen. De bör också kunna få stor betydelse för utformningen av det framtida forsknings- och utvecklingsarbetet i LUK-ämnena genom att ange ämnesspecifika forsknings- och utvecklingsuppgifter som kan föra arbetet framåt på ett väsentligt avsnärområde.

Samma resonemang som här förts om lärarutbildade akademiska lärare kan föras om lärare med yrkeserfarenhet av annat slag. När man fått en klarare bild av vilka områden vid sidan av skolan som studerande i LUK-ämnena kommer att söka sig till, blir det lika angeläget att bland lärarna vid institutionen ha personer med egen erfarenhet från sådana områden. U 68 har starkt hävdad den högre utbildningens yrkesinriktning. För att denna inriktning ska kunna ta sig konkreta uttryck behöver bland högskolans lärare finnas personer med egen erfarenhet av sådan yrkesverksamhet som utbildningen kan ligga till grund för. Det kan vara naturligt att LUK till en bör-

jan främst ser skolan som det stora avnämnamrådet. Lärare med praktisk-pedagogisk utbildning och lärarerfarenhet från grundskola/gymnasieskola kan bidra till att ge studierna en klar yrkesinriktning för de studerande som överväger att bli lärare. På längre sikt kommer emellertid att finnas behov av lärare i den högre utbildningen vilka själva har erfarenhet av yrkesverksamhet på en rad olika områden som de studerande kan inrikta sig på.

Det förhållandet att tillgång till lärare med praktisk-pedagogisk utbildning och lärarerfarenhet eller annan yrkeserfarenhet är en tillgång i grundutbildningen inom den högre utbildningen får inte skymma behovet av lärare som redan i grundstudierna inriktar sig på forskarutbildning och doktorandstudier. Det är lika väsentligt att de studerande får möta lärare som vill utveckla sitt intresse för ämnet genom forskning som att de får möta lärare med kunskaper om och erfarenhet av de yrkesområden de studerande inriktar sig på.

Lärare i grupp 3 kan ha deltidstjänst eller heltidstjänst. De ska ge en anknytning till angränsande studie- och yrkesområden. Genom sina insatser ska de bredda området för ämnesstudierna, belysa ämnesområdet från andra utgångspunkter än de ämnesspecifika men också bidra till att höja kvaliteten på utbildningen genom att tillföra institutionen lärare med fördjupade kunskaper och färdigheter i en viss kurs eller på ett mera avgränsat moment i utbildningen.

Vilka experter som anlitas inom en institution blir i hög grad beroende på utbildningen och kunskaperna hos övriga lärare. Vid en slöjdinstitution kan en särskild lärare med utbildning som lärare i yrkesbetonade ämnen eller motsvarande behövas för delar av B-kurserna och C-kurserna. En sådan lärare torde böra vara tillgänglig inte minst under de studerandes enskilda övningar. Denna lärare bör sannolikt ha heltidstjänst. Men det är också möjligt att vissa expertinsatser kan begränsas till medverkan av typ gästföreläsning. Detta kan t.ex. gälla en mindre del av konsumentkunskapen i ämnet slöjd. Väsentligt är att

alla expertinsatser planeras in i utbildningen vid arbetsårets början, så att utbildningen verkligen upplevs som en integrering av kunskapsinhämtande och färdighetsträning. Expertinsatserna får aldrig bli eller kännas som löst insatta bitar utan egentligt samband med utbildningen i övrigt.

I det material som ligger till grund för LUK:s kostnadsberäkningar i huvudbetänkandet kapitel 23 har knappt en fjärdedel av undervisningen genomsnittligt beräknats bli fullgjord av andra lärare än lektorer och adjunkter. Omfattningen av sådana insatser varierar mellan ämnena och torde komma att variera också mellan institutioner för ett och samma ämne vid olika universitet/högskolor. Vid t. ex. institutionerna i dramatik kommer experter och timlärare med all sannolikhet att i varje fall under en övergångstid utnyttjas i större utsträckning än vid andra LUK-ämneshäskol. Assistent- och amanuensinsatserna saknar betydelse för en diskussion om den framtida behörigheten för lärare i LUK-ämnena. De bör i likhet med vad som gäller motsvarande lärare vid andra ämneshäskol inom filosofisk fakultet kunna tillsättas utan att krav uppställs på viss formell behörighet.

Vi har i de skilda ämnena i viss mån (se punkt 4.1.3) valt olika indelningsgrund när det gäller innehållet i och inriktningen av tjänster för lärare tillhörande grupperna 1 och 2. Ämnesutbildningen i examen för lärarna i grupp 1 och 2 vid vissa institutioner kan alltså i många fall omfatta andra ämnen än institutionens eget ämne. Detta gäller framför allt lärarna vid institutionerna för barn- och ungdomskunskap, kostkunskap och miljö- och konsumentkunskap samt i viss mån idrott. Vid andra institutioner har endast någon enstaka lärare i grupp 1 eller 2 annan grundutbildning. Lärarna i grupp 3 har genomgående mycket skiftande utbildning.

Som framgår av tablå 4.1.3 är tjänsterna för lärare vid de skilda LUK-ämneshäskolerna också vad gäller tjänstens kompetensområde utformade på olika sätt. Vid institutionerna för bildkunskap, idrott och

slöjd är tjänsterna mera specificerade än tjänsterna vid institutionerna för barn- och ungdomskunskap, dramatik, kostkunskap och miljö- och konsumentkunskap. Det är enligt LUK:s mening angeläget att man inte vänder sig till en alltför begränsad grupp lärare inom området ifråga. Den aktuella lärarsituationen vid nuvarande enheter för utbildning av LUK-ämneslärare kan heller inte få vara en avgörande faktor. Tjänsterna måste utformas så att man säkerställer en för undervisningen och utbildningen ändamålsenlig inriktning. Behörighetskravet måste som nämnts ovan uttryckas så att läraren för sin uppgift alltid har kvalifikationer utöver grundstudier i ämnet och dessutom lämplig specialisering. UKÄ har enligt vad LUK erfarit på senare tid just i detta syfte, vid utlysande av vissa professorstjänster, utarbetat ämnesbeskrivningar (program) för de uppgifter tjänsteinnehavaren i första hand avses arbeta med. Exempel på sådana ämnesbeskrivningar för vissa tjänster för lektorer/adjunkter inom LUK-ämnesutbildningen redovisas under punkt 4.1.3. LUK vill understryka att de bör ses som exempel. När tjänster utlyses torde den aktuella lärarsituationen vid berörd institution komma att påverka programmets utformning.

Här nedan följer en genomgång ämne för ämne och några kommentarer till de mera detaljerade exempel på tjänster och behörighetskrav som ges i tablåform i punkt 4.1.3.

Barn- och ungdomskunskap

Enligt LUK:s beräkningar (kapitel 22 i huvudbetänkandet) av lärarbehovet för studiekurser upp till 60 poäng vid LUK-ämnenas institutioner ska två lektorstjänster och en adjunktstjänst inrättas vid var och en av de tre föreslagna institutionerna för barn- och ungdomskunskap.

Ämnesutbildningen ska ge förberedelse för senare pedagogisk utbildning i ämnet barn- och ungdomskunskap. Den ska även utgöra lämplig bas för yrkesutbildning inom den sociala sektorn. Erfarenhet av praktiskt arbete med barn och ungdom bör därför

vara en merit. Till den ena lektorstjänsten som omfattar mera ämnesövergripande uppgifter i syfte att främja samverkan och integrering av utbildningen inom institutionen knyts huvudlärarfunktionen. Den andra lektors/adjunktstjänsten har inriktats på psykologi, framför allt barn- och ungdomspsykologi men också allmän psykologi. Experter anlitas inom olika områden, t. ex. familjejuridik, medicinsk barn- och ungdomskunskap.

Bildkunskap

Vid två av de tre institutionerna för bildkunskap beräknar LUK fem lektorer och fem adjunkter vid vardera. Vid den tredje institutionen i bildkunskap beräknas tio lektorer och tio adjunkter.

Studiekurserna i bildkunskap är konstruerade på sådant sätt, att det enligt LUK är lämpligt att inrätta adjunks- och lektorstjänster dels på områden som täcker enskilda aktiviteter, t. ex. film och TV eller skrift och visualisering, dels på flerdelade områden, t. ex. bild. Alltefter behov bör tjänst som lektor/adjunkt i bildkunskap ledigförklaras också med inriktning på teckning, målning och grafik, på tredimensionell bild eller på bild och miljö.

I bildkunskap med inriktning på teknisk ritning och i bildkunskap med inriktning på foto föreslås endast adjunktstjänster. Motivet är den höga grad av specialisering, som behövs på dessa områden. De snäva men djupa kunskaper som krävs omöjliggör den övergripande funktion, som måste kunna tillskrivas en lektor i egenskap av huvudlärare/institutionsföreståndare.

Utöver de tjänster för lektorer och adjunkter som föreslås föreligger behov av specialister på områden som rör t. ex. kommunikationsteori, färgteori, psykologi, sociologi, vissa miljöfrågor.

Dramatik

Vid var och en av de fyra ämnesinstitutionerna i dramatik har beräknats två lektors- och tre adjunktstjänster.

Under punkt 4.1.2.1 beskrivs den profil som LUK vill ge dramatiken som högskole-

ämne och framhålls vikten av att lärare som medverkar i högskoleundervisningen också har erfarenhet av skolarbete.

Det är en fördel om varje institution redan i introduktionsskedet av den nya utbildningsorganisationen har tillgång till lärare med erfarenhet av undervisning i ämnet dramatik i gymnasieskolan och/eller försöksverksamheten med estetisk studiegång i grundskolans åk 9 enligt Lgr 62 eller motsvarande. Om två lektorstjänster inrättas vid institution i dramatik bör om möjligt den ena av tjänsterna besättas med en person med lärarutbildning och skolerfarenhet. Såväl sökande med doktorsexamen i dramatik som sökande med doktorsexamen i svenska och dokumenterade kunskaper i dramatik eller teater bör kunna komma ifråga. Den uppdelning som kommer att ske av undervisningen i olika kurser och kursmoment görs på det sätt som är ändamålsenligt för varje ämnesinstitution. Behovet av experter inom olika områden kan antas bli större för dramatik än för andra LUK-ämnen på högskolenivå.

Idrott

LUK har beräknat tre lektors- och tre adjunktstjänster vid en av de föreslagna institutionerna för idrott. De övriga två beräknas få nio lektors- och åtta adjunktstjänster vardera.

Under punkt 4.1.3 har vi räknat med lektorstjänster i idrott med inriktning på beteendevetenskapliga ämnen och på anatomi och rörelselära. Därutöver föreslås lektors/adjunktstjänster i idrott med inriktning på fysiologi eller ett idrottsligt ämne, t. ex. gymnastik, bollspel, vinteridrott eller fri idrott. Påbyggnadskurser inom dessa områden har inte utarbetats av LUK men förutsätts komma till stånd när behov föreligger.

En lärare i exempelvis fri idrott kan inte räkna med att få hela sin tjänstgöring i detta ämne. Ämnet omfattar ett relativt lågt poängtal och undervisningen är koncentrerad till en viss årstid. Tjänsterna bör emellertid ledigförklaras i idrott med inriktning på önskad specialitet, så att en

lektor eller adjunkt blir huvudlärare för en eller flera idrottsgrenar.

Utöver de lektors- och adjunktstjänster som föreslås kommer specialister att anlitas inom t. ex. rytmik och dans, olika idrottsgrenar, anatomi, psykologi, sociologi och samhällskunskap.

Kostkunskap

Vid en av de föreslagna institutionerna i kostkunskap har beräknats sju lektors- och sju adjunktstjänster. De övriga två institutionerna beräknas få fyra adjunktstjänster och fyra lektorstjänster vardera.

Förslaget till tjänster vid institutionen för kostkunskap innebär att tjänsterna utformas på ett allmänt hållet sätt. Det är LUK:s uppfattning att det ligger ett värde i att få tjänsteinnehavare med varierande studiebakgrund. De lokala förhållandena bör delvis avgöra vilken inriktning tjänsterna får. Lektors/adjunktstjänsterna i kostkunskap kan lämpligen omfatta undervisning i ett eller två av ämnena livsmedelskunskap, näringskunskap, kemi, mikrobiologi. Behörighetskraven bestäms självfallet av vilka ämnen och kurser som ingår i tjänsten. Då kunskapsinhämtande och färdighetsträning alltid ska varvas bör tjänsterna dock utformas med huvudinriktning på livsmedelskunskap eller näringskunskap, som båda omfattar kurser med färdighetsträning.

Experter anlitas inom olika områden, t. ex. anatomi och fysiologi. Beträffande behov av expert inom arbetsteknikens område se nedan punkt 4.1.3.

Miljö- och konsumentkunskap

LUK har beräknat sju lektors- och sju adjunktstjänster vid en av de föreslagna institutionerna i miljö- och konsumentkunskap. De två övriga institutionerna beräknas få tre lektors- och tre adjunktstjänster vardera.

Studiekurserna i miljö- och konsumentkunskap består av två stora delområden, nämligen miljökunskap och konsumentkunskap. Lektors/adjunktstjänsterna vid institutionen för miljö- och konsumentkunskap har utformats med inriktning på ett eller två

av ämnena miljökunskap, konsumentkunskap, sociologi och samhällskunskap. Huvudinriktning ges antingen åt miljökunskap med inriktning på bostadskunskap eller arbetsteknik samt sociologi eller åt konsumentkunskap med inriktning på sociologi eller samhällskunskap.

Även vid institutionen för kostkunskap finns behov av en tjänst med inriktning på miljö- och konsumentkunskap (arbetsteknik). Tjänsten torde kunna samordnas med motsvarande tjänst vid institutionen för miljö- och konsumentkunskap.

Behörighetskraven för de olika tjänsterna varierar beroende på tjänstens inriktning.

Lärare i grupp 3 (experter) kan anlitas inom områden som t. ex. hygien och arbetsteknik. Inom det senare området kommer experter i varje fall inom delområden under en tid framåt att vara nödvändiga även om tjänster med sådan inriktning inrättas (se ovan).

Slöjd

Enligt LUK:s beräkningar i kapitel 22 i huvudbetänkandet bör två av de tre föreslagna slöjdinstitutionerna få nio lektors- och åtta adjunktstjänster vardera. Vid den tredje institutionen beräknas sju lektors- och sju adjunktstjänster.

Studiekurserna på grundkursnivå i slöjd omfattar samtliga tre huvudområden i slöjd (textil, trä, metall). Det är viktigt att tjänsterna vid slöjdinstitutionerna får en sådan utformning att de studerande får en helhetsbild av ämnet slöjd. Lektors/adjunktstjänster föreslås därför bli inrättade i slöjd. Slöjdarten markeras genom att tjänsterna ledigförklaras i slöjd med inriktning på önskad specialitet. De huvudläraruppgifter som ingår i lektors arbete bör inriktas på att integrera de skilda kurserna samt på att främja samverkan inom institutionen och med andra institutioner. Lektors/adjunktstjänster inrättas enligt exemplen under punkt 4.1.3 i slöjd med inriktning på trä, metall, textil eller textilkunskap. Vid institutioner där underlag finns för två tjänster med textil inriktning kan den ena tjänsten inriktas på sömnad och den andra på tex-

tillära, miljötextilier, materiallära m. m.

Behörighetskraven varierar beroende på den inriktning tjänsten har. Sökande till tjänst i slöjd med inriktning t.ex. på trä bör självfallet inom påbyggnadskursen i slöjd med inriktning på trä och metall ha valt att arbeta med trä.

Ett stort block inom ämnesutbildningens olika grundkurser i slöjd upptar delkurserna inom färg- och formsektorn. Här föreligger inte samma behov av att lärartjänsterna uppdelas på slöjdarter. En lärarresurs bör åtminstone till vissa delar kunna utnyttjas över slöjdartsgränserna, vilket bör vara ägnat att stärka samhörigheten mellan utbildningsgrenarna och vidga förståelsen bland de studerande för de båda utbildningsgrenarnas gemensamma drag. Genom baskursen A 1 i slöjd har de studerande möjlighet att bedriva studier inom båda slöjdarterna och uppleva färg- och formstudierna som en sammanhållande enhet. Inom ämnesutbildningen i slöjd bör inrättas lektors- och adjunktstjänster i formgivning. I huvudsak inrättas tjänsterna inom färg- och formsektorn efter slöjdartens särskilda behov och med inriktning på ämnesavsnitt som ingår i studieplanerna, men någon lektorstjänst bör omfatta båda utbildningarna.

Utöver tjänster som lärare i grupp 1 och 2 finns behov av experter (grupp 3) i t.ex. fysik, textilkemi, kompletterande tekniker och material.

4.1.2.2 Övergångsskedet

Många av de lärare som är verksamma vid nuvarande enheter för utbildning av LUK-ämneslärare kommer självfallet att tjänstgöra vid de av LUK föreslagna ämnesinstitutionerna.

Av redogörelsen för LUK:s enkät (kapitel 3) framgår också att intresset bland dessa lärare att medverka i den av LUK föreslagna ämnesutbildningen är mycket stort. Det gäller framför allt undervisning på grundkursnivå. Många lärare torde också utan kompletteringar i fråga om ämneskunskaper vara väl kvalificerade att åta

sig uppgifter inom de "nya" LUK-ämnesutbildningarna. Vi har i kapitel 22 i huvudbetänkandet understrukt att behörigheten för sökande till lektorstjänst inom LUK-ämnesutbildning måste bedömas

från fall till fall. Detta torde även bli nödvändigt vid urvalet av sökande till adjunktstjänsterna. I kapitel 7 ger vi förslag om fortbildning för nu verksamma lärarutbildare i LUK-ämnena.

Tablå 4.1

4.1.3 Exempel på tjänster och behörighetskrav för lärare i LUK-ämnesutbildning.

Institution	Tjänst	Behörighetskrav		Exempel på ämnesbeskrivning (program) för tjänsten	Anmärkningar
		fil. kand.-examen och lägst	doktors-examen (endast lektorstjänst)		
barn- och ungdomskunskap	Grupp nr 1 och 2 lektor/adjunkt i				
	1. barn- och ungdomskunskap	80 poäng i barn- och ungdomskunskap, därav påbyggnadskurs 20 poäng i barn- och ungdomskunskap med sociologisk inriktn.	barn- och ungdomskunskap eller sociologi	Lektor/adjunkt i barn- och ungdomskunskap har att svara för den handleda praktiken samt för undervisningen på grundkursnivå i t. ex. kreativ verksamhet, familjesociologi, socialförvaltning, barnobservationer i ämnet barn- och ungdomskunskap.	
	2. barn- och ungdomskunskap med inriktn. på psykologi	60 poäng i psykologi eller 80 poäng i barn- och ungdomskunskap, därav påbyggnadskurs 20 poäng i barn- och ungdomskunskap med psykologisk inriktn.	psykologi eller barn- och ungdomskunskap	Lektor/adjunkt i barn- och ungdomskunskap med inriktn. på psykologi har att svara för undervisningen på grundkursnivå i ämnet barn- och ungdomskunskap. Tjänsteinnehavaren bör även kunna undervisa i sociologimoment inom barn- och ungdomskunskap.	Erfarenhet av arbete med barn och ungdom är en merit.
	Grupp nr 3 Experter anlitas inom olika områden, t. ex. familjejuridik, medicinsk barn- och ungdomskunskap, mentalhygien och psykiatri.				
bildkunskap	Grupp nr 1 och 2 lektor/adjunkt i				
	1. bildkunskap med inriktn. på teckning, målning och grafik	80 poäng i bildkunskap, därav påbyggnadskurs 20 poäng i	bildkunskap	Lektor/adjunkt i bildkunskap med inriktn. på teckning, målning och grafik har att svara för undervisningen på grundkursnivå	

Insti- tution	Tjänst	Behörighetskrav		Exempel på ämnesbeskriv- ning (program) för tjänsten	Anmärk- ningar
		fil. kand.- examen och lägst	doktors- examen (endast lektors- tjänst)		
		bildkunskap med inriktn. på konst- vetenskap eller visuali- sering		i t. ex. tvådimensionell bild, grafiskt arbete, teckning och målning, bildkommuni- kation i ämnet bildkun- skap.	
	2. bildkunskap med inriktn. på tredimen- sionell bild	80 poäng i bildkunskap, därav på- byggnads- kurs 20 poäng i bild- kunskap med inriktn. på konstveten- skap eller visualisering	bild- kunskap	Lektor/adjunkt i bildkun- skap med inriktn. på tre- dimensionell bild har att svara för undervisningen på grundkursnivå i t. ex. tredimensionell bild, miljö- gestaltning, bildkommuni- kation i ämnet bildkunskap.	
	3. bildkunskap med inriktn. på film och TV	80 poäng i bildkunskap, därav på- byggnads- kurs 20 poäng i bild- kunskap med inriktn. på film och TV	bild- kunskap eller film- veten- skap		
	4. bildkunskap med inriktn. på skrift och visualisering	80 poäng i bildkunskap, därav på- byggnads- kurs 20 poäng i bild- kunskap med inriktn. på visualisering eller konst- vetenskap	bild- kunskap		
	5. bildkunskap med inriktn. på bild och miljö	80 poäng i bildkunskap, därav på- byggnads- kurs 20 poäng i bild- kunskap med inriktn. på konstveten- skap	bild- kunskap eller konst- veten- skap	Lektor/adjunkt i bildkun- skap med inriktn. på bild och miljö har att svara för undervisningen på grund- kursnivå i t. ex. bild- och miljöhistoria, miljögestalt- ning, bildkommunikation, bild- och miljöanalys.	
	adjunkt i 1. bildkunskap med inriktn. på teknisk ritning	80 poäng i bildkunskap, därav på- byggnads- kurs 20 poäng i bild- kunskap eller			Påbyggnads- kurser i tek- nisk ritning och foto ingår ej i LUK:s för- slag till nor-

Insti- tution	Tjänst	Behörighetskrav		Exempel på ämnesbeskriv- ning (program) för tjänsten	Anmärk- ningar
		fil. kand.- examen och lägst	doktors- examen (endast lektors- tjänst)		
		motsvarande påbyggnad			malstudie- planer.
	2. bildkunskap med inriktn. på foto	80 poäng i bildkunskap, därav på- byggnads- kurs 20 poäng i bild- kunskap			Om den sökande har konstindu- striell utbild- ning eller yr- kesutbildning inom områ- det bör fil. kand.-examen inte utgöra behörighets- krav.
	Grupp nr 3 Experter anlitas inom olika om- råden, t. ex. kommunika- tionsteori, färg- teori, psykologi, sociologi, miljö- frågor.				
drama- tik	Grupp nr 1 och 2 lektor/adjunkt i 1. dramatik	60 poäng i dramatik, därav på- byggnads- kurs 20 poäng i dramatik	dramatik eller svenska	Lektor/adjunkt i dramatik har att svara för undervis- ningen på grundkursnivå i t. ex. kommunikation, improvisation, dramatiskt formande på grundkurs- nivå.	Dokumente- rade kunska- per inom dra- matik och/ eller teater är en merit. Erfarenhet av undervis- ning i drama- tik eller mot- svarande är också en merit.
	2. dramatik med inriktn. på dramatiskt formande	60 poäng i dramatik, därav på- byggnads- kurs i dra- matik	dramatik eller mot- svarande		Om den sökande har t. ex. regis- sörsutbild- ning bör fil. kand.-exa- men/doktors- examen inte utgöra behö- righetskrav.
	Grupp nr 3 Experter anlitas inom olika om- råden, t. ex. röstvård och talteknik, musik, avspänning, scenografi, ljud-				

Insti- tution	Tjänst	Behörighetskrav		Exempel på ämnesbeskriv- ning (program) för tjänsten	Anmärk- ningar
		fil. kand.- examen och lägst	doktors- examen (endast lektors- tjänst)		
	teknik, maske- ring, regi och gruppleddning, pedagogik, sociologi.				
idrott	Grupp nr 1 och 2 lektor i				
	1. idrott med inriktn. på anatomi och rörelselära	se anm.	medicin		Med. kand.- examen i stället för fil. kand.- examen.
	2. idrott med inriktn. på beteende- vetenskap- liga ämnen	60 poäng i sociologi och 40 poäng i psykologi	sociologi eller psykologi	Lektor i idrott med inriktn. på beteendevetenskapliga ämnen har att svara för undervisningen på grund- kursnivå i t. ex. psykologi, sociologi, idrotten och sam- hället, kommunikation i ämnet idrott.	
	lektor/adjunkt i				
	1. idrott med inriktn. på gymnastik	80 poäng i idrott, därav påbyggnads- kurs 20 poäng inom område som tjänsten avser	idrott	Lektor/adjunkt i idrott med inriktn. på gymnastik har att svara för undervisning- en även i arbetsteknik och lek eller i musik, rytmik och dans.	Vid institu- tioner med underlag för flera tjänster kan inrikt- ningen på tjänsterna differentieras ytterligare.
	2. idrott med inriktn. på bollspel	80 poäng i idrott, därav påbyggnads- kurs 20 poäng inom område som tjänsten avser	idrott		Påbyggnads- kursen ingår ej i LUK:s förslag till normalstu- dieplaner.
	3. idrott med inriktn. på vinteridrott	80 poäng i idrott, därav påbygg- nadskurs 20 poäng inom område som tjänsten avser	idrott		Påbyggnads- kursen ingår ej i LUK:s förslag till normalstu- dieplaner.
	4. idrott med inriktn. på fri idrott	80 poäng i idrott, därav påbygg-	idrott		Påbyggnads- kursen ingår ej i LUK:s

Insti- tution	Tjänst	Behörighetskrav		Exempel på ämnesbeskriv- ning (program) för tjänsten	Anmärk- ningar
		fil. kand.- examen och lägst	doktors- examen (endast lektors- tjänst)		
		nadskurs 20 poäng inom område som tjänsten avser			förslag till normalstu- dieplaner.
	5. idrott med inriktn. på fysiologi	80 poäng i idrott, därav påbyggnads- kurs 20 poäng med inriktn. på fysiologi	idrott eller medicin		Sökande med med. kand.- examen som grund- utbildning kan komma ifråga.
	Grupp nr 3 Experter anlitas inom olika om- råden, t. ex. olika idrottsgrenar samt anatomi, rytmik och dans, sociologi, sambhällskun- skap.				
kost- kunskap	Grupp nr 1 och 2 lektor/adjunkt i kostkunskap med inriktn. på ett eller två av ämnena livsmedelskun- skap, närings- kunskap, kemi, mikrobiologi	80 poäng i kostkunskap, därav på- byggnads- kurs 20 poäng i kost- kunskap eller sammanlagt 80 poäng i två av äm- nena närings- lära och kemi samt 40 poäng i kost- kunskap	inom om- råde som tjänsten avser	Lektor/adjunkt i kostkun- skap med inriktn. på ett eller två av ämnena livs- medelskunskap, närings- kunskap, kemi, mikrobi- ologi har att svara för un- dervisningen i kostkunskap på grundkursnivå. Kun- skapsinhämtande och färd- ighetsträning varvas. Tjänsterna bör därför ut- formas så att huvudinrikt- ning ges antingen åt livs- medelskunskap eller åt näringskunskap.	
	Grupp nr 3 Experter anlitas inom olika om- råden, t. ex. ana- tomi och fysio- logi.				
miljö- och kon- sument- kunskap	Grupp nr 1 och 2 lektor/adjunkt i miljö- och kon- sumentkun- skap med in- riktn. på ett eller två av	60 poäng i miljö- och konsument- kunskap, därav på-	inom om- råde som tjänsten avser	Lektor/adjunkt i miljö- och konsumentkunskap med inriktn. på ett eller två av ämnena miljökun- skap, konsumentkunskap,	En tjänst med inriktn. på miljö- och konsument- kunskap

Insti- tution	Tjänst	Behörighetskrav		Exempel på ämnesbeskriv- ning (program) för tjänsten	Anmärk- ningar
		fil. kand.- examen och lägst	doktors- examen (endast lektors- tjänst)		
	ämnena miljö- kunskap, kon- sumentkun- skap, sociologi, samhällskun- skap. Grupp nr 3 Experter anlitas inom olika om- råden, t. ex. hygien, arbets- teknik.	byggnads- kurs 20 poäng i miljö- och konsument- kunskap eller sammanlagt 80 poäng i miljö- och konsument- kunskap och samhällskun- skap eller sociologi		sociologi, samhällskunskap har att svara för undervis- ningen i miljö- och kon- sumentkunskap på grund- kursnivå. Tjänsterna bör utformas så att huvud- inriktning ges antingen åt miljökunskap med in- riktning på bostadskunskap eller arbetsteknik samt sociologi eller åt konsu- mentkunskap med inrikt- ning på sociologi eller samhällskunskap.	(arbetsteknik) bör inrättas även vid in- stitutionen för kostkun- skap och kan samordnas med motsva- rande tjänst vid institu- tionen för miljö- och konsument- kunskap.
slöjd	Grupp nr 1 och 2 lektor/adjunkt i 1. slöjd med inriktn. på formgivning	60 poäng i slöjd och 60 poäng i bild- kunskap eller 80 poäng i bildkunskap, därav på- byggnads- kurs 20 poäng med inriktn. på konstveten- skap	slöjd eller bild- kunskap	Lektor/adjunkt i slöjd med inriktn. på formgivning har att svara för under- visningen på grundkurs- nivå i t. ex. färg- och formstudier, formgiv- ning, färg, form och funktion.	
	2. slöjd med textil inriktn.	80 poäng i slöjd, därav påbyggnads- kurs 20 poäng i slöjd med textil inriktn.	slöjd	Lektor/adjunkt i slöjd med textil inriktn. har att svara för undervisningen i söm- nad, arbete i textila mate- rial, textillära, textil kon- sumtion och textilkun- skap, miljötextilier, mate- riallära, konsument- frågor.	Vid institu- tioner med underlag för två eller flera tjänster kan tjänsterna ges olika inriktn., t. ex. lektor i slöjd med textil inriktn., särskilt söm- nad eller sär- skilt textil- lära m. m.
	3. slöjd med inriktn. på textilkunskap	80 poäng i slöjd, därav påbyggnads- kurs 20 poäng i	slöjd	Lektor/adjunkt i slöjd med inriktn. på textilkunskap har att svara för under- visningen på grundkurs- nivå i t. ex. vävning och	

Insti- tution	Tjänst	Behörighetskrav		Exempel på ämnesbeskriv- ning (program) för tjänsten	Anmärk- ningar
		fil. kand.- examen och lägst	doktors- examen (endast lektors- tjänst)		
		slöjd med inriktn. på textilkun- skap		arbete i textila material.	
	4. slöjd med inriktn. på trä	80 poäng i slöjd, därav påbyggnads- kurs 20 poäng i slöjd med inriktn. på trä	slöjd		
	5. slöjd med inriktn. på metall	80 poäng i slöjd, därav påbygg- nadskurs 20 poäng i slöjd med inriktn. på metall	slöjd		
	Grupp nr 3 Experter anlitas inom olika om- råden, t. ex. kommunikation, foto och film, fysik, kemi, kon- sumentfrågor, färgning och tryckning, kom- positionsövning, kompletterande tekniker och material.				

4.2 Lärare m. fl. i den praktisk-peda- gogiska utbildningen

Utbildning i LUK-ämnena ingår i flertalet lärarutbildningar vid lärarhögskola. I förskollärarutbildningens skapande arbete ingår dramatiskt skapande, rytmik, musik och bild- och formarbete. I klasslärarutbildningen ingår bild- och formarbete, gymnastik och musik.

Genom att LUK-ämnena förekommer även i klasslärarutbildningen och i viss mån i utbildningen av förskollärare berörs även lärarutbildare på dessa linjer av de reformer vi föreslår. I ämnena bild- och formarbete (bildkunskap), gymnastik (idrott) och

musik kommer lärare att medverka såväl i ämnesutbildning som i metodik på klasslärarlinjerna. I de fall då förskollärarlinje finns vid en lärarhögskola kommer lärarutbildare från institutionerna för bildkunskap, idrott, musik och i förekommande fall dramatik och slöjd att på ett eller annat sätt medverka i utbildningen på denna linje. I LUK:s direktiv sägs att frågan om utbildning av lärare i bild- och formarbete vid lärarhögskola ska utredas av oss. Så som våra förslag är utformade i huvudbetänkandet och i nu föreliggande betänkande gäller de alla lärarutbildare i LUK-ämnena på klasslärarlinje. I det följande behandlar vi därför lärare inom såväl klasslärarlin-

jernas som ämneslärlinjen utbildning i LUK-ämnen.

Frågor som rör lärartjänsterna vid förskollärlinje förlagd till lärarhögskola och möjligheterna att samordna sådana tjänster med tjänster i övrigt vid lärarhögskolan utreds för närvarande av en arbetsgrupp inom skolöverstyrelsen. Det torde finnas goda möjligheter till samordning mellan olika linjer vid utbildningen i LUK-ämnen, särskilt mellan bildkunskaps-, idrotts- och musik- samt i förekommande fall slöjdinstitutionerna. Med hänsyn till pågående utredningsarbete avstår vi från att i det följande särskilt beröra lärarfrågor i förskollärlinjen.

4.2.1 Medverkande i praktisk-pedagogisk utbildning av lärare i LUK-ämne

I den lärlinriktade yrkesförberedelsen under ämnesstudierna kommer representanter för skolans alla grupper av anställda att medverka. I den praktisk-pedagogiska utbildningen vid lärarhögskolans ämneslärlinje kommer under eller i samverkan med rektor och övrig skollärling vid lärarhögskolan följande grupper av befattningshavare att ha pedagogiska uppgifter, nämligen

- a) lärare i pedagogik (lektor, adjunkt)
- b) lektor i ämnesmetodik eller lektor i ämnesutbildning och ämnesmetodik
- c) rektor och lärare vid FoD-skola samt fortbildningsledare
- d) rektor och handledare vid praktikskola.

I fortbildningen av ämneslärare kommer uppgifter att mera regelbundet fullgöras av rektor, studierektor och huvudlärare i grundskola och gymnasieskola samt av fortbildningskonsulenter vid länsskolnämnderna/lärarhögskolorna.

4.2.2 LUK-ämnesorganisationen vid lärarhögskola

4.2.2.1 LUK-ämnena i klasslärlinjen

För närvarande finns vid lärarhögskola tre olika LUK-ämnesinstitutioner, nämligen institutioner för bild- och formarbetets meto-

dik, gymnastikens metodik och musikens metodik samt motsvarande lektorstjänster. Vid lärarhögskola som har förskollärlinje ingår denna linje i tjänsteunderlaget för lärartjänster i bild- och formarbetets, gymnastikens och musikens metodik.

För utbildningen på klasslärlinjerna finns vid lärarhögskola vissa tjänster som lektor i ett ämnes teori och metodik. För behörighet till sådan tjänst krävs bland annat doktorsexamen eller motsvarande kunskaper (lärarhögskolestadgan 112 a §). Vidare finns tjänster för adjunkter i ämnes-teori. För behörighet till sådan tjänst krävs bland annat behörighet till tjänst i ämnet i grundskola. I princip minst hälften av undervisningen i teori på klasslärlinjerna ska fullgöras av adjunkter.

Tjänster har hittills inte funnits för lektorer i bild- och formarbetets, gymnastikens och musikens teori och metodik eller för adjunkter i dessa ämnens teori. Ämnesutbildningen har handhåfts av metodiklärarna. I och med att utbildningen reformeras och doktorsexamen kan avläggas i dessa ämnen torde skäl inte längre finnas att upprätthålla nuvarande skillnad i fråga om tjänster mellan våra ämnen och andra ämnen på klasslärlinjerna. LUK föreslår att tjänster i bild- och formarbetets, gymnastikens och musikens ämnesutbildning och metodik inrättas senast från tidpunkt då sökande med doktorsexamen eller motsvarande kunskaper i dessa ämnen kan påräknas. Tjänster bör kunna inrättas även tidigare varvid bedömning i varje enskilt fall får ske av de sökandes behörighet för sådan tjänst. I samband med att lektorstjänster av nyssnämnt slag inrättas bör även adjunktstjänster för ämnesutbildning i LUK-ämnen på klasslärlinje inrättas. Vi föreslår att så sker och att undervisningen i ämnesutbildning fördelas mellan lektorer och adjunkter på samma sätt som för övriga ämnen på klasslärlinje. Metodikutbildningen bör handhas av dessa lärare i samverkan med lektorer i stadiemetodik enligt våra förslag nedan i detta avsnitt.

Av skäl som klart framgår av vårt huvudbetänkande SOU 1972:92, bland annat kapi-

tel 15.1.3, bör tjänsterna för här avsedda lektorer inte benämnas tjänst i ämnets "teori och metodik" utan tjänst i LUK-ämnes "ämnesutbildning och metodik". Ämnesutbildningen i ett LUK-ämne bör alltid innebära en integration av kunskapsinhämtande och färdighetsträning. Den kan inte utgöras av enbart teori.

Det är enligt lärarhögskolestadgan 96 § för närvarande inte möjligt att inrätta tjänst som lektor i ämnesmetodik för doktormeriterad innehavare i ämnen i vilka tjänst finns inrättad för lektor i ämnets teori och metodik. I den mån tjänster inrättas för lektorer i bild- och formarbetets, gymnastikens och musikens ämnesutbildning och metodik blir lektorstjänster där krav på doktorsexamen uppställs alltså inte aktuella i dessa ämnens metodik (se nedan avsnitt 4.2.4.2).

4.2.2.2 LUK-ämnesinstitutioner

Enligt LUK:s förslag ska den praktisk-pedagogiska utbildningen för blivande ämneslärare med kombinationer omfattande även LUK-ämne förläggas till lärarhögskola. Detta medför behov av nya institutioner för ämnen som nu inte är representerade vid lärarhögskola. För de LUK-ämnena som nu ingår i klasslärarutbildningen behöver institutionerna vid vissa lärarhögskolor byggas ut för att kunna svara även för de blivande ämneslärarnas ämnesmetodiska utbildning. I sitt huvudbetänkande har LUK förutsatt, att en och samma institution ska svara för metodikutbildningen i ett ämne på samtliga linjer vid lärarhögskolan, där ämnet förekommer.

Vissa förändringar i benämningarna på LUK-ämnesinstitutionerna syns oss motiverade med hänsyn till att vi föreslagit delvis andra benämningar på LUK-ämnena vid högskolan än dem som nu gäller vid enheter för utbildning av LUK-ämneslärare. Vi räknar i framtiden med följande institutioner i LUK-ämnena för utbildningen vid lärarhögskola av klasslärare och ämneslärare.

Institutionen för barn- och ungdomskun-

skap svarar för metodikutbildningen i ämnena barnkunskap, barn- och ungdomskunskap samt familjekunskap.

Institutionen för bildkunskap svarar för ämnesutbildningen och metodikutbildningen i teckning, delar av tillvalsämnet konst, formgivning och konst- och musikhistoria. När det gäller bild- och formarbete och formgivning kommer bildinstitutionen att samverka med slöjdinstitutionen. När det gäller konst- och musikhistoria kommer samverkan att ske med musikinstitutionen. I fråga om tillvalsämnet konst bör samverkan komma till stånd med institutionerna för svenska, dramatik, idrott, musik och slöjd. Institutionen för bildkunskap bör tillsammans med svenskinstitutionen ha det övergripande ansvaret för att film och TV på lämpligt sätt infogas i utbildningen på såväl klasslärarlinjerna som ämneslärarlinjen. När det gäller foto har nyssnämnda institution huvudansvaret men samverkar med en rad andra institutioner.

Dramatikinstitutionen svarar för metodikutbildningen i dramatik samt delar av tillvalsämnet konst (se ovan under bildkunskap). Den bör tillsammans med svenskinstitutionen ansvara för att momenten dramatisk verksamhet och teater infogas i lärarutbildningen på klass- och ämneslärarlinjerna. Tillsammans med språkinstitutionerna har den ansvar för momentet dramatiseringsövningar i metoden i främmande språk.

Idrottsinstitutionen handhar ämnesutbildning och metodikutbildning i gymnastik, ergonomi och delar av tillvalsämnet konst (se ovan under bildkunskap) på ämneslärarlinje. Tillsammans med musikinstitutionen bör den ansvara för att momenten rytmik och dans beaktas särskilt i klasslärarutbildningen.

Institutionen för kost och miljö har hand om metodikutbildningen i ämnena hemkunskap och ekonomi, bostads/miljökunskap, konsumentkunskap och kostkunskap. Om utbildningen av lärare i produktionsteknik får den utformning som skolöverstyrelsen föreslagit (Dnr L 73:914) bör även för dessa lärare metodikutbildningen kunna förläggas till institutionen för kost och miljö.

Slöjdinstitutionen svarar för metodikutbildningen i ämnena textilslöjd, trä- och metallslöjd, slöjd, textilkunskap och formgivning samt delar av tillvalsämnet konst (se ovan under bildkunskap) på ämneslärarlinje. I fråga om formgivning sker samverkan med institutionen för bildkunskap. Sådan samverkan förekommer också i fråga om bild- och formarbetets ämnesutbildning och metodik, där ansvaret dock ligger på institutionen för bildkunskap.

4.2.3 Tjänster för medverkande i praktisk-pedagogisk utbildning vid lärarhögskola av lärare i LUK-ämne

praktikskola samt fortbildningsledare. För dessa befattningshavare behöver enligt vår uppfattning behörighetsbestämmelserna med ett undantag inte ändras i samband med reformeringen av LUK-ämnsläro-utbildningen.

4.2.3.2 Tjänster avseende visst ämne — allmänt

För den framtida utbildningen av lärare i LUK-ämne torde bestämmelser beträffande medverkan i den praktisk-pedagogiska delen av lärarutbildningen av annan art än de som gäller för medverkande i annan sådan ämneslärarutbildning i regel inte böra uppställas. Detta betyder att för de i det följande behandlade tjänsterna som lektor i ämnesmetodik eller ämnesutbildning och metodik samt adjunkt i ämnesutbildning i LUK-ämne behörighetskrav i princip bör

uppställas vilka motsvarar dem som nu gäller för sådana tjänster vid lärarhögskola. Frågan förtjänar emellertid att belysas närmare.

4.2.3.3 Tjänster vid institutioner för utbildning av lärare i LUK-ämnena

Nedan presenteras en tänkbar uppdelning av de framtida tjänsterna i LUK-ämnesämnesutbildning och metodik eller enbart metodik med hänsyn till tjänsternas kompetensområde. Tjänsterna och deras omfattning anges med de av oss ovan angivna namnen på de olika institutionerna som rubriker. En sammanfattning av våra förslag till tjänster samt utbildning och behörighetskrav för dessa tjänster finns i tabellform i avsnitt 4.2.5.

Barn- och ungdomskunskap

barnkunskap, barn- och ungdomskunskap, familjekunskap.

Med hänsyn till att antalet lärarkandidater i ämnet vid ämneslärarlinje tills vidare kan antas bli lågt, att ämnena saknas på klasslärarlinjerna och att utbildning för samtliga tre ovannämnda ämnen ges i ämnet barn- och ungdomskunskap vid filosofisk fakultet torde någon uppdelning på två eller flera metodiklektorstjänster tills vidare inte behöva komma ifråga.

Bildkunskap

bild- och formarbete, teckning, konst och formgivning samt konsthistoria inom ämnet konst- och musikhistoria.

En uppdelning på tjänster avseende antingen bild- och formarbete, teckning och konst (teckningens ämnesutbildning och metodik eller dess ämnesmetodik med inriktning på grundskolan) eller teckning, konst, formgivning och konsthistoria inom ämnet konst- och musikhistoria (teckningens metodik med inriktning på grundskolans högstadium och gymnasieskola) syns naturlig. På så sätt kommer tjänsterna att täcka antingen två eller tre stadier av grundskolan eller grundskolans högstadium och gymnasiestadiet. Någon av metodiklektorstjänsterna kan om utrymme finns ledigförklaras

med särskild inriktning på foto, film och TV. En tjänst bör ledigförklaras med särskild inriktning på konst- och musikhistoria. För tjänsterna bör delvis olika behörighetskrav gälla. (Se vidare avsnitt 4.2.4.1.) För utbildningen i bild- och formarbete på klasslärarlinje föreslås utom tjänster som lektor i bild- och formarbetets ämnesutbildning och metodik även tjänster som adjunkt i ämnesutbildning (se ovan 4.2.2.1).

Med hänsyn till möjligheterna att samordna utbildningen för olika skolformer och stadier finner LUK det ändamålsenligt, att utbildning av ämneslärare i teckning och slöjd sker vid samma lärarhögskolor. Då kan samverkan etableras mellan klasslärarlinjernas bild- och formarbete och ämneslärarlinjens teckning och slöjd med flera ämnen samt i förekommande fall med förskollärarlinjens skapande verksamhet. Det är inte troligt att ämneslärarutbildning i här nämnda ämnen kommer att erbjudas vid samtliga lärarhögskolor som har ämneslärarlinje. Huvudparten av lärarhögskolorna kommer därför att ha en institution för bildkunskap avseende bild- och formarbetets ämnesutbildning och metodik på grundskolans låg- och mellanstadium. En lektorstjänst kan då ledigförklaras med särskild inriktning på slöjd. I den mån en lärarhögskola har institutioner både för bildkunskap och för slöjd är det inte nödvändigt att inom institutionen för bildkunskap ha tillgång till lärare med utbildning i slöjd. De båda institutionerna bör kunna samarbeta i fråga om utbildning av lärare för klasslärarlinjerna. Se vidare under *Slöjd* nedan.

Dramatik

dramatik.

Ämnet förekommer som skolämne endast i gymnasieskolan. Dramatisk verksamhet och dramatiseringsövningar ingår emellertid som ett viktigt moment dels i flera ämnen i grundskolan, främst svenska, främmande språk och tillvalsämnet konst, dels i förskolans skapande verksamhet. Samverkan i utbildningen för olika skolformer och stadier måste därför möjliggöras.

Särskilda institutioner i dramatikens metodik för utbildning av lärare i dramatik kommer knappast att finnas vid mera än två större lärarhögskolor i landet. De lärarhögskolor som har förskollärlinje måste emellertid ha tillgång till lärare som kan undervisa i det dramatiska skapandets metodik. Det är också nödvändigt att någon eller några metodiklärare på klasslärlinjerna och för utbildning av ämneslärare i svenska och/eller moderna språk på grundskolans högstadium behärskar dramatikens och den dramatiska verksamhetens metodik på dessa stadier. För att täcka behovet av dramatikutbildning för lärarkandidaterna på klasslärlinje och i förekommande fall på förskollärlinje bör lektorstjänst kunna ledigförklaras antingen i lägstadiets eller mellanstadiets metodik med särskild inriktning på svenska och dramatik eller i ämnesutbildning och metodik i svenska med särskild inriktning på dramatik. På ämneslärlinje, som inte har särskild dramatikinstitution, kan någon tjänst inom svenskinstitutionen på motsvarande sätt ledigförklaras i svenska med särskild inriktning på dramatik.

Idrott

gymnastik och ergonomi.

Tjänster torde böra inrättas avseende antingen gymnastikens ämnesutbildning och metodik på klasslärlinje eller metodik i ämnet gymnastik på högstadiet och i gymnasieskolan samt i ämnet ergonomi i gymnasieskolan. Vidare måste finnas vissa tjänster som adjunkt i ämnesutbildning (se ovan 4.2.2.1).

Behovet av lärare med särskild utbildning i rytmik och dans måste tillgodoses. I första hand behövs sådana lärare för utbildning av lärare på klasslärlinjerna och i förekommande fall i förskolan.

Det är emellertid önskvärt att vissa lärare även på grundskolans högstadium och i gymnasieskolan har utbildning i rytmik och dans samt i rytmikens och dansens metodik. Någon eller några tjänster i gymnastikens metodik bör därför ledigförklaras med särskild inriktning på rytmik och dans.

Utbildning i dessa moment syns särskilt önskvärd för lärare i ämneskombinationen gymnastik-musik. Då en lärarhögskola vid sin ämneslärlinje utbildar lärare i denna kombination bör vid utbildningen i rytmik och dans även en danspedagog kunna medverka.

Kost och miljö

hemkunskap och ekonomi, bostads/miljökunskap, konsumentkunskap, kostkunskap samt eventuellt produktionsteknik.

En uppdelning på tjänster avseende metodik i antingen hemkunskap och kostkunskap eller hemkunskap och bostads/miljökunskap samt konsumentkunskap eller enbart bostads/miljökunskap och konsumentkunskap syns lämplig. Därutöver kan vid vissa institutioner en tjänst i produktionsteknikens metodik komma att inrättas. Tjänster vid större institutioner kan ledigförklaras med särskild inriktning på hemkunskapens metodik. Vid tillsättningen bör dock beaktas att tjänsteinnehavaren bör ha erfarenhet av undervisning även i gymnasieskolan.

Musik

musik samt musikhistoria inom ämnet konst- och musikhistoria.

Liksom när det gäller gymnastik torde tjänster böra inrättas avseende dels musikens metodik på klasslärlinjerna och på grundskolans högstadium, dels metodik i ämnet musik på grundskolans högstadium och i gymnasieskolan. En tjänst bör ges särskild inriktning på konst- och musikhistoria i gymnasieskolan. Beträffande dans och rytmik se ovan under *Idrott*. I fråga om musikhistoria inom ämnet konst- och musikhistoria bör samverkan ske med institutionen för bildkunskap. Beträffande särskilda behörighetskrav för tjänst avseende även ämnet konst- och musikhistoria se nedan: avsnitt 4.2.4.1.

För ämnesutbildningen i musik på klasslärlinje inrättas tjänster som lektor i musikens ämnesutbildning och metodik samt tjänster som adjunkt i ämnesutbildning (se avsnitt 4.2.2.1). Tjänster som adjunkt i musik, särskilt instrumentalmusik, knyts i förekommande fall till musikinstitutionen. (Så-

dan tjänst ersätter nuvarande tjänst som lärare i musik.)

Slöjd

textilslöjd, trä- och metallslöjd, slöjd, textilkunskap och formgivning.

Tjänsterna inom slöjdinstitutionen bör kunna uppdelas på slöjdens metodik i grundskolan och slöjdens m. fl. ämnens metodik på grundskolans högstadium och i gymnasieskolan. Med hänsyn till att slöjden omfattar grenarna textilslöjd och trä- och metallslöjd bör tjänster avseende grundskolan ledigförklaras med särskild inriktning på textilslöjd eller på trä- och metallslöjd. Tjänster avseende grundskolans högstadium och gymnasieskolan bör ledigförklaras med särskild inriktning på antingen trä- och metallslöjd och slöjd eller på textilslöjd, textilkunskap, formgivning och slöjd. Vid större institutioner kan en särskild tjänst med inriktning på textilkunskap (och eventuellt formgivning) inrättas. En eller ett par tjänster avseende grundskolan bör inriktas på samverkan med utbildningen av lärare för grundskolans låg- och mellanstadium i bild- och formarbete.

4.2.4 Utbildning och behörighet för tjänst som lärare i LUK-ämne vid lärarhögskola m. fl.

4.2.4.1 Meritering omfattande endast grundexamen i ämnet

Bestämmelser om behörighet för de tjänster som diskuterats i avsnitt 4.2.3.3 bör utformas med utgångspunkt i den av LUK föreslagna ämnesutbildningen och praktisk-pedagogiska utbildningen. Sedan behörighetsbestämmelser utformats med denna utgångspunkt, bör de kompletteras med bestämmelser som utgår från hittillsvarande utbildning i varje LUK-ämne. Vi ger i bilaga 4 till detta betänkande förslag till nya behörighetsbestämmelser utformade som författningsförslag. Sammanfattning av våra förslag finns i tablåform i avsnitt 4.2.5.

Av kapitel 2 framgår att för behörighet till tjänst som lektor i ämnesmetodik på ämneslärarlinje i flertalet fall krävs dels den

utbildning och erfarenhet som ger behörighet till ordinarie tjänst i grundskola/gymnasieskola, dels kunskaper utöver vad som fordras för examen och som är av betydelse för tjänsten, dels att ha utövat särskilt förtjänstfull pedagogisk verksamhet på område som tjänsten avser. Den meritering som krävs utöver behörighet för tjänst i ämnet i det allmänna skolväsendet uttrycks alltså i allmänna ordalag. Det anges t.ex. inte, att särskild vikt ska fästas vid påbyggnadskurser, vid särskilt omfattande lärartjänstgöring eller vid betyg i pedagogik vid sidan av studiepoäng i de skolämnen som examen ger kompetens att undervisa i. Det som fäller utslaget vid tillsättning av metodiklektorstjänst är den samlade bilden av vederbörandes skicklighet som lärarutbildare. Denna skicklighet kan ha dokumenterats och ådagalagts på olika sätt. Inte minst förmågan att hos lärarkandidaterna väcka och stimulera intresset för förnyelse och utveckling av skolarbetet är i detta sammanhang väsentlig. Utformningen av behörighetsbestämmelserna gör det möjligt att beakta alla slag av ytterligare meritering utöver erforderlig utbildning och lärarerfarenhet.

LUK har föreslagit betydande förändringar i utbildningen av LUK-ämneslärare. Dessa förändringar leder till att inom en utökad total studietid den tid som ägnas åt eftergymnasiala ämnesstudier i LUK-ämnet i flera fall avkortas, om man jämför med studietiden vid nuvarande enheter för utbildning av LUK-ämneslärare. Vi har med hänsyn härtill övervägt om bestämmelserna om behörighet till tjänst i LUK-ämnes metodik eller ämnesutbildning och metodik borde utformas på annat sätt än bestämmelserna om behörighet för andra sådana tjänster. Framför allt har vi övervägt om krav borde uppställas på studiekurser i ämnet utöver vad som fordras för behörighet till lärartjänst i det allmänna skolväsendet. Vi har emellertid funnit att för behörighet till tjänst i LUK-ämnes ämnesutbildning och metodik eller i ämnesmetodik i LUK-ämne inte bör uppställas något generellt krav på ytterligare studie-

kurser. Vid tillsättningen av tjänst i LUK-ämne bör liksom vid tillsättningen av tjänster i andra ämnen vid lärarhögskola totalbedömningen av skickligheten som lärarutbildare bli avgörande.

Inrättandet av särskilda institutioner för bildkunskap och för slöjd påverkar utformningen av behörighetsbestämmelserna för tjänst som "lektor i bild- och formarbetets metodik". När endast klasslärlinje och eventuell förskollärlinje finns vid en lärarhögskola, bör dock nuvarande behörighetsbestämmelser för tjänst som lektor i bild- och formarbetets metodik (SFS 1971:463, 121 §) tills vidare kunna gälla men anpassas att avse lektor i bild- och formarbetets ämnesutbildning och metodik (se ovan avsnitt 4.2.2.1).

LUK har i sitt huvudbetänkande som en ämneskombination föreslagit kombinationen teckning-slöjd. Det är enligt vår uppfattning önskvärt att någon eller några av lärarna inom bild- och forminstitutionerna vid de lärarhögskolor som inte har fristående institutioner i bildkunskap och slöjd i framtiden har denna kombination i sin utbildning. Detta kan säkerställas genom att minst en tjänst vid bild- och forminstitutionerna ledigförklaras med inriktning på slöjd. När det blir möjligt att tillsätta sådana tjänster inom samtliga bild- och forminstitutioner bör behörighetsbestämmelserna ändras så att utbildning i slöjd ger behörighet till tjänst som lektor i bild- och formarbetets ämnesutbildning och metodik eller till tjänst som adjunkt i bild- och formarbetets ämnesutbildning endast i kombination med utbildning i bildkunskap eller motsvarande utbildning. Utbildningen på bildområdet blir alltså den behörighetsgivande ämnesutbildningen för tjänst som gäller utbildning av klasslärare inom lärarhögskolas institution för bildkunskap.

Vid lärarhögskolor som utbildar ämneslärare i bland annat teckning och slöjd kommer två skilda institutioner att finnas, om båda ämnena är företrädade vid högskolan. Då en tjänst ledigförklaras på ämneslärlinjen kommer den att knytas till institutionen för bildkunskap eller till slöjd-

institutionen, beroende på vilket eller vilka ämnen den avser. Bild- och formarbetets metodik kommer vid dessa högskolor att förläggas till institutionen för bildkunskap. När en lektorstjänst omfattar undervisning i teckningens metodik på grundskolans högstadium och i gymnasieskolan eller på grundskolans högstadium och på klasslärrarstadierna måste utbildning i ämnet bildkunskap eller motsvarande utbildning alltid krävas. Vid institutioner för bildkunskap som utbildar ämneslärare i teckning och annat ämne kommer tjänster för metodiklektorer med meritering i slöjd knappast att ledigförklaras, om vid högskolan finns även slöjdinstitution. Om så inte är fallet, kan någon tjänst enligt 4.2.3.3 ledigförklaras med särskild inriktning på slöjd. Sökande till sådan tjänst bör i sin ämnesutbildning ha studier i såväl bildkunskap som slöjd.

Undervisningen för lektor i LUK-ämnes metodik kan komma att omfatta metodiken i delvis olika ämnen beroende på vilken skolform eller vilka stadier tjänsten inriktas på. Utbildningen för metodiklektorstjänster inom en och samma institution kan därför behöva omfatta delvis olika studiekurser. För att säkerställa tillgång till bredaste möjliga samlade utbildningsbakgrund bland befattningshavarna inom en institution i LUK-ämnes metodik eller ämnesutbildning och metodik bör lektorstjänsterna, när olika ämnen kan ingå i tjänsten, alltid ledigförklaras med inriktning på vissa stadier och med särskild inriktning på det område tjänsten avses gälla. Vi har i avsnitt 4.2.3.3 anfört vissa exempel på detta, t. ex. foto, film och TV vid bildkunskaps- och svenskinstitutionerna, rytmik och dans vid idrotts- och musikinstitutionerna, dramatik vid svenskinstitution, där särskild dramatikinstitution saknas, textilkunskap vid slöjdinstitutionen, kostkunskap med flera ämnen inom institutionen för kost och miljö.

I de nyss nämnda exemplen torde krav på studiekurser utöver vad som fordras för behörighet till tjänst i grundskola/gymnasieskola inte behöva uppställas. Sökande kommer sannolikt i många fall att ha mera omfattande ämnesmässig meritering än den for-

med tillräckligt erforderliga. I vissa fall kan det vara lämpligt att anlita särskild expertis. Vi har som exempel på detta nämnt dans vid lärarhögskolor, som utbildar lärare i ämneskombinationen gymnastik-musik. Beroende på metodiklärarnas samlade kompetens kan även i andra fall särskilda experter behöva anlitas. Det bör också observeras att för behörighet till tjänst som lektor i metodik avseende ämnena kostkunskap och textilkunskap under alla förhållanden studiekurser om 80 poäng i högskoleämnet eller -ämnena kommer att ingå i meriteringen, eftersom detta krävs för behörighet till tjänst i gymnasieskola. Detsamma kommer att gälla lektor i produktionsteknikens metodik. I dessa fall har läraren alltså redan i grundutbildningen en relativt betydande specialisering i önskad riktning.

Även om vi principiellt har den uppfattningen att högre formella krav på ämnesmässig meritering än de som krävs för tjänst i ett ämne i det allmänna skolväsendet i regel inte bör uppställas för behörighet till metodiklektorstjänst, bör ändå i vissa fall ytterligare ämnesmässig meritering direkt krävas. Vi avser tjänst som lektor i gymnastikens, musikens och teckningens metodik, då även ergonomi respektive konst- och musikhistoria ingår i undervisningsskyldigheten. Metodiklektorstjänst med inriktning på grundskolan avser i regel endast ett ämne. Då inriktningen gäller gymnasieskolan ingår i nyssnämnda fall två ämnen i tjänsten. Endast en mindre del av lärarna i gymnastik, musik och teckning i det allmänna skolväsendet kommer att undervisa i de nämnda gymnasieskolämnena. Vi har inte ansett det nödvändigt att för behörighet till tjänst i gymnasieskola vari dessa ämnen ingår uppställa andra krav på ämnesmässig behörighet än dem som gäller för tjänst vari ingår gymnastik, musik eller teckning. Detta hindrar inte att sökande till gymnasieskoltjänst förenad med undervisningsskyldighet i ergonomi eller konst- och musikhistoria ofta kan antas ha påbyggnadskurs med inriktning på det speciella gymnasieskolämnets. Det kan också antas att de lärarkandidater som från början inriktar

sig på gymnasieskoltjänst redan i sin grundexamen ofta har sådana påbyggnadskurser. Lärare vid lärarhögskola som undervisar i metodik i dessa ämnen behöver enligt vår uppfattning ha läst påbyggnadskurs med inriktning på gymnasieskolämnets. Vi föreslår alltså att för behörighet till tjänst som lektor i gymnastikens, musikens och teckningens metodik alltid ska krävas påbyggnadskurs med inriktning på ergonomi, respektive musikvetenskap och konstvetenskap eller motsvarande kunskaper, då undervisning i metodik i ergonomi eller konst- och musikhistoria ingår i tjänsten.

4.2.4.2 Meritering omfattande doktorexamen

LUK har föreslagit att doktorsexamen ska kunna avläggas i våra ämnen. Vi har också i olika sammanhang framhållit det önskvärda i att försök görs med ämnesmetodisk doktorandutbildning i LUK-ämne. (Se vårt huvudbetänkande SOU 1972:92, kapitel 19.5.) Därvid har vi i första hand tänkt på behovet av personer med sådan utbildning inom lärarutbildningen och i grundskola/gymnasieskola, de senare bland annat som ansvariga för eventuellt försöks- och utvecklingsarbete. Den som ska bedriva undervisningsmetodiska doktorandstudier torde i sin grundexamen böra ha två ämnen som kan ge behörighet till tjänst i grundskola/gymnasieskola. Vidare kan förutsättas att praktisk-pedagogisk utbildning vid lärarhögskolas ämneslärarlinje och eventuellt vissa ytterligare studier i pedagogik kommer att krävas. Enligt vad som under hand erfarits från UKÄ kommer de formella kraven för behörighet att bedriva ämnesmetodiska doktorandstudier sannolikt att omfatta följande

- a) filosofie kandidatexamen med påbyggnadskurs i det ämne doktorandstudierna ska avse
- b) genomgång av lärarhögskolas ämneslärarlinje och vissa ytterligare studier i pedagogik
- c) tjänstgöring som lärare motsvarande sammanlagt minst två år.

När ämnesmetodisk forskarutbildning

kommer till stånd i LUK-ämne kommer alltså i regel att krävas 80 poäng på grundstudienivå för behörighet att bedriva sådana doktorandstudier. I den mån personer med ämnesmetodisk doktorsexamen blir lektorer kommer institutionerna att tillföras lärare med påbyggnadskurs i ämnet. Vi har ovan framhållit att för vissa tjänster avseende våra ämnens metodik i gymnasieskolan påbyggnadskurs rimligen bör krävas (ergonomi, konst- och musikhistoria). I några andra fall kommer studiekurser om 80 poäng i ämnet alltid att ingå i meriteringen, nämligen för lektorer i vilkas tjänst ingår metodik i kostkunskap, produktionsteknik eller textilkunskap. Genom det allmänna kravet på "ytterligare kunskaper som är av betydelse för tjänsten" kommer sannolikt många sökande också till tjänster i andra ämnens metodik att ha påbyggnadskurs i ämnet, även om formella krav på sådan kurs inte uppställs.

Det kommer att dröja ett antal år efter genomförandet av LUK-reformen innan personer med ämnesmetodisk eller annan doktorsexamen kan stå till förfogande som sökande till metodiklektorstjänster i LUK-ämnena. Krav på doktorsexamen kan redan av detta skäl i varje fall tills vidare inte uppställas. LUK har inte heller den uppfattningen — vilket framgår av ovanstående — att doktorsexamen alltid ska krävas för behörighet till tjänst som lektor vid lärarhögskola i våra ämnens metodik. Men vi anser, att någon eller några lektorer med sådan examen i ämnets metodik bör finnas vid varje metodikinstitution. [Beträffande tjänster vid institutionerna för bild- och formarbete (bildkunskap), gymnastik (idrott) och musik se avsnitt 4.2.3.3.] För att möjliggöra förordnande av metodiklektorer med doktorsexamen utan att i förväg binda tjänsterna till viss utbildning föreslår vi, att tjänst som lektor i LUK-ämnens metodik i vissa fall tills vidare ledigförklaras som tjänst för sökande med grundexamen alternativt sökande med doktorsexamen. Förfarandet innebär en parallell till förfarandet i sådana fall då tjänst som metodiklektor vid ämneslärarlinje nu

inrättas i lönegrad 21 alternativt 22:25 och innehavaren placeras i lönegrad 22:25, om han har doktorsexamen.

När det gäller lektorstjänster i LUK-ämne i det allmänna skolväsendet har LUK föreslagit att tjänsterna ska knytas till kommunens skolväsende, inte till vissa linjer i gymnasieskolan, såsom är fallet beträffande nu förekommande lektorstjänster. Analogt med vad vi föreslagit beträffande dessa lektorstjänster föreslår vi att tjänst för doktorsexaminerad sökande vid lärarhögskola ska kunna tillsättas oberoende av på vilken linje eller vilka linjer innehavaren kommer att ha sin huvudsakliga tjänstgöring.

Sedan behörighetsbestämmelser utformats för varje tjänst med utgångspunkt i den av LUK föreslagna utbildningen, bör dessa bestämmelser som vi redan framhållit kompletteras med bestämmelser, som utgår från hittillsvarande utbildning i varje LUK-ämne. En bedömning i varje enskilt fall torde få göras av vad som nu eventuellt kan anses motsvara en framtida doktorsexamen. Att krav på självständigt vetenskapligt arbete därvid måste uppställas är givet.

För tjänst som lektor i ämnesutbildning och metodik samt för tjänst som adjunkt i ämnesutbildning i LUK-ämne bör samma behörighetsbestämmelser gälla som för motsvarande tjänster i andra ämnen. Under en övergångstid bör prövas i vad mån sökande till tjänst som lektor i LUK-ämnens ämnesutbildning och metodik kan anses ha meriter motsvarande doktorsexamen (se ovan avsnitt 4.2.2.1).

4.2.4.3 Kravet på lärarerfarenhet

Omfattningen av den erforderliga lärarerfarenheten för behörighet till tjänst som lektor i ett ämnens metodik eller som lektor i ämnesteori och ämnesmetodik kommer för närvarande till uttryck därigenom att sökande enligt lärarhögskolestadgan ska vara behörig till ordinarie tjänst i motsvarande ämne i grundskola och/eller gymnasieskola. Detta innebär krav på lärartjänstgöring motsvarande sammanlagt minst två läsår med full tjänst. Möjlighet finns att bortse från

detta och andra formella behörighetskrav genom bestämmelsen i lärarhögskolestadgan 126 §, som säger att "den som har att tillsätta tjänst får medge sökande befrielse från behörighetsvillkor som avses i 111 a—125 §§, om särskilda skäl föreligger och bristen i sökandens behörighet är av mindre vikt med hänsyn till hans meriter i övrigt".

LUK har den uppfattningen att lärartjänst är en ytterst väsentlig del i meriteringen för en blivande lektor i ämnesmetodik eller i ämnesutbildning och ämnesmetodik. Vi anser inte att lärartjänst motsvarande minst två läsår med full tjänst kan ge den allsidiga skolerfarenhet som en lärarutbildare bör ha. I regel torde lärarerfarenheten hos lärarhögskolornas lektorer också vara mera omfattande än så. Enligt vår uppfattning bör den vara det.

Den som ska tjänstgöra som lektor i ett ämnes metodik måste ha god kännedom om och erfarenhet av arbetet i ämnet i de skolformer och på de stadier där ämnet förekommer. Han bör under alla förhållanden ha följt en eller flera klasser genom ett helt stadium och ha undervisat i alla årskurser på de stadier som ingår i hans tjänst som metodiklektor. En lektor i gymnastikens metodik eller ämnesutbildning och metodik bör ha erfarenhet av undervisning i ämnet från både grundskola och gymnasieskola. Om tjänsten inriktas på gymnastikens metodik på grundskolans högstadium och i gymnasieskolan bör han ha undervisat på och följt klasser genom hela högstadiet och minst tre av gymnasieskolans årskurser. En lektor vars tjänst inriktas på gymnastikens metodik i grundskolan bör ha undervisat i gymnastik från och med årskurs 4 i grundskolan och ha följt klasser genom minst hela högstadiet. Båda bör ha någon erfarenhet också från de skolformer/stadier, som inte ingår i tjänsten.

Utbildningen i LUK-ämnenas metodik måste inriktas på flera stadier än utbildningen i metodik för övriga lärare både på ämneslärlinjen och på klasslärlinjerna. En adjunkt på grundskolans högstadium

är enligt skolstadgan 15 kap. 38 § skyldig att meddela undervisning även på mellanstadiet. Lärare på lågstadiet har skyldighet att om så påfordras undervisa även på mellanstadiet och lärare på mellanstadiet är skyldig att undervisa även på lågstadiet och på högstadiet. Lärare i LUK-ämne har inte sin tjänst knuten till visst stadium. Han undervisar i de årskurser där ämnet förekommer i den utsträckning som förhållandena vid skolan kräver. Lärare i slöjd har för närvarande huvudparten av sin undervisning på grundskolans låg- och mellanstadium men undervisar också på högstadiet och i förekommande fall i gymnasieskolan. Lärare i t. ex. musik och gymnastik undervisar ofta i sina ämnen på mellanstadiet, trots att dessa ämnen ingår i klasslärlarutbildningen. Det är avsevärt vanligare, att LUK-ämneslärare på detta sätt utnyttjas på flera stadier än att andra ämneslärare undervisar på klasslärlarstadierna.

Även sedan den av LUK föreslagna reformen genomförts, torde det bli vanligt att lärare som i sin kombination har LUK-ämne undervisar på klasslärlarstadierna. Det är nödvändigt att i metodikutbildningen ta hänsyn till detta. LUK:s förslag om tjänster i LUK-ämnes metodik är så utformat att lärarkandidaterna på ämneslärlinje ska kunna få viss utbildning för klasslärlarstadierna även i de fall då ämnet ingår i klasslärlarutbildningen. För att metodikläraren ska kunna ge överblick över ämnet på alla stadier och i de skolformer där det förekommer måste han själv ha en bred erfarenhet, som det kräver omfattande lärar-erfarenhet att inhämta.

Vi kan inte finna, att nuvarande bestämmelse om tjänstgöring som lärare motsvarande två års full tjänst tillfredsställer de krav man måste ställa på en metodiklektors erfarenhet av skolarbete. Vi är emellertid inte beredda att ange någon annan minsta omfattning av lärarerfarenheten. En bestämmelse om sådan erfarenhet vilken utformas så att den endast stipulerar ett visst antal års lärartjänst kan leda till att antalet år som lärare tillmätts alltför stor vikt i valet mellan olika behöriga sökande.

Bestämmelsen kan också uppfattas som en anvisning om den tillräckliga eller lämpliga omfattningen av lärarerfarenheten. Det väsentliga är enligt vår uppfattning tjänstgöringens art och den skicklighet läraren ådagalagt. I stadgan bör därför införas en bestämmelse om tjänstgöringens art. Denna bestämmelse bör utformas så att kravet på lärartjänst gäller såväl omfattning som kvalitet.

De kriterier man främst torde kunna gå efter när det gäller undervisningens kvalitet är lärarens förmåga till samverkan med elever och kolleger, elevernas arbetsresultat och lärarens intresse för och förmåga till kontinuerlig prövning, utveckling och förnyelse av stoff, stoffbehandling och arbetsmetoder. Intet av detta torde kunna bedömas förrän efter flera års lärarverksamhet i de olika årskurser där ämnet förekommer och med olika elevgrupper/klasser som läraren följt åtminstone genom ett helt stadium. I kravet på kvalitet ligger alltså ett krav även på tjänstgöringens omfattning.

Vi föreslår att i stadgan för lärarhögskolorna beträffande behörighet till tjänst som lektor i ämnesmetodik samt lektor i ämnesutbildning och ämnesmetodik utöver nu gällande bestämmelser införas ett krav på kvalificerat arbete som lärare ("gedigen praktisk-pedagogisk erfarenhet").

4.2.4.4 Lärarerfarenhet som behörighetskrav för adjunktstjänst

Samma resonemang som i föregående avsnitt förts beträffande tjänst som lektor i ämnesmetodik och lektor i ämnesutbild-

ning och ämnesmetodik måste enligt vår uppfattning föras beträffande övriga lärartjänster vid lärarhögskola.

För närvarande krävs för behörighet till tjänst som lektor i pedagogik bland annat såväl lärarutbildning som minst två års väl vitsordad tjänstgöring som lärare vid skola under skolöverstyrelsens inseende. Det bör observeras att lärarerfarenheten kan ha inhämtats i annan skola än grundskola eller gymnasieskola, t.ex. förskoleseminarium. Detta sammanhänger med att den som har fil. kand.-examen, doktorsexamen och lärarutbildning från lärarhögskolas ämneslärarlinje inte inom 120-poängsramen kan uppnå behörighet både för tjänst i gymnasieskola och för tjänst som lektor i pedagogik.

Krav på lärarutbildning och lärarerfarenhet uppställs i motsats till vad som gäller lektorstjänst inte för behörighet till tjänst som adjunkt i pedagogik. LUK finner att behörighetsbestämmelserna bör ändras på denna punkt. För behörighet till tjänst som adjunkt i pedagogik bör samma krav på lärarutbildning och lärarerfarenhet gälla som i fråga om lektorstjänst i pedagogik.

LUK föreslår alltså att i behörighetsbestämmelserna beträffande tjänst som adjunkt i pedagogik införas krav på lärarutbildning och lärarerfarenhet i enlighet med vad som gäller för lektor i pedagogik (lärarhögskolestadgan 111 a §).

Vidare bör för behörighet till adjunktstjänst i ämnesutbildning samma krav på gedigen praktisk-pedagogisk erfarenhet införas som i behörighetsbestämmelserna för tjänst som lektor i ämnesmetodik samt ämnesutbildning och ämnesmetodik. LUK föreslår att så sker.

Tablå 4.2

4.2.5 Sammanfattning av LUK:s förslag till tjänster vid lärarhögskolornas LUK-ämnesinstitutioner samt krav på utbildning och behörighet för dessa tjänster.

Insti- tution	Tjänst	Behörighetskrav				Anmärk- ningar
		fil. kand.- examen omfattande minst	lärarhög- skolas ämnes- lärar- linje	doktors- examen	minst 2 års gedigen lärar- erfarenhet från	
barn- och ungdoms- kunskap	lektor i barn- och ungdoms- kunskapens metodik	60 poäng i barn- och ungdoms- kunskap	×	ev.	grund- skolans högstadium och gym- nasieskola	
bild- kunskap	lektor i 1. bild- och form- arbetets ämnes- utbildning och metodik eller	80 poäng i bildkunskap	×	bild- kunskap	grundskola	
	2. bild- och form- arbetets ämnes- utbildning och metodik, särskilt slöjd	80 poäng i bildkunskap 60 poäng i slöjd	×	bild- kunskap	grundskola	
	3. teckningens meto- dik med inriktn. på grundskola	60 poäng i bildkunskap	×	ev.	grundskola och gymna- sieskola	tjänsterna 3—5 före- kommer endast vid lärarhög- skolor med ämneslärar- linje och fristående institutioner för bild- kunskap
	4. teckningens meto- dik med inriktn. på grundskolans högstadium och gymnasieskola	60 poäng i bildkunskap	×	ev.	grundskolans högstadium och gymna- sieskola	
	5. teckningens meto- dik, särskilt konst- och musikhistoria, med inriktn. på grundskolans högstadium och gymnasieskola	80 poäng i bildkunskap, därav på- byggnadskurs 20 poäng med inriktn. på konst- vetenskap	×	ev.	grundskolans högstadium och gymna- sieskola	
	adjunkt i bild- och form- arbetets ämnes- utbildning	60 poäng i bildkunskap	×	ev.	grundskola	
drama- tik*	lektor i 1. dramatikens meto- dik med inriktn. på gymnasieskola	40 poäng i dramatik	×	ev.	grundskolans högstadium och gymna- sieskola	i tjänsten bör ingå tjänst- göring även inom institu- tion för svenska, främmande språk eller teckning

* Vid lärarhögskolor som saknar särskild dramatikinstitution inrättas inom svensk institutionen antingen tjänster i svenskämnets ämnesutbildning och metodik, särskilt dramatik eller tjänster som lektor i svenskämnets metodik med inriktn. på dramatik eller tjänst som lektor i lägstadiets eller mellanstadiets metodik med inriktning på svenska och dramatik.

Insti- tution	Tjänst	Behörighetskrav				Anmärk- ningar
		fil. kand.- examen omfattande minst	lärarhög- skolas ämnes- lärar- linje	doktors- examen	minst 2 års gedigen lärar- erfarenhet från	
	2. dramatikers meto- dik med inriktn. på dramatisk verksamhet i utbildningen på lärarhögskolas klasslärarlinjer	40 poäng i dramatik	×	ev.	grundskola och gymna- sieskola	tjänsterna 2 och 3 kan ut- göra en tjänst om underlag för två tjänster saknas
	3. dramatikers meto- dik med inriktn. på dramatisk verksamhet i utbildningen i vissa ämnen på lärarhögskolas ämneslärarlinje	40 poäng i dramatik	×	ev.	grundskolas högstadium och gymna- sieskola (svenska eller främmande språk)	
idrott	lektor i					
	1. gymnastikens ämnesutbildning och metodik	80 poäng i idrott	×	idrott	grundskola	tjänsterna 2—4 kan vara alternativa om underlag för alla tre tjänsterna saknas
	2. gymnastikens metodik med särskild inriktn. på grundskolan	60 poäng i idrott	×	ev.	grundskolas mellan- och högstadium	
	3. gymnastikens metodik med särskild inriktn. på grundskolas högstadium och gymnasieskola	60 poäng i idrott	×	ev.	grundskolas högstadium och gymna- sieskola	
	4. gymnastikens metodik, särskilt ergonomi, med inriktn. på grund- skolas högsta- dium och gym- nasieskola	80 poäng i idrott, därav påbyggnads- kurs 20 poäng med inriktn. på ergonomi	×	ev.	grundskolas högstadium och gymna- sieskola	
	5. gymnastikens metodik, särskilt rytmik och dans	60 poäng i idrott	×	ev.	grundskola gymnasie- skola	
	adjunkt i gymnastikens ämnesutbildning	60 poäng i idrott	×		grundskola	
kost och miljö	lektor i					
	1. hemkunskapens och kostkunskapens metodik med inriktn. på grund- skolas högsta- dium och gym- nasieskola	60 poäng i kostkunskap 20 poäng i miljö- och konsument- kunskap	×	ev.	grundskolas högstadium och gymna- sieskola	

Insti- tution	Tjänst	Behörighetskrav				Anmärk- ningar
		fil. kand.- examen omfattande minst	lärarhög- skolas ämnes- lärar- linje	doktors- examen	minst 2 års gedigen lärar- erfarenhet från	
	2. hemkunskapens, bostads/miljö-kunskapens och konsumentkunskapens metodik	40 poäng i kostkunskap 40 poäng i miljö- och konsumentkunskap	×	ev.	grundskolans högstadium och gymnasieskola	
	3. bostads/miljö-kunskapens och konsumentkunskapens metodik	40 poäng i miljö- och konsumentkunskap	×	ev.	grundskolans högstadium och gymnasieskola	
	4. hemkunskapens metodik	40 poäng i kostkunskap 20 poäng i miljö- och konsumentkunskap	×	ev.	grundskolans högstadium och gymnasieskola	inrättas i mån av underlag vid någon eller några större institutioner
	5. produktions-teknikens metodik*	sammanlagt 80 poäng i kostkunskap och produktionsteknik	×	ev.	grundskolans högstadium och gymnasieskola	* om Kungl. Maj:t så beslutar
musik	lektor i					
	1. musikens ämnes-utbildning och metodik	80 poäng i musik	×	musik	grundskola	
	2. musikens metodik med inriktn. på grundskola (samtliga stadier)	60 poäng i musik	×	ev.	grundskola	
	3. musikens metodik med inriktn. på grundskolans högstadium och gymnasieskola	60 poäng i musik	×	ev.	grundskolans högstadium och gymnasieskola	
	4. musikens metodik, särskilt konst- och musikhistoria, med inriktn. på grundskolans högstadium och gymnasieskola	80 poäng i musik, därav påbyggnadskurs 20 poäng i musik eller musikvetenskap	×	ev.	grundskolans högstadium och gymnasieskola	
	5. musikens metodik, särskilt rytmik och dans	60 poäng i musik	×	ev.	grundskola gymnasieskola	
	adjunkt i musikens ämnes-utbildning	60 poäng i musik eller musikpedagogisk utbildning	ev.		grundskola och/eller kommunal musikskola	

Insti- tution	Tjänst	Behörighetskrav				Anmärk- ningar
		fil. kand.- examen omfattande minst	lärarhög- skolas ämnes- lärar- linje	doktors- examen	minst 2 års gedigen lärarerfaren- het från	
slöjd	lektor i					
	1. slöjdens metodik, särskilt textilslöjd, med inriktn. på grundskola	60 poäng i slöjd	×	ev.	grundskola	tjänsterna 1 och 2 bör inriktas även på samverkan med bildinstitutionens utbildning av klasslärare
	2. slöjdens metodik, särskilt trä- och metallslöjd, med inriktn. på grundskola	60 poäng i slöjd	×	ev.	grundskola	
	3. slöjdens metodik, särskilt textilslöjd på grundskolans högstadium och textilkunskap, formgivning och slöjd i gymnasieskola	80 poäng i slöjd, därav påbyggnads-kurs 20 poäng i slöjd med inriktn. på textilkunskap	×	ev.	grundskolans högstadium och gymnasieskola	
	4. slöjdens metodik, särskilt trä- och metallslöjd på grundskolans högstadium och slöjd i gymnasieskola	60 poäng i slöjd	×	ev.	grundskolans högstadium och gymnasieskola	
	5. textilkunskapens metodik (ev. även formgivningens metodik)	80 poäng i slöjd, därav påbyggnads-kurs 20 poäng i slöjd med inriktn. på textilkunskap	×	ev.	grundskolans högstadium (textilslöjd) och gymnasieskola	inrättas i mån av underlag

4.2.6 Utbildning och behörighet för övriga medverkande

4.2.6.1 Tjänst som handledare för lärarpraktikant i LUK-ämne eller som lärare vid FoD-skola

Genom riksdagsbeslut i anledning av prop. 1973:78 kommer handledare för lärarpraktikant att framdeles vara skyldig att delta i återkommande fortbildning om en vecka varje termin. SÖ har beräknat, att omkring 90 % av handledarna kommer att delta i sådan fortbildning varje år. LUK föreslår i

kapitel 6 av detta betänkande att en två veckors introduktionskurs ska bli obligatorisk för alla nyutnämnda lärarutbildare (pedagogik- och metodiklärare, FoD-lärare, handledare m. fl.). Kursen ska genomgå på sommaren före den första tjänstgöringen som lärarutbildare. Alla lärarutbildare kommer på så sätt att få viss befattningsutbildning. Den har formen av såväl introduktionskurs som fortbildning och kan inte utgöra behörighetskrav för förordnande. Särskild utbildning för lärarutbildare föregår alltså inte förordnande som sådan.

Detta gör att sökandes förutsättningar i regel måste bedömas helt med ledning av deras lärartjänstgöring. Detta har hittills inte alltid varit möjligt. För närvarande finns nämligen inte något formellt krav på lärarerfarenhet hos handledare vid lärarpraktik. Genom de svårigheter som under senare år rått, när det gällt att placera praktikantlärare och även LUK-ämneslärarpraktikanter, har det ibland varit nödvändigt att anlita helt nyutbildade lärare som handledare. LUK kan inte finna det lämpligt att en person, som inte har viss egen erfarenhet som lärare, anlitas som handledare. Garantier måste skapas för att handledaren alltid har sådan erfarenhet.

Vi har i avsnitt 4.2.4.3 ovan framhållit, att vi tillmäter lärarerfarenhet utomordentligt stor betydelse vid bedömningen av sökande till tjänst som metodiklektor med flera tjänster. Vi har inte funnit det tillräckligt att, såsom nu är fallet, uttrycka kravet på sådan erfarenhet i endast ett krav på viss minsta omfattning av lärartjänstgöringen. Vi föreslår ovan att i stadgan ska införas en bestämmelse, som tar sikte också på tjänstgöringens kvalitet.

När den nya utformningen av lärarpraktiken träder i kraft den 1 juli 1974, kommer handledare i regel att förordnas för tre år i sänder. Den nya handledarorganisationen gör det möjligt att uppställa vissa behörighetskrav för handledartjänst. Dessa krav bör enligt vår uppfattning ha en sådan utformning att för handledartjänst liksom för metodiklektorstjänst den som lärarutbildare mest lämpade sökanden kan utväljas. Vi föreslår, att för behörighet till förordnande som handledare vid lärarpraktik ska krävas såväl behörighet till ordinarie tjänst som lärare i ämnet eller ämnena som dels gedigen erfarenhet som lärare, dels övriga insikter och erfarenheter av betydelse för verksamheten som lärarutbildare. Vid bedömningen av de sökande bör särskild vikt fästas vid kunskaper om skolans och lärarutbildningens mål och lärarutbildningens aktuella läge.

För lärare vid FoD-skola finns nu inte några särskilda behörighetskrav. Däremot

ska vid tillsättning av tjänst särskilt avseende fästas vid lämplighet för lärarutbildaruppgiften samt vid erfarenhet av försöks- och utvecklingsarbete på skolväsendets område (SFS 1968:319, 23 §). För dessa lärare bör framdeles samma behörighetskrav gälla som för handledare. Vi föreslår alltså, att för behörighet till tjänst som lärare vid FoD-skola liksom för metodiklektorer med flera och för handledare ska krävas dels behörighet till ordinarie tjänst i ämnet i grundskola/gymnasieskola, dels gedigen erfarenhet som lärare, dels övriga insikter och erfarenheter av betydelse för verksamheten som lärarutbildare.

4.2.6.2 Arvodestjänst som fortbildningskonsulent i LUK-ämne

För tjänst som fortbildningskonsulent vid länsskolnämnd/lärarhögskola uppställs för närvarande inte särskilda behörighetskrav utöver vad som gäller enligt skolstadgan för tjänst som lärare i ämnet. Vederbörande ska dock "prövas lämplig för tjänsten" som fortbildningskonsulent. Härigenom skapas möjligheter att ta hänsyn till erfarenheter och verksamhet av betydelse för de kommande uppgifterna som lärarfortbildare. För fortbildningskonsulent i LUK-ämne finns inte anledning att uppställa andra krav än de nu nämnda.

5.1 Inledning

I utbildningen av lärare i LUK-ämnena medverkar dels lärare och andra befattningshavare vid de filosofiska fakulteternas ämnesinstitutioner, dels en rad olika befattningshavare inom den praktisk-pedagogiska utbildningen.

För en studerande som under ämnesstudiernas gång inriktar sig på att bli lärare bör ämnesstudierna och den praktisk-pedagogiska utbildningen vara ett helt, trots att de båda leden genomförs vid olika utbildningsenheter. Den utbildade lärarens kontinuerliga fortbildning under yrkesverksamheten ska också bygga på och anknyta till grundutbildningen. Samma helhet bör erbjudas studerande med andra yrkesplaner för vilkas realiserande studierna delvis bedrivs vid specialhögskola, t.ex. blivande journalister och bibliotekarier.

Att grundstudier som genomförs vid olika utbildningsenheter kan upplevas som ett helt beror av flera faktorer. Delvis sammanhänger helhetsupplevelsen med innehållet i studierna. Men den är också en fråga om organisation och inriktning av de grundläggande ämnesstudierna. Studerande med någorlunda klart uttalade yrkesplaner måste få möjlighet att yrkesinrikta ämnesstudierna utan att detta leder till en snäv begränsning till sådant stoff som är direkt användbart för ett visst yrke. Den avslutande direkt yrkesutbildande delen av studierna ska vara

en naturlig påbyggnad på kunskaper och färdigheter som inhämtats i ämnesstudierna.

Den förstnämnda faktorn — att ämnesstudierna yrkesinriktas — förutsätter kunskaper hos lärarna vid de filosofiska fakulteternas institutioner om de fortsatta studierna vid olika slag av högskolor som ger direkt närförberedelse för viss yrkesverksamhet. Den sistnämnda faktorn — att den egentliga yrkesutbildningen bygger på relevanta delar av ämnesstudierna — förutsätter goda kunskaper hos de medverkande vid fackhögskolan om innehållet i de tidigare ämnesstudierna både i stort och i detalj. Sådana kunskaper torde i regel finnas hos lärarna vid lärarhögskolor och andra fackhögskolor. Men de kan behöva aktualiseras från tid till annan. Både inriktningen av ämnesstudierna för enskilda studerande mot skilda yrken och anknytningen till redan genomförda ämnesstudier bör kunna underlättas genom särskilda åtgärder. Det kan ske t.ex. genom att studierna planeras gemensamt. Vi avser med detta inte endast den gemensamma planeringen vid utarbetandet av normalstudieplanerna utan en gemensam planering av studiernas genomförande inom högskoleorter och -regioner med både filosofiska fakulteter och fackhögskolor av olika slag. Den kontinuerliga inriktningen av studierna mot skilda yrken kan också underlättas om befattningsutbildningen för vissa befattningshavare vid de olika högskolorna/ämnesinstitutionerna sker gemensamt.

En sådan utbildning, gemensam för befattningshavare vid olika högre utbildningsenheter, bör kunna anslutas till systemet för den vuxenpedagogiska utbildning som på ett eller annat sätt meddelas och avses komma att meddelas lärare i högskolan. Förutsättningarna för en befattningsutbildning med sikte på verksamhet som lärare inom lärarutbildningen är emellertid andra än för en befattningsutbildning av personalen vid de filosofiska fakulteternas ämnesinstitutioner. De förra har genomgått en grundläggande praktisk-pedagogisk utbildning vid lärarhögskola eller motsvarande och de har omfattande egen erfarenhet av kvalificerad lärarverksamhet att bygga på, en erfarenhet inhämtad inom det område som lärarutbildningen avser. De senare kan ha sådan utbildning och erfarenhet. Men de har i regel sina främsta meriter i ämnesutbildning och forskarverksamhet inom ämnet samt erfarenhet från tidigare verksamhet som lärare inom den högre utbildningen. Denna erfarenhet medför självfallet också utbildning för läraruppgiften. Men utbildningen sker direkt i arbetet och meddelas av äldre kolleger. Den är inte en förberedande yrkesutbildning av samma slag som utbildningen vid lärarhögskolans ämneslärarlinje. Befattningsutbildning av ämnesutbildare bör inte heller ges den starka inriktning på själva lärarfunktionen som den bör ha för medverkande i den praktisk-pedagogiska utbildningen vid lärarhögskola. De sistnämnda ska ge en direkt yrkesutbildning. Ämnesutbildarna däremot ska ge ett brett och på vissa avsnitt fördjupat kunskapsunderlag för olika slag av yrkesutbildning och yrkesverksamhet. Samtidigt ska de medverka till att säkra återväxten för forskningen inom ämnet. De bör ha allsidig kännedom om sitt ämne och dess olika användningsområden och kunna fungera som äldre kollega, vägvisare och handledare snarare än som lärare i den mening ordet har i ungdomsskolan.

5.2 Målgrupper

De medverkande i den blivande lärarens olika utbildningsfaser kan med hänsyn till

sina funktioner indelas i fyra huvudgrupper. Dessa huvudgrupper är

- a. pedagogisk och pedagogisk-administrativ ledningspersonal vid filosofisk fakultet, lärarhögskola och FoD-skola
- b. institutionsföreståndare, huvudlärare och motsvarande vid filosofisk fakultet och lärarhögskola
- c. övriga lärare vid filosofisk fakultet och lärarhögskola, FoD-lärare samt handledare vid lärarpraktiken
- d. övriga medverkande i utbildningen, dvs. personal av olika slag vid högskoleenheterna, vid FoD-skolorna och i det allmänna skolväsendet.

Befattningsutbildning av medverkande i den praktisk-pedagogiska grundutbildningen vid lärarhögskolans ämneslärarlinje samt i fortbildningen av lärare som genomgått denna linje behandlas i kapitel 6. I detta kapitel behandlas befattningsutbildningen av medverkande i ämnesutbildningen vid filosofisk fakultet.

De medverkande i ämnesutbildningen kan indelas i grupper med hänsyn till sina arbetsuppgifter och sitt utbildningsbehov. Man kan särskilja två huvudgrupper, nämligen pedagogisk-administrativ ledningspersonal, dvs. prefekt, studierektor och huvudlärare, samt övriga medverkande. Övriga medverkande kan indelas i undergrupperna pedagogisk personal samt administrativ och teknisk personal. Utbildningen av studerande sker huvudsakligen inom institutionen och samverkan utåt i direkt utbildningssyfte på det sätt som sker t. ex. mellan lärarhögskola och grundskola/gymnasieskola förekommer knappast. Däremot finns givetvis kontakter av annan art med avnämarna, bland annat när det gäller forskning och utvecklingsarbete.

5.3 Den pedagogiska personalen

Den pedagogiska personalen under institutionsledningen utgörs huvudsakligen av universitetslektorer, universitetsadjunkter, assi-

stenter och amanuenser. Tjänster finns inrättade endast för lektorer och adjunkter. Enligt de behörighetskrav som tillämpas vid tillsättning av tjänster som universitetslektor ska sökande ha avlagt doktorsexamen eller ha motsvarande kompetens och äga styrkt pedagogisk skicklighet. Vad som ska utgöra "motsvarande kompetens" ska prövas från fall till fall. Vid sådan prövning har fillic.-examen med kvalificerade betyg ansetts kunna jämföras med doktorsexamen. För behörighet till universitetslektorstjänst krävs alltså en miniminivå av vetenskaplig meritering, medan den pedagogiska skickligheten ska vara styrkt utan närmare angivande hur den ska styrkas. I regel har den dokumenterats genom tjänstgöring som amanuens och assistent. Vid vissa ämnesinstitutioner som utbildar lärare för det allmänna skolväsendet har institutionsmedlemmarna ofta genomgått lärarhögskola och tjänstgjort som lärare i grundskola/gymnasieskola. Detta kan även på längre sikt antas bli vanligt vid LUK-ämnesinstitutionerna.

Bedömningen av de sökande vid tillsättning av tjänster som universitetslektor tyder på att utslaget i valet mellan sökande som har formell vetenskaplig meritering faller något oftare av de sökandes pedagogiska meriter än av deras vetenskapliga meritering utöver minimimeriteringen (doktorsexamen eller motsvarande).

Det förekommer emellertid också flera exempel på att en stark vetenskaplig meritering jämte någon pedagogisk erfarenhet föredragits framför en svagare vetenskaplig meritering i förening med omfattande pedagogisk erfarenhet.

En promemoria om tjänster och behörighet för universitetslektorer är under arbete inom UKÄ och väntas senare under hösten. I denna torde vikten av pedagogisk erfarenhet komma att starkt betonas.

För behörighet till tjänst som universitetsadjunkt ställs samma krav som för universitetslektorstjänst, dock att i stället för doktorsexamen krävs avlagd examen på grundnivå.

Man skulle av behörighetsbestämmelserna kunna dra den slutsatsen att det arbete som

läraren inom den högre utbildningen utför huvudsakligen är ett vetenskapligt arbete med vissa läraruppgifter infogade. Konstruktionen av tjänsterna talar emellertid ett annat språk. Universitetslektorn ska enligt universitetsstadgan ombesörja undervisning och förrätta examination samt förestå institution och, om läroböcker och kompendier i hans ämne saknas, "låta sig angeläget vara att utarbeta eller medverka i utarbetande av sådana". Tyngdpunkten i uppgifterna ligger alltså enligt universitetsstadgan på undervisning och på utarbetande av läromedel. Universitetsadjunkt ska dels undervisa, dels förrätta examination.

En stor del av undervisningen på grundstudienivå meddelas av assistenter och amanuenser. Dessa har alltså viktiga och många gånger svårlösta pedagogiska uppgifter. Den vuxenpedagogiska utbildningen av högskolans lärare bör därför omfatta såväl universitetslektorer och -adjunkter som de assistenter och amanuenser vilka under en längre period regelbundet medverkar i undervisningen.

Om man jämför behörighetskraven för tjänst som universitetslektor med behörighetskraven för tjänst som metodiklektor vid lärarhögskolas ämneslärarlinje, finner man följande.

För båda tjänsterna krävs såväl ämnesmässig som praktisk-pedagogisk meritering. När det gäller metodiklektor har kraven uttryckts som vissa minimikrav på såväl ämneskunskaper som praktisk-pedagogisk utbildning och erfarenhet. Därutöver krävs kunskaper utöver grundutbildningen samt särskilt förtjänstfull pedagogisk verksamhet på område som tjänsten avser. När det gäller universitetslektor finns minimikrav endast beträffande den ämnesmässiga meriteringen, medan skrivna normer saknas för vad som ska anses utgöra "styrkt pedagogisk skicklighet". Nu gällande bestämmelser för de båda tjänstetyperna skiljer sig alltså. LUK föreslår vissa författningsändringar i lärarhögskolestadgan som gör formuleringarna beträffande behörighet mera likartade. Samtidigt framhäver de tydligare än nu är fallet den pedagogiska skickligheten som be-

fordringsgrund vid tillsättning av tjänst som metodiklektor.

Huvuduppgifterna för en medverkande i praktisk-pedagogisk utbildning är förhållandevis lätta att precisera. De omfattar tre områden, nämligen att medverka i utbildning av blivande lärare, att undervisa i grundskola/gymnasieskola och att medverka i försöksverksamhet, forskning och utvecklingsarbete av betydelse för skolarbete och lärarutbildningens förnyelse.

Arbetsuppgifterna för såväl universitetslektorer och -adjunkter som assistenter och amanuenser växlar starkt beroende på ämnets art, institutionens storlek, omfattningen av forskning och forskarutbildning, de enskilda lärarnas förutsättningar och intressen. Man kan därför inte entydigt ange arbetsuppgifterna för dessa grupper.

Eftersom en generell definition av arbetsuppgifterna för medverkande i ämnesutbildningen inom den högre utbildningen inte kan ges, måste LUK själv söka ange vilka arbetsuppgifter vi finner angelägnast och vilka kunskaper och färdigheter vi tillmäter störst betydelse för medverkande i LUK-ämnesutbildningen vid filosofisk fakultet. Med utgångspunkt i den bedömningen får vi utforma förslag till befattningsutbildning.

Följande uppgifter torde böra framhåvas som väsentliga för lärare på grundstudienivå vid de filosofiska fakulteterna. De ska inom sitt ämne ge ämnesmässiga grundkunskaper åt studerande med skilda yrkesplaner samt åt studerande utan klart utformade sådana planer. Detta ställer krav på stor överblick över ämnet och dess olika användningsområden. Det ställer också krav på att med normalstudieplanerna som ram kunna medverka till att utarbeta lokal studieplan och en årlig utbildningsplan som tillfredsställer den aktuella studerandegruppens behov. Med ledning av utbildningsplanen ska läraren sedan fritt kunna förfoga över den resurs som avdelats för hans område och tillsammans med eventuella medarbetare självständigt planera och besluta om sina egna och medarbetarnas arbetsuppgifter.

För lärare i LUK-ämnesutbildning gäller

särskilt att de ska kunna integrera kunskapsinhämtande med färdighetsträning och skapande arbete och befästa det inhämtade genom tillämpningsmoment. För att detta ska vara möjligt måste LUK-ämnesutbildaren vid sidan av en allsidig grundutbildning och fördjupning på det område han ska behandla i sin undervisning både ha egen skapande förmåga och kunna urskilja och stimulera sådan förmåga hos de studerande.

Alla ämnesutbildare ska ge de studerande en elementär vetenskaplig metodskolning och intressera därtill ägnade studerande för att fortsätta studierna på forskarutbildningsnivå. Detta kräver att den egna vetenskapliga skickligheten vidmakthålls och utvecklas samtidigt som överblicken över forskningen på området ständigt aktualiseras.

Den utbildning, som lärarna i den högre utbildningen har, har gett dem goda ämneskunskaper och -färdigheter. Universitetslektorerna har dessutom en vetenskaplig grundskolning fram till doktorsexamen. LUK har i kapitel 4 föreslagit att för behörighet till tjänst som universitetsadjunkt i LUK-ämne bland annat ska krävas fil.kand.-examen med grundkurser och påbyggnadskurs i LUK-ämnet. Förslaget om påbyggnadskurs innebär en skärpning i förhållande till nu gällande bestämmelser om behörighet till tjänst som universitetsadjunkt och motive-ras främst av behovet av viss elementär metodskolning i förening med någon övning att på ett självständigt utfört arbete tillämpa vetenskaplig metod. Alla lärare inom den högre utbildningen i LUK-ämnen kommer alltså enligt vårt förslag att ha goda ämneskunskaper och en mer eller mindre omfattande vetenskaplig metodskolning. Man kan inte förutsätta att de alltid har praktisk-pedagogisk utbildning från lärarhögskola. Däremot torde de alltid ha någon erfarenhet som lärare inom den högre utbildningen, innan de förordnas som universitetsadjunkter eller -lektorer.

Ett visst mått av praktisk-pedagogisk utbildning direkt inriktad på uppgifterna vid högskolan är enligt vår uppfattning nödvändigt för att läraren i den högre utbildningen ska kunna tillfredsställande fullgöra

sina uppgifter. Denna utbildning bör inte enbart ske genom arbetet som amanuens eller assistent. Den bör också ske i kursmässiga former. Men den får inte inriktas på läraruppgifter i allmänhet. Den ska klart inriktas på ovannämnda uppgifter som lärare i den högre utbildningen och på handledning av vuxna studerande. Den ska alltså sätta läraren i stånd att arbeta med vuxna människor som lämnat skolan bakom sig och trätt ut i arbetslivet. Detta gäller antingen den studerande kommer direkt från skolan till högskolan eller han har en längre eller kortare arbetslivserfarenhet mellan skolan och högskolan. För båda bör studierna vid högskolan ses som del av eller led i yrkesverksamheten som vuxen.

I undervisningen ska läraren i den högre utbildningen som sagt fungera som handledare och rådgivare i högre grad än som lärare i den mening man i ungdomsskolan ger ordet. En jämförelse med arbetsledare inom andra områden ligger närmare till hands. Han ska också kunna medverka till att de studerande kritiskt prövar sina yrkesplaner och tar ställning till sin kommande yrkesverksamhet. Dessa uppgifter ställer krav på kunskaper i pedagogik och psykologi, särskilt socialpsykologi, personlighetspsykologi och inlärningspsykologi, samt behärskning av arbetsmetoder som kan vara lämpliga vid vuxenstudier. De medför inte behov av praktisk-pedagogisk utbildning från lärarhögskolans ämneslärarlinje hos alla institutionslärarna. Däremot är kontakten med undervisning på högskolenivå väsentlig liksom praktisk erfarenhet av olika tänkbara avnämningarområden, däribland skolan.

5.4 Utbildningsbehov

Mot bakgrund av ovanstående försök att något klargöra skillnaderna mellan ämnesutbildare och lärarutbildare i fråga om arbetsuppgifter, behov av och förutsättningar för en befattningsutbildning ska LUK i detta kapitel ge vissa synpunkter på befattningsutbildning av medverkande i LUK-

ämnesutbildning. Vi har utgått från att denna befattningsutbildning i längden ska byggas upp på samma sätt och ges samma omfattning som utbildning av medverkande i all annan ämnesutbildning på högskolenivå. Eftersom frågan om befattningsutbildning av lärare i den högre utbildningen ännu befinner sig på försöksstadiet bör LUK fritt föra fram sina synpunkter och önskemål. Dessa får sedan vägas mot andra önskemål och erfarenheter.

Ett förhållande av betydelse under en övergångstid är att så gott som samtliga heltidsanställda lärare i den nuvarande utbildningen av LUK-ämneslärare har en grundläggande praktisk-pedagogisk utbildning. Detta förhållande påverkar inte utformningen av den framtida befattningsutbildningen för medverkande i LUK-ämnesutbildning men spelar stor roll vid utformningen av introduktionsutbildning och individuella studier för nuvarande lärarutbildare inom LUK:s ämnesområde vilka går över på tjänster i den reformerade LUK-ämnesutbildningen. Vi återkommer till denna fråga i kapitel 7.

Utbildningsbehovet för den pedagogisk-administrativa ledningspersonalen är i stort sett detsamma som för motsvarande personal vid lärarhögskolan. Befattningsutbildningen för denna grupp bör till stor del utgöras av administrativ påbyggnad. Men utbildningen bör också ha starka pedagogiska inslag inriktade på pedagogiska ledningsfunktioner.

UKÄ har sedan några år bedrivit försöksverksamhet med pedagogiska och pedagogisk-administrativa kurser. Försöksverksamheten har kontinuerligt utvärderats och läggs nu till grund för nya kurser. Denna utbildning håller på att ta fastare form. Den vänder sig till personer med samma funktioner inom skilda slag av högre utbildning vid olika fakulteter. Den pedagogisk-administrativa utbildningen bygger på genomgången universitetspedagogisk kurs om sex veckor och består av flera led, ett introduktionsled och flera uppföljningsled. Senare torde också fortbildning i en eller annan form komma att följa.

Utbildningen av övriga medverkande i ämnesutbildningen bör enligt UKÄ:s handlingsprogram vara övervägande pedagogisk. Denna utbildning har hittills på grund av medelsbrist haft mycket begränsad omfattning, om man med utbildning förstår särskilt anordnad utbildning. Däremot förekommer en förhållandevis omfattande intern utbildning. Bland annat prövas olika sätt att fördela uppgifterna inom en institution på sådant sätt att alla får möjlighet att under vissa perioder koncentrera sig på uppgifter som från fortbildningssynpunkt är särskilt värdefulla, såsom forskning och utvecklingsarbete, t. ex. utarbetande av läromedel, utprövning av arbetsmetoder eller upprättande av utrustningsförslag. För övriga medarbetare inom institutionerna finns förhållandevis goda möjligheter till extern utbildning vid sidan av den interna utbildningen. LUK finner det nödvändigt att den pedagogiska personalens utbildning sker genom en växling mellan särskilda åtgärder i form av kurser och annan extern utbildning och interna anordningar av nyss angivet slag. Det program som vi föreslår i det följande får betraktas som ett minimiprogram. Det anknyter till UKÄ:s handlingsprogram för pedagogiskt utvecklingsarbete, presenterat i *petita* för budgetåret 1972/73 och tillämpat i begränsad omfattning under de senaste åren. När ytterligare erfarenheter vunnits av de olika inslagen i utbildningen torde det visa sig nödvändigt att förstärka resurserna bland annat för kurser och andra särskilda utbildningsåtgärder vid sidan av arbetet på institutionerna. Att en reguljär pedagogisk utbildning på högskoleområdet är nödvändig står redan nu fullt klart.

Vi begränsar i fortsättningen vårt resonemang till dem som har pedagogisk-administrativa uppgifter eller direkta läraruppgifter. Vi förutsätter att övriga medarbetare inom ämnesinstitutionen får dels särskild utbildning anpassad till vederbörandes arbetsuppgifter, dels viss för en hel institution eller större enhet gemensam utbildning.

5.5 Utbildningens uppbyggnad

5.5.1 Allmän struktur

En bakgrund för LUK:s arbete med befattningsutbildning av ämnesutbildare i LUK-ämnen bör vara den allt större vikt som man fäster vid praktisk-pedagogisk utbildning av lärare i alla slag av utbildning. Under en kort utvecklingsperiod har praktisk-pedagogisk utbildning om i regel ett år utformats för ämneslärare i grundskola och gymnasieskola, för lärare i yrkesbetonade ämnen i gymnasieskolan, för lärare i kommunal vuxenutbildning, folkhögskolor och annan vuxenutbildning på det gymnasiala stadiet, för lärare vid sjuksköterskeskolorna och, om än i avsevärt mera begränsad omfattning, för lärare i den högre utbildningen. Behovet av specifik lärarutbildning för den som ska medverka i någon form av utbildning ifrågasätts inte. Man är ense om att sådan utbildning måste erbjudas. Enighet råder också om att den utbildning som finns behöver förbättras och förstärkas. På vilket sätt detta ska ske kan och bör emellertid diskuteras.

Befattningsutbildningen för medverkande i ämnesutbildningen bör delas upp i enheter som vänder sig till grupper av personer med likartat utbildningsbehov. För den pedagogisk-administrativa ledningspersonalen räknar vi som framgår av avsnitt 5.5.4 med en utbildning som anordnas gemensamt för befattningshavare med ledningsfunktioner inom olika institutioner och högskolor och som innebär en pedagogisk-administrativ påbyggnadsutbildning.

LUK har övervägt om det förhållandet att lärarutbildarna i LUK-ämnen nu har en grundläggande lärarutbildning borde leda till att en grundutbildning av ungefär samma omfattning och utformning som t. ex. ämneslärarlinjens i framtiden borde erbjudas lärarna i den högre utbildningen i LUK-ämnen. Detta skulle emellertid medföra att samtliga lärare även i andra högskoleämnen borde ges samma mått av praktisk-pedagogisk utbildning. De försök som hittills gjorts innebär emellertid en avsevärt mera be-

gränsad kursbunden utbildning. Huvudparten av befattningsutbildningen sker inom institutionerna, delvis med reducerad tjänstgöringsskyldighet och ökad tid för enskilda uppgifter. Försök görs nu med en kursbunden mera allmän introduktionsutbildning för såväl lärare och andra befattningshavare som studerande. Syftet med dessa försök är att skapa goda förutsättningar för lagarbete inom institutionerna. Den egentliga befattningsutbildningen sker dels inom institutionerna, dels genom kurser och konferenser i "tvärgupper", i båda fallen under tjänstetid.

LUK har stannat för att för LUK-ämnesutbildare föreslå en stegvis uppbyggd befattningsutbildning med vissa inslag i kursform. Vi motiverar detta bland annat med den karaktär som läraruppgifterna har i den högre ämnesutbildningen. De är av den art att en direkt kontakt med arbetet vid institutionen måste finnas parallellt med befattningsutbildningen. Utbildningen bör nämligen, som vi redan framhållit, utformas med hänsyn till den enskilda lärarens ämne och speciella uppgifter. Ett annat skäl är de möjligheter som enligt vår uppfattning finns att inom en ämnesinstitution eller ämnesgruppinstitution fullgöra arbetet i form av lagarbete, dvs. fördela arbetet mellan befattningshavarna på sådant sätt att även de mindre erfarna lärarna utan nämnvärd befattningsutbildning kan göra goda insatser i lagarbetet. Ännu ett skäl, kanske det främsta, är att högskolläraren i regel successivt kommer in i sitt yrke. En betydande del av undervisningen på grundstudienivå fullgörs som vi redan nämnt av assistenter och amanuenser, forskarassistenter och docenter. En del av dem som tillhör dessa grupper fortsätter som lärare i egenskap av universitetsadjunkt eller -lektor. Universitetsadjunkten eller -lektorn har därför oftast redan en ansevärd lärarerfarenhet bakom sig, när han förordnas på sin tjänst.

Men även om en stor del av amanuenserna och assistenterna liksom forskarassistenterna och docenterna regelbundet medverkar i undervisningen är de inte lärare i den meningen som en universitetslektor eller

-adjunkt är det. Endast en del av dem får senare befattningar som akademiska lärare med mera omfattande undervisningsuppgifter.

Det är som vi redan framhållit LUK:s uppfattning att alla som regelbundet medverkar i undervisningen på grundstudienivå bör få ett visst mått av vuxenpedagogisk utbildning. En sådan utbildning ska alltså ges även de amanuenser, assistenter, forskarassistenter och docenter som har regelbundna undervisningsuppgifter. Men det är inte rimligt att av befattningshavare som eventuellt endast under en förhållandevis begränsad period bedriver högskoleundervisning kräva genomgång av en mera omfattande pedagogisk utbildning. En utbildning uppbyggd på det sätt som UKÄ i anslutning till universitetspedagogiska utredningen föreslår i sitt ovannämnda handlingsprogram är bättre anpassad till den faktiska rekryteringsgången för de akademiska lärarna. LUK vill emellertid understryka, att vi inte genom detta konstaterande tagit ställning till omfattningen på längre sikt av högskolelärarnas pedagogiska utbildning. Vi betraktar som sagt det program vi nedan framlägger som ett minimiprogram, som måste bearbetas, kompletteras och byggas ut, när ytterligare erfarenheter vunnits av dess förtjänster och brister, inte minst när det gäller utbildning av medverkande i LUK-ämnesutbildningen.

En förutsättning för den modell vi förordar för befattningsutbildningen är, att lärare och andra anställda vid en ämnesinstitution fungerar som ett arbetslag med en gemensam uppgift och individuellt utformade deluppgifter, som blir olika beroende på befattningshavarens intressen, erfarenhet, art och grad av utbildning, hans förutsättningar att medverka i forskning och utvecklingsarbete och hans behov av fortbildning och stimulans på skilda områden. Genom en arbetsfördelning av detta slag kan arbetet som sådant ge ett betydande mått av utbildning och fortbildning. Men för att detta ska bli möjligt är det nödvändigt att en del av institutionens lärare har omfattande såväl pedagogisk utbildning som

erfarenhet av både undervisning och forskning så att de kan åta sig uppgifter över hela fältet. En stegvis uppbyggd befattningsutbildning bör därför bli alltmera omfattande ju fastare befattningshavaren knyts till institutionen.

Under uppbyggnadsskedet är det troligt att en del av det erforderliga kunnandet för att genomföra en institutionsanknuten befattningsutbildning för LUK-ämnesutbildarna får sökas utanför LUK-ämnesinstitutionerna. Vi har i huvudbetänkandet bland annat avstått från att föreslå professurer i våra ämnen. Vi har pekat på nödvändigheten att först bygga upp en forskningsverksamhet i LUK-ämnena genom samverkan med andra institutioner inom och utanför högskolan. En sådan samverkan får givetvis betydelse också för den interna fortbildningen inom institutionen.

LUKÄ gör som vi redan nämnt för närvarande försök med en introduktionsutbildning, som är gemensam för såväl nya lärare och annan ny personal som för studerande. Den egentliga befattningsutbildningen för lärarna och för institutionspersonalen i övrigt däremot knyts till största delen till de enskilda institutionerna. Ansvar för denna befattningsutbildning vilar på institutionsledningen. Dess pedagogiska kompetens får därför den allra största betydelse. En avsevärd del av fortbildningsresurserna satsas också på pedagogisk och pedagogisk-administrativ utbildning och fortbildning av studierektorer och huvudlärare. Vi återkommer till detta nedan i avsnitt 5.5.4.

LUK finner den starka institutionsanknytningen av befattningsutbildningen i och för sig tilltalande. Vi har i vårt huvudbetänkande starkt understrukit värdet och vikten av att lagarbetet i skolan utvecklas. Likaväsentligt är det enligt vår uppfattning att lagarbete mellan lärare, andra befattningshavare och studerande blir den huvudsakliga arbetsformen i den högre utbildningen. Detta bör gälla såväl ämnesstudierna som den praktisk-pedagogiska utbildningen och annan direkt yrkesförberedelse efter ämnesstudierna. För att lagarbete ska kunna komma till stånd måste befattnings-

havarna inom en arbetsenhet också utbilda sig själva och varandra för samverkan med utgångspunkt i vars och ens förutsättningar och intressen. En institutionsanknuten befattningsutbildning är nödvändig. Men av skäl som vi utvecklar nedan får den inte bli allenaordande.

Den högre utbildningen håller för närvarande på att ändra karaktär genom att en rad nya utbildningar och utbildningsformer knyts till universitet och högskolenheter. LUK-reformen är endast ett led i denna process, som leder till allt större mångfald inom den högre utbildningen.

Samtidigt som mångfalden ökar, blir emellertid behovet att kunna kombinera utbildningar, studiekurser och kurser av tidigare helt skilda slag allt större. De nya utbildningslinjer som bildas, när utbildningen i LUK-ämnena förs till de filosofiska fakulteterna, är ett exempel på detta. De nya kombinationsutbildningarna och yrk-kurserna är andra exempel. Den uppluckring av fakultetsindelningen och de traditionella utbildningslinjerna, som tendensen att göra nya kombinationer medför, gör det enligt vår uppfattning nödvändigt att genom särskilda åtgärder i befattningsutbildningen verka för en trots mångfalden sammanhållen och enhetlig högre utbildning. Behovet att inom institutionerna bygga upp en utbildning, som anpassas till ämnet och de enskilda befattningshavarnas förutsättningar och uppgifter, får inte leda till att varje ämnesinstitution blir en isolerad enhet för sig utan kontakt med andra delar av utbildningsväsendet. Det får heller inte leda till att utbildningar som tidigare legat helt utanför högskoleväsendet förblir främmande för det system de ska tillhöra, när de förs in i högskolan. Det finns också en uppenbar risk att sådana utbildningar blir utan den stimulans till utveckling och förändring och utan de möjligheter att själva påverka andra som kontakten med andra ämnesområden innebär.

LUK-ämnena kommer att betyda ett på många sätt nytt tillskott, när de förs in i de filosofiska fakulteterna. De har arbetat under andra organisatoriska och administra-

tiva former, delvis på en annan nivå och övervägande med ett helt annat arbetssätt än de ämnen som sedan länge är etablerade inom de filosofiska fakulteterna. De är mera sammansatta och bygger i flera fall direkt på en skapande aktivitet hos lärare och studerande. De kommer att behöva kontakt med ledning och personal från andra institutioner för att snabbt kunna växa in i högskoleväsendet och utveckla studieinnehåll, arbetssätt och rutiner i anslutning till de nya yttre villkoren och de nya studieplanerna. De kommer att behöva denna kontakt också för att sprida kunskap om och förståelse för de nya ämnena och påverka utformningen av de utbildningslinjer som innehåller LUK-ämnena.

LUK föreslår i kapitel 7 en särskild befattningsutbildning för nuvarande utbildare av LUK-ämneslärare vilka går över till den nya studieorganisationen. Skälen för denna särskilda befattningsutbildning är delvis desamma som vi nyss anförde. Den syftar bland annat till att snabbt få till stånd integrering och ömsesidig påverkan mellan LUK-ämnena och andra ämnen vid filosofisk fakultet. Men vi föreställer oss inte att denna integrering och ömsesidiga påverkan kan åstadkommas genom en engångskurs. Det blir en process som tar lång tid. Ett medel för att underlätta processen bör enligt vår uppfattning vara en befattningsutbildning, där lärare och annan personal från skilda institutioner sammanförs under delar av utbildningen. Det system för stegvis uppbyggd befattningsutbildning av medverkande i den nya LUK-ämnesutbildningen som vi föreslår är därför något annorlunda utformat än det system som UKÄ för närvarande syns prioritera. I båda systemen är den enskilda institutionen kärnan i utbildningen och institutionsledningen har huvudansvaret för institutionsmedlemmarnas utbildning och fortbildning. Men vi anser att den egentliga befattningsutbildningen bör vända sig till ämnesutbildare från olika ämnesinstitutioner inte endast då och då under fortbildningen utan redan i introduktionsutbildningen. Detta bör enligt vår uppfattning inte hindra utan tvärt om påskynda utvecklingen

av den institutionsanknutna utbildningen. Inte heller utesluter det en introduktionsutbildning av det slag UKÄ nu försöksvis bedriver gemensam för studerande och personal. Om försöken skulle ge positivt resultat, bör denna form av skolning till samverkan och lagarbete självfallet utvecklas vidare och engagera även personal och studerande vid LUK-ämnesinstitutionerna.

Med hänvisning till vad vi nu anförde föreslår vi att i princip alla lärare vid ämnesinstitutioner i LUK-ämnena får en befattningsutbildning som består av dels introduktionsutbildning före och i början av verksamheten som lärare vid institutionen, dels kontinuerligt återkommande fortbildning. Såväl introduktionsutbildningen som fortbildningen bör innehålla inslag genomförda i "tvärgrupper".

5.5.2 Introduktionsutbildning

Introduktionsutbildningen bör inriktas på den blivande lärarens pedagogiska uppgifter och ha formen av en kurs om två veckor. Denna bör under det första året följas upp genom varvning av arbete inom institutionen och studier delvis i kursform. Den kursbundna delen av uppföljningen bör omfatta tills vidare en vecka längre fram under läsåret.

Utbildningen bör i princip vara obligatorisk för alla som regelbundet fungerar som lärare vid en LUK-ämnesinstitution, alltså inte endast för dem som är "akademiska lärare" i universitetsstadgans mening (1 kap. 5 §). Den ska vara obligatorisk men inte utgöra behörighetskrav och inte stå öppen för andra än dem som åtagit sig läraruppgifter. Genom att utbildningen byggs upp stegvis och endast i begränsad utsträckning sker i kurser med full tjänstledighet måste möjlighet till viss tjänstledighet från det reguljära arbetet vid institutionen beredas alla befattningshavare med undervisningsuppgifter. Sådan tjänstledighet ska bland annat ge läraren möjlighet att medverka i läromedelsproduktion och andra pedagogiska utvecklingsuppgifter. Det bör vara en angelägenhet för utbildningsnämnden

att tillsammans med den lokala pedagogiska utvecklingsenheten fördela resurserna för utvecklingsarbete på sådant sätt att alla lärare inom en institution får möjlighet att periodvis delta. Detta betyder att den nuvarande rätten till tjänstledighet för deltagande i universitetspedagogisk utbildning bör utsträckas att gälla alla som regelbundet fungerar som lärare (jfr nedan avsnitt 5.5.3).

Vi kan inte föreställa oss, att LUK-ämnesutbildarna på längre sikt kommer att inta någon särställning, då det gäller behovet av en klart strukturerad inledning till den utbildning de får i sin befattning. Sådan utbildning bör ges alla nyförordnade lärare inom den högre utbildningen. Det förefaller oss naturligt att man börjar med de lärare som förordnas som nya i samband med kommande förändringar inom LUK-ämnesutbildningen och övrig högre utbildning. I princip alla sådana lärare bör få genomgå introduktionskurs och uppföljningsutbildning. I och med att så sker bör former också säkras för att redan verksamma lärare, som inte fått någon form av pedagogisk befattningsutbildning, på lämpligt sätt får tillfälle att ta del av innehållet i introduktionskursen. Detta bör kunna ske genom seminarier, konferenser, diskussioner m. m. under tjänstetid. I den mån en erfaren lärare önskar delta i introduktionskursen bör han kunna göra det, om utrymme finns. Självfallet kommer många av lärarna inom den högre utbildningen att medverka i kurserna, t. ex. som ledare för ett arbetspass, som framställare av läromedel eller som värdar vid studiebesök och auskultationer.

Introduktionskursen ska ge den nya läraren överblick över den egna institutionens arbete och uppgifter i relation till övriga institutioner inom utbildningslinjen eller, om läraren är knuten till en mindre enhet, vid högskolan. Tyngdpunkten i introduktionskursen bör läggas på studiernas organisation och innehåll, undervisningsformer och arbetssätt (vuxenpedagogik). Kursen bör behandla struktureringen av utbildningsstoffet, valet av undervisningsmetod och planeringen av undervisningen tillsammans med de

studerande. Genomgången under introduktionskursen kommer att ligga på ett elementärt plan. Den ska ge visst underlag för den nya läraren att växa in i arbetet inom institutionen och gå in i arbetslaget. Före genomgången av kursen bör deltagarna ha inhämtat viss grundläggande litteratur. De bör ha satt sig in i gällande utbildningsplan och lokala studieplaner för ämnet samt ha tagit del av eventuella förslag om förändringar i utbildningsplan och studieplan. Vidare bör de ha läst några arbeten inom pedagogik och psykologi, särskilt personlighetspsykologi, socialpsykologi och inlärningspsykologi. Dessa studier kan tillsammans med egna erfarenheter ge underlag för initiativ och diskussioner vid utvecklandet av lagarbetet inom institutionen under den fortsatta verksamheten som lärare. För lärare vid LUK-ämnesinstitutioner bör introduktionsutbildningen också ta upp frågan om utarbetande av tillämpningsmoment som bygger på integrering av skapande verksamhet, kunskaper och färdigheter.

Introduktionskurserna torde i regel kunna anordnas lokalt eller regionalt en gång per år. De bör planeras och genomföras i samverkan mellan företrädare för universitetens/högskolornas olika fakulteter, den pedagogiska utvecklingsenheten vid UKÄ och vid högskolan samt eventuellt erforderlig utomstående expertis (se vidare kapitel 8). Som underlag och ram för den lokala och regionala planeringen har vi utarbetat ett förslag till studieplan, som presenteras i bilaga 3. Detta förslag är uppbyggt med hänsyn främst till LUK-ämnesutbildarnas behov. Självfallet ska erfarenheterna av hittillsvarande universitetspedagogiska verksamhet utnyttjas liksom möjligheterna till samarbete mellan SÖ och UKÄ.

Deltagarna i introduktionskursen hämtas från olika ämnesinstitutioner och från olika fakulteter. Man kan utgå från att många av deltagarna har någon erfarenhet som lärare i högre utbildning. Som studerande och småningom som amanuenser eller assistenter har de deltagit i arbetet inom den egna institutionen. Därigenom kan kursen

trots att den ligger på en elementär nivå bli ett medel för integrering och ömsesidig påverkan på det sätt vi talat om i föregående avsnitt.

Under vissa delar av kursen måste relativt homogena grupper med deltagare från samma eller närbesläktade ämnesinstitutioner kunna bildas för diskussion av mera ämnesspecifika moment och eventuella övningar i anslutning till dessa diskussioner.

Efter introduktionskursen bör de nya lärarna arbeta vid sina olika institutioner under omkring en termin. Deras arbetstid bör ordnas så att de får möjlighet att parallellt läsa in litteratur, delta i utvecklingsarbete och utföra annat arbete som överenskommits vid kursen. Detta arbete utgör en del av utbildningen och är samtidigt förberedelse för uppföljningskursen, som tills vidare bör anordnas i slutet av den första eller i början av den andra terminen. Hur uppföljningskursen utformas bör i hög grad bli beroende av deltagarnas önskemål. Om introduktionskursen utformas i huvudsak utan deras medverkan men med hänsyn till erfarenheterna från tidigare kurser, är det angeläget att uppföljningskursen direkt engagerar deltagarna i planeringen och genomförandet. Ett syfte med befattningsutbildningen måste vara att hos deltagarna skapa intresse och ansvar för sin egen fortbildning. Att låta den inledande utbildningen enbart bestå av i förväg planerat material vid redan fastlagda arbetspass kan hos deltagarna skapa en attityd rakt motsatt den önskade.

De moment som vi i studieplansförslaget i bilaga 1 föreslagit ska ingå bland annat i introduktionskurs och uppföljningskurs är omfattande. De kan självfallet inte alla behandlas under det första årets utbildning, även om de berörs i olika sammanhang. Fortbildningen är en del av utbildningen och en nödvändig förutsättning för en siktfull behandling av samtliga moment.

Vi har förutsatt att arbetstiden under kursveckorna ska beräknas till minst 40 timmar, som fördelas mellan gemensamma arbetspass, grupparbete och enskilt arbete. Den första befattningsutbildningen om två

plus en vecka skulle alltså komma att omfatta minst 120 kurstimmar.

Varje region som anordnar introduktionskurser och uppföljningskurser bör själv disponera medel härför. Den ungefärliga medelstillelningen bör kunna överblickas för en period om tre eller fem år. Kursverksamheten under en sådan period bör planeras från början och sedan fortlöpande justeras. En långsiktig planering skapar bland annat möjligheter att bedöma i vilken utsträckning redan verksamma lärare kan tas emot i introduktionskurserna. Den gör det också möjligt att väl förbereda önskvärda, omläggningar av verksamheten.

5.5.3 Fortbildning

I grundskola/gymnasieskola har arbetet sedan länge kompletterats med regelbunden fortbildning på tjänstetid i form av studiedagar och — i vissa fall — kurser. Också inom lärarutbildningen förekommer numera fortbildning i liknande former, dvs. fortbildningen når i princip alla lärare vid enheter för lärarutbildning. Att delta i organiserad fortbildning på tjänstetid har först på senare år blivit möjligt i den högre utbildningen i övrigt. Arbetet vid universitet och högskolor har ansetts ge läraren ständig utbildning och fortbildning. En stor del av lärarens arbete har där utgjorts av forskning, delvis utförd i samverkan med de studerande. Särskilt utrymme för fortbildning har tidigare inte reserverats på annat sätt än att befattningshavare kunnat befrias från undervisning för att helt ägna sig åt forskning och egna studier. Från 1970 har emellertid "akademisk lärare", dvs. professor och biträdande professor, universitetslektor, docent, universitetsadjunkt m. fl. (ej amanuens eller assistent), rätt till tjänstledighet med oavkortad lön vid deltagande i universitetspedagogiska kurser (jfr ovan avsnitt 5.5.2).

Genom att en gräns numera dras mellan undervisning och forskning, uppkommer på ett annat sätt än tidigare behov av särskilt utrymme för såväl pedagogisk som ämnesanknuten fortbildning av de befattningsha-

vare som främst sysslar med undervisning. Vi har i avsnitt 5.5.1 framhållit att lagarbete inom en institution skapar förutsättningar för en arbetsfördelning som kan bli ett hjälpmedel i utbildningen av nya lärare vid institutionen. Lagarbetet öppnar också möjligheter för befattningshavarna att vara verksamhet som lärare med verksamhet inom forsknings- och utvecklingsarbete. Vi finner det ytterst väsentligt att så verkligen sker. Även med en gränsdragning mellan forskning och utbildning i den meningen att resurser för forskning inte knyts till antalet studerande i grundutbildningen, är det nödvändigt att lärarna inom en ämnesinstitution ges möjlighet att följa forsknings- och utvecklingsarbetet i ämnet inte endast genom att läsa rapporter och ta del av andras rön utan också genom att själva medverka i sådan verksamhet.

Men lagarbetet får inte ses som tillräcklig fortbildning i sig, endast som en möjlighet att systematisera och bredda den fortbildning som arbetet självt ger. Kurser, studiedagar och seminarier bör därför komplettera arbetet för lärarna vid universitet och högskolor på samma sätt som sker för lärarna i grundskola/gymnasieskola och sedan några år vid lärarhögskola och andra enheter för lärarutbildning. Men fortbildningen bör inte begränsas till den egna institutionen eller högskolan. Läraren i den högre utbildningen måste också ha kontakt med de olika verksamhetsområden, där ämnesstudierna kan nyttiggöras.

Skolan utgör lärarutbildningens avnämrområde. Levande kontakt med skolarbetet är därför en nödvändighet för lärarutbildaren. Avnämrområdena för den högre utbildningen i LUK-ämnena är svårare att ange. Vi har i kapitel 4 sökt göra vissa nödvändiga avgränsningar av våra ämnens utbildningsområden. I dessa avgränsningar ligger också ett försök att ange några för våra ämnena specifika avnämrområden. För utvecklingen av arbetet inom LUK-ämnesinstitutionerna är det viktigt att kontakt upprätthålls med verksamheten inom dessa områden inte endast via eventuellt forsknings- och utvecklingsarbete utan också genom att

lärare vid institutionen tidvis arbetar hos institutionens avnämare.

Kontakt med forsknings- och utvecklingsarbete och yrkesverksamhet inom ämnesområdet är emellertid inte de enda former av fortbildning i arbetet som lärare vid LUK-ämnesinstitutioner enligt vår uppfattning bör ha tillgång till. De behöver liksom alla medverkande i arbetet inom en ämnesinstitution få tid att kritiskt granska och utvärdera detta arbete och vidta åtgärder för att genom samverkan utveckla och förbättra det. Denna granskning och utvärdering är ett viktigt led i planeringen och genomförandet av lagarbetet inom institutionen och i utvecklandet av detta arbete. Lärarna behöver också träffa kolleger som arbetar i samma ämne vid andra högskolor och de behöver känna till utvecklingen inom avgränsade områden vid den egna högskolan.

För sina pedagogiska uppgifter behöver de inte endast en uppföljning av introduktionskursen under det första året som lärare utan också en kontinuerlig fortbildning i kurs- eller seminarieform så länge de är verksamma som lärare. Särskild uppmärksamhet bör därför liksom i introduktionskursen ägnas åt de vuxenpedagogiska frågorna. Ständigt fördjupade insikter på detta område är en förutsättning för att ett framgångsrikt lagarbete ska kunna utvecklas mellan samtliga institutionsmedlemmar och de studerande. Vi har framhållit att vissa litteraturstudier i pedagogik och psykologi bör förekomma i anslutning till introduktionskursen. Under introduktionskursen bör frågor som rör relationerna mellan alla som är verksamma inom en institution tas upp i samband med diskussioner kring planeringen och genomförandet av arbetet och uppbyggnaden av lagarbetet inom institutionen. I kursen blir det emellertid knappast utrymme för någon ingående behandling av relationspsykologiska och inlärningspsykologiska problem. Dessa bör företrädesvis tas upp i den institutionsanknutna fortbildningen, helst med direkt anknytning till verkliga förhållanden. Inom lärarutbildningen tillmäts grupppsykologi och gruppdynamik nu allt större betydelse. I befattningsutbildning-

en för lärarutbildare ges sådana frågor därför relativt stort utrymme. Detsamma bör enligt vår uppfattning ske i befattningsutbildningen för ämnesutbildare, främst i den institutionsanknutna fortbildningen.

Fortbildningen för medverkande i LUK-ämnesutbildning bör alltså ske under växlande former. Vi har ovan pekat på några, nämligen

1. periodvis koncentration av arbetsuppgifterna för den enskilda läraren på antingen undervisning eller forsknings- och utvecklingsarbete eller arbete hos avnämaren
2. interna seminarier och studiedagar för granskning, utvärdering och utveckling av arbetet vid den egna institutionen
3. seminarier, studiedagar och kurser i "tvärgrupper" med representanter för institutioner som tillhör eller kan tillhöra samma utbildningslinje — dessa fortbildningstillfällen ordnas företrädesvis lokalt eller regionalt
4. seminarier, studiedagar och kurser med deltagare från samma ämnesinstitutioner vid olika universitet och högskolor — dessa fortbildningstillfällen ordnas regionalt eller för hela landet beroende på ämnesinstitutionernas storlek och förekomst
5. seminarier, studiedagar och kurser för pedagogisk fortbildning — dessa fortbildningstillfällen ordnas i regel lokalt eller regionalt.

Fortbildning enligt 1. och 2. torde komma att bli de mest omfattande. Dessa former av fortbildning organiseras helt inom institutionen och möjliggörs genom den interna planeringen av befattningshavarnas tjänstgöring. I den mån utomstående experter behöver anlitas vid diskussioner enligt 2. bör det ske på institutionens eget initiativ. De resurser som krävs bör kunna tas ur anslaget till utvecklingsarbete. Det är som vi ovan (avsnitt 5.5.2) framhållit nödvändigt att utbildningsnämnd och lokal pedago-

gisk utvecklingsenhet möjliggör fortbildning i dessa former för alla lärare.

Fortbildning enligt 3. och 4. måste planeras regionalt eller genom samverkan mellan lokala, regionala och centrala instanser. För dessa former av fortbildning måste kunna disponeras vissa resurser för expertmedverkan, förberedelsearbete och vid behov för deltagarnas resor till annan ort. LUK föreslår, att fortbildning enligt 3. och 4. ska anordnas växelvis så att minst ett sådant fortbildningstillfälle inträffar varje år. Tiden vid varje tillfälle kan växla från en dag till en vecka.

Fortbildning enligt 5. bör liksom introduktionskursen planeras under medverkan av pedagogisk expertis vid den egna pedagogiska utvecklingsenheten och vid behov utifrån, bland annat genom förmedling av UKÄ och SÖ. Pedagogisk fortbildning i någon form bör anordnas varje år. Vissa år kan förslagsvis två studiedagar tas ut. Andra år anordnas en kurs om ca en vecka. Tiden för fortbildning enligt 5. bör avvägas så att den tillsammans med fortbildning enligt 3. och 4. uppgår till genomsnittligt två veckor per år. Det bör ankomma på varje region att besluta om fördelningen över en längre period av de skilda slagen av fortbildning vid sidan av arbetet inom institutionen. Detta ger möjlighet att sätta in insatserna där de bäst behövs. Det bör dock observeras, att alla tre slagen bör förekomma inom en sådan planeringsperiod, som kan omfatta tre till fem år. LUK förutsätter att till en början den pedagogiska fortbildningen kan behöva intensifieras och kanske tillåtas ta i anspråk nästan hela utrymmet för fortbildning i kursform under t. ex. de två första åren. Vi finner det emellertid angeläget att även seminarier etc. i "tvärgrupper" och riksomfattande ämnesgrupper kommer till stånd så snart som möjligt.

5.5.4 Vidareutbildning för den pedagogisk-administrativa ledningspersonalen

Försöksverksamhet med pedagogisk och pedagogisk-administrativ utbildning för studierektorer och huvudlärare vid universitet och

högskolor pågår sedan några år. Verksamheten har av allt att döma gett mycket goda resultat och kan inte längre betraktas som försöksverksamhet, även om förändringar fortlöpande sker i fråga om både form och innehåll.

Som framgår av kapitel 2.3.1 anordnas en pedagogisk kurs om sex veckor för studierektorer och huvudlärare. Kursen är uppdelad på två veckor internat och fyra veckor eget arbete med pedagogiska frågor vid den egna institutionen i samarbete med den lokala pedagogiska utvecklingsenheten. Arbetet sker med partiell (halv) tjänstledighet. Därefter följer en vecka internat. Kursen avslutas efter en termin med en uppföljningskonferens. Denna har hittills omfattat några dagar men har nu utsträckt till en vecka i internat.

Vidare anordnas en pedagogisk-administrativ kurs om fyra veckor, i första hand för studierektorer. Deltagare i denna senare kurs förutsätts ha genomgått den pedagogiska sexveckorskursen. Även fyraveckorskursen genomförs med växling mellan kursinternat (ca tre veckor sammanlagt) och arbete med utbildningsplanering och pedagogisk-administrativa frågor vid den egna institutionen och högskolan (ca två veckor med halv tjänstledighet).

I följande kapitel (avsnitt 6.4.3 och bilaga 2) lämnar vi förslag till innehåll vad gäller de pedagogiska frågorna till befattningsutbildning av pedagogisk-administrativ ledningspersonal. Vi förutsätter att utbildningen genomförs gemensamt för sådan personal vid skilda högskolor och institutioner.

LUK finner inte anledning att närmare gå in på andra delar än de pedagogiska i detta slag av befattningsutbildning. Erfarenheterna från de kurser som redan hållits och som kommer att hållas och den kontinuerliga utvärdering som sker kan ge avsevärt mera än våra principiella uttalanden när det gäller det fortsatta arbetet med utformningen av denna utbildning. LUK ska här endast beröra en fråga som vi anser väsentlig i samband med utbildningen.

Den hittillsvarande utbildningen började såvitt vi förstår som en befattningsutbild-

ning för den pedagogisk-administrativa ledningspersonalen vid institutionerna inom de skilda fakulteterna. Den avsågs löpa parallellt med befattningsutbildning i kursform för övriga lärare vid institutionen och andra former av befattningsutbildning för den administrativa och tekniska personalen. De senares utbildningsfråga när det gäller uppgifterna inom institutionen torde hittills i princip vara mera tillfredsställande löst än utbildningen för de befattningshavare som har pedagogiska uppgifter. Kapaciteten torde emellertid ännu så länge vara otillräcklig. De pedagogiska befattningshavarna har visserligen en god ämnesmässig utbildning och mer eller mindre omfattande lärarerfarenhet. Men de saknar ofta pedagogisk utbildning. Ansvaret för att de får sådan utbildning anpassad till verksamheten som lärare inom den högre utbildningen syns nu till största delen ha lagts på institutionsledningen. Detta är enligt vår uppfattning riktigt vad gäller stora delar av fortbildningen. Men i längden är det inte tillfredsställande att utbildningen av lärarna vid institutionerna sker huvudsakligen i form av fortbildning. Någon form av första utbildning måste som vi starkt framhållit i avsnitt 5.5.1 ligga till grund för fortbildningen. UKÄ har i sina petita flera år i följd äskat medel för en två veckors grundutbildning men har hittills kunnat erbjuda sådan utbildning i mycket begränsad omfattning. LUK vill alltså för sin del se en kort kurs av det slag UKÄ föreslagit som inledningen till en fortgående utbildning, alltså en första utbildning snarare än en grundutbildning. Den av oss föreslagna introduktionskursen jämte uppföljning är en sådan första utbildning. Som vi ovan framhållit anser vi i likhet med UKÄ att sådana kurser måste erbjudas i princip all pedagogisk personal inom den högre utbildningen. Befattningsutbildningen för den pedagogisk-administrativa ledningspersonalen kan inte ersätta eller vara ett alternativ till introduktionskursen för alla lärare. Det pedagogiska innehållet i utbildningen för ledningspersonalen bör koncentreras på institutionsledningens uppgifter när det gäller planeringen av arbetet i stort,

ledningen av utbildningsverksamheten bland de studerande och ansvaret för den interna fortbildningen av institutionens personal. Om utbildningen vid sidan av administrativa och ekonomiska moment samt pedagogisk planering och mera allmän "relationspsykologi" ska rymma ett större pedagogiskt moment än det vi nyss angett, måste kurserna bli avsevärt mera omfattande än de hittills varit. Även om så skulle ske, är det inte troligt att utbildningen av lärarna i gemmen över hela fältet kan genomföras med det pedagogiskt säkra grepp som vi anser nödvändigt. Som vi framhållit i avsnitt 5.5.1 finns det också risk att en alltför hårt institutionsanknuten utbildning leder till isolering och försvagar möjligheterna till samverkan och ömsesidig påverkan mellan institutionerna. Vi finner det alltså angeläget att tillförsäkra alla lärare inom den högre utbildningen en viss introduktionsutbildning i kursform, trots att detta medför högre kostnader och kan bli en mera långsamt verkande process än en större satsning huvudsakligen på befattningsutbildningen för den pedagogisk-administrativa ledningspersonalen.

5.5.5 Sammanfattning av förslaget till befattningsutbildning

De former av stegvis uppbyggd befattningsutbildning som LUK föreslagit för medverkande i LUK-ämnesutbildningen kan sammanfattas på sätt som framgår av tablå 5.1 på nästa sida.

Förslaget ger lärare som ej genomgår utbildning för pedagogisk-administrativ ledningspersonal sammanlagt en termins utbildning i kursform under en tjänstgöringsperiod på åtta till nio år.

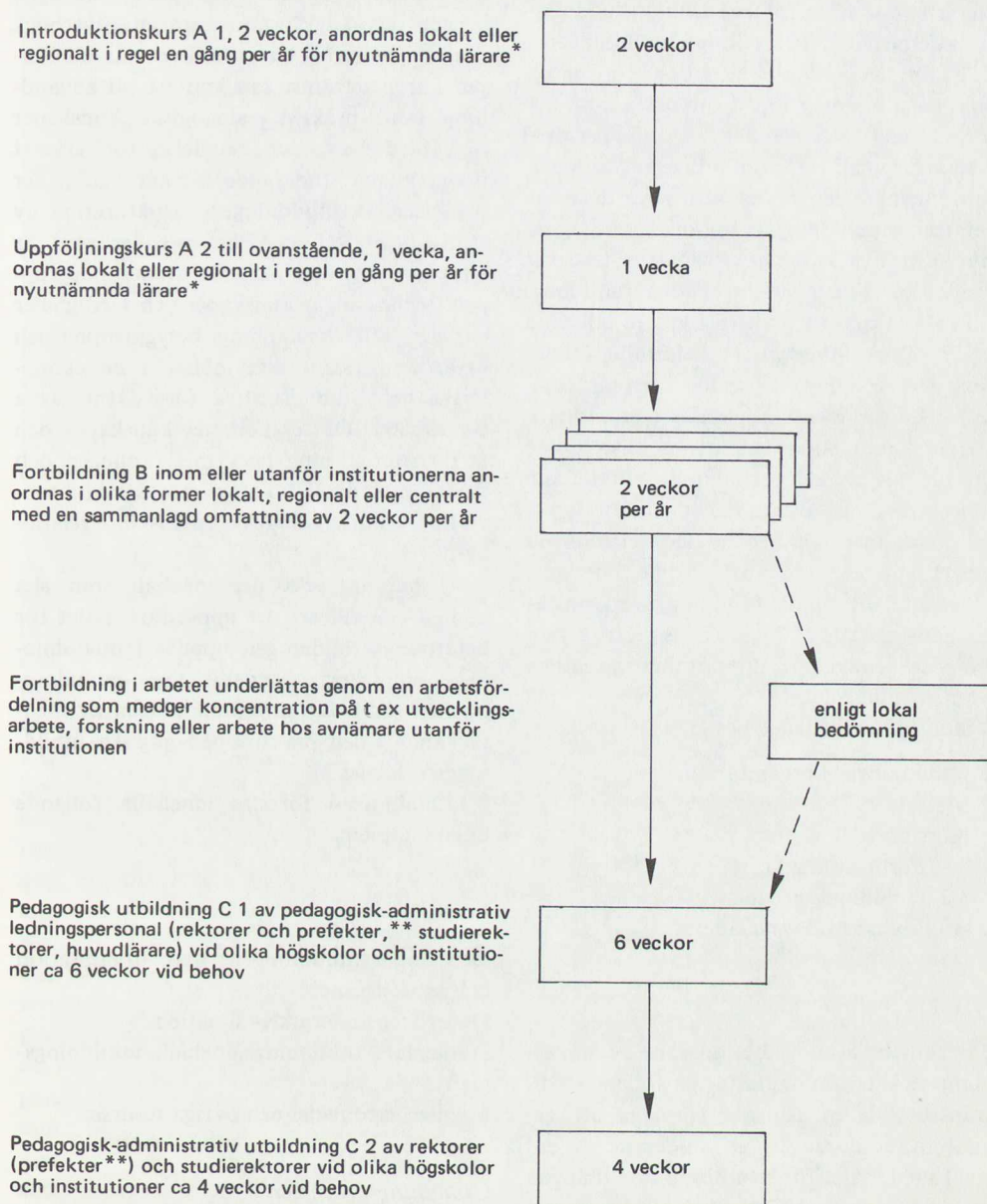
I realiteten blir utbildningen mera omfattande än vi nyss angett. De allra flesta som får ordinarie eller extra tjänster som universitetslektor eller -adjunkt torde först ha tjänstgjort som amanuenser, assistenter, forskarassistenter eller docenter. Under hela sin tjänstgöring deltar de givetvis i den fortbildning som anordnas inom institutionen. Befattningsutbildningen för lärarna blir där-

för inte alltid en nybörjarutbildning utan kan bygga på både erfarenhet och viss kännedom om uppgifterna som högskolelärare.

För att få den avsedda effekten bör utbildningen, som vi ovan framhållit, planeras över en längre period. Vidare bör man kunna räkna med att den som utses till lärare också fortsätter att verka som sådan under en följd av år. Hittills har förordnandeperioderna ofta varit mycket korta, kanske bara en termin eller ett år, och osäkerhet har rått om förordnandet skulle komma att förlängas eller inte. Detta förhållande försvårar givetvis den önskvärda långsiktigheten i planeringen. Det försämrar också den enskilda lärarens möjligheter att få en konsekvent uppbyggd, tillräckligt omfattande befattningsutbildning. LUK vill understryka vikten av att anställning som lärare inom den högre utbildningen betraktas och behandlas som uppdrag för längre perioder, inte som tillfälliga uppdrag. Detta är nödvändigt för de studerande likaväl som för lärarna och deras rätt till anställningstrygghet och befattningsutbildning och deras möjligheter att engagera sig i forskningsprojekt m. m.

Vid sidan av här angivna former av befattningsutbildning i form av kurser eller genom arbetsfördelning inom ett lag kan givetvis enskilda studier och enskilt forskningsarbete förekomma. Det bör övervägas på vilket sätt och i vilken omfattning möjligheterna till studier vid andra universitet inom och utom landet, till medverkan i forskning på andra håll och till eget författarskap m. m. ska vidgas och förbättras. Detta är emellertid ett område som ligger utanför LUK:s uppdrag. Vi inskränker oss därför till att peka på vikten av att även dessa frågor beaktas i den fortsatta diskussionen av de "akademiska" lärarnas utbildning och fortbildning.

Tablå 5.1 Befattningsutbildning för ämnesutbildare

* Genomgång av introduktionskurs och uppföljningskurs i lämplig form för redan verksamma lärare anordnas under tjänstetid

** Deltar i den mån de inte deltagit tidigare i annan egenskap

5.6 Kommentar till förslaget till studieplan

LUK har låtit utarbeta ett förslag till studieplan (bilaga 1) för befattningsutbildningen av medverkande i ämnesutbildningen i LUK-ämnen. Utbildningen består av introduktionsutbildning med uppföljning och fortbildning och vänder sig till personal med läraruppgifter inom ämnesinstitutionerna. Förslaget innehåller samtidigt delar av befattningsutbildningen för den pedagogisk-administrativa ledningspersonalen (se också kapitel 6). Förslaget anger den ram inom vilken vi anser att man tills vidare bör röra sig i ämnesutbildarnas befattningsutbildning. Det kan ligga till grund för utarbetande av kurser lokalt, regionalt och centralt. Därvid kan olika moment ges olika tyngd alltefter behov. Ett fortbildningstillfälle kan koncentreras på ett moment medan introduktionskursen bör beröra flertalet moment och ta upp några mera utförligt. Förslaget avser inte att binda utbildningsverksamheten utan endast att ange en ungefärlig ram och vissa enligt vår uppfattning väsentliga delar av innehållet.

Studieplansförslaget består av fyra delar,

1. Utbildningens organisation
2. Mål
3. Kursinnehåll
 - 3.1 Förutsättningar
 - 3.2 Utbildningsprocessen
4. Anvisningar till innehållet.

5.6.1 Mål och innehåll

Målet för befattningsutbildningen av ämnesutbildare kan sammanfattas på följande sätt. Ämnesutbildaren ska ges förmåga att genomföra utbildningen av studerande i enlighet med målet för den högre utbildningen och studieplanen för ämnet. Han ska därvid på bästa sätt kunna utnyttja de resurser för arbetet som står till hans förfogande i form av de studerandes intressen, allmänna förutsättningar och tidigare inhämtade kunskaper och färdigheter, institutionens materiella utrustning, vetenskapens senaste rön och möjligheterna till samverkan med kolleger.

Väsentliga delmål, som kan läsas in i nyss

angivna mål, är t.ex. kunskaper om den högre utbildningens mål, organisation och arbetsformer särskilt vad gäller det egna ämnet och angränsande ämnen, överblick över de områden av arbetslivet där kunskaper i ämnet främst kan komma till användning samt praktisk-pedagogiska kunskaper och färdigheter av betydelse för arbetet bland vuxna studerande särskilt vad gäller planering av utbildningen, strukturering av stoffet och val av arbetsmetoder som är lämpliga för den aktuella studerandegruppen. Vidare ingår kunskaper och färdigheter när det gäller bedömning, betygsättning och utvärdering samt viss inblick i de ekonomiska och administrativa förutsättningarna för arbetet. Därtill kommer kunskaper och färdigheter i umgänget med kolleger och studerande, dvs. psykologi med särskild tonvikt på grupp psykologi och mänskliga relationer.

Vi har uttryckt det innehåll som ska kunna leda till att det uppställda målet för befattningsutbildningen uppnås i huvudmoment som korresponderar med huvudmomenten för befattningsutbildningen av medverkande i den praktisk-pedagogiska utbildningen (bilaga 2).

Utbildningen föreslås innehålla följande huvudmoment.

Förutsättningar

Den högre utbildningens mål, organisation och arbetsformer

Den vuxenstuderandes situation

Studieplan, utbildningsinnehåll, utbildningsplan

Lokaler, läromedel och övriga resurser

Utbildningsprocessen

Inlärningsförloppet

Ämnesutbildarrollen

Undervisningsformer och arbetssätt

Samverkan och sociala relationer

Utvärdering

Forskning och utvecklingsarbete

Sociala utbildningsfrågor

Vissa läromedelsfrågor

Av naturliga skäl har huvudmomenten ovan och i studieplansförslaget i bilaga 1 inte inriktats på något bestämt yrke, medan förslaget i kapitel 6 och bilaga 2 helt gäller lärarutbildare. I och med att man numera ställer krav på att all högre utbildning ska vara yrkesinriktad blir en av de viktigaste uppgifterna för lärarna i grundutbildningen att medverka till att de studerandes yrkesplaner kritiskt prövas och preciseras och får påverka deras val av individuella uppgifter, specialarbeten m. m.

Även om huvudmomenten i flertalet fall fått i huvudsak samma lydelse i de två förslagen till studieplaner, kommer innehållet sannolikt att bli avsevärt olika i kurser och annan befattningsutbildning för medverkande i ämnesutbildningen och för medverkande i den praktisk-pedagogiska utbildningen. Detta är nödvändigt med hänsyn till de båda gruppernas olika utbildningsbakgrund och till stor del olika arbetsuppgifter. Det har möjliggjorts genom att momenten formulerats så att området för utbildningen anges utan att innehållet binds i detalj. De stora momenten i befattningsutbildningen av LUK-ämnesutbildare torde under lång tid komma att vara förutsättningarna för ämnesutbildningen i fråga om organisation och innehåll samt metoderna i arbetet, däribland även samverkan och sociala relationer mellan medverkande, studerande och andra som berörs av utbildningen. Viktiga moment blir också den vetenskapliga metodskolningen och principerna för utarbetande av prov, som ger den studerande möjlighet att med utnyttjande av egen och andras skapande förmåga samtidigt tillämpa inhämtade kunskaper och färdigheter inom ett visst avsnitt, samt bedömning och betygsättning av sådana prov.

De delmoment som vi anger i förslaget till studieplan får ses som en exemplifiering av hur innehållet till en början kan gestaltas i befattningsutbildningen av medverkande i LUK-ämnesutbildningen. Speciell LUK-ämnesinriktning kan enligt vår uppfattning ges åt momenten "studieplaner, utbildningsinnehåll", "lokaler, läromedel och övriga resurser", "inlärningsförloppet" (spe-

ciellt med hänsyn till integreringen av skapande verksamhet, kunskapsinhämtande och färdighetsträning, "undervisningsformer och arbetssätt" samt "vissa läromedelsfrågor".

5.6.2 Ungefärlig fördelning av tiden på olika huvudmoment

Studieplanens huvudmoment anger en yttre ram för innehållet i befattningsutbildningen. De deltagande gruppernas sammansättning, valet av kurs- eller studieform samt deltagarnas önskemål blir avgörande för detaljutformningen av varje enskilt utbildningstillfälle. Därvid kan olika moment ges olika tyngd alltefter behov.

I introduktionskursen för nya lärare torde de vuxenpedagogiska frågorna, bland annat studieplaner, utbildningsinnehåll och utbildningsplanering, lokaler, läromedel och övriga resurser, undervisningsformer och arbetssätt, få huvudparten av utrymmet. I fortbildningen kan man kanske vänta sig att läromedelsfrågor, prov, bedömning och betygsättning samt arbetsmetoder blir stora moment vid sidan av den fortlöpande utbildningsplaneringen och de relationspsykologiska frågorna inom institutionen.

I den pedagogiska och pedagogisk-administrativa utbildningen av ledningspersonalen torde övergripande frågor rörande den högre utbildningens mål, organisation och arbetsformer komma i förgrunden liksom resursfrågor och budgetering, arbetsledning, arbetsplanering och resultatredovisning samt samverkan över institutionsgränserna. Men även rent pedagogisk-psykologiska moment måste förekomma i denna utbildning. Den pedagogisk-administrativa ledningen inom en institution har ansvar för undervisningens planering och genomförande inom institutionen och för samverkan i utbildningen av enskilda studerande mellan skilda institutioner och högskolor inom en utbildningslinje. Ledningen har också ansvar för att enhetliga principer tillämpas av de enskilda lärarna vid den kontinuerliga bedömningen, i fråga om antalet prov, vid utarbetande och bedömning av prov samt vid betygsättning.

Till detta kommer ansvaret för institutionsmedlemmarnas utbildning och fortbildning för arbetet inom institutionen.

LUK finner det inte ändamålsenligt att söka fixera det ungefärliga utrymmet för olika moment under de skilda stegen i befattningsutbildningen. Detta måste beslutas vid varje enskilt tillfälle med hänsyn till aktuella behov och önskemål från deltagarnas sida och med hänsyn till nyheter som ska introduceras, förändringar som ska förberedas, information som bör spridas etc.

Avslutningsvis vill vi framhålla att en befattningsutbildning av det slag vi här talar om måste undergå ständiga förändringar i fråga om form, omfattning och innehåll. Det förslag vi utarbetat bygger bland annat på vad vi genom vårt arbete funnit angeläget i en befattningsutbildning av ämnesutbildare i LUK-ämnena. Det är alltså delvis grundat på nuvarande förhållanden. Men vi har sökt uttrycka innehållet i termer som medger stor flexibilitet och anpassning till nya förhållanden och behov. En plan för utbildningen bör enligt vår uppfattning finnas för att underlätta den långsiktighet i planeringen och säkra den stabilitet i utbildningen för den enskilda läraren som är nödvändig för en effektivt verkande utbildning. En sådan plan underlättar också de individuella studier av olika slag som lärarna i ämnesutbildningen kan vilja bedriva för sin ämnesmässiga och pedagogiska förkovran.

6.1 Inledning

Utgångspunkt för vår behandling av frågan om befattningsutbildning för de medverkande i den praktisk-pedagogiska grundutbildningen är att de utgör ett lärarlag/arbetslag. Kärnan i lärarlaget är pedagogik- och metodiklärarna samt handledarna. I arbetslaget ingår också lärarkandidaterna. Vårt förslag till studieplan för den praktisk-pedagogiska utbildningen (SOU 1972:93, kapitel 2) utgår från lärarlaget/arbetslaget. Befattningsutbildningen ska främja lärarlags/arbetslagsprincipen och bidra till att utveckla lagets arbetsmetoder.

Vidare ska befattningsutbildningen av lärarna göra det möjligt att genomföra studierna så att de enskilda studerandena upplever ämnesutbildningen och den praktisk-pedagogiska utbildningen som en enhet. Den bör därför genomföras delvis gemensamt för ämnesutbildare och lärarutbildare. Befattningsutbildningen ska också bidra till att skapa kontinuitet mellan grundutbildning och fortbildning i lärarutbildningen. Detta gör att den bör utformas så att den kan engagera även andra grupper än dem som medverkar i utbildningen vid lärarhögskolan, nämligen skolledare, huvudlärare och fortbildningskonsulenter.

När det gäller anordnande av befattningsutbildning kan de medverkande i den blivande lärarens praktisk-pedagogiska utbildning indelas i fyra grupper.

Grupp I — introduktionsutbildning (kurs A)

Nyutnämnda lärare vid lärarhögskolan och i FoD-skolorna, nyutnämnda handledare och rektorer i praktikskolorna samt skolchefer i praktikkommunerna, nyutnämnda fortbildningsledare och -konsulenter¹.

Grupp II — fortbildning (kurs B)

Utbildningsledare och lärare vid lärarhögskolan och i FoD-skolorna, skolledare och handledare i praktikskolorna, fortbildningsledare och -konsulenter¹.

Grupp III — pedagogisk-administrativ utbildning gemensam för befattningshavare vid olika utbildningsenheter (kurs C)

Rektorer (om de ej genomgått utbildningen i annan funktion), studierektorer (utbildningsledare) och institutionsföreståndare, studierektorer och huvudlärare inom ämnesutbildningen.

Grupp IV — skolledarutbildning (kurs D)

Rektorer och studierektorer i grundskola och gymnasieskola, skolchefer i kommuner samt fortbildningsledare och -konsulenter¹.

¹ Vi har fört fortbildningsledare och -konsulenter till såväl grupp I som grupp II och IV. Vi anser nämligen att de bör följa fortbildningen för dem som ansvarar för lärarkandidaternas grundutbildning men också delta i den del av skolledarutbildningen som behandlar fortbildningsfrågor. Sådan utbildning och fortbildning bör enligt vår uppfattning i framtiden utgöra en lika väsentlig del i lärarutbildarnas utrustning som den praktiska-pedagogiska grundutbildningen och lärarerfarenheten.

Med hänsyn till att introduktionsutbildningen hittills nått endast ett fåtal av de verksamma lärarutbildarna bör i varje fall lärarna vid lärarhögskolan och lärarhögskolans ledning ges tillfälle att fördjupa och förnya sina kunskaper och på lämpligt sätt ta del av innehållet i introduktionskursen. De bör ingående diskutera detta, så att ledningen och alla lärarutbildare vid lärarhögskolan väl känner befattningsutbildningen för lärarutbildare från grunden, kan ingå i arbetslaget eller främja dess arbete och medverka till att utveckla dess arbetsmetoder.

6.2 *Utbildningens uppbyggnad*

6.2.1 Val av utbildningsmodell

En förutsättning för att befattningsutbildningen av lärarutbildare ska få verklig betydelse för lärarutbildningen är att den blir relativt omfattande. Den måste utgöra och uppfattas som en väsentlig del av yrkesverksamheten. Detta kan uppnås på två vägar.

En väg är att anordna en längre grundutbildning som byggs på med kortare mer eller mindre regelbundet återkommande fortbildning. En annan väg är att utforma en kortare grundutbildning och lägga denna till grund för en relativt omfattande regelbundet återkommande fortbildning. Båda modellerna förekommer nu.

Uppgiften som lärarutbildare ställer i eminent grad krav på sin utövare att han är i nivå med den pedagogiska utvecklingen och forskningen och med utveckling och forskning inom sitt eget ämnesområde. Fortbildning och vidareutbildning i det egna ämnet bör huvudsakligen ske genom individuellt upplagda studier. För att lärarutbildarna ska kunna hålla sig à jour med den pedagogiska utvecklingen och forskningen och sätta denna i relation till skolans och lärarutbildningens mål, innehåll och arbets sätt bör de däremot få tillgång till viss gemensam utbildning. Denna gemensamma utbildning ska inte endast göra den enskilda

befattningshavaren bättre skickad för sin uppgift. Den ska också bidra till förnyelse och utveckling av skolarbetet samt utveckla och förbättra lärarutbildningen som sådan. Enligt lärarhögskolestadgans 1 § ska lärarhögskolorna "bedriva pedagogisk försöksverksamhet och medverka i annat utvecklingsarbete inom skolväsendet." Den som har viss erfarenhet som lärarutbildare bör ha större förutsättningar att tillgodogöra sig, själv bearbeta och utveckla ett material som erbjuds honom under fortbildning än den oerfarna kan göra i grundutbildningen.

Om utbildningen av lärarutbildare varvas med perioder av verksamhet som lärarutbildare blir det möjligt att anknyta utbildningen till de enskilda befattningshavarnas personliga erfarenheter och växande kännedom om arbetsområdet. Utbytet av utbildningen kan för samtliga deltagare på så sätt bli större än det kan bli, om en stor del av utbildningen äger rum, innan verksamheten som lärarutbildare påbörjas. Under perioderna av yrkesverksamhet skaffar sig lärarutbildaren genom egna erfarenheter samt genom litteraturstudier och utnyttjande av andra läromedel vidgade och fördjupade kunskaper om förutsättningarna för arbetet, utvecklingstendenserna och problemen inom området.

Enskilda befattningshavare kan också stimuleras att själva medverka i olika slag av försöksverksamhet eller i forsknings- och utvecklingsarbete. Själva det förhållandet att befattningsutbildningen bygger på ständigt ökande kunskaper och erfarenheter av delvis skilda slag hos deltagarna bidrar till det större utbytet. Arbetssättet blir ett annat — deltagarna ger varandra av sina tankar och erfarenheter. Allt detta talar enligt vår uppfattning för att stort utrymme bör ges åt fortbildningen. Denna uppfattning syns också ligga bakom huvudparten av den nu påbörjade utbildningen av lärarutbildare.

För närvarande finns, som vi berört i avsnitt 2.3.2, endast en obligatorisk grundutbildning för lärarutbildare, nämligen den kurs om 18 veckor ämnesstudier, pedagogik, metodik och praktik, som är obligatorisk för alla blivande lärare inom förskollärarutbild-

ningen vilka inte genomgått lärarhögskolas ämneslärlarlinje. Kursen utgör behörighetskrav för tjänst som seminarielärare.

De kurser för handledare av praktiklärare som hittills anordnats har omfattat högst två veckor. De har nått ett relativt fåtal av alla handledare. Detta har bland annat berott på svårigheterna att i nuvarande system kunna förutse vilka lärare som blir handledare och på den snabba växlingen av handledare. För övriga lärarutbildare finns inte någon särskild befattningsutbildning, som de kan genomgå, innan de tillträder tjänst inom lärarutbildningen. Däremot har förekommit fortbildning för alla lärarutbildare under för närvarande tre lärarutbildardagar per år. Antalet lärarutbildardagar får från och med läsåret 1973/74 utökas till fem. Nyutnämnda fortbildningskonsulenter genomgår i regel en veckas introduktionskurs, som för att kunna omfatta en tillräckligt stor grupp konsulenter genomförs med varierande tidsavstånd i förhållande till utnämningstillfället. Genom riksdagens beslut med anledning av kungl. maj:ts proposition 1973:78 kommer handledarna att få en veckas fortbildning varje termin som de handleder praktikantlärare. Den sistnämnda resursen är den största fortbildningsresurs som hittills ställts till förfogande för någon lärarutbildar- eller lärargrupp.

En viktig förutsättning för att fortbildningen ska få avsedd betydelse är att stommen i lärarutbildarkåren, dvs. lärarhögskolans lärare och de långtidsförordnade handledarna, regelbundet kan delta. Nyssnämnda riksdagsbeslut innebär en veckas fortbildning per termin för de handledare som handleder praktikantlärare. Handledarkåren omfattar emellertid avsevärt fler handledare än dem som behövs för praktikanthandledningen. Ungefär en tredjedel av lärarpraktiken utgörs av praktik under den första terminen. När en handledare tar emot förstatrainskandidater skulle han alltså inte delta i fortbildningen för lärarutbildare. Detta är enligt vår uppfattning otillfredsställande. Handledarna tillhör arbetslaget av lärarutbildare oavsett vilket slag av praktik de medverkar i. För att få ett fullgott utbild-

ningsresultat måste utbildningen rikta sig till och engagera hela utbildarlaget. Man måste också kunna göra en långsiktig planering av fortbildningen. En sådan planering försvåras givetvis, om man inte kan räkna med att de treårsförordnade handledarna regelbundet kan delta. Vi finner det alltså av flera skäl nödvändigt att alla handledare med förordnande för längre tid ges möjlighet till detta. Vi finner det också önskvärt att dessa handledare i så stor utsträckning som möjligt medverkar i såväl förstatrainskandledning som handledning av praktikantlärare. Det får inte bli just de långtidsförordnade handledarna som utnyttjas för handledning av praktikanter och de korttidsförordnade främst för handledning av förstatrainskandidater. Detta är olämpligt redan med hänsyn till handledarnas elever i skolan.

Problemet med handledarnas deltagande i fortbildning för lärarutbildare kan lösas på olika sätt. En väg är att förordna en vikarie. Denna lösning medför avsevärda kostnader och kan — om vikarien är oerfaren — också vara en dålig väg. En annan väg är att planera arbetet i ett lärarlag-arbetslag på sådant sätt att enskilda medlemmar i laget kan koncentrera sitt arbete till vissa perioder för att under andra perioder kunna ägna sig t. ex. åt förberedelser för arbetet, åt forskning och utvecklingsarbete eller åt fortbildning. Hittills har handledarna i regel kallats till utbildning första veckan av terminen. Vi finner det gynnsammare om fortbildningen förläggs längre fram under terminen. Detta är också bättre med hänsyn till skolarbetet. Om lärarhögskolorna och praktikkommunerna ges fria händer att pröva sig fram, kan även andra lösningar komma att visa sig lämpliga. För en lärarutbildare bör det vara ett tjänsteåliggande att delta i den fortbildning som erbjuds. Möjligheter härtill kan som vi redan framhållit ordnas på olika sätt. Det bör stå den enskilda lärarhögskolan fritt att i samråd med praktikkommunerna och handledarna lösa frågan på det sätt som visar sig lokalt mest ändamålsenligt. Utan att ta ställning till på vilket sätt handledarnas arbete i skolan i det enskilda fallet ska ordnas föreslår

LUK, att alla treårsförordnade handledare varje termin deltar i en veckas fortbildning för lärarutbildare.

Genom att handledarna ingår i ett lärarlag tillsammans med lärarhögskolans pedagogiklärare och metodiklärare bör det bli naturligt för alla eller flertalet lärare i ett sådant lärarutbildarlag att gemensamt delta i den återkommande fortbildningen. Det är troligt att lärarhögskolans lärare med hänsyn till sina uppgifter inom lärarutbildningen och i lärarutbildarlaget ofta kommer att delta som medverkande i fortbildningen. Detta kommer att ställa krav på dem att i samband med förberedelserna för sin medverkan bedriva individuella studier för egen fortbildning och vidareutbildning. Samma krav kommer att ställas på handledare och på andra eventuella medverkande i den återkommande fortbildningen. Individuella fortbildningsstudier eller vidareutbildning i lärarhögskollärarnas egna ämnen är nödvändiga för att kunskaperna i ämnet ska hållas aktuella och vara i nivå med vetenskapens senaste rön på området. Det syns oss naturligt att i samband med pågående diskussioner om så kallad sabbatstermin för vidgade grupper av befattningshavare pröva även frågan om ledighet för egna studier av skilda slag för lärarhögskolornas lärare och ledning.

För handledare och andra deltagare i fortbildningen av lärarutbildare (kurs B) är det som vi redan framhållit naturligt att förutsätta vissa individuella studier mellan de fortbildningstillfällen som avser grupp. Fortbildningen bör inte minst härigenom kunna få utomordentligt stor betydelse för lärarutbildningen och för det pedagogiska försöks- och utvecklingsarbetet.

6.2.2 Utbildningens omfattning

I den mån särskild utbildning för lärarutbildare inom den praktisk-pedagogiska utbildningen anordnas kan denna som vi framhållit i kapitel 5.1 alltid bygga på en tidigare genomgången praktisk-pedagogisk utbildning. Denna har nu olika utformning och olika omfattning för de skilda lärargrupper-

na. I fråga om utformning sker ämneslärarutbildningen vid lärarhögskola efter en modell som avviker från all annan lärarutbildning genom att den bygger på genomförda relativt omfattande ämnesstudier (studiekurser på grundstudienivå om minst 120 poäng, dvs. fil. kand.-examen) och inriktas på undervisning av elever (studerande) både i grundskolan, i gymnasieskolan och numera också inom vuxenutbildningen. I övrig lärarutbildning varvas ämnesstudier och praktisk-pedagogisk utbildning under i princip hela studietiden. Klasslärarutbildningen och förskollärarutbildningen inriktas på verksamhet bland elever inom en avgränsad åldersgrupp. Den tidigare nämnda terminsutbildningen för blivande lärare vid förskoleseminarierna riktar sig till lärare som fått en varvad utbildning inriktad på förskolåldern, medan kursen inte är avsedd för de lärare vid förskoleseminarierna som fått praktisk-pedagogisk utbildning vid lärarhögskolas ämneslärarlinje eller annan praktisk-pedagogisk utbildning.

LUK:s förslag om utbildning och behörighet för utbildare av LUK-ämneslärare kan, om våra förslag i SOU 1972:92 och 1972:93 antas, bygga på att de blivande lärarutbildarna genomgått praktisk-pedagogisk utbildning vid lärarhögskolas ämneslärarlinje. Vårt uppdrag gäller endast medverkande i utbildning av LUK-ämneslärare. Genom att våra tidigare förslag berört praktisk-pedagogisk utbildning av ämneslärare i allmänhet, är det naturligt att vi även nu talar mera generellt om lärarutbildare knutna till lärarhögskolornas ämneslärarlinje. Detta är naturligt också med hänsyn till att gjorda undersökningar, bland annat vid lärarhögskolan i Malmö, visar stor överensstämmelse mellan företrädarna för olika ämnen, när det gäller de arbetsuppgifter som är specifika för lärarutbildare i olika funktioner.

Vårt resonemang och våra förslag i det följande har givetvis ett accepterande av LUK:s tidigare förslag som förutsättning. Vi utgår vidare från att var och en som utses till en uppgift inom lärarutbildningen ska ges någon introduktion till denna upp-

gift, innan han börjar verka som lärarutbildare. Introduktionsutbildningen ska emellertid inte stå öppen för andra än dem som redan utnämnts till lärarutbildare i någon funktion. Den ska alltså vara början på en befattningsutbildning men inte utgöra behörighetskrav för tjänst.

En introduktionsutbildning skulle i och för sig kunna ha samma längd som den ovan nämnda kursen för blivande seminarie-lärare inom förskollärarutbildningen. En så omfattande kurs skulle bland annat erbjuda möjligheter till avsevärd fördjupning i pedagogik-psykologi med inriktning på vuxna studerande. Det är emellertid troligt att deltagarna under utbildningen också känner behov av kontakt med verksamheten som lärarutbildare. Det är naturligt att dra en parallell mellan ämnesutbildarna (se kapitel 5.5.1) och lärarutbildarna. Av skäl som vi utvecklat i det föregående men också med hänsyn till att lärarutbildarna på ämneslärarlinjen redan har en praktisk-pedagogisk grundutbildning med vuxenpedagogiska inslag har vi stannat för att föreslå en kort introduktionsutbildning följt av relativt omfattande kontinuerligt återkommande fortbildning. Den sammanlagda introduktionsutbildning och fortbildning, som alla här avsedda lärarutbildare bör få, kommer att uppgå till en termin eller tjugo veckor under en nioårsperiod vilket för handledarna motsvarar tre förordnandeperioder. Vi räknar med att arbetstiden under utbildningstillfällena omfattar minst 40 timmar per vecka, dvs. samma tid som vi beräknat för ämnesutbildarna (kapitel 5.5.2) och ungefär samma tid som beräknas för arbetsveckan i grundstudierna vid t. ex. filosofisk fakultet. Tiden fördelas mellan gemensamma arbetspass, grupparbete och diskussioner, studiebesök m. m. och enskilda studier eller annat enskilt arbete.

Vid sidan av den befattningsutbildning, som alla långtidsförordnade medverkande inom den praktisk-pedagogiska delen av ämneslärarutbildningen bör få, torde en stor del av dessa medverkande, som vi ovan framhållit, komma att bedriva enskilda studier och annan verksamhet av vidareutbild-

ningskaraktär. Därtill kommer den utbildningseffekt som enligt vår uppfattning alltid följer med tjänstgöringen som lärarutbildare i sig själv. Befattningsutbildning om en termin under en nioårsperiod är alltså endast det minimum av utbildning som lärarutbildarna får under denna period, om de inte deltar i annan utbildning än den obligatoriska befattningsutbildningen.

6.2.3 Utbildningens planering

Mycket talar som vi ovan framhållit redan nu för att en regelbunden, relativt omfattande fortbildning kommer att bli en ytterst viktig faktor i den framtida lärarutbildningen. Även grundutbildning måste emellertid erbjudas i en helt annan omfattning än nu. Den bör dock tills vidare bli relativt begränsad i tid. I motsats till vad som hittills varit fallet bör den nå i princip alla som ska medverka i lärarutbildningen, innan de för första gången ställs inför uppgiften att utbilda lärare.

Det är naturligt att man vid överväganden om utformningen av ett framtida system för utbildning av medverkande i den praktisk-pedagogiska utbildningen av lärare i LUK-ämnen tar hänsyn till hittillsvarande erfarenheter och framlagda förslag och också räknar med att en lika stor fortbildningsresurs som nu medgetts handledarna på ett eller annat sätt ska komma alla lärarutbildare till godo. LUK har därför stannat för en stegvis uppbyggnad av befattningsutbildningen av lärarutbildare och fogar in denna i ett system för återkommande utbildning, där det första ledet utgörs av en kort introduktionskurs följt av återkommande fortbildning. Ett liknande system har vi i föregående kapitel, med anknytning till UKÄ:s hittillsvarande verksamhet på området, föreslagit när det gäller utbildningen av medverkande i ämnesutbildningen i LUK-ämnen.

Vilka intervall man än väljer för befattningsutbildningen av lärarutbildare måste introduktionsutbildning och fortbildning framstå som en sammanhängande utbild-

ning med ett gemensamt mål: att göra lärarutbildaren allt bättre skickad för sin uppgift som utbildare och som utvecklare och förnyare av arbetet i skolan. Utbildningen bör enligt vårt förslag erbjudas vid ett antal skilda utbildningstillfällen som återkommer i princip varje termin.

En förutsättning för att introduktionsutbildning och fortbildning ska kunna upplevas som ett organiskt helt är att hela utbildningen får en systematisk uppbyggnad. Introduktionskursen ska presentera de specifika lärarutbildaruppgifterna och lägga grunden till utvecklandet av en positiv attityd till dessa uppgifter och till det ansvar för förnyelse och utvecklingsarbete som vilar på lärarutbildaren. Fortbildningen ska anknyta till introduktionsutbildningen och till de erfarenheter som lärarutbildaren gör i sin verksamhet som lärarutbildare. Den får inte planeras fristående från år till år. Det måste finnas en plan för vad man under en följd av fortbildningsveckor önskar täcka. Denna plan bör emellertid inte vara detaljerad. Den ska ge den ram inom vilken de enskilda utbildningsenheterna kan röra sig vid utformningen av befattningsutbildningens olika delar. En mera långsiktig plan för befattningsutbildningen är viktig också med hänsyn till de enskilda studier av olika slag som lärarutbildarna kan vilja bedriva mellan fortbildningstillfällena. Den enskilda läraren måste kunna planera både sin ämnesmässiga förkovran och sin befattningsutbildning för längre perioder.

Fortbildningen är både ett led i innovationsprocessen när det gäller skolarbetet och lärarutbildningen som sådan och ett medel i den enskilda lärarutbildarens förkovran i yrket. Man måste därför inventera de mest angelägna fortbildningsbehoven och utforma utbildning och läromedel med utgångspunkt i dessa behov. Planeringen måste göras över en längre tidsperiod. Vi har i föregående kapitel talat om perioder på tre till fem år. Planeringen ska leda till att ett mål uppställs för vad man vill uppnå under den aktuella planeringsperioden. Den ska också ange innehållet i stort i fortbildningen under perioden och de former under vilka

fortbildningen kan ske. Den kan också ge vissa anvisningar om arten av den litteratur som förutsätts läsas in av deltagarna, försöksverksamhet och utvecklingsarbete m. m. som kan bedrivas mellan de gemensamma utbildningstillfällena. En systematisk uppbyggnad och långsiktig planering får som sagt emellertid inte leda till stelhet i fortbildningen. Utrymme måste alltid ges för nya behov som uppkommer under planeringsperioden och för anpassning till deltagarnas önskemål och intressen. Vi förutsätter att detaljplaneringen inom ramen för den långsiktiga planeringen alltid sker under medverkan av deltagarna före och under varje utbildningstillfälle.

Redan från början måste befattningsutbildningen planeras och genomföras av de enskilda lärarhögskolorna och bedrivas på deras ansvar. Under ett inledande skede är det emellertid naturligt att vissa riktlinjer utarbetas på initiativ av de centrala ämbetsverken, givetvis med anlitande av befattningshavare från de olika utbildningsenheterna. Dessa befattningshavare bör genom sin medverkan i planeringen få god överblick över nyheterna i lärarutbildningen och de krav dessa ställer på lärarutbildarna. De bör också få tillfälle att skaffa sig ingående kunskaper om litteratur och andra läromedel som kan utnyttjas i utbildningen. De kan därigenom i det lokala förberedelsearbetet fungera som ledare och medverka till att man diskuterar fram arbetsformer som kan främja befattningsutbildningens inriktning på samverkan i arbetslaget. Genom att till en början informera någon befattningshavare från varje utbildningsenhet och gemensamt diskutera fram ett ramprogram för utformningen av befattningsutbildningen bör man snabbare kunna få i gång en insiktsfull lokal planerings- och utbildningsverksamhet. Befattningsutbildningen ska nämligen planeras och genomföras av de enskilda lärarhögskolorna med utnyttjande av deras egen expertis men också med anlitande av utomstående expertis, när detta bedöms ändamålsenligt. Detta arbete ska ske i samverkan mellan alla berörda grupper på samma sätt som lärarutbildningen och arbetet i skolan

måste planeras och genomföras i samverkan mellan "lärare" och "elever".

En väsentlig förutsättning vid sidan av den mera långsiktiga planeringen och deltagarnas aktiva detaljplanering för att en befattningsutbildning i etapper ska ge avsett resultat är att lärarutbildarna under fortbildningstillfällena befrias från undervisning. Det måste gälla inte endast handledarna utan även lärarhögskolans egna lärare. Vi finner det naturligt att fortbildningen i regel förläggs till lärarhögskolan. Ett syfte med den är ju bland annat att ge handledarna direkt kontakt med lärarhögskolan och kännedom om dess resurser m. m., samtidigt som lärarhögskolans lärare får del av handledarnas erfarenheter, synpunkter och önskemål.

Med utgångspunkt i nyss förda resonemang och med hänsynstagande till de erfarenheter som hittills gjorts av särskild utbildning och fortbildning för lärarutbildare presenterar LUK i bilaga 2 förslag till studieplan för ett system för återkommande utbildning särskilt riktad till lärarutbildare vid ämneslärarlinje. Vårt system bygger som vi tidigare framhållit bland annat på den förutsättningen att den blivande lärarutbildaren oavsett vilken funktion vederbörande ska fylla har en grundläggande praktisk-pedagogisk utbildning och gedigen erfarenhet som lärare samt att han har goda kunskaper i sina ämnen. Vi vill också understryka att fortbildningen i likhet med den första utbildningen i form av introduktionsutbildning (avsnitt 6.2.2) bör reserveras för dem som redan utsetts till eller är innehavare av tjänster inom lärarutbildningen.

6.3 Utbildning för de olika grupperna

De fyra i avsnitt 6.1 nämnda grupperna av medverkande i den praktisk-pedagogiska utbildningen har olika utbildningsbehov. Innehållet i utbildningen torde emellertid i huvudsak kunna rymmas under de huvudmoment som vi anger i studieplanen (bilaga 2) och nedan i avsnitt 6.3.2. Dessa huvudmoment är så formulerade att de kan tas upp i utbildningen för samtliga grupper. De olika

huvudmomenten bör emellertid ges olika vikt och omfattning alltefter gruppens speciella uppgifter och behov. Detta säkerställs genom deltagarnas aktiva medverkan i planeringen och utformningen av varje utbildningstillfälle. Även förläggningen av utbildningen och fördelningen över året kan behöva växla. Arbetssättet kan bli beroende av vilka som deltar i de olika utbildningarna samt dessas innehåll och inriktning. Vissa befattningshavare deltar genom tjänsteälgande kontinuerligt i fortbildningen. Andra, t. ex. skolchefer och andra skolledare i praktikkommunerna, kan delta endast vid vissa tillfällen. Introduktionsutbildningen är i princip obligatorisk för alla som fungerar som lärare eller handledare inom den grundläggande lärarutbildningen. Delar av introduktionskursen bör ingå som information i annan utbildning för andra befattningshavare, t. ex. skolledare. Med utgångspunkt i huvudmomenten i studieplanen kan organiseras ett antal utbildningsblock, vart och ett inriktat på att fylla ett speciellt, klart definierat utbildningsbehov.

6.3.1 Grupp I — introduktionsutbildning

Grupp I har behov av en introduktionsutbildning (kurs Aa) som tar sikte på lärarutbildarens uppgifter i stort inom ett arbetslag bestående av lärarhögskolans pedagogisk-administrativa ledning, pedagogiklärare, metodiklärare, rektor och lärare vid FoD-skolan, rektor och handledare vid praktikskolan samt lärarkandidater. Centrum i detta arbetslag utgörs av lärarhögskolans lärare, handledare och lärarkandidater. Befattningsutbildningen av lärarna i arbetslaget bör i inledningsskedet inriktas på att skapa en positiv attityd till samverkan i planeringen och genomförandet av de blivande lärarnas utbildning så att de till lärarkandidaten kan förmedla förmåga till samverkan. Introduktionen bör främst ta upp förutsättningar för den praktisk-pedagogiska utbildningen. Bland annat behöver belysas lärarutbildningens och skolans mål, hur dessa mål konkretiseras och hur de uppnås genom skolans olika verksamheter. Utbildningspla-

nen, utbildningsstoffet och utbildningssituationen bör utgöra ett huvudområde. Ett annat huvudområde bör vara samverkan och sociala relationer ("relationspsykologi"). Hela introduktionsutbildningen bör inriktas på relationerna lärarutbildare-lärarkandidat-elev i grundskola/gymnasieskola. Kursen föreslås omfatta två veckor och förläggas till ferietid på sommaren. Den bör anordnas regionalt.

Det bör vara obligatoriskt för den som utsetts till lektor eller adjunkt vid lärarhögskola, till lärare vid FoD-skola eller till handledare vid praktikskola att genomgå introduktionskurs Aa. För övriga medverkande i lärarutbildning, t. ex. rektor och studierektor vid praktikskola, skolchef i praktikkommun, fortbildningsledare och -konsulenter, bör kurserna stå öppna i mån av utrymme. Däremot bör som vi redan framhållit inte personer som i förväg önskar kvalificera sig för uppgifter inom lärarutbildningen tas emot i dessa kurser.

Inte minst med hänsyn till samverkan i arbetslaget är det nödvändigt att lärarhögskolans redan verksamma ledning och lärare får del av introduktionsutbildningen på lämpligt sätt. Introduktionsutbildningen för dessa befattningshavare (kurs Ab) bör ges stark inriktning på lagarbete och på metoder att till lärarkandidaterna förmedla förmåga till samverkan. Eftersom de berörda befattningshavarna har flerårig erfarenhet av lärarutbildning, måste genomgången bygga på denna erfarenhet. Syftet med genomgången av kurs Ab är liksom med introduktionskursen Aa att skapa en gemensam plattform för alla lärarutbildare i deras arbete och fortbildning. Genom deltagarnas bakgrund blir kurs Ab en form av intern fortbildning till största delen meddelad av deltagarna själva. Genomgången bör ske under terminstid och uppta ca tio seminarier.

6.3.2 Grupp II — fortbildning

En huvudpart av dem som ingår i grupp II, nämligen handledarna, är genom riksdagens beslut i anledning av proposition nr 1973:78 om praktiken vid lärarhögskola m. m. i prin-

cip tillförsäkrad en veckas fortbildning per termin (kurs B). De har också skyldighet att delta i denna fortbildning. En förutsättning är dock att våra förslag ovan i avsnitt 6.2.1 beträffande vissa handledares deltagande accepteras. Deltagande i fortbildningen bör enligt LUK:s uppfattning vara obligatoriskt för alla långtidsförordnade handledare samt för lärarhögskolans lärare. Dessa senare torde i stor utsträckning också komma att fungera som medverkande i fortbildningen. Syftet med denna fortbildning blir i princip detsamma för alla berörda handledare och andra deltagande lärarutbildare, nämligen att de ska bli allt bättre skickade som lärarutbildare och som medverkande i utveckling och förnyelse av skolarbetet. För lärarutbildare i LUK-ämnen torde den pedagogisk-metodiska fortbildningen, vid sidan av huvudmålet att främja en helhetssyn på lärarutbildningen och läraruppgiften och att utveckla lärarutbildarnas förmåga att fullgöra sina uppgifter, böra inriktas i hög grad på att i lärarutbildningen integrera skapande verksamhet med kunskapsförmedling och instruktion i och träning av färdigheter. Detta är en grundtanke i våra förslag till studieplaner (SOU 1972:93 kapitel 1) och måste ges stort utrymme i befattningsutbildningen för utbildare av LUK-ämnslärare vid lärarhögskola liksom i ämnesutbildningen (kapitel 5.3 och 5.6).

Ett särskilt problem i fortbildningen av lärarutbildare är ansvaret för samverkan över institutionsgränserna på de enskilda utbildningsorterna eller inom utbildningsregionen. Detta problem bör till en del kunna lösas genom att fortbildningen för lärarhögskolans befattningshavare delvis samordnas med fortbildningen för befattningshavare vid ämnesinstitutioner som har blivande lärare bland sina studerande. Sådan samordnad fortbildning i tvärgrupper kan inte gärna komma till stånd varje termin. Men det är angeläget, att alla som på ett eller annat sätt verkar som lärarutbildare får tillfälle att då och då delta i gemensam fortbildning. Att möjliggöra detta ankommer på den pedagogisk-administrativa ledningen (se nedan). Det är också nödvändigt att vissa

fortbildningstillfällen utnyttjas till att sammanföra lärare och handledare i samma ämnen vid olika lärarhögskolor till gemensamma kurser. Fortbildningen, som sker under terminstid och omfattar två veckor per år, bör alltså kunna genomföras dels lokalt inom lärarhögskolan, dels i tvärgrupper inom regionen, dels i ämnesgrupper med deltagare från hela landet.

6.3.3 Grupp III — pedagogisk-administrativ utbildning

Grupp III, rektorer, studierektorer och andra inom lärarhögskolans pedagogisk-administrativa ledning, har i regel genomgått introduktionsutbildningen som nytillträdande lärare. De kan också antas ha deltagit i fortbildning antingen som handledare eller som lärare vid lärarhögskola, kanske bådadera. Den befattningsutbildning (kurs C) som de behöver för sina nya uppgifter som pedagogisk-administrativa ledare är till stor del en utbildning av administrativ art. En huvuduppgift för dem är emellertid att ha ansvar för den pedagogiska planeringen av utbildning och fortbildning. Planeringsuppgiften gäller inte endast de studerandes studier utan också de medverkande lärarnas och andra befattningshavares introduktionsutbildning och kontinuerliga fortbildning. En väsentlig uppgift i detta sammanhang för den pedagogisk-administrativa ledningen i ämnesutbildningen och i den praktisk-pedagogiska utbildningen måste vara att tillsammans och i samverkan med andra medverkande i utbildningen ge de studerande, i vårt fall de blivande lärarna, en känsla av kontinuitet, medveten målinriktning och helhet i studierna genom dessas olika faser. Befattningsutbildningen bör därför som vi framhållit i kapitel 5.5.4 vara gemensam för ifrågakavande befattningshavare vid olika fakulteter och högskolor. Dessa befattningshavare behöver utbildas också till ledare för den pedagogiska verksamheten inom en institution, en institutionsgrupp eller en utbildningslinje vid lärarhögskola. Befattningsutbildningen kan därför inte få vara enbart administrativ. Den bör vara peda-

gogisk och pedagogisk-administrativ. Den pedagogiska delen av befattningsutbildningen för den pedagogisk-administrativa ledningen vid lärarhögskola och inom annan högre utbildning blir i princip av samma slag som motsvarande utbildning för skolledare i ungdomsskolan (grupp IV) och bör självfallet ges en klar inriktning på arbete bland vuxna studerande.

Den pedagogisk-administrativa ledningen vid lärarhögskolornas ämneslärarlinjer kan i regel antas ha en mera omfattande praktisk-pedagogisk utbildning och erfarenhet än motsvarande befattningshavare inom den högre utbildningen i övrigt. Deras erfarenhet torde också i de flesta fall vara bredare. De har varit verksamma i grundskola/gymnasieskola. Vid lärarhögskolan är de direkt ansvariga för ledningen av en vuxenpedagogisk verksamhet på det praktisk-pedagogiska området. Det kunde därför synas mindre motiverat att av dem kräva genomgång av den sex veckors pedagogiska kurs som vi behandlat i kapitel 5.5.4. De bör inom sitt område vara väl förtrogna med de frågor som denna kurs tar upp. Genom denna förtrogenhet kan de emellertid bli ytterst värdefulla deltagare i utbildningen. Men i en kurs av ifrågakavande slag blir de säkerligen inte endast givande. Genom att delta i kursen får de tillfälle att mera generellt diskutera högskolepedagogiska frågor. De får överblick över högskoleområdet och kan på så sätt inom lärarhögskolan aktivt medverka till den enhet och kontinuitet i utbildningen för den enskilda studeranden som vi berört i kapitel 5.1 och 6.1 och som är ett av syftena med utbildningen av den pedagogisk-administrativa ledningen.

Vid lärarhögskolas ämneslärarlinje finns för närvarande sex studierektorer. Därtill kommer tre föreståndare för "lärarhögskolefilialerna" i Karlstad, Örebro och Växjö. Om LUK:s förslag om nya ämneslärarlinjer genomförs ökar antalet personer med studierektors (eller motsvarande) ledningsfunktion vid ämneslärarutbildning till elva. Det är alltså fråga om ett mycket litet antal personer. Kostnaden för deras deltagande i en sex veckors pedagogisk kurs är en obetyd-

lig del av de kostnader som dessa kurser drar för högskoleväsendet i övrigt. Det bör inte finnas några ekonomiska hinder men däremot starka högskolepedagogiska skäl för att i likhet med vad som gäller för personer med pedagogisk-administrativa funktioner inom högskoleväsendet i övrigt även av rektor och ledningen för lärarhögskolas ämneslärlinje kräva genomgång av sexveckorskursen för tillträde till den pedagogisk-administrativa utbildningen. Befattningsutbildningen för den pedagogisk-administrativa ledningen vid lärarhögskolas ämneslärlinje bör alltså inledas med en pedagogisk kurs om sex veckor (kurs C1), som följs av en pedagogisk-administrativ kurs om fyra veckor (kurs C2). Båda förläggs till terminstid. Se vidare kapitel 5.5.4 och bilaga 2.

Det säger sig självt att även befattningshavarna inom den pedagogisk-administrativa ledningen av den högre utbildningen har behov av fortbildning eller uppföljning av den utbildning de får för sina befattningar. De bör kunna få sådan uppföljning bland annat genom regelbundet återkommande planeringskonferenser med deltagande av rektorer och motsvarande samt studierektorer-institutionsföreståndare-huvudlärare från olika högskolor och institutioner. Lärarhögskolornas institutionsföreståndare träffas nu varje höst för att diskutera främst utbildningens innehåll. De ämnesövergripande konferenserna bör inriktas på övergripande frågor i planeringen och genomförandet av utbildningen.

6.3.4 Grupp IV — skolledarutbildning

Skolledarna får genom åtgärder, som ligger helt utanför högskoleområdet, en grundutbildning som hittills omfattat två plus en vecka i regel under terminstid och alltid under tjänstgöringstid. Den sista veckan utgör en uppföljningskurs mot bakgrund av en period av skolledarverksamhet efter de två första kursveckorna. Skolledarutbildningen är av administrativ-pedagogisk art och innehåller bland annat moment inriktade på skolledarens uppgifter som ledare

för skolans pedagogiska verksamhet.

Fr. o. m. läsåret 1968/69 har skolledarutbildning bedrivits för skolledare i grundskolan. Motsvarande utbildning för skolledare i gymnasieskolan startade som försök 1970 och fortsätter i reguljära former fr. o. m. läsåret 1973/74.

LUK har i sitt huvudbetänkande starkt understrukit rektors, studierektors och även huvudlärares ansvar för dels den nyutbildade lärarens införande i arbetet vid den enskilda skolan, dels lärarens fortbildning. Med nuvarande omfattning torde skolledarutbildningen inte medge någon ökning av innehållet för att ge större utrymme åt frågor rörande skolledarnas fortbildningsansvar. Huvudlärarna får för närvarande inte någon egentlig utbildning bortsett från den som erbjuds genom vissa kommuner. Det ingår inte i LUK:s uppdrag att föreslå utbildning för skolledare eller huvudlärare. Med hänsyn till den vikt vi tillmätt dessa båda grupper när det gäller lärarnas fortbildning vill vi dock framhålla, att utbildning för denna speciella uppgift bör integreras i skolledarutbildningen och i lämplig form ges åt huvudlärarna. För att detta ska bli möjligt torde en ökning av tiden för uppföljningskursen för skolledare bli nödvändig. En sådan ökning försöksvis har förutsatts i proposition 1973:1 i samband med behandlingen av anslaget Lärares fortbildning, bilaga 10 s. 466 och har möjliggjorts genom riksdagens beslut i anledning av propositionen. Viss utbildning bör enligt vår uppfattning också erbjudas huvudlärarna, eventuellt i form av regionalt anordnade huvudlärardagar ledda av lärarhögskolan.

6.3.5 Sammanfattning av förslaget till befattningsutbildning

Befattningsutbildningen för lärarutbildare ges en stegvis uppbyggnad. Den består av tre steg med samma övergripande mål och med samma huvudmoment. De pedagogiska momenten i utbildningen av skolledare utgör också ett led i utbildningen av lärarutbildare. Även denna del innehåller i huvud-

sak samma huvudmoment som de tre stegen i lärarutbildarnas befattningsutbildning. De olika momenten i befattningsutbildningen kan ges olika utformning och olika omfattning beroende på vilken grupp som deltar. Utbildningsenheterna inordnas i ett system med återkommande utbildning och kan fogas samman till en kortare eller längre kontinuerlig utbildning. Väsentligt är att deltagarna aktivt medverkar i planering och genomförande av utbildningen. Den sammanlagda längden av utbildningen för den enskilda deltagaren blir olika beroende på dels vilken funktion lärarutbildaren har eller får under utbildningsgången, dels hur länge vederbörande är verksam som lärarutbildare. Den som tjänstgör som sådan under nio år får minst tjugo veckors befattningsutbildning. Det förutsätts att lärarutbildare, som genomgått kurs A och som har andra funktioner än handledarna, i regel deltar i den regelbundet återkommande fortbildningen (kurs B).

Nedan följer en sammanfattning av de olika slagen av befattningsutbildning för medverkande i praktisk-pedagogisk utbildning av lärarutbildare (tablå 6.1).

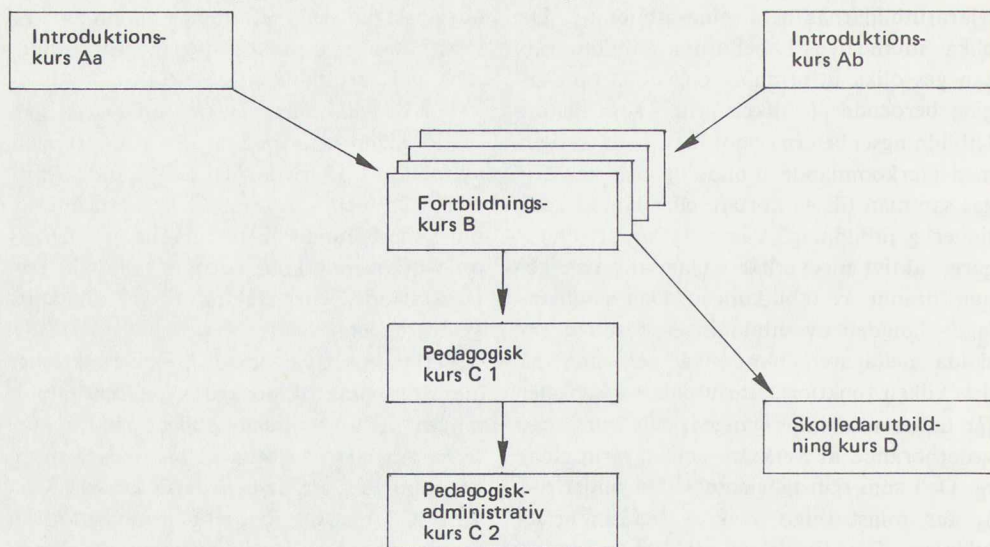
För den enskilda befattningshavaren kan utbildningen utformas på sätt som framgår av tablå 6.2 på nästa sida. Deltagande i kurserna C 1 och C 2 samt D är beroende av om vederbörande är rektor eller studierektor vid lärarhögskola, i senare fallet vid ämneslärlinje, eller rektor i det allmänna skolväsendet.

Befattningshavare med direkta funktioner inom den praktisk-pedagogiska grundutbildningen deltar i princip obligatoriskt i kurserna Aa eller Ab och B. Skolledare m. fl. ges möjlighet att delta i dessa kurser. Kurserna C 1 och C 2 är i princip obligatoriska för den pedagogisk-administrativa ledningen vid lärarhögskolas ämneslärlinje. Kurs D är i princip obligatorisk för skolledare i grundskola och gymnasieskola samt för fortbildningsledare och -konsulenter.

Tablå 6.1 Befattningsutbildning för lärarutbildare

Introduktionskurs Aa, 2 veckor sommarkurs	regionala kurser varje år
Introduktionskurs Ab, ca 10 seminarier och studiedagar under terminstid	lokal utbildning vid behov
Fortbildningskurs B, 1 vecka varje termin under terminstid	lokal, regional eller riksomfattande utbildning
Pedagogisk-administrativ utbildning kurs C 1 och C 2, 6 veckor pedagogikkurs, 4 veckor pedagogisk-administrativ kurs	rikskurs 6 veckor
	rikskurs 4 veckor
Skolledarutbildning kurs D, pedagogiska moment i utbildning om 4 veckor eller längre	regionala kurser varje år

Tablå 6.2 Utbildningsgången för enskilda befattningshavare

6.4 Kommentar till förslaget till studieplan

Till ledning för den kommande planeringen har LUK utarbetat ett förslag till studieplan för befattningsutbildningen av medverkande i LUK-ämneslärnarnas praktisk-pedagogiska utbildning och fortbildning. Förslaget återfinns i bilaga 2 till detta betänkande. Studieplanen är som sagt avsedd att utgöra underlag för planeringen av befattningsutbildningen under en längre tidsrymd. Denna planering torde i längden huvudsakligen komma att ske lokalt inom de olika högskoleorterna. Den kan — och bör — emellertid också ske gemensamt mellan företrädare för alla högskoleorter inom en samverkande region. I det inledande skedet bör utbildningen planeras genom samverkan mellan de centrala myndigheterna, regionerna och de enskilda kursdeltagarna, så att vissa gemensamma riktlinjer kan utformas. Det är naturligt att principiella förändringar vidtas på samma sätt.

Såväl mål som kursinnehåll och anvisningar är så utformade att de ska kunna gälla för samtliga deltagargrupper och för samtliga skeden i utbildningen. Studieplanen ska alltså ses som ett försök att ge en viss inriktning åt den föreslagna befattningsutbildningen och en ram inom vilken denna inriktning kan åstadkommas. Mål och inne-

håll vid varje utbildningstillfälle bör kunna infogas i den föreslagna ramen och samtidigt anpassas både till deltagarnas långsiktiga behov och till deras aktuella önskemål.

6.4.1 Studieplanens disposition

Vi har byggt upp vårt förslag till studieplan för befattningsutbildningen på i princip samma sätt som förslaget till studieplan för den praktisk-pedagogiska utbildningen i SOU 1972:93, kapitel 2. Men de olika kurserna och momenten i studiekursen är mindre preciserade och anvisningarna är avsevärt mera kortfattade. Detta är enligt vår uppfattning naturligt, när det gäller en utbildning som på ett helt annat sätt än den praktisk-pedagogiska grundutbildningen vid ämneslärarlinje ska kunna ges en utformning som direkt anpassas till varje särskilt utbildningstillfälle, bland annat genom deltagarnas medverkan i planeringen av såväl innehåll som utformning.

Studieplansförslaget består av fyra delar,

1. Utbildningens organisation
2. Mål
3. Kursinnehåll
 - 3.1 Förutsättningar
 - 3.2 Utbildningsprocessen
4. Anvisningar till innehållet.

Vi har när det gäller kursinnehållet använt samma indelning som i förslaget till studieplan för den praktisk-pedagogiska utbildningen i SOU 1972:93. Det syns oss naturligt att i all utbildning på det praktisk-pedagogiska området söka särskilja förutsättningarna för undervisningen och själva utbildningsprocessen. Detta ger en god utgångspunkt för en logisk behandling av det pedagogiska skeendet.

6.4.2 Mål och kursinnehåll

Målet för utbildningen är att grundlägga och utveckla förmåga hos den enskilda lärarutbildaren att i samverkan med andra för lärarkandidaterna levandegöra skolans mål och lärarens uppgifter och genomföra utbildningen i enlighet med mål och riktlinjer. Vikten av att lärarkandidaterna är aktiva medverkande i utbildningsprocessen betonas starkt liksom att samverkan utgör grund för hela utbildningen.

Vi har medvetet avstått från att uppställa en rad delmål. Dessa låter sig alla enligt vår uppfattning infogas under formuleringen "...tillsammans med lärarkandidaterna genomföra en klart yrkesinriktad utbildning i enlighet med lärarutbildningens mål och riktlinjer". Härefter inbegrips inte endast hela planeringen och genomförandet av utbildningen i samverkan mellan lärarutbildare och lärarkandidater samt integreringen av pedagogik, metodik och praktik utan också bedömning, betygsättning och utvärdering av utbildning och utbildningsresultat.

Innehållet kan enligt vårt förslag grupperas under följande huvudmoment.

Förutsättningar

Skolans och lärarutbildningens mål
Lärarutbildningen och samhället
Lärarkandidatens situation
Lärarutbildningens organisation
Uttecklings- och socialpsykologisk fördjupning
Utbildningsplaner
Utbildningsstoff
Utbildningssituationen

Utbildningsprocessen

Inlärningsförloppet
Lärarutbildarrollen
Undervisningsformer och arbetssätt
Handledningens metodik
Samverkan och sociala relationer — arbetslaget
Lärarutbildaren som utvärderare
Pedagogiskt forsknings- och utvecklingsarbete

Huvudmomenten har utformats med ledning av dels erfarenheterna från hittills genomförda kurser för handledare och skolledare samt studiedagar för lärarutbildare, dels material som framkommit i samband med befattningsanalyser beträffande skolledare, metodiklektorer och handledare utförda vid lärarhögskolan i Malmö.

Både huvudmomenten och de delmoment som anges under varje huvudmoment medger stor flexibilitet i utformningen av innehållet vid de enskilda utbildningstillfällena. Trots detta ger de enligt vår uppfattning en god bild av var tyngdpunkten i befattningsutbildningen över en längre period bör ligga, nämligen på lärarutbildningens inriktning på skolans övergripande mål, på samverkan i lärarutbildning och undervisning samt på lärarutbildningens funktion i utvecklingen och förnyelsen av skolarbetet. De kortfattade anvisningarna till studieplanens innehåll tar också upp främst dessa frågor.

Sedd som en helhet ska befattningsutbildningen bland annat bidra till att skapa en enhet av grundutbildning och fortbildning. Det är därför viktigt att representanter för de olika grupperna deltar som medverkande eller gäster vid varandras utbildningstillfällen. Detta gäller inte endast de grupper av medverkande i den praktisk-pedagogiska grundutbildningen och fortbildningen som vi behandlat i detta kapitel. Det bör också gälla medverkande i ämnesutbildningen i sådana högskoleämnen som kan ingå i behörigheten till lärartjänst i grundskola/gymnasieskola. Vi ser som vi tidigare framhållit en delvis gemensam befattningsutbildning för befattningshavare med olika funktioner

i ämnesutbildning och praktisk-pedagogisk utbildning som ett viktigt led i strävandena att skapa kontinuitet såväl mellan grundutbildningens olika beståndsdelar som mellan grundutbildning och fortbildning.

6.4.3 Ungefärlig fördelning av tiden på olika huvudmoment

Huvudmomenten i avsnitt 6.4.2 avses kunna användas vid utformningen av såväl introduktionsutbildningen (kurs A) som fortbildningen (kurs B). De avses också ingå som en pedagogisk del i befattningsutbildningen av pedagogisk-administrativ ledningspersonal inom den högre utbildningen (kurs C) och av skollära (kurs D) samt vid studiedagar för huvudlärare.

Fördelningen av tiden blir olika mellan de olika momenten i utbildningen beroende på vilken grupp som deltar.

Liksom i föregående kapitel, som behandlar ämnesutbildarnas befattningsutbildning, vill vi inte heller i detta kapitel ange någon procentuell fördelning av tiden mellan de olika momenten. Vi utgår från att tyngdpunkten i introduktionsutbildningen kommer att ligga på dels utbildningens planering och innehåll samt utbildningssituationen, dels handledningens metodik, dels samverkansfrågor. Men flera andra moment behöver sannolikt också tas upp, även om behandlingen under själva introduktionskursen blir kortfattad.

I fortbildningen kan frågor kring inlärningsförloppet och undervisningsmetoderna, handledningens metodik och fördjupningsstudier i psykologi väntas bli dominerande. Varje enskilt fortbildningstillfälle kan på ett annat sätt än introduktionskursen koncentreras kring ett moment.

I befattningsutbildningen för den pedagogisk-administrativa ledningspersonalen kommer frågor om den högre utbildningens mål, organisation och arbetsformer i stort, planeringen av samverkan över institutions- och högskolegränserna, arbetsplanering, arbetsledning och resursfrågor samt utvecklings- och forskningsfrågor troligen i förgrunden.

För skollärarnas funktioner inom lärarfortbildningen slutligen är kunskaper om skolans och lärarutbildningens mål, lärarutbildningens innehåll, organisation och resurser samt det pedagogiska forsknings- och utvecklingsarbetet väsentliga. Skollärarens dagliga arbete omfattar bland annat den lokala studieplaneringen i anslutning till läroplanerna för grundskola och gymnasieskola. Att planera lärarnas och den övriga personalens fortbildning innebär något helt annat. Det är fråga om planering snarare av den art som sker inom den högre utbildningen. Befattningsutbildningen ska därför ägna stor uppmärksamhet åt detta slag av utbildningsplanering.

6.5 Fortbildning i annan form

Vi har i detta kapitel främst talat om fortbildning i form av kurser, konferenser och seminarier samt om individuellt planerad och genomförd vidareutbildning för förkovran i ämnet. Vi har också framhållit att själva verksamheten som lärarutbildare är en form av fortbildning för uppgiften. Lärarutbildarens arbete består av tre huvuddelar, utbildning av lärare, tjänstgöring i grundskola/gymnasieskola och medverkan i föröksverksamhet, forsknings- och utvecklingsarbete. De tre delarna stöder och kompletterar varandra.

Genom att aktivt arbeta på alla tre områdena får lärarutbildaren överblick över den samlade uppgiften. Han får allsidiga erfarenheter som i sin tur verkar stimulerande i det dagliga arbetet och väcker lust till omprövning och utveckling av verksamheten.

För att arbetet ska kunna ha denna stimulerande och utbildningseffekt är det nödvändigt att lärarutbildaren har möjlighet att under gynnsamma förhållanden ägna sig åt de tre nyssnämnda huvuddelarna. Detta är med nuvarande uppläggning av arbetet ofta svårt. Vi ska i det följande uppehålla oss något vid denna fråga.

LUK har i kapitel 4 framhållit det ange-

lägna i att alla medverkande i lärarutbildningen har gedigen erfarenhet av skolarbete på de stadier och i de skolformer för vilka de utbildar lärarkandidater i sina ämnen. Men denna erfarenhet får inte ligga enbart före verksamheten som lärarutbildare. För lärarna vid lärarhögskolan är kännedom om det dagliga arbetet i grundskola/gymnasieskola en nödvändighet. Metodiklärarnas skoltjänstgöring syftar till att upprätthålla en fortlöpande kontakt med skolarbetet. För pedagogiklärarna finns inte något krav på sådan tjänstgöring. LUK anser att krav på tjänstgöring i skola i någon form bör övervägas även för pedagogiklärarna.

Med nuvarande utformning av lärartjänstgöringen finns det emellertid risk för att denna, även om den genomförs regelbundet, inte ger den kontinuerliga kontakt med skolarbetet och dess utveckling och med skolans problem som avses. Vi anser att vissa åtgärder kan vidtas för att stärka denna kontakt. För det stora flertalet lärare torde skillnaden vara mycket stor mellan att gå in i en skola som lärare under ett fåtal veckotimmar medan huvudparten av tjänstgöringen sker vid lärarhögskolan och att under ett helt läsår tjänstgöra främst som lärare i grundskola/gymnasieskola. Detta senare är för närvarande inte möjligt annat än i undantagsfall. Vi finner det nödvändigt att lärarhögskolans lärare lever med i det dagliga skolarbetet i alla dess faser. Detta är möjligt endast vid full tjänstgöring som lärare. LUK föreslår att lärare vid lärarhögskolan som ett led i sin fortbildning ska ha rätt att t.ex. vart femte år tjänstgöra med full tjänst i grundskola/gymnasieskola. Detta ska kunna ske i tjänsten som lärare vid lärarhögskolan. Det bör ankomma på lärarhögskolans pedagogisk-administrativa ledning att tillse att möjligheten till full tjänst som lärare i grundskola eller gymnasieskola utnyttjas av lärarhögskolans lärare.

Om lärarhögskolans lärare får rätt och blir stimulerade att med inte alltför långa intervall fungera som lärare i grundskola/gymnasieskola med i princip full tjänstgöring under ett år, bör det vara möjligt att

under vissa år vid lärarhögskolan helt befria lärarutbildaren från skoltjänstgöring. Detta borde enligt vår uppfattning kunna bli till fördel för medverkan i försöksverksamhet, utvecklingsarbete och forskning. Den splittring som ofta följer med nuvarande utformning av tjänstgöringen kan bli ett hinder för medverkan i olika slag av utvecklingsarbete.

Ju mera lärarutbildarna kommer att fungera som medlemmar i ett arbetslag med flera lärare och lärarkandidater, desto lättare blir det att ordna deras tjänstgöring på sådant sätt att de under hela läsår kan ägna mera tid åt en eller ett par av sina uppgifter. Det bör vara möjligt att koncentrera sig på utbildning och handledning av lärarkandidater eller på skoltjänstgöring eller på medverkan i försöksverksamhet, forskning och utvecklingsarbete eller på två av dessa områden, medan det tredje tillfälligt läggs åt sidan. En lärarutbildares verksamhet får emellertid inte under alltför lång tid koncentreras helt på ett av de nämnda områdena. En kontinuerlig levande kontakt med alla tre områdena är nödvändig för att lärarutbildarens arbete ska ha förankring i såväl det dagliga arbetet i skola och lärarhögskola som i utvecklandet och förnyelsen av detta arbete.

Ämnesmetodisk forskarutbildning har nu försöksvis igångsatts. LUK har i olika sammanhang framhållit den betydelse befattningshavare med sådan utbildning kan få inte minst för lärarutbildningen. Vi finner det angeläget att framför allt metodiklektorer, som inte genomgått forskarutbildning, får tillfälle att delta i ämnesmetodisk forskarutbildning. Detta bör enligt vår uppfattning i vissa fall kunna ske utanför den ordinarie kvoten. Vi hänvisar bland annat till vårt förslag i kapitel 7.5 om antagning oavsett spärr till ämnesstudier vid filosofisk fakultet av nu verksamma lärarutbildare i LUK-ämnen.

Metodiklärare med omfattande erfarenhet som lärarutbildare bör efter prövning av vederbörandes förutsättningar i fråga om ämneskunskaper kunna undergå sådan utbildning vid den egna pedagogiska institu-

tionen eller vid annan institution. Vi föreslår alltså, att erfarna metodiklärare under vissa förutsättningar efter prövning i det enskilda fallet antas till ämnesmetodisk forskarutbildning utanför den fastställda kvoten.

LUK:s förslag till särskild befattningsutbildning m. m. för nu verksamma lärarutbildare i LUK-ämnena

7.1 Inledning

LUK har i sitt huvudbetänkande Fortsatt reformering av lärarutbildningen (SOU 1972:92) förutsatt, att en stor del av de lärare som nu är verksamma vid enheter för lärarutbildning i LUK-ämnena ska vara intresserade av att gå över på tjänster antingen inom den nya ämnesutbildningen vid filosofisk fakultet eller inom lärarhögskolas ämneslärarlinje. Denna uppfattning stöds av svaren på vissa frågor i vår lärarutbildningsenkät (se kapitel 3). Dessa svar ger vid handen, att bland dem som önskar gå över på tjänster inom den nya utbildningen intresset att medverka i ämnesutbildningen är större än intresset att medverka i den praktisk-pedagogiska utbildningen. Det finns emellertid ett betydande antal lärare som inte besvarat frågorna i enkäten, bland dem så gott som alla lärare vid TI. Vidare är den slutliga utformningen av den nya utbildningen ännu en öppen fråga. Av flera skäl kan det därför vara svårt att dra några bestämda slutsatser om hur stort intresset kommer att vara och hur det fördelar sig, när reformen väl genomförs. Att en merpart av de nu verksamma lärarna vid enheter för utbildning av LUK-ämneslärare kommer att medverka i den nya utbildningen tar vi för givet. LUK föreslår därför att åtgärder vidtas för fortbildning i lämplig form med sikte på medverkan från des-

sa lärare i dels den nya ämnesutbildningen, dels den praktisk-pedagogiska utbildningen i LUK-ämnena vid lärarhögskolas ämneslärarlinje.

Bland dem som kan antas vilja fortsätta som lärare inom den nya utbildningen finns både heltidstjänstgörande och deltidstjänstgörande lärare. De heltidstjänstgörande lärarna torde i regel kunna föras till grupp 1 eller 2 i vår indelning i kapitel 4.1. Bland de deltidstjänstgörande lärarna finns många som kan föras till grupp 3 i kapitel 4.1, dvs. lärare som är experter på vissa avsnitt av den nuvarande utbildningen och som har annan utbildning än LUK-ämneslärarutbildningen i ämnet. Dessa lärare torde i stor utsträckning komma att medverka som deltidsanställda experter också i den nya ämnesutbildningen, även om deras huvudsakliga tjänst fullgörs på annat håll.

Bland nuvarande medverkande i LUK-ämneslärarutbildningen kan man alltså urskilja åtminstone tre grupper med delvis olika fortbildningsbehov, nämligen lärarutbildade lärare som går över till heltidstjänst inom den nya ämnesutbildningen, lärarutbildade lärare som går över till heltidstjänst inom den nya praktisk-pedagogiska utbildningen och lärarutbildade eller icke lärarutbildade lärare som åtar sig deltidstjänstgöring inom den nya ämnesutbildningen. Den hittillsvarande utbildningen för de båda förstnämnda grupperna är i regel en LUK-ämneslärarutbildning eller annan

ämneslärarutbildning. Lärarna har studerat olika ämnen, men alla har en grundläggande praktisk-pedagogisk utbildning, som dock kan variera i omfattning. Den sistnämnda gruppen har mycket växlande utbildning. Där befinner sig personer med t. ex. medicinsk, juridisk, samhällsvetenskaplig eller konstnärlig utbildning av olika slag men också ett antal personer med ämneslärarutbildning i t. ex. naturvetenskapliga eller samhällsvetenskapliga ämnen.

För att i det följande lättare kunna diskutera befattningsutbildningen för de olika grupperna anger vi dem här som grupp I, II och III.

- Grupp I = nuvarande lärarutbildade medverkande i LUK-ämneslärarutbildningen vilka övergår till tjänst inom den nya ämnesutbildningen i LUK-ämnen.
- Grupp II = nuvarande lärarutbildade medverkande i LUK-ämneslärarutbildningen vilka övergår till tjänst inom den nya praktisk-pedagogiska utbildningen i LUK-ämnen.
- Grupp III = nuvarande medverkande experter (timlärare) i LUK-ämneslärarutbildningen — lärarutbildade och icke lärarutbildade — vilka åtar sig expertuppdrag som timlärare inom den nya ämnesutbildningen i LUK-ämnen.

7.2 Utbildningsbehov

Den befattningsutbildning som LUK i kapitlet 5 och 6 föreslagit för medverkande i ämnesutbildningen och den praktisk-pedagogiska utbildningen i LUK-ämnen har många gemensamma moment. Gemensamt för båda slagen av befattningsutbildning är sålunda ett avsnitt psykologi-pedagogik-metodik med tyngdpunkt på relationspsykologi och arbete bland vuxna studerande. Vidare syftar båda förslagen till att utveckla intresset och förmågan att medverka i

forskning och utvecklingsarbete. I båda förslagen ges visst utrymme för aktualisering av ämneskunskaperna. Men den enskilda läraren förutsätts i båda förslagen skaffa sig huvudparten av sin fort- och vidareutbildning i ämnet genom eget initiativ och bedriva sådana studier efter individuell planering.

De grupper som behandlas i detta kapitel kommer i framtiden att ingå i de grupper som behandlas i kapitlen 5 och 6. De kommer att få del av samma befattningsutbildning med introduktionsutbildning och regelbundet återkommande fortbildning som de LUK-ämnesutbildare vilka utbildas helt enligt det nya utbildningssystemet. De kommer också att ha samma möjligheter som dessa lärare att skaffa sig individuell fortbildning och vidareutbildning i sina ämnen. Detta hindrar emellertid inte, att särskilda åtgärder kan behöva vidtas för att i övergångsskedet mellan nuvarande utbildning och den nya utbildningen i LUK-ämnen underlätta för nu verksamma lärarutbildare i LUK-ämnen att genom speciellt tillrättalagda studier komplettera sina ämneskunskaper inför de nya uppgifterna. Vi återkommer till denna fråga nedan i avsnitt 7.5.

Ämnesutbildningen i LUK-ämnen ska enligt LUK:s förslag förläggas till filosofisk fakultet. Detta kommer i de flesta fall att ske genom att nuvarande utbildningsenheter omvandlas till ämnesinstitutioner vid befintliga högskoleenheter eller universitet. I några fall bildas nya ämnesinstitutioner. I båda fallen gäller det att från början bygga upp en ny utbildning som ska ha sin egenart och sin speciella karaktär samtidigt som den tillsammans med andra ämnen ska kunna bilda nya utbildningslinjer, där LUK-ämnen och andra ämnen tillsammans kan möjliggöra en målinriktad yrkesförberedelse.

Lika lite som man utan vidare kan överta arbetsformerna vid hittills förekommande ämnesinstitutioner kan man utan kritisk granskning, sovring, bearbetning och utveckling föra över nu vanliga arbetsformer inom enheterna för utbildning av

LUK-ämneslärare till de nya ämnesinstitutionerna. Som underlag för den nya utbildningen sådan den kommer att te sig i praktiken ska en syntes åstadkommas mellan arbetsformerna vid filosofisk fakultet och arbetsformerna vid nyssnämnda enheter. Detta underlag ska sedan bearbetas och utvecklas till nya former för utbildning i LUK-ämnena och nya utbildningslinjer inom filosofisk fakultet. Processen måste innebära ömsesidig påverkan. Detta är nödvändigt, om de studerande ska kunna uppleva sin utbildning i två eller tre ämnena som en helhet.

Skilnaderna mellan den framtida utbildningen i LUK-ämnena och hittillsvarande utbildning vid filosofisk fakultet är också stora. För att underlätta övergången från hittillsvarande till ny LUK-ämnesutbildning och skapa förutsättningar för utvecklingen av utbildningslinjer där LUK-ämnena kan förekomma behövs en särskild befattningsutbildning av engångskaraktär i samband med övergången. Denna befattningsutbildning ska vända sig främst till nuvarande lärarutbildare i LUK-ämnena men den bör engagera också vissa lärare inom ämnena som LUK-ämnena i första hand kan komma att samverka med eller bilda utbildningslinjer med. På så sätt kan man samtidigt börja bygga upp den nya ämnesutbildningen och utforma de nya utbildningslinjerna.

Vid igångsättningen av nya utbildningar inom högskoleområdet tillämpar UKÄ en form av inskolning parallellt med utarbetande av lokal studieplan m. m. För denna inskolning anslås medel till vissa kurser och konferenser under året närmast före ikraftträdandet av den nya utbildningen.

Målet för den särskilda befattningsutbildningen kan i korthet sägas vara att sätta nuvarande lärarutbildare i LUK-ämnena i stånd att dels i samverkan med kolleger, studerande och andra ge konkret form åt den nya utbildningen i LUK-ämnena, dels medverka till att nya utbildningslinjer byggs upp med LUK-ämnena och andra ämnena vid filosofisk fakultet.

För att detta mål ska kunna uppnås bör

den särskilda befattningsutbildningen innehålla tre huvudkomponenter. En komponent bör vara information om och diskussion av den högre utbildningens mål, organisation och arbetsformer med särskild hänsyn till integreringen av LUK-ämnena i utbildningen vid filosofisk fakultet. En annan komponent blir information om och diskussion av innehållet i den nya ämnesutbildningen i LUK-ämnena och erforderliga förutsättningar för denna i fråga om lokaler, läromedel, lärartilldelning m. m. Den tredje komponenten blir studiernas yrkesinriktning och den vetenskapliga metodskolningen med hänsyn till möjligheterna att inom skilda yrkes- och forskningsområden utnyttja utbildning i LUK-ämne. De två förstnämnda komponenterna syftar främst till att ge material för utformningen organisatoriskt och innehållsmässigt av den nya utbildningen. Den tredje komponenten syftar till att påverka attityder så att arbetssätt och undervisningsmetoder utformas med hänsyn till att ämnesutbildningen ska kunna utnyttjas inom olika yrken och yrkesområden och ligga till grund för fortsatta studier, som ger en direkt närförberedelse för ett visst slag av yrkesverksamhet eller som innebär forskarutbildning.

En majoritet av de nuvarande lärarutbildarna i LUK-ämnena har, som vi redan i flera sammanhang framhållit, en grundläggande lärarutbildning. Så är fallet med så gott som alla heltidsanställda och en stor del av de deltidsanställda lärare som besvarat den i 7.1 omnämnda enkäten. Trots detta har i svaren på enkäten klart framkommit att dessa lärarutbildare i regel anser sig ha otillräcklig psykologisk-pedagogisk underbyggnad. De grenar som nämns såsom mest saknade är socialpsykologi, inlärningspsykologi, utvecklings- och personlighetspsykologi samt vuxenpedagogik. Att man anser sig sakna psykologisk-pedagogisk utbildning har inte något samband med ett speciellt stort intresse att medverka i den nya praktisk-pedagogiska utbildningen. Lärare som önskar medverka i den nya ämnesutbildningen anger lika ofta att de saknar

sådan utbildning. Detsamma kan sägas om lärare som inte alls besvarat frågan om intresset för att medverka i den nya utbildningen. När det gäller psykologi-pedagogik finns alltså ett klart känt och uttalat behov av fortbildning hos nuvarande LUK-ämneslärarutbildare. Vi återkommer i det följande till frågan om detta behov ska tillgodoses redan i den särskilda befattningsutbildningen av engångskaraktär.

7.3 Deltagande i, uppbyggnad och omfattning av den särskilda befattningsutbildningen

7.3.1 Tidpunkt för utbildningen

Vid övergången till det nya utbildningssystemet kommer tjänster inom ämnesutbildningen att tillsättas tidigare än tjänster inom den praktisk-pedagogiska utbildningen. För båda områdena gäller, att tjänsterna kommer att tillsättas successivt, dvs. att utbildningen når full omfattning först efter några år.

LUK-ämneslärarutbildning av nuvarande slag, innebärande att ämnesstudier och praktisk-pedagogisk utbildning sker parallellt, kommer att pågå även efter det att den nya utbildningen påbörjats till dess att alla som tagits in före reformens påbörjande avslutat sin utbildning. Under en kortare period, olika lång beroende på längden av nuvarande utbildning, kommer antalet studerande i nuvarande och ny utbildning i vissa LUK-ämnen därför att överstiga antalet studerande före och efter övergångsperioden. Därmed kommer också lärarna att belastas med mera omfattande tjänstgöring, i den mån inte undervisningsgrupperna utan olägenhet kan bli större eller extra lärarkrafter på vissa avsnitt tillfälligt kan engageras.

Nyssnämnda och andra faktorer gör, att det inte är lämpligt att genomföra den särskilda befattningsutbildningen av engångskaraktär under terminstid samtidigt med att övergången sker.

Det finns också flera skäl som talar för att den särskilda befattningsutbildningen bör

äga rum, innan övergången påbörjas. Grunden för arbetet under de nya betingelserna måste ha lagts i förväg. De lärare som ska medverka i den nya utbildningen måste få tillfälle att grundligt tränga in i skillnaderna mellan nuvarande och kommande utbildning, innan de börjar medverka i den senare. De måste ges möjligheter att redan från början till de studerande kunna förmedla en uppfattning om i vilka olika riktningar man kan utveckla och specialisera sina studier och ge dem en medveten inriktning mot skilda yrken. För det stora flertalet nuvarande lärarutbildare i LUK-ämnen är det sannolikt också angeläget att i förväg få information om och diskutera fram metoder att i grundutbildningen öppna möjligheter för viss vetenskaplig metodskolning.

Av flera olika anledningar bör alltså den särskilda befattningsutbildningen för nuvarande lärarutbildare i LUK-ämnen inför övergången till det nya utbildningssystemet äga rum, innan reformen påbörjas. Då har man emellertid inte klart för sig vilka lärare som kommer att engageras i den nya ämnesutbildningen. Ännu mindre vet man, vilka lärare som kommer att medverka i den nya praktisk-pedagogiska utbildningen i LUK-ämnen. Det blir därför enligt vår uppfattning nödvändigt att ge alla nuvarande lärare vid enheter för LUK-ämnesutbildning tillfälle att delta i den särskilda befattningsutbildningen. Men det får inte vara ett åläggande att delta. Lärarna måste själva kunna bestämma, om de önskar genomgå den särskilda befattningsutbildningen eller inte. Deras beslut blir beroende av om de över huvud taget är intresserade av att medverka i den nya utbildningen. Det skulle vara ytterst ogynnsamt, om ett antal lärare utan särskild förberedelse skulle gå direkt från lärartjänst i nuvarande utbildning till lärartjänst i den nya utbildningen. LUK ser den särskilda befattningsutbildningen som en nödvändig förutsättning för en god start för reformen. Vi räknar därför med att alla lärare, som överväger att medverka i den nya utbildningen, också deltar i denna befattningsutbildning.

Våra överväganden leder till att utbildningen bör äga rum under terminstid året närmast före det då övergången till den nya utbildningen påbörjas samt att alla nuvarande lärare vid enheter för utbildning av LUK-ämneslärare ska ges tillfälle att delta, om de så önskar. LUK föreslår alltså, att särskild befattningsutbildning för nuvarande lärarutbildare i LUK-ämnen anordnas under arbetsåret före det då reformen inleds.

7.3.2 Deltagande i utbildningen

Utbildningsbehovet för de tre i avsnitt 7.1 nämnda grupperna är självfallet olika. LUK har stannat för att utforma en särskild befattningsutbildning med sikte på i första hand de lärare som kommer att medverka i den nya ämnesutbildningen, dvs. grupperna I och III. Dessa grupper berörs först av reformen.

Vi utgår från att intresse för den särskilda befattningsutbildningen kommer att finnas bland både heltidsanställda och deltidsanställda lärare. De deltidsanställda lärarna kan emellertid genom annan tjänstgöring ha svårigheter att genomgå den särskilda befattningsutbildningen i dess helhet. Sådan som vi föreslår att denna utbildning ska vara kommer den till stora delar att utgöra ett led i arbetet inom utbildningsenheten. Den förutsätter därför kontinuerlig närvaro om inte på heltid så i varje fall i betydande omfattning.

Det vore olyckligt, om en stor grupp av lärarna i nuvarande utbildning av LUK-ämneslärare (grupp III ovan) skulle gå in i den nya utbildningen utan att alls ha fått särskild befattningsutbildning. Denna är avsedd vara ett väsentligt led i utformningen av den nya utbildningen och alla medverkande är lika betydelsefulla. Med hänsyn till utbildningens helhet, sedd från de studerandes sida, är det heller inte gynnsamt, om de olika lärarnas insatser upplevs som föga integrerade i eller bara löst lagda till utbildningen. Detta måste undvikas. LUK föreslår därför, att nuvarande deltidsanställda experter som avser att med-

verka även i den nya utbildningen ges möjlighet att delta både i de delar av den särskilda befattningsutbildningen som sker i kursform och i introduktionskursen (se kapitel 5) på sommaren före den första terminen av den nya utbildningen. Antalet berörda lärare under den första terminen blir inte stort. Expertinsatser är vanligare längre fram i utbildningen. De experter som medverkar redan i den första terminens studiekurser bör kunna delta i delar av den särskilda befattningsutbildningen och i introduktionskursen till den reguljära befattningsutbildningen med full ersättning för eventuellt mistade löneförmåner under kurs-tiden. Kostnaden härför bör kunna täckas genom att medel tas ur anslaget till särskilda lärarutbildningsåtgärder.

Grupp II, dvs. medverkande i den nya praktisk-pedagogiska utbildningen i LUK-ämnen, bör genomgå den särskilda befattningsutbildningen tillsammans med de lärare som inriktar sig på medverkan i den nya ämnesutbildningen. Det är inte möjligt att utforma den nya praktisk-pedagogiska utbildningen utan ingående kännedom om ämnesutbildningen. För utformningen av ämnesutbildningen är det väsentligt att redan från början särskilja och klart definiera uppgifterna för ämnesutbildningen respektive den praktisk-pedagogiska utbildningen. Både arbetet med de lokala studieplanerna och en vidare yrkesinriktning av ämnesstudierna underlättas härigenom.

En särskild ställning intar lärarna vid yrk-kurserna i dramatik. Dessa kurser är redan nu förlagda till universitetens filosofiska fakulteter och uppbyggda på i princip samma sätt som den kommande utbildningen om 40 + 20 poäng i dramatik. Lärarna vid yrk-kurserna i dramatik ska inte som andra LUK-ämnesutbildare bygga upp en helt annorlunda organiserad utbildning, då LUK-reformen påbörjas. Deras omläggnings- och nydaningsarbete blir mindre omfattande. Sådana delar av den särskilda befattningsutbildningen som den högre utbildningens organisation m. m. och utbildningens yrkesinriktning är inte nya för dem. Dessa delar bör kunna utgå. Däremot är

det viktigt att lärarna får tillfälle att sätta sig in i det nya utbildningsinnehållet i dramatikämnet. Detta bör lämpligen kunna ske i samband med utarbetande av nya lokala studieplaner.

Med hänvisning till det nyss anförda föreslår LUK, att särskild befattningsutbildning av engångskaraktär för nuvarande medverkande i LUK-ämneslärarutbildningen anordnas för intresserade lärare vid gymnastik- och idrottshögskolorna, teckningslärarinstitutet, seminarierna för huslig utbildning och slöjdlärarseminariet. Eventuell motsvarande utbildning för lärarna vid musikhögskolorna bör komma till stånd på OMUS initiativ. Utbildningen bör delvis kunna samordnas med den av LUK föreslagna utbildningen.

7.3.3 Utbildningens organisation

Den särskilda befattningsutbildningen bör som vi redan framhållit dels ge information, dels påverka attityder och skapa attityder till arbetet som medverkande i LUK-ämnesutbildning. Den informativa delen av befattningsutbildningen kan delvis ges i skriftlig form. Men skriftlig information om den högre utbildningen i allmänhet, arbetet vid filosofisk fakultet i synnerhet och om den nya utformningen av LUK-ämnesutbildningen måste bearbetas och diskuteras mot bakgrund av deltagarnas egna erfarenheter från det nuvarande utbildningssystemet. En kurs för genomgång och diskussion av informationen bör därför anordnas i början av arbetsåret före påbörjandet av den nya LUK-ämnesutbildningen och utgöra inledning till den särskilda befattningsutbildningen. Vid den tidpunkten torde en del av det centrala förberedelsearbetet återstå. Tid och resurser måste reserveras för konferenser och seminarier senare under året. Den inledande kursen bör därför begränsas till att omfatta en vecka. Det främsta syftet med kursen bör vara att initiera och stimulera det lokala nydanings- och förberedelsearbetet. Den del av befattningsutbildningen som rör innehållet i den nya LUK-ämnesutbildningen kan självfallet endast påbörjas inom

en så kort kurs som en vecka. En fortsatta diskussion måste följa, lämpligen i samband med utarbetande av lokala studieplaner och vidtagande av andra åtgärder inför övergången till det nya systemet. Den fortsatta bearbetningen av innehållet i den nya utbildningen kommer att ta sig olika former beroende på förhållandena vid de olika utbildningsenheterna i LUK-ämnena före och efter genomförandet av reformen. Oavsett på vilket sätt förberedelsearbetet lokalt organiseras bör de medverkande lärarna beredas viss tjänstledighet. Omfattningen av denna torde komma att växla beroende på vilka uppgifter de enskilda lärarna har. Kostnaderna bör bestridas genom en viss tillfällig ökning av löneanslaget.

Under arbetsåret bör som vi redan framhållit vissa konferenser och seminarier kunna anordnas. Delvis kan dessa förläggas till de vanliga lärarutbildardagarna. Det är naturligt att intresset under dessa dagar inriktas på den nya utbildningen. Men lärarutbildardagarna kan inte utnyttjas enbart för detta ändamål. Vissa medel ur anslaget till särskilda lärarutbildningsåtgärder bör vid behov anslås till ytterligare konferenser och seminarier. Sådana torde bli nödvändiga bland annat för att presentera nytt material allteftersom det framkommer. Vid den inledande kursen bör också en introduktion ges till den attityd- och metodikinriktade delen av den särskilda befattningsutbildningen. Denna del bör sedan fortsätta under resten av året och följas upp även i den reguljära befattningsutbildningen inom den nya utbildningen i LUK-ämnena.

Vid slutet av det år då den särskilda befattningsutbildningen äger rum bör en sammandragning i konferensform ske av de lärare som redan från början ska medverka i den nya ämnesutbildningen. Program för denna sammandragning, som också den bör omfatta en vecka, bör utarbetas under året av en särskild kursledare i nära samverkan med de berörda lärarna. Programmet bör ta upp ämnen och frågor som deltagarna anser särskilt angelägna. LUK föreställer sig att, vid sidan av rent praktiska frågor inför övergången, frågan om ämnesutbildningens

yrkesinriktning kan komma att få stort utrymme.

Innan den särskilda befattningsutbildningen påbörjas bör en konferens på två till tre dagar anordnas för de befattningshavare som ska ha det samlade ansvaret för det lokala förberedelsearbetet, dvs. i regel de blivande institutionsföreståndarna. Konferensen ska bland annat planlägga den särskilda befattningsutbildningen och det förberedelsearbete som ingår som ett led i denna. Konferensen ska också skapa största möjliga samordning i arbetet mellan olika berörda institutioner. Kostnaderna bör bestridas ur anslaget till särskilda lärarutbildningsåtgärder.

De delar av den särskilda befattningsutbildningen som ges i kursform bör kunna rikta sig till lärare inom flera LUK-ämnen. I den inledande kursen kan antalet deltagande lärare antas bli relativt stort. Sådana kurser bör därför anordnas regionalt för samtliga intresserade LUK-ämneslärarutbildare i regionen. Kurser bör anordnas i Stockholms-, Göteborgs-, Uppsala- och Umeåområdena. Lärarna vid GIH i Örebro bör kunna föras till Uppsala och lärarna vid slöjdlärarseminariet i Linköping till Stockholm.

Konferensen vid slutet av vårterminen för de lärare som redan från början ska medverka i den nya ämnesutbildningen bör kunna koncentreras till en enda ort.

Med utgångspunkt i dels antalet nu tjänstgörande lärare vid enheter för LUK-ämneslärarutbildning, dels det av oss beräknade lärarbehovet i den nya ämnesutbildningen uppskattar vi deltagarantalet i de inledande regionala kurserna för lärare vid GIH, TI, SHU och SLS till 240 som fördelas enligt följande.

Stockholmsområdet

— GIH, TI och SLS, ca 70 lärare

Göteborgsområdet

— SHU samt intresserade lärare vid Valters konstskola och konstindustriskolan, ca 50 lärare

Uppsalaområdet

— SHU, GIH Örebro, ca 80 lärare

Umeåområdet

— SHU, ca 40 lärare

Utom lärare vid nu nämnda enheter för lärarutbildning i LUK-ämnen bör även 30—40 lärare vid institutioner för biologi, dramatik, filmvetenskap, kemi, konstvetenskap, näringslära, psykologi, samhällskunskap, främmande språk och svenska samt vid högskolor för teknisk och konstnärlig utbildning delta i de inledande kurserna. Dessa lärare fördelas med 5—10 lärare på var och en av de regionala kurserna. Lärarna bör utväljas med hänsyn till sina erfarenheter av såväl högre undervisning som administration och personalledning inom den högre utbildningen. Syftet med deras deltagande är dubbelt. De ska inom sina institutioner sprida kännedom om de nya ämnesutbildningarna och de ska ge ämnesutbildarna i LUK-ämnen kunskap om arbetet inom några olika högre utbildningar som har likheter med eller anknytning till LUK-ämnesutbildning.

Vidare beräknar vi att konferensen för de första medverkande i den nya ämnesutbildningen i LUK-ämnen ska beröra ca 80 lärare sammanlagt för samtliga här berörda LUK-ämnen. Om det i förberedelserna för denna senare kurs visar sig önskvärt och lämpligt, bör även ett antal lärare från ovannämnda ämnesinstitutioner och högskolor kunna delta.

Sammanlagda deltagarantalet i de båda kurserna inom den särskilda befattningsutbildningen skulle alltså uppgå till ca 280 i de inledande regionala kurserna och högst 100 i vårterminskonferensen för de första ämnesutbildarna i den nya LUK-ämnesutbildningen.

7.4 Innehållet i den särskilda befattningsutbildningen

Det framgår av det föregående, att LUK med den särskilda befattningsutbildningen avser en utbildning av helt annat slag än den reguljära befattningsutbildningen enligt bilaga 1 och 2. Den särskilda befattningsut-

bildningen är inte avsedd att ersätta någon del av den reguljära utbildningen. Alla nuvarande lärarutbildare i LUK-ämnen som kommer att medverka i den nya ämnesutbildningen eller i den praktisk-pedagogiska utbildningen i LUK-ämnen kommer enligt våra förslag i kapitlen 5 och 6 att genomgå såväl introduktionsutbildning som regelbundet återkommande fortbildning.

Den särskilda befattningsutbildningen kan heller inte ge de enskilda lärarna den fortbildning eller vidareutbildning i ämnet som de kan ha behov av. Denna måste planeras och genomföras individuellt. LUK:s lärarutbildarenkät visar klart att förutsättningar inte finns för någon kursmässig fortbildning av ämnesutbildningskaraktär för grupper av nu verksamma lärarutbildare i LUK-ämnen. Förförkunskaperna är så differentierade och ligger på ett sådant plan att individuella studier är det enda rationella. I sådana individuella studier kan självfallet ingå deltagande i specialkurser av olika slag på ämnesavsnitt som den enskilda läraren inte anser sig behärska tillräckligt. Den särskilda befattningsutbildningen ska alltså inte ge fortbildning i de olika ämnena utan bör enligt vår uppfattning helt inriktas på frågor som har direkt samband med reformeringen av utbildningen i LUK-ämnen.

Den nya utbildningen kommer att skilja sig från nuvarande utbildning både organisatoriskt-administrativt och innehållsmässigt. De organisatoriska skillnaderna blir till en början de mest iögonenfallande. De innehållsliga skillnaderna kan visserligen studeras i LUK:s förslag till studieplaner. Men främst kommer de att växa fram under det förberedande arbetet med den slutliga normalstudieplanen och de lokala studieplanerna för varje ämne samt förberedelserna i övrigt på varje ort inför övergången.

Den reguljära befattningsutbildningen innehåller ett avsnitt om den högre utbildningens mål, organisation och arbetsformer. Detta avsnitt är emellertid mycket begränsat och ger inte utrymme för någon jämförelse mellan olika slag av utbildning. En sådan jämförelse måste enligt vår uppfatt-

ning göras för att det nya systemet för LUK-ämnesutbildning ska kunna ta konkret form och utvecklas under förberedelserna för övergången och under själva övergångsperioden. Ungefär en tredjedel av tiden i de inledande regionala kurserna bör därför ägnas åt genomgång och diskussion av arbetet vid filosofisk fakultet mot bakgrund av dels den högre utbildningen i stort, dels nuvarande utbildning av lärare i LUK-ämnen. Diskussionerna i anslutning till genomgången av det nya LUK-ämnesutbildningssystemet bör syfta till att skapa full klarhet om förutsättningarna för arbetet inom detta system och till att formulera frågor och problem som ska lösas under förberedelserna för övergången. Därvid bör också klargöras hur införandet av LUK-ämnen i utbildningslinjerna påverkar den utbildning som redan nu ges vid filosofisk fakultet.

Ett andra huvudavsnitt i de inledande kurserna bör vara en genomgång av de nya normalstudieplanerna eller av det material som kommer att ligga till grund för dessa planer, dvs. LUK:s förslag samt väsentliga synpunkter och förslag i remissyttrandena. Genomgången ska bilda utgångspunkt för utarbetande av lokala studieplaner och utbildningsplaner. Gränsdragningen mellan ämnesutbildning och praktisk-pedagogisk utbildning måste särskilt beaktas. I sammanhanget ska också beaktas konsekvenserna av att utrymmet för lärarledad utbildning minskar och utrymmet för enskilt studiearbete ökar. Detta medför i LUK-ämne behov inom institutionen av lokaler och utrustning för stora delar av de enskilda studierna. Genom att det individuella studiearbetet i stor utsträckning måste förläggas till själva institutionerna, måste lärarresursen fördelas på sådant sätt att de studerande har tillgång till någon form av handledning, då de befinner sig på institutionen för enskilt arbete. I samband med genomgången bör också tas upp frågor om lokaler, utrustning och annan materiel. Dessa frågor liksom hela arbetet med de lokala studieplanerna måste emellertid huvudsakligen fullgöras inom varje utbildningsenhet i

samverkan med den centrala tillsynsmyndigheten för den högre utbildningen. Den inledande kursen kan endast utgöra ett samordnande och problembelysande led i detta arbete.

Det tredje huvudavsnittet i de inledande kurserna bör avse utbildningens yrkesinriktning och möjligheterna att ge en elementär vetenskaplig metodskolning i grundstudierna. Mot bakgrund av en genomgång av de olika verksamhetsområden där LUK-ämnesutbildning kan utnyttjas måste diskuteras de förändringar i den enskilda lärarens arbetssätt, som behöver göras för att studiernas yrkesinriktning ska kunna breddas och de studerande ges frihet att själva bestämma sin inriktning samtidigt som studerande utan bestämda yrkesplaner får vägledning i yrkesvalet. I samband med den enskilda studerandens personliga inriktning av studierna mot ett visst verksamhetsområde ges också möjligheter till självvalda uppgifter som kan innebära övningar i vetenskaplig metod på ett elementärt plan. Hela avsnittet syftar till en förändring av de vanor, attityder och metoder som utvecklats i verksamheten som lärare i en utbildning, där ämnesstudier och praktisk-pedagogiska moment hela tiden varvats vid utbildningen av lärare. Denna förändring ska som sagt leda till både en breddning av studiernas yrkesinriktning och en omläggning av arbetsmetoderna så att studierna medvetet inriktas på att också utgöra underlag för vetenskapligt betonad verksamhet i forskarutbildning eller i yrkesarbete. En sådan förändring kan självfallet inte åstadkommas under loppet av en kort kurs. Frågan måste behandlas i olika sammanhang, bland annat i samband med utarbetande av de lokala studieplanerna och övriga förberedelser för övergången till den nya utbildningen. När det gäller integreringen av metodskolning i grundutbildningen kan det vara lämpligt att vid några tillfällen under förberedelsearbetet anordna särskilda seminarier, där olika metoder och principer för metodutveckling presenteras och diskuteras i anslutning till konkreta försök av vetenskaplig karaktär. Men framför allt måste

förändringarna i den enskilda lärarens arbetssätt ske genom att läraren i sin kontinuerliga granskning och omprövning av arbetssätt och metoder medvetet uppställer som mål att bredda yrkesinriktningen och i lämpliga sammanhang ge en vetenskaplig metodskolning redan i grundstudierna. Den inledande kursen ska alltså utgöra upptakten till ett individuellt utvecklingsarbete som självfallet kan utföras delvis i samverkan med kollegerna.

I svaren på den i kapitel 3 redovisade lärarutbildarenkäten har framkommit att lärarna i högre grad anser sig sakna pedagogisk-psykologisk utbildning än de upplever brister i sin ämnesutbildning. I den reguljära befattningsutbildningen föreslås psykologi få stort utrymme såväl i introduktionskursen som i fortbildningen. De lärare som berörs i detta kapitel kommer samtliga att få möjlighet att ta del av den reguljära befattningsutbildningen i hela dess omfattning. Enligt vårt förslag ska de på sommaren före den första terminen som medverkande i den nya ämnesutbildningen delta i introduktionskurs för ämnesutbildare och i uppföljningskurs senare under året. De får alltså möjlighet att börja bygga på sina psykologisk-pedagogiska kunskaper redan innan de går in i den nya utbildningen. LUK kan därför inte finna det motiverat att i den särskilda befattningsutbildningen lägga in något avsnitt med psykologi. I samband med prövningen och utvecklingen av arbetssätt och undervisningsmetoder torde det vara naturligt att läsa viss psykologisk litteratur. Detta litteraturstudium kan sedan utnyttjas som underlag för diskussioner m. m. i den reguljära befattningsutbildningen, som enligt vårt förslag ska omfatta även individuella studier i psykologi.

I vårt förslag till innehåll i den särskilda befattningsutbildningen har vi utgått från att deltagarna också ska genomgå den reguljära befattningsutbildningen. Vi har därför koncentrerat innehållet till frågor och problem som har direkt samband med reformeringen av utbildningen i LUK-ämnena inom den högre utbildningen. Ett förslag till mål och innehåll i den särskilda

befattningsutbildningen av engångskaraktär lämnas i bilaga 3.

Den särskilda befattningsutbildningen ska enligt vårt förslag äga rum året innan övergången till det nya utbildningssystemet i LUK-ämnena påbörjas. Detta medför att alla lärare, som är intresserade av att medverka i den nya utbildningen, bör ges möjlighet att delta, oavsett om dessa lärare senare kommer att tillträda tjänster inom den nya utbildningen eller inte. Denna anordning kan komma att leda till att engagemanget i den särskilda befattningsutbildningen och deltagandet i förberedelserna för reformen inom den egna utbildningsenheten blir mer eller mindre intensivt beroende på hur inriktad den enskilda läraren är på fortsatt medverkan i den nya utbildningen.

Nyssnämnda förhållande skulle kunna tala för att den särskilda befattningsutbildningen upprepas ett par år i samband med övergången från nuvarande utbildning till den nya utbildningen. Vissa delar av den särskilda befattningsutbildningen är direkt knutna till utarbetande av lokala studieplaner och förberedelserna i övrigt för utbildningsreformen på den enskilda orten. Vi förutsätter att den inledande kursen kommer att genomgåas av alla lärare som över huvud taget kan tänka sig att medverka i den nya utbildningen. Vårterminskonferensen torde komma att behandla frågor som har direkt samband med själva övergången till denna utbildning. Om ytterligare kurser ska anordnas, bör de därför få en annan form än den av oss föreslagna särskilda befattningsutbildningen. Erfarenheterna från denna utbildning får visa i vad mån liknande utbildning ska erbjudas i fortsättningen.

Lärare som efter den första terminen eller det första året av den nya utbildningen engageras som lärare i denna utbildning ska givetvis genomgå den reguljära befattningsutbildningen och läsa in den litteraturkurs som kan erfordras i samband därmed. När det gäller infogandet av nytilkommen lärare i arbetsgemenskapen inom de nya ämnesinstitutionerna, bör ansvaret för detta enligt vår uppfattning ligga på de lärare

som under de första terminerna ger den nya utbildningen konkret form.

De lärare slutligen, som går över till tjänster inom den praktisk-pedagogiska utbildningen, kan antas inrikta sig på sådan tjänst på ett tidigt stadium. De kommer med all säkerhet att inte minst delta i diskussionerna kring arbetssätt och undervisningsmetoder och därigenom tränga in i studieplanerna med utgångspunkt i sitt speciella intresse. När de blir lärare vid lärarhögskolan ska de genomgå befattningsutbildning för lärarutbildare enligt vårt förslag i kapitel 6 och bilaga 2. Vi förutsätter också, att de genom individuellt planerade och genomförda studier utökar sina pedagogisk-psykologiska kunskaper. Särskilda åtgärder för deras vidkommande utöver dem vi föreslagit i detta kapitel finner vi därför inte påkallade.

7.5 Komplettering av ämneskunskaperna

I svaren på LUK:s lärarutbildarenkät har uttryckts en rad önskemål om komplettering av ämneskunskaperna. När det gäller formerna för denna komplettering har kurser och individuella högre studier varvade med periodiskt återkommande seminarier prioriterats. När det gäller innehållet har framför allt pekats på specialkurser, högskolestudier och mera allmänt på "fördjupning".

Frågorna har riktats till lärare inom åtta olika utbildningar. Önskemålen om ämneskomplettering i olika former gäller alltså ett mycket brett område. Inom detta område finns inte endast åtta olika lärarutbildningar utan också ytterst varierande uppgifter och varierande förkunskaper bland lärarna inom en och samma utbildning. Det är knappast möjligt att bilda grupper med ensartat fortbildningsbehov och erbjuda fortbildning i kursform. Varje lärare, som känner behov av ämneskomplettering, måste utforma sitt eget fortbildningsprogram. Detta framgår också av enkätsvaren. En lärare vill läsa grundkurs eller påbyggnadskurs i ett högskoleämne, som har anknytning till hans eget ämne. En annan lärare är mera intres-

serad av och har förutsättningar för studier på doktorandnivå. Den tredje anser sig vara mest betjänt av att läsa vissa kurser inom grundstudiekurserna i ett högskoleämne. En fjärde kan bäst komplettera sina ämneskunskaper genom en tids yrkesverksamhet inom området och en femte kan genomgå en specialkurs som motsvarar hans behov. För en sjätte framstår en studieresa eller studier i annat land som den bästa vägen.

Samtliga här berörda lärare har sådana förkunskaper att det mera sällan kan vara ändamålsenligt för dem att på sitt specialområde läsa hela studiekurser om 20 eller 40 poäng på grundstudienivå. Däremot kan delar av sådana kurser vara relevanta. Likaså kan en påbyggnadskurs med möjlighet till specialarbete på självvalt område bli mycket givande. Det är därför nödvändigt att bereda nuvarande utbildare av LUK-ämneslärare vilka är intresserade av ämneskomplettering genom högskolestudier möjlighet att bedriva sådan studier som extrastuderande med individuellt komponerade studieprogram.

Det torde bli vanligt att lärarutbildare i LUK-ämnena som vill studera vid universitet eller högskola vill göra detta inom spärrade ämnena. När studierna utformas så att de uppenbart syftar till komplettering av kunskaperna inför en fortsatt verksamhet som LUK-ämnesutbildare bör det vara möjligt att oavsett spärren ta in sådana lärare, givetvis på villkor att de styrker sig ha fullgoda förutsättningar att delta i studiearbetet på önskad nivå. LUK föreslår därför undantag från spärrregeln för dessa lärare.

Vi har tidigare i detta kapitel pekat på att i samband med övergången från nuvarande utbildningssystem till den nya ämnesutbildningen en viss tillfällig ökning av studerandeantalet uppkommer inom de fleråriga utbildningarna. Detta kan försvåra för lärare som just i samband med övergången önskar erhålla tjänstledighet för studier. Lärare som vill bedriva kompletteringsstudier med tjänstledighet bör därför få möjlighet att göra detta snarast, så att tjänstledigheten medför så små olägenheter som

möjligt för utbildningsenheten.

LUK har i sitt huvudbetänkande (SOU 1972:92) i kapitlen 17 och 24 framhållit att LUK-ämneslärare i samband med reformeringen av LUK-ämnesutbildningen måste ges möjlighet att bedriva studier under tjänstledighet med B-avdrag. Denna möjlighet ska självfallet ges såväl lärare i det allmänna skolväsendet som lärare vid enheter för utbildning av lärare i LUK-ämne, i den mån de inte kan erhålla doktorandstipendier. Det är angeläget, att överenskommelse snarast träffas om att denna möjlighet ska stå öppen såväl före som under och efter övergången till det nya utbildningssystemet.

I de normalstudieplaner som LUK föreslagit för ämnesutbildningen i LUK-ämnena finns kurser och moment i vilka utbildning på högskolenivå för närvarande inte förekommer i Sverige. I varje fall finns inte den inriktning på yrkesförberedelse i förening med elementär vetenskaplig metodskolning som vi vill ge studierna. Sådan utbildning kan emellertid i många fall erbjudas vid universitet eller specialhögskolor i andra länder. Ämnesutbildare i LUK-ämnena som vill bedriva studier i utlandet bör kunna få tjänstledighet med B-avdrag, om studierna är av direkt betydelse för arbetet vid LUK-ämnesinstitutionen. LUK föreslår att även denna fråga tas upp i samband med förhandlingar om tjänstledighet för studier med B-avdrag i övrigt.

7.6 Sammanfattning

För nuvarande lärarutbildare i LUK-ämnena som avser att medverka också i den nya utbildningen föreslår LUK följande åtgärder.

Under året närmast före det då övergången till den nya utbildningen påbörjas anordnas en särskild befattningsutbildning. Denna omfattar tre komponenter och genomförs i tre led.

De tre innehållskomponenterna är a) information om och diskussion av den högre utbildningens mål, organisation och arbets-

former i syfte att ge den nya LUK-ämnesutbildningen en egen profil samtidigt som den integreras i arbetet vid filosofisk fakultet och nya utbildningslinjer utformas med LUK-ämnena och andra ämnena, b) genomgång och diskussion av de nya normalstudieplanerna eller underlaget för dessa samt utarbetande av lokala studieplaner och förberedande i övrigt av reformen på den enskilda utbildningsorten, c) utarbetande av undervisningsmetoder som möjliggör en vidare yrkesinriktning än nu och som ger elementär vetenskaplig metodskolning i grundstudierna.

Utbildningen består av en inledande regionalt anordnad kurs om en vecka öppen för alla intresserade lärare i nuvarande utbildning av LUK-ämneslärare. Därefter följer arbete vid den egna utbildningsenheten under året och vid slutet av året en konferens om en vecka för de lärare som redan från början ska medverka i den nya ämnesutbildningen. Den särskilda befattningsutbildningen föregås för de blivande institutionsföreståndarnas del av några dagars gemensam planeringskonferens.

När det gäller kompletteringen av ämneskunskaper föreslår LUK, att åtgärder vidtas för att underlätta individuellt planerade sådana studier vid universitet och högskolor, i första hand inom Sverige men i vissa fall även i utlandet. Vidare föreslår vi, att kompletterande ämnesstudier främjas genom att studierna regelmässigt får bedrivas under tjänstledighet med B-avdrag i den mån inte doktorandstipendier eller andra stipendier står till förfogande.

8.1 *Ledning*

8.1.1 Inledning

LUK:s förslag i huvudbetänkandet medför förändringar bland annat i den centrala ledningen av utbildningen av lärare i LUK-ämnena. Denna har hittills i flertalet fall varit helt underställd SÖ eller haft nära anknytning till SÖ. I framtiden föreslås utbildningen bli organiserad så att den — om den centrala ledningen förblir oförändrad — kommer att ligga delvis på UKÄ-området, delvis på SÖ-området.

Frågor som rör befattningsutbildning av pedagogisk personal på högskolenivån har hittills handlagts olika inom de båda nyssnämnda områdena. Skillnaden består kort uttryckt däri att utbildningen inom SÖ-området i mycket högre grad än inom UKÄ-området bedrivs med ledning av centrala direktiv och enligt centralt utarbetade ramprogram. Inom SÖ finns experter på en rad olika sakområden och dessa har stort inflytande över utformningen av verksamheten inom verkets arbetsområde.

En anledning till den centrala handläggningen på SÖ-området är de många stora reformer som under de senaste tjugofem åren genomförts i fråga om skola och lärarutbildning. Det centrala ämbetsverket har strävat efter att i nära anslutning till arbetet med reformeringen på skolans område snabbt kunna omforma utbildningen av nya lärare och utforma fortbildningen

av redan verksamma lärare så att lärarna skulle få bästa möjliga förutsättningar att förverkliga de nya intentionerna i skolreformerna. Genom ett samlat grepp över såväl grundutbildning och fortbildning som vidareutbildning skulle helhetssynen på lärarutbildningen lättare kunna fasthållas och främjas.

Centralisering var till en början nödvändig bland annat med hänsyn till bristande resurser lokalt och regionalt. Den motive-rades också av önskan att skapa största möjliga rättvisa i fråga om utbildning mellan olika orter och regioner i landet. När det gäller den yttre organisation som med åren byggts upp för verksamheten under anslaget Lärares fortbildning m.m. upptar den — jämte SÖ:s fortbildningsverksamhet genom byrå L2 — lärarhögskolornas fortbildningsverksamhet (fortbildningsavdelningarna) med bland annat regional anknytning och länsskolnämndernas fortbildningsverksamhet som genom fortbildningsledare och fortbildningskonsulenter når ut till det lokala skolväsendet. Goda förutsättningar för en decentraliserad verksamhet föreligger alltså.

En allt starkare tendens till decentralisering av vissa funktioner, däribland planeringen av befattningsutbildningen, är numera påtaglig inom SÖ-området. Decentraliseringen har emellertid ännu inte gått lika långt som inom UKÄ-området. Där finns både en stark tradition när det gäller uni-

versitetens självständighet och avsevärt större resurser som kan utnyttjas för utvecklingsarbete på det högskolepedagogiska området än det från början funnits lokalt och regionalt för ett motsvarande utvecklingsarbete inom lärarutbildningens olika grenar.

LUK har i sina förslag om befattningsutbildning i kapitlen 5, 6 och 7 sökt förankra denna utbildning hos de enskilda utbildningsenheterna och inom högskoleregionerna. Samtidigt har vi framhållit att olika enheter som har uppgifter i utbildningen av lärare måste samverka för att de enskilda studerandena ska kunna uppleva denna utbildning som en helhet.

Vi betraktar befattningsutbildningen av ämnesutbildare och medverkande i den praktisk-pedagogiska utbildningen bland annat som ett medel att främja helhet och kontinuitet både i ämnesstudier och praktisk-pedagogisk utbildning och i grundutbildning och fortbildning av lärare. Vi ser den också som ett led i utvecklandet av ämnesutbildningen och lärarutbildningen och därigenom av arbetet i grundskola/gymnasieskola. Dessa uppgifter för befattningsutbildningen måste påverka utformningen av dess ledning. Tyngdpunkten i ledningen bör ligga på det regionala och lokala planet både vad beträffar ämnesutbildarna och när det gäller de medverkande i den praktisk-pedagogiska utbildningen. En hög grad av samverkan bör eftersträvas mellan ledningsorganen och de berörda ämnesinstitutionerna och högskolorna samt det allmänna skolväsendet, främst praktikskolorna.

Den centrala ledningen av den högre utbildningen har viktiga uppgifter när det gäller befattningsutbildningens utformning och genomförande inte endast när det gäller policy- och resursfrågor. Den bör också ge information och stimulans till de regionala och lokala organen, främst till handläggarna av frågor som rör befattningsutbildningen. I samverkan med dessa handläggare bör den föranstalta om utarbetande av ramprogram för verksamheten och svara för utbildningen av den pedagogisk-administrativa ledningspersonalen.

8.1.2 Nuvarande förhållanden

Den centrala ledningen av ämnesutbildning och praktisk-pedagogisk utbildning är som sagt för närvarande uppdelad på två ämbetsverk, UKÄ och SÖ. Inom UKÄ finns en byrå för pedagogiskt utvecklingsarbete, den centrala pedagogiska utvecklingsenheten (Pu-enheten), som bland annat har ledningen av befattningsutbildningen av akademiska lärare. Inom SÖ ligger ansvaret för utbildning och fortbildning av bland andra lärarutbildare, skolledare och pedagogisk personal för länsskolnämndernas och lärarhögskolornas fortbildningsverksamhet på byrå L 2, alltså inom avdelningen för lärarutbildning och pedagogiskt utvecklingsarbete.

Ett organ motsvarande den centrala Pu-enheten finns knutet till vart och ett av universiteten och till Linköpings högskola. Dessa Pu-enheter har ansvaret för bland annat planering och genomförande av befattningsutbildning och pedagogiskt utvecklingsarbete. Pu-enheterna registrerar också utbildningsbehov och ger service åt de lokala utbildningsenheterna utanför universitetet/moderhögskolan och engagerar medverkande från dessa enheter i utbildningens planering och genomförande. Pu-enheterna består nu i regel av pedagogiska konsulter och en läromedelssekreterare. En utbyggnad planeras.

Delvis samma uppgifter, som på UKÄ-området handhas av Pu-enheterna, sköts inom SÖ-området av fortbildningsavdelningarna vid de sex större lärarhögskolorna. Inom varje fortbildningsregion, dvs. det område som fortbildningsavdelningen betjänar, har under några år bedrivits försöksverksamhet med regionskollegier. Dessa har bland annat haft till uppgift att planera och samordna befattningsutbildningen av lärarutbildare och skolledare inom regionen. Regionskollegierna består av en representant för varje lärarutbildningsenhet och varje länsskolnämnd i området samt en representant för vardera den pedagogiska institutionen och fortbildningsavdelningen vid den större lärarhögskolan i regionen. Ord-

förande är rektor vid denna lärarhögskola. Fortbildningsavdelningen fungerar som ett slags kansli åt regionskollegiet. Genom kungl. maj:ts beslut den 13 april 1973 har numera regionskollegierna formellt inrättats och SÖ har bemyndigats att utfärda närmare anvisningar för deras funktion och uppgifter.

8.1.3 Förändringar påkallade av LUK:s förslag

Den förstärkning och vidgning av befattningsutbildningen som LUK nu föreslår lägger nya arbetsuppgifter på både de centrala och de regionala eller lokala ledningsorganen. Våra förslag i huvudbetänkandet motiverar också vissa förändringar i övrigt av dessa organ. Mera genomgripande kan dock de förändringar bli som följer om U 68:s förslag genomförs.

LUK:s förslag ger Pu-enheterna ett avsevärt större och mera differentierat område att verka inom. Detta gör det nödvändigt att öka Pu-enheternas resurser både vad gäller personal och vad gäller medel för befattningsutbildning och pedagogiskt utvecklingsarbete. En sådan resursförstärkning torde bli nödvändig även av andra skäl. En utveckling av Pu-enheterna har skett fortlöpande under de år dessa enheter varit i funktion och ytterligare utbyggnad har förutsatts. LUK inskränker sig till att framhålla att behovet av utbyggnad accentueras, när våra förslag genomförs. Vi beräknar inte medel för ändamålet utan förutsätter att detta sker i annan ordning. I avsnitt 8.1.4 återkommer vi till vissa uppgifter för Pu-enheterna i befattningsutbildningen av ämnesutbildare i LUK-ämnena.

När det gäller regionskollegierna medför våra förslag en minskning av antalet ledamöter. Dessa uppgår nu till mellan tolv och sjutton i de sex kollegierna. I den mån nuvarande enheter för utbildning av lärare i LUK-ämnena upphör att vara fristående enheter minskar antalet ledamöter i kollegierna med fyra i Stockholm, två i vardera Malmö, Göteborg och Uppsala och en i vardera Linköping och Umeå. Allteftersom

även annan lärarutbildning koncentreras och förläggs till lärarhögskolorna kan antalet ledamöter minskas ytterligare något vid vart och ett av regionskollegierna. Den förändrade organisationen av lärarutbildningen i stort kan alltså medföra att antalet ledamöter i dessa kollegier kommer att variera mellan fem och tio i stället för mellan tolv och sjutton. Detta bör kunna ge utrymme för kompletteringar för att åstadkomma en något annan sammansättning. Vi återkommer till denna fråga nedan i avsnitt 8.1.4.

LUK har i sitt huvudbetänkande inte gått in på frågan om den centrala ledningen av den högre utbildningen i LUK-ämnena. Vi har bland annat hänvisat till U 68:s arbete.

I U 68:s huvudbetänkande föreslås att all högskoleutbildning ska få ett gemensamt centralt ämbetsverk, Universitets- och högskoleämbetet (UHÄ). Enligt detta förslag skulle alltså ett enda ämbetsverk få ansvaret för hela LUK-ämneslärarutbildningen i dess nya utformning. En utveckling i denna riktning underlättar givetvis planeringen i stort av befattningsutbildningen för de olika grupper som medverkar i utbildningen av lärare. Men den är inte någon förutsättning för genomförandet av våra förslag. Samverkan mellan högskoleverket och skolverket blir under alla förhållanden nödvändig i fråga om lärarutbildningen, så mycket mera som SÖ förutsätts behålla det primära ansvaret för de yrkesverksamma lärarnas fortbildning (jfr SOU 1973:2, s. 484 och 528). Formerna för en sådan samverkan torde komma att behandlas i U 68:s arbete beträffande den högre utbildningens förvaltning.

U 68 förutsätter — utan att gå in på frågan i detalj — att planeringen av och ansvaret för såväl befattningsutbildningen av den pedagogiska personalen inom högskoleväsendet som det pedagogiska utvecklingsarbetet ska ligga vid de större högskoleenheterna, som alltså ska handlägga dessa uppgifter för hela regionen. (Se SOU 1973:2, s 511—512.) Utvecklingen av de nuvarande Pu-enheterna torde innefattas i det arbete som U 68 inom kort kommer att re-

dovisa beträffande den högre utbildningens förvaltning m. m. LUK:s förslag påverkar som sagt inte Pu-enheternas uppgifter principiellt men väl kvantitativt. Vi tar emellertid i det följande endast upp frågan om samverkan mellan Pu-enheterna och regionskollegierna-fortbildningsavdelningarna.

8.1.4 Befattningsutbildningens ledning tills vidare

Oavsett vilken utformning ledningen och förvaltningen av högskoleväsendet i framtiden kommer att få, kommer ansvaret för planeringen och genomförandet av befattningsutbildningen för medverkande i utbildningen av blivande lärare i bland annat LUK-ämnen att delas mellan centrala, regionala och lokala organ inom såväl den högre utbildningen som det allmänna skolväsendet. LUK ska i det följande ge vissa synpunkter på formerna för den samverkan som måste förekomma mellan berörda enheter inom de båda områdena.

8.1.4.1 Den centrala ledningen

LUK förutsätter som framgår av det vi ovan anfört att den centrala ledningen av den högre utbildningen tills vidare kvarligger under två skilda ämbetsverk. Vid en eventuell sammanläggning blir frågan om samordning och samverkan mellan å ena sidan utbildningen av lärare, å andra sidan det allmänna skolväsendet principiellt densamma när det gäller utbildning av lärare i LUK-ämnen som när det gäller utbildning av andra ämneslärare.

Det väsentliga med hänsyn till genomförandet av befattningsutbildningen är att de berörda centrala organen samverkar vid planeringen. Samverkan i vissa frågor mellan skilda enheter torde bli nödvändig även om ledningen ligger i ett enda ämbetsverk. LUK vill därför framhålla vikten av att ett effektivt fungerande samarbete i initialskedet byggs upp mellan SÖ:s byrå L 2 och den centrala Pu-enheten i UKÄ. Detta samarbete bör liksom hittills ha informell karaktär. Något särskilt organ bör enligt

vår uppfattning inte tillskapas.

Inom SÖ samlar byrå L 2 in synpunkter och önskemål från lärare, skolledare och andra intressenter ävensom från övriga avdelningar och byråer inom SÖ. En viktig uppgift för byrå L 2 blir att vidareutveckla samarbetet med de regionala och lokala organen, dvs. regionskollegierna och de enskilda utbildningsenheterna samt deras praktikområden. En rutin för registrering och prioritering av utbildningsbehov, utformning av policy och anslagsframställningar och återföring till de enskilda enheterna för verkställighet har utarbetats av en kommitté inom SÖ som arbetar med resurs- och budgetfrågor i fortbildningen (REBUS). Denna rutin bör kunna påskynda den utbyggnad och decentralisering av befattningsutbildningen som vi föreslagit.

Den centrala Pu-enheten vid UKÄ är en ren förvaltningsenhet. Man har inte strävat efter att inom verket engagera experter på det sätt som är fallet inom SÖ. Däremot anlitar man i betydande omfattning expertis från de olika utbildningsenheterna. I sina petita för budgetåret 1974/75 framhåller UKÄ, att man räknar med en precisering av formerna för forsknings- och utvecklingsarbetet inkl. fortbildningen inom verkets kompetensområde och understryker att man önskar en effektiv samverkan mellan olika intressenter både för att identifiera problem och för att genomföra projekt och utnyttja resultat. Man torde alltså kunna utgå från att en vidgning av Pu-enhetens uppgifter kommer att leda till ett ännu mera utbyggt samarbete med utbildningsenheterna inom UKÄ-området, med SÖ-området och med representanter för skilda samhällsintressen.

Befattningsutbildningen av den pedagogiska personalen utgör redan nu endast en deluppgift för Pu-enheten. Med en starkare betoning av planeringen och uppföljningen av forsknings- och utvecklingsarbete torde decentraliseringen av befattningsutbildningens planering och genomförande bli än mera markerad än hittills. Vissa uppgifter vid sidan av samordningen i fråga om policy och resurser torde emellertid som vi inled-

ningsvis framhållit alltid böra handhas av de centrala myndigheterna. Till dessa uppgifter hör enligt vår uppfattning ansvaret för planering och genomförande av befattningsutbildningen för den pedagogisk-administrativa ledningspersonalen vid olika högskolor och institutioner, givetvis i samverkan med lokala organ och berörda befattningshavare. En viktig uppgift är också att stimulera till bredaste möjliga samverkan i befattningsutbildning och utvecklingsarbete regionalt och lokalt.

Om den utvecklingstrend som nu syns råda inom de båda ämbetsverkens kompetensområden blir bestående, kan vi alltså räkna med en fortgående decentralisering av handläggningen när det gäller befattningsutbildningen för huvudparten av den pedagogiska personalen. De konkreta uppgifter som ska lösas genom samverkan mellan de båda ämbetsverken och berörda befattningshavare är utbildningen av den pedagogisk-administrativa ledningspersonalen, utformningen av en gemensam policy för befattningsutbildningen av medverkande i de blivande lärarnas ämnesutbildning och praktisk-pedagogiska utbildning och samordning av anslagsframställningarna för sådan befattningsutbildning samt samordning av resurserna för och planeringen av det högskolepedagogiska forsknings- och utvecklingsarbetet.

Ett väl utbyggt samarbete mellan de båda nuvarande ämbetsverken med smidiga rutiner för arbetet inom verken och för kontakterna med de regionala och lokala organen kan underlätta sammanförandet av verksamheten till ett eventuellt gemensamt universitets- och högskoleämbete. Men det möjliggör också en väl fungerande samordnad befattningsutbildning inom verksamhetsområdena för två skilda ämbetsverk.

8.1.4.2 Den regionala ledningen

Organisation

På det regionala planet är det naturligt att för handläggningen av frågor rörande befattningsutbildningen utnyttja de nu befint-

liga organen, dvs. Pu-enheterna vid universiteten och högskolan i Linköping samt fortbildningsavdelningarna vid de sex större lärarhögskolorna och regionskollegierna inom de sex fortbildningsregionerna. Det finns uppenbara fördelar med en sådan anordning.

Pu-enheterna och fortbildningsavdelningarna finns på samma eller som i Lund—Malmö på näraliggande orter. Pu-enheterna och regionskollegiernas-fortbildningsavdelningarnas verksamhetsområden överensstämmer rent geografiskt i stora drag. Vid en fortsatt utbyggnad av den högre utbildningen i enlighet med U 68:s och LUK:s förslag kan vissa ändringar och preciseringar i gränsdragningen mellan regionerna bli nödvändiga för att uppnå fullständig överensstämmelse i fråga om samverkande orter. Vi ska anföra ett exempel. Den decentraliserade högre utbildningen i Kalmar, som lokalt administreras av lärarhögskolan, leds av universitetet i Lund, medan lärarhögskolan i Kalmar hör till fortbildningsregionen för lärarhögskolan i Linköping. U 68 har föreslagit att Kalmar högskoleområde ska hör till den södra utbildningsregionen, där Lund-Malmö är huvudort, medan Linköping är huvudort i den östra utbildningsregionen. En ändring torde böra genomföras så att samverkan inom all högre utbildning för Kalmars del sker antingen med Malmö-Lund eller med Linköping. Vi förutsätter att en sådan ändring kommer till stånd men avstår från att ta ställning till frågan om vilken utbildningsregion Kalmar bör tillhöra.

Arbetsuppgifterna för Pu-enheterna och regionskollegierna är i stort sett överensstämmande. Men medan Pu-enheterna är både planerande och i viss mån verkställande är regionskollegierna enbart planerings- och samordningsorgan. Verkställigheten när det gäller bland annat befattningsutbildningen av lärarutbildare och skollärdare ligger hos fortbildningsavdelningarna. Dessas arbetsuppgifter överensstämmer endast delvis med regionskollegiernas. De förra ansvarar för fortbildningen av såväl lärare som lärarutbildare och skollärdare. De

senare planerar och samordnar befattningsutbildningen för lärarutbildare och skolledare och har dessutom hand om samordning och samverkan av det pedagogiska utvecklingsarbetet och vissa frågor som rör lärarkandidaternas utplacering i praktik. Under regionskollegierna finns arbetsgrupper för dessa olika uppgifter. Det syns naturligt att utveckla de arbetsgrupper som har hand om befattningsutbildningen av lärarutbildare och skolledare så att de kan fungera parallellt med Pu-enheterna. Anknytningen till fortbildningsavdelningarna ger enligt LUK:s uppfattning en naturlig utgångspunkt för en sådan utveckling. Vi återkommer nedan till denna fråga.

Om den centrala ledningen av högskoleväsendet i dess helhet läggs på ett centralt ämbetsverk syns det naturligt att även regionalt och lokalt ha ett organ för handläggningen av frågor rörande befattningsutbildning samt forsknings- och utvecklingsarbete på det högskolepedagogiska området. Även efter ett sådant eventuellt sammanförande av uppgifter från Pu-enheterna och regionskollegierna, fortbildningsavdelningarna kommer det att finnas behov av ett särskilt organ för handläggningen av frågor som rör fortbildning m. m. av lärare, samordning av det kommunala skolväsendets medverkan i utvecklingsarbetet och utplacering av lärarkandidater på praktikplatser. Vi finner det naturligt att i avvaktan på eventuella beslut om förändringar i högskoleväsendets ledning räkna med parallellt verkande Pu-enheter och regionskollegierfortbildningsavdelningar.

Vid handläggningen av frågor som rör den pedagogiska personalens befattningsutbildning måste Pu-enheterna bevaka att denna utbildning utformas så att den främjar en fortgående integrering inom den högre utbildningen. Befattningsutbildningen ska bland annat sammanföra personal från olika institutioner och högskolor som medverkar i lärares utbildning för att på så sätt befordra samarbetet mellan dessa institutioner och högskolor och underlätta uppbyggnaden av utbildningslinjer som innefattar studier vid olika utbildningsenheter. Detta

innebär bland annat att Pu-enheterna inte kan begränsa sin verksamhet beträffande befattningsutbildningen till att lägga ut resurser på de enskilda institutionerna. De ska också samordna utbildningsverksamheten och tillse att gemensamma utbildningstillfällen planeras och kommer till stånd. LUK har i kapitel 5.5 framhållit att introduktionsutbildningen i huvudsak bör genomföras i "tvärgrupper". Detta ger Pu-enheterna större uppgifter i fråga om det första ledet i befattningsutbildningen än de i allmänhet torde ha haft hittills. Detta bör i sin tur föranleda en bearbetning av de utbildningsbehov som redovisas från hela fältet så att lärare från samverkande enheter med till stora delar likartade behov kan sammanföras vid de gemensamma utbildningstillfällena.

Samordningen över ett större fält och ett delvis gemensamt genomförande av befattningsutbildningen skulle sannolikt underlättas om Pu-enheternas verksamhet i likhet med motsvarande funktioner hos lärarhögskolornas fortbildningsavdelningar lades under ett regionalt planerings- och samordningsorgan. Ett sådant organ kunde bestå av representanter för de olika intressenterna, hämtade t. ex. från utbildningsnämnderna. LUK föreslår att denna fråga prövas i samband med överväganden om Pu-enheternas fortsatta verksamhet och utveckling.

LUK utgår från att regionskollegierna med fortbildningsavdelningarna som verkställande organ tills vidare ska ha hand om planering och samordning av befattningsutbildningen av lärarutbildare och skolledare. Med hänsyn till det ökande behovet av samverkan med såväl högskoleväsendet i övrigt som med det lokala skolväsendet bör kollegiernas sammansättning emellertid ändras. Vid en förändring av sammansättningen bör också beaktas att lärarhögskolornas ämneslärarlinjer bör vara representerade. Ämneslärarlinjerna växer genom att nya utbildningar läggs dit. Vi syftar på den praktiskpedagogiska utbildningen av lärare i LUK-ämnena, de yrkestekniska linjerna och SIHUS-utbildningen. Hittills har klasslärarutbildningen i regel varit företrädd genom

flera representanter (rektorerna vid de mindre lärarhögskolorna), medan ämneslärarutbildningen har företrätt av rektorerna vid de fristående LUK- och YPI-enheterna men inte har haft någon egen företrädare från lärarhögskolan. Det kan på längre sikt bli naturligt att representanterna för lärarutbildningen inom regionskollegierna (eller de organ som efterträder dem) utses så att de företräder olika linjer och verksamhetsgrenar i lärarutbildningen i stället för som hittills olika utbildningsenheter.

LUK har i sina betänkanden starkt understrukt vikten av samverkan mellan dels lärarhögskolan och det allmänna skolväsendet, dels lärarhögskolans lärare och handledarna såväl i lärarutbildningen som i utbildningen av lärarutbildare. Vi har också framhållit skollädares ansvar för lärarnas fortbildning och vikten av att engagera dem som deltagare och medverkande i befattningsutbildningen. Det allmänna skolväsendet representeras nu i regionskollegierna av länsskolinspektörerna. Det kommunala skolväsendet är inte företrätt. LUK finner det angeläget att verksamheten på fältet får lokala företrädare vid sidan av de regionala.

Med hänvisning till vad vi ovan framhållit föreslår LUK, att regionskollegierna i samband med LUK-reformen får ändrad sammansättning. Om det visar sig ändamålsenligt att anknyta till nuvarande sammansättning, kan de i framtiden bestå av rektorerna för lärarhögskolorna och eventuella andra enheter för lärarutbildning inom regionen, länsskolinspektörerna vid länsskolnämnderna, en representant för vardera ämneslärarlinjen, den pedagogiska institutionen och fortbildningsavdelningen vid den större lärarhögskolan samt en representant för praktikskolorna inom praktikområdet för var och en av lärarhögskolorna i regionen. I Stockholmsregionen, som har endast en lärarhögskola, kan praktikskolorna eventuellt ha ytterligare någon representant. Genom en sådan sammansättning torde samtliga linjer i lärarutbildningen kunna bli företrädade i varje regionskollegium. Om de yrkestekniska linjerna och SIHUS inte-

greras helt i ämneslärarlinjerna och förskollärarutbildningen genomgående förs till lärarhögskolorna kan övervägas om särskilda representanter för dessa olika verksamheter ska utses. I samband med genomförandet av övriga förändringar i regionskollegiernas sammansättning kan också övervägas om vissa uppgifter är av den art att de studerande bör vara representerade.

Till regionskollegierna knyts i regel arbetsgrupper för var och en av de tre delfunktionerna (befattningsutbildning, FoU-verksamhet, praktikplacering). Dessa arbetsgrupper kan vara tillfälliga eller mera permanenta. LUK anser att det bör finnas en permanent arbetsgrupp för planeringen och samordningen av befattningsutbildningen. I denna arbetsgrupp bör ingå representanter för ämneslärarlinjen och för praktikskolorna samt andra ledamöter, däribland företrädare för lärarkandidaterna och för skollädaerna i det allmänna skolväsendet, i enlighet med önskemålen inom varje region. Vidare bör den lokala Pu-enheten vara företrädad, inte minst då frågor rörande ämnesmässig fortbildning behandlas. Arbetsgruppen bör som sekreterare ha en befattningshavare från fortbildningsavdelningen. På så sätt skapas en naturlig anknytning mellan det planerande och det verkställande organet.

Innehåll

Fortbildningsverksamheten för lärare planeras nu vad gäller innehållet av sektorsgrupper. Man har därvid fördelat uppgifterna mellan de större lärarhögskolorna så att t. ex. sektorsgruppen för naturorienterande ämnen knutits till lärarhögskolan i Göteborg, sektorsgruppen för främmande språk till lärarhögskolan i Uppsala osv.

När det gäller lärarutbildarnas fortbildning har planeringsverksamheten beträffande innehållet ännu inte fått fastare former. LUK har i kapitel 6 framhållit att verksamheten bör planeras på längre sikt. Ett ramprogram bör utarbetas för en period om tre till fem år. Detta ramprogram bör fortlöpande justeras så att innehållet i fortbildningen anpassas till de aktuella behoven

samtidigt som man under en längre period täcker in olika problemområden som är av betydelse för lärarutbildningen. Inom varje fortbildningsregion bör enligt LUK:s uppfattning finnas en programkommitté för befattningsutbildning av de lärarutbildare som medverkar i ämneslärarlinjens utbildning. Denna kommitté bör vara sammansatt av representanter för de tre komponenterna i lärarutbildningen, pedagogik, metodik och praktik. För att kunna planera utbildningsprogrammen med utgångspunkt i läroplanarbetslaget bör mindre grupper inrättas vilka består av företrädare för ämnena i de olika ämneskombinationer som förekommer inom ämneslärarlinjen vid den enskilda lärarhögskolan. Vid varje lärarhögskola med ämneslärarlinje kommer alltså att finnas ett större eller mindre antal ämneskombinationsgrupper som var och en också bör omfatta företrädare för pedagogiken och praktiken.

Den uppläggning LUK nu föreslår för programarbetet medger olika utformning i de olika regionerna. Både den övergripande programkommittén och ämneskombinationsgrupperna kan sammansättas och arbeta på olika sätt. Eventuellt kan programkommittén vara permanent, medan ämneskombinationsgrupperna tillsätts vid behov. Det väsentliga är enligt LUK:s uppfattning att de grupper som direkt berörs av befattningsutbildningen också medverkar i utformningen av denna.

På UKÄ-området växlar formerna för programarbetet mellan de olika regionerna. På sina håll gör utbildningsnämnderna stora insatser i detta arbete. På andra håll är Pu-enheterna den sammanhållande kraften. Överallt torde huvudparten av programarbetet ske inom de enskilda institutionerna eller utbildningsenheterna. LUK finner inte anledning att föreslå andra förändringar i uppläggningsenheten av arbetet än dem som betingas av samverkan mellan olika enheter inom UKÄ-området och med regionskollegierna och det allmänna skolväsendet (se ovan).

På längre sikt bör regionskollegiernas arbetsgrupper vad gäller befattningsutbild-

ningen av lärarutbildare och skolledare kunna sammanföras med Pu-enheterna. I vilken form detta sker blir beroende av hur dessa enheter då är utformade. Vi förutsätter att de framtida Pu-enheterna även om de lokalt får olika sammansättning och utformning ska kunna fungera som samordnande och planerande organ för befattningsutbildningen över hela det regionala högskoleväsendet samtidigt som de samverkar med det allmänna skolväsendet på grundskole- och gymnasieskolnivån.

8.1.4.3 Ledningen av den särskilda befattningsutbildningen för nu verksamma lärarutbildare i LUK-ämnena

Den särskilda befattningsutbildning som LUK föreslår i kapitel 7 är en engångsutbildning. Den ska äga rum året före det då LUK-reformen börjar genomföras. När det gäller ledningen innebär detta att den centralt kan förläggas till SÖ och regionalt till regionskollegierna - fortbildningsavdelningarna i samverkan med de berörda utbildningsenheterna.

Med hänsyn till att den särskilda befattningsutbildningen ska rikta sig till såväl ämnesutbildare som medverkande i den praktisk-pedagogiska utbildningen syns det naturligt att särskilda arbetsgrupper bildas med en sammansättning som i huvudsak motsvarar den vi tänker oss för den framtida verksamheten. Man skulle då föregripa utvecklingen och sammanföra representanter för Pu-enheterna med företrädare för regionskollegiernas arbetsgrupper. Grupperna skulle alltså kunna bestå av en företrädare för var och en av de berörda utbildningsenheterna, lärarhögskolan inräknad, samt representanter för den pedagogiska institutionen, ämneslärarlinjen, fortbildningsavdelningen och praktikskolorna. Vidare kan ingå en eller flera företrädare för sådana ämnen vid filosofisk fakultet som föreslagits ingå i utbildningslinjer med LUK-ämnena. Sammansättningen kommer under alla förhållanden att bli olika i de fyra regioner som LUK tänkt sig för den särskilda befattningsutbildningen. Det finns

inte anledning att detaljreglera vare sig sammansättning eller funktioner och arbets-sätt. Det bör överlämnas åt varje region att lösa dessa frågor så som man finner lämpligt. SÖ:s uppgift blir att i samverkan med UKÄ initiera den lokala verksamheten.

8.2 Tidpunkt för genomförande av LUK:s förslag

LUK framhöll i sitt huvudbetänkande kapitel 24.1 att reformeringen av LUK-ämneslärarutbildningen med hänsyn till elever och lärare i grundskola/gymnasieskola borde genomföras så snabbt som möjligt. Efter att ha vägt olika faktorer av betydelse för genomförandet mot varandra föreslog vi att reformen skulle påbörjas den 1 juli 1975. LUK förutsatte då att genomförandet av våra förslag inte tidsmässigt skulle kopplas till de reformer som föreslagits av U 68.

Vid utarbetandet av de förslag till befattningsutbildning som framläggs i detta betänkande har vi bland annat funnit det nödvändigt att förbereda reformen genom en särskild befattningsutbildning för de lärare som nu är verksamma vid enheter för utbildning av LUK-ämneslärare och som avser att medverka i den nya ämnesutbildningen eller praktisk-pedagogiska utbildningen av sådana lärare. Denna särskilda befattningsutbildning ska enligt vårt förslag äga rum året före det då LUK-reformen påbörjas. Den skulle alltså börja redan 1974. Detta förutsätter att förberedelserna till stor del görs under första halvåret 1974.

Remissbehandlingen av LUK:s förslag samordnades med behandlingen av U 68:s förslag. Remisstiden gick ut först i oktober 1973. Remissmaterialet är mycket omfattande. Proposition torde därför knappast kunna föreligga förrän ett stycke in på 1974. Även riksdagsbehandlingen torde bli tidskrävande. Något riksdagsbeslut kan knappast fattas förrän tidigast vid slutet av vårsessionen 1974. Om så blir fallet finns inte tid att förbereda den särskilda befattningsutbildningen så att den kan börja ge-

nomföras i augusti 1974.

Med hänsyn till den betydelse vi anser att ett snabbt genomförande av LUK-reformen har för skolväsendet och de berörda lärargrupperna beklagar vi den försening av reformen som av allt att döma kommer att ske. Också med hänsyn till de lärare som nu överväger att skaffa sig behörighet till de föreslagna nya tvååmnestjänsterna skulle vi önskat att den tidsplan vi föreslog i huvudbetänkandet kunnat hållas. Vi anser det emellertid mot bakgrund av nyss anförda, nytillkomna omständigheter inte längre realistiskt att räkna med ett genomförande tidigare än med början den 1 juli 1976. Vi anpassar därför tidsplanen för genomförandet av våra förslag i detta betänkande till antagandet att LUK-reformen påbörjas 1976 i stället för 1975.

Mot bakgrund av vad vi just framhållit föreslår vi att författningsbestämmelser i enlighet med våra förslag i bilaga 4 utfärdas att gälla från och med den 1 juli 1976.

Vi föreslår vidare att den särskilda befattningsutbildningen enligt våra förslag i kapitel 7 och bilaga 3 ska äga rum under arbetsåret 1975/76 med början i augusti 1975. Förberedelser för genomförandet av denna befattningsutbildning av engångskaraktär bör göras huvudsakligen under första halvåret 1975. Utbildningen omfattar också en konferens för de blivande institutionsföreståndarna, vilken föreslås äga rum under sommaren 1975.

Den reguljära befattningsutbildningen av ämnesutbildare enligt våra förslag i kapitel 5 och bilaga 1 föreslås börja genomföras under arbetsåret 1976/77. Såväl introduktionsutbildning som fortbildning bör under detta år få den omfattning vi föreslagit.

Den reguljära befattningsutbildningen av medverkande i den praktisk-pedagogiska utbildningen enligt våra förslag i kapitel 6 och bilaga 2 föreslås börja genomföras arbetsåret 1977/78. Även i denna befattningsutbildning bör såväl introduktionskurs som fortbildning från början få föreslagen omfattning.

Befattningsutbildning av pedagogisk-administrativ ledningspersonal pågår redan nu

enligt de principer som vi redovisat i kapitel 2, 5 och 6. Vi föreslår, att ledningspersonal vid LUK-ämnesinstitutionerna och vid lärarhögskolornas ämneslärarlinjer undergår sådan utbildning med början arbetsåret 1976/77.

9.1 *Allmänt*

En analys av kostnaderna för ett antal kurser inom lärarfortbildningen visar att tre kostnadsslag dominerar, nämligen arvoden till medverkande, resekostnadsersättning och traktamenten samt kostnad för internat. Kostnaden för materiel är, mätt i absoluta tal, liten och den kan betraktas som mycket blygsam relativt sett.

Då man jämför hur mycket olika typer av kurser kostar, har det betydelse vilket mått man använder. Kostnaden för en kursdeltagardag kan vara ett lämpligt mått. Den får man om man först fördelar den totala kurskostnaden på antalet deltagare och därefter slår ut det erhållna beloppet på antalet kursdagar (vid längre kurser inklusive lördagar och helgdagar).

Skolöverstyrelsen tillsatte i maj 1972 en arbetsgrupp med uppgift att genomföra försök med och utveckling av ett reviderat planerings- och budgetsystem för fortbildningsverksamheten (REBUS). Arbetsgruppen har bland annat tagit fram vissa s. k. standardtal för olika typer av kurskostnader. Standardtalen anger medelvärden av kostnaden för ett antal faktiska kurser. Gruppen redovisar t. ex. kostnadernas fördelning på kostnadsslag samt kostnad per kursdeltagardag under varierande omständigheter. Då de framtagna värdena i viss utsträckning varit till ledning för de antaganden om kurskostnader som vi gör se-

nare i detta avsnitt, redovisar vi här några av arbetsgruppens tabeller. Det bör påpekas att avvikelserna från de medelvärden som redovisas är betydande för vissa kurser.

Standardtalen i de närmast följande två tabellerna gäller för s. k. rikskurs, dvs. kurs med deltagare från hela riket. Kursen omfattar fem dagar, är förlagd till internat och har sex medverkande (kursledare och -lärare). Kostnaderna inkluderar lönekostnadspålägg samt fem procent prisökning i förhållande till 1972 års priser.

	Antal kursdeltagare			
	13—17	18—22	23—27	28—32
Kostnad per kursdeltagardag	245	200	180	175
Totalkostnad per kurs	18 375	20 000	22 500	26 250

Den genomsnittliga kostnaden för kurs respektive kursdeltagardag fördelar sig på olika kostnadsslag på följande sätt.

Kostnadsslag	För kurs	För kursdeltagardag
Arvoden till medverkande	5 000	44
Resekostnadsersättning och traktamenten	8 200	72
Internat	6 800	60
Materiel m. m.	370	3
Totalt	20 300	179

REBUS har vidare med hjälp av dator beräknat kostnader för internatkurs omfattande fem dagar. De i följande tabell givna kostnaderna utgör ett utdrag ur en simulerad undersökning vars syfte var att visa hur kostnaden för en kurs med gruppindelningar påverkas av det totala antalet kursdeltagare. Då utbildningen nu i stor utsträckning bedrivs som grupparbete och som seminarieövningar har antalet kursdeltagare betydelse för kurskostnaden.

Antal kursdeltagare	15	20	25	30
Antal grupper	2	3	3	4
Kostnad per kursdeltagardag	233	230	207	209
Arvoden %	40,8	40,1	35,8	36,1
Resor, traktementen %	25,8	26,1	28,3	28,1
Internat %	33,4	33,8	35,9	35,8

REBUS har också beräknat standardtal för regionala kurser. På grund av kortare resor är både resekostnader och traktementen lägre vid regionala kurser än vid rikskurser. Självfallet är standardtalen högre för regional kursverksamhet förlagd till Norrland än för sådan förlagd till sydligare regioner i landet. Följande tabell visar standardtal för fortbildningsregionerna 2 (Linköpingsregionen) och 6 (Umeåregionen). Värdena anger kostnad för kursdeltagardag vid kurs omfattande fem dagar. Lönekostnadspålägg jämte fem procent prisökning i förhållande till 1972 års priser har inkluderats.

Region nr	Antal deltagare			
	13—17	18—22	23—27	28—32
2	220	175	155	150
6	235	190	170	165

Den befattningsutbildning som LUK föreslår beräknas i viss utsträckning ha deltagare från hela landet. Det kan exempelvis vara nödvändigt då det bedöms angeläget att bilda tillräckligt stora homogena grupper eller då man vill samordna eller överföra idéer från en region till en annan. Motsvarande gäller den regionala utbild-

ningen i relation till de olika utbildningsenheterna inom regionen. Från kostnadsynpunkt är det emellertid betydelsefullt att utbildningen får lokal karaktär i så stor utsträckning som möjligt. Kostnaden för en kursdeltagardag vid lokal utbildning torde inte uppgå till mer än en fjärdedel av motsvarande kostnad vid kurs av rikskaraktär.

Då resekostnadsersättning och traktementen slås ut på längre kurs sjunker kostnaden för kursdeltagardag. Infaller lördag och/eller helgdag under kursen sjunker också arvodeskostnaderna för kursdeltagardag. På grund av dessa omständigheter beräknar vi att en regional kurs omfattande två veckor (12 kursdagar) blir ca 40 kronor billigare per kursdeltagardag än om kursen omfattar en vecka (5 kursdagar). En kurs av rikskaraktär blir av samma anledning ca 45 kronor billigare per kursdeltagardag om den omfattar två veckor i stället för en.

Det är betydelsefullt att viss materiel tillhandahålls dem som genomgår befattningsutbildningen. Det kan röra sig om litteratur eller kompendier som utarbetas speciellt för utbildningen. Vi finner det rimligt att materielkostnaderna kan få utgöra en större andel av kurskostnaderna än vad som varit fallet vid de kurser REBUS redovisat kostnaderna för. Det kan göra utbildningen effektivare och ibland minska kostnaderna för arvoden till medverkande. Vi räknar därför med att materielkostnaden per kursdeltagardag i genomsnitt kan uppgå till tio kronor.

Vi ska nu närmast beräkna kostnaderna för de utbildningar som föreslagits i tidigare kapitel. Därvid kommer vi att utgå från de kostnader per kursdeltagardag som redovisas nedan.

Kurstyp	Kurs omfattande	
	1 vecka (5 dagar)	2 veckor (12 dagar)
Lokal	60 kronor	60 kronor
Regional	180 kronor	140 kronor
Riks	200 kronor	155 kronor

Kostnaden för en deltagare under hel kurs framgår av följande tabell.

Kurstyp	Kurs omfattande	
	1 vecka (5 dagar)	2 veckor (12 dagar)
Lokal	300 kronor	600 kronor
Regional	900 kronor	1 680 kronor
Riks	1 000 kronor	1 860 kronor

9.2 Introduktionsutbildning av medverkande i ämnesutbildningen

Den kursbundna delen av introduktionsutbildningen av medverkande i ämnesutbildningen ska enligt vårt förslag bestå av en introduktionskurs om två veckor samt en uppföljningskurs om en vecka. Utbildningen bör i princip vara obligatorisk för alla som förordnas som lärare i universitetsstadgans mening vid en LUK-ämnesinstitution. I vårt huvudbetänkande Fortsatt reformering av lärarutbildningen (SOU 1972:92 s. 274) har vi räknat med 108 lektorstjänster och 105 adjunktstjänster för studiekurser om högst 60 poäng vid LUK-ämnenas institutioner. Vi har också räknat med en omfattande expertmedverkan inom ramen för de över 30 000 lärartimmarna över stat. För de föreslagna påbyggnadskurserna utöver 60 poäng erfordras därutöver tjänster och timmar över stat. Vi räknar därför med att under en treårsperiod totalt ca 260 medverkande i ämnesutbildningen kommer att delta i de båda kurserna.

Kurserna torde i regel kunna anordnas lokalt eller regionalt en gång per år. Vid kostnadsberäkningen utgår vi från att 70 procent (182 st.) av deltagarna kommer från kursorten medan 30 procent (78 st.) deltagare kommer från andra orter med LUK-ämnesutbildning inom regionen.

Kostnaden för introduktionsutbildningen kan beräknas på följande sätt.

Introduktionskursen

$(182 \times 600 + 78 \times 1\,680) =$ ca 240 000 kronor

Uppföljningskursen

$(182 \times 300 + 78 \times 900) =$ ca 125 000 kronor

Totalt ca 365 000 kronor

Denna kostnad kan fördelas på en treårsperiod på följande sätt: första året 165 000 kronor, andra året 120 000 kronor och tredje året 80 000 kronor. Från och med det fjärde året efter reformens början räknar vi med att endast ca 25 nytillkomna medverkande i ämnesutbildningen varje år ska genomgå introduktionsutbildning. Kostnaden härför torde då uppgå till ca 40 000 kronor per år.

9.3 Fortbildning av medverkande i ämnesutbildningen

Vi har i avsnitt 5.3.3 behandlat de växlande former fortbildningen för medverkande i ämnesutbildningen enligt vår mening bör få. Fortbildning enligt punkterna 1 och 2 i det avsnittet torde komma att bli den mest omfattande. Denna fortbildning organiseras helt inom institutionen och ingår i de reguljära arbetsuppgifterna. Enligt punkt 1 rör det sig om att fördela och koncentrera arbetet inom institutionen så att den enskilda läraren får möjlighet att ägna sig åt t. ex. eget forsknings- och utvecklingsarbete, som ju är en form av fortbildning. Vi beräknar därför inte särskilda medel för detta slag av fortbildning. Enligt punkt 2 bör interna seminarier och studiedagar för granskning, utvärdering och utveckling av arbetet vid den egna institutionen utgöra en form av fortbildning. Som vi tidigare påpekat bör de resurser som krävs för detta kunna tas ur anslaget till utvecklingsarbete.

Fortbildningen enligt punkterna 3, 4 och 5 i nyssnämnda avsnitt kommer att få formen av seminarier, studiedagar och kurser. Sammanlagt bör den varje år omfatta tio kursdagar, vilket är detsamma som två separata kursveckor. Vid kostnadsberäkningen utgår vi från att fortbildningen enligt punkterna 3, 4 och 5 till 70 procent får lokal karaktär, till 20 procent regional karaktär och till 10 procent rikskaraktär.

Tredje året efter LUK-reformen räknar vi med att ca 260 medverkande i ämnesutbildningen kommer att delta i fortbildningen. Den årliga kostnaden från och med det året

blir ca 255 000 kronor. Den har beräknats på följande sätt.

	Kronor
364 kursdeltagarveckor, lokal typ, å 300 kronor	109 200
104 kursdeltagarveckor, regional typ, å 900 kronor	93 600
52 kursdeltagarveckor, rikstyp, 9 1 000 kronor	52 000
Summa	254 800

Kostnaden kommer emellertid att vara lägre de två första åren efter LUK-reformens början därför att utbildningen då ännu inte är fullt utbyggd. Vi räknar med att fortbildningen av medverkande i ämnesutbildningen första året efter reformens början kommer att kosta ca 155 000 kronor och andra året 205 000 kronor.

9.4 Utbildning av den pedagogisk-administrativa ledningspersonalen vid ämnesinstitutionerna

I avsnitt 5.5.4 har vi utgått från att den försöksverksamhet med pedagogisk och pedagogisk-administrativ utbildning för studierektorer och huvudlärare vid universitet och högskolor som pågår sedan några år har gett så goda resultat att utbildningen bör bli permanent. Den bör efter reformen gälla även studierektorer och huvudlärare vid LUK-ämnenas institutioner.

Den pedagogiska kursen omfattar nu sammanlagt fyra (2+1+1) veckors internat och fyra veckors eget arbete med pedagogiska frågor. Vi utgår från att innehavarna av de 108 lektorstjänster som vi föreslagit i vårt huvudbetänkande (SOU 1972:92) kommer att förordnas som studierektorer eller huvudlärare. Kurskostnaderna för de fyra internatveckorna kan beräknas till $(108 \times 3\,860 =)$ ca 417 000 kronor.

Under internatveckorna kommer kursdeltagarna att vara helt tjänstlediga medan det egna arbetet sker med partiell (halv) tjänstledighet. Totalt motsvarar detta sex veckors tjänstledighet per kursdeltagare.

Med utgångspunkt i beräkningarna i kapitel 23 i vårt huvudbetänkande kan kostnaden för tjänstledigheten beräknas till 1 180 000 kronor.

Kostnaden för den pedagogiska kursen blir då totalt ca $(417\,000 + 1\,180\,000 =)$ 1 597 000 kronor.

Vidare anordnas en pedagogisk-administrativ kurs i första hand för studierektorer. Den genomförs med växling mellan kurs-internat (tre veckor sammanlagt) och arbete med utbildningsplanering och pedagogisk-administrativa frågor vid den egna institutionen och högskolan (ca två veckor med halv tjänstledighet).

Kostnaden för själva kursen beräknas till $(22 \times 1\,860 + 22 \times 1\,000 =)$ ca 63 000 kronor. Tjänstledigheten beräknas kosta ca 175 000 kronor. Totalkostnaden för den pedagogisk-administrativa kursen blir då $(63\,000 + 175\,000 =)$ 238 000 kronor.

Ovan beräknade kostnader för utbildning av den pedagogisk-administrativa ledningspersonalen vid ämnesinstitutionerna, totalt ca 1 835 000 kronor, bör fördelas på följande sätt under åren närmast efter reformens början.

Första året	700 000 kronor
Andra året	600 000 kronor
Tredje året	535 000 kronor

Även efter det att reformen helt genomförts kommer nyutträdande ledningspersonal vid ämnesinstitutionerna att behöva pedagogisk-administrativ utbildning. Vi beräknar den årliga kostnaden för sådan utbildning till en tiondel av kostnaden för de tre första åren tillsammans, dvs. till ca 185 000 kronor.

9.5 Introduktionsutbildning av medverkande i den praktisk-pedagogiska utbildningen

Enligt vårt förslag i avsnitt 6.3.1 bör det vara obligatoriskt för den som utsetts till lektor eller adjunkt vid lärarhögskola, till lärare vid FoD-skola eller till handledare vid praktikskola att genomgå en introduk-

tionskurs (kurs Aa). För övriga medverkande i lärarutbildning, t.ex. rektor och studierektor vid praktikskola, skolchef i praktikskommun, fortbildningsledare och -konsulenter bör kurserna stå öppna i mån av utrymme. Kursen föreslås omfatta två veckor och förläggas till ferietid på sommaren. Den bör anordnas regionalt.

Vi beräknar att kursen under andra, tredje och fjärde året efter reformens början ska ges till sammanlagt ca 1 450 medverkande i LUK-ämneslärarutbildningen. Kursdeltagarna kan vara fördelade på följande sätt.

130	lärare vid lärarhögskola
65	lärare vid FoD-skola
880	handledare
375	övriga medverkande i lärarutbildning
1 450	

Kostnaden för utbildning av gruppen övriga medverkande i lärarutbildning kan inte anses belasta enbart LUK-ämneslärarutbildningen. Vi räknar här med att den till en tredjedel belastar vår utbildning och till två tredjedelar övrig utbildning av lärarutbildare. Antalet kursdeltagare för vilka vi här nedan beräknar kostnaden blir då 1 200.

Total kostnad för kurs Aa under andra, tredje och fjärde året efter reformen blir

$(1\,200 \times 1\,680 =) 2\,016\,000$ kronor. Kostnad per år blir 672 000 kronor.

Från och med det femte året efter reformens början kommer antalet nytillkomna lärare, handledare och övriga medverkande i den praktisk-pedagogiska utbildning av LUK-ämneslärare att vara betydligt mindre än under uppbyggnadsskedet. Vi uppskattar det till ca 120. Det betyder att den årliga kostnaden för kurs Aa då blir ca 200 000 kronor.

Enligt vår förslag i avsnitt 6.3.1 ska vid lärarhögskolan redan verksamma lärare få del av introduktionsutbildningen genom att delta i ca tio seminarier, kurs Ab. Utbildningen förläggs till andra året efter reformens början. Om ca 400 lärare kommer att delta i kursen och dessa indelas i grup-

per om 20, erfordras totalt ca 400 seminarier.

Anlitas seminarieledare med fortbildningsarvode för denna verksamhet blir kostnaden $(400 \times 69 =)$ ca 28 000 kronor.

9.6 Fortbildning av medverkande i den praktisk-pedagogiska utbildningen

Fortbildningskurs B riktar sig till följande kategorier: skolledare och lärare vid lärarhögskolor och försöks- och demonstrationsskolor, skolledare och långtidsförordnade handledare vid praktikskolor, lärare vid ämnesinstitutioner, fortbildningskonsulenter samt fortbildningsledare vid länskolnämnderna och lärarhögskolornas fortbildningsavdelningar. Gruppen långtidsförordnade handledare kommer att vara störst. Vi beräknar att 80 procent av det totala antalet handledare långtidsförordnas.

Kursen bör anordnas varje termin och omfatta fem dagar. De långtidsförordnade handledarna ska enligt vårt förslag delta i samtliga kurser av denna typ. Deras undervisning i praktikskolorna bör under den tid de deltar i kurserna överlåtas på lärarkandidaterna. I likhet med vad föredragande statsrådet anför i proposition 1973:78 anser vi det värdefullt att lärarkandidaten får arbeta självständigt under en vecka. I samma proposition sägs att lärarkandidaten inte bör förordnas på handledarens lärartjänst. Vi beräknar därför inga medel för vikarier för handledare som deltar i kurs B.

Beträffande samtliga övriga kategorier utom handledarna gäller att de på grund av sina arbetsuppgifter inte kan delta i kurs B varje termin. Utbildningen vid lärarhögskolor, försöks- och demonstrationsskolor och praktikskolor måste pågå samtidigt med kursen. Även fortbildningsledare och -konsulenter kan antas få svårt att delta varje termin. Vi beräknar därför att samtliga ovan nämnda kategorier utom de långtidsförordnade handledarna deltar vid vart annat kurstillfälle, dvs. i en kurs per år.

Vi har tidigare beräknat kostnader för

fortbildning av medverkande i ämnesutbildningen. Denna kategori ska i viss utsträckning delta även i fortbildningskurs B. Det bör emellertid ske inom den tids- och kostnadsram som angetts i avsnitten 5.5.3 och 9.3. Vi beräknar därför inte här några speciella medel för ämnesutbildarnas deltagande i fortbildningskurs B.

Antalet deltagarveckor i kursen varje år kan beräknas på följande sätt.

Kategori	Antal deltagarveckor
Skolledning och lärare vid lärarhögskola	158
Skolledare och lärare vid FoD-skola	115
Skolledare vid praktikskola	270
Handledare vid praktikskola	1 760
Fortbildningsledare och -konsulenter	88
	2 391

Kostnaden för skolledares och fortbildningsledares deltagande i kursen bör inte belasta enbart utbildningen i våra ämnen. Om vi här räknar med att en tredjedel av den kostnaden hänför sig till LUK-ämnen och två tredjedelar till övriga ämnen ska antalet deltagarveckor reduceras med 246 eller till 2 145.

Kursen bör enligt vårt förslag i avsnitt 6.3.2 genomföras dels lokalt inom lärarhögskolan, dels i tvärgrupper inom regionen, dels i ämnesgrupper med deltagare från hela landet. Vid kostnadsberäkningen utgår vi från att utbildningen till 70 procent får lokal form och till 20 procent regional form. Resterande 10 procent får rikskaraktär.

Kostnaderna för kursverksamheten, exklusive kostnaden för nedsättning av undervisningsskyldigheten för lärare vid lärarhögskolor och ämnesinstitutioner, blir enligt ovan givna förutsättningar följande.

	Kronor
1 502 deltagarveckor, lokal typ, à 300 kronor	450 600
429 deltagarveckor, regional typ, à 900 kronor	386 100
214 deltagarveckor, rikstyp, à 1 000 kronor	214 000
	1 050 700

Hur deltagande i obligatorisk fortbildning av den här omfattningen ska påverka den i nettotimtal uttryckta undervisningsskyldigheten för lärare vid lärarhögskolor och ämnesinstitutioner bör närmast bli en fråga för berörda parter att förhandla om. Redan nu finns möjligheter för lärare vid lärarhögskola att vid deltagande i konferens av det slag skolöverstyrelsen bestämmer tillgodoräkna undervisningstimmar. Vid deltagande i sådan konferens under hel dag på annan ort än stationeringsorten får exempelvis lektor i lönegrad U 22 i pedagogik eller i ämnesteorin och ämnesmetodik eller i ämnesmetodik samt lektor i lönegrad U 21 i ämnesmetodik för varje dag tillgodoräkna två undervisningstimmar (Ämb.skr. 1973-04-13). Vi begränsar oss här till att beräkna kostnaden för nedsatt undervisningsskyldighet om tillgodoräknande enligt nämnda ämbetsskrivelse tillämpas. Det torde röra sig om nedsättning under ca 200 kursdeltagardagar till en kostnad av ca 75 000 kronor inklusive lönekostnadspålägg.

Vi antar att den praktisk-pedagogiska utbildningen för LUK-ämneslärare är fullt utbyggd det fjärde året efter reformens början. Först då kommer den årliga kostnaden för fortbildningskurs B att enligt ovan uppgå till ca $(1\,050\,000 + 75\,000 =) 1\,125\,000$ kronor. Under det andra och tredje året efter reformens början uppskattar vi motsvarande kostnad till 500 000 kronor respektive 800 000 kronor.

9.7 Pedagogisk och pedagogisk-administrativ utbildning av studierektorer vid lärarhögskolas ämneslärarlinje

LUK föreslår i avsnitt 6.3.3 att studierektorer vid lärarhögskolas ämneslärarlinje i likhet med ledningspersonalen vid ämnesinstitutionerna ska genomgå dels en pedagogisk kurs om sex veckor (kurs C 1), dels en pedagogisk-administrativ kurs om fyra veckor (kurs C 2).

På samma sätt som i avsnitt 9.4 beräknar vi här kostnaden för sådan utbildning av elva studierektorer (eller motsvarande) vid

lärarhögskolas ämneslärarlinje. Kostnad för tjänstledighet beräknas dock enbart för internattiden.

Kurs C 1

	Kronor
Kurskostnad för 2+1+1 internat-veckor ($11 \times 3\,860 =$)	ca 42 000
Kostnad för tjänstledighet 4 veckor, inkl. LKP	ca 91 000
Totalt ca	133 000

Kurs C 2

Kurskostnad för 2+1 internat-veckor ($11 \times 2\,860 =$)	ca 31 000
Kostnad för tjänstledighet 3 veckor, inkl. LKP	ca 68 000
Totalt ca	99 000

Kostnad för båda kurserna
ca ($133\,000 + 99\,000 =$) 232 000

kursen beräknas till ca ($280 \times 900 =$) 252 000 kronor.

Arbete under året. För att förbättra möjligheterna för utbildare av LUK-ämneslärare att under året jämsides med övriga regeljära uppgifter fortsätta med befattningsutbildningen bör deras undervisningsskyldighet nedsättas något. Om undervisningsskyldigheten nedsätts med en veckotimme under ett år för 240 lärare blir kostnaden härför ca 600 000 kronor.

Konferens vid slutet av året. Antal deltagare beräknas uppgå till högst 100. Kostnaden för konferensen beräknas till ca ($100 \times 1\,000 =$) 100 000 kronor.

Den särskilda befattningsutbildningen beräknas således totalt kosta ca ($18\,000 + 252\,000 + 600\,000 + 100\,000 =$) 970 000 kronor.

9.8 Särskild befattningsutbildning m. m. för nu verksamma lärarutbildare i LUK-ämnen

Den särskilda befattningsutbildningen för nu verksamma lärarutbildare i LUK-ämnen består av en inledande regionalt anordnad kurs om en vecka. Därefter följer arbete vid den egna utbildningsenheten under året. Vid slutet av året anordnas en konferens om en vecka för de lärare som redan från början ska medverka i den nya ämnesutbildningen. Innan den särskilda befattningsutbildningen påbörjas bör en konferens på två till tre dagar anordnas för de befattningshavare, i regel de blivande institutionsföreståndarna, som ska ha ansvaret för bland annat det lokala förberedelsearbetet.

Vi beräknar här kostnaden för de nämnda fyra aktiviteterna i den ordning de tidsmässigt uppträder.

Konferens för förberedelse av särskild befattningsutbildning. Kostnaden för 30 deltagare i konferens om tre dagar torde uppgå till ca ($90 \times 200 =$) 18 000 kronor.

Inledande kurs. Antal deltagare har i avsnitt 7.3.3 uppskattats till ca 280. Kostnaden för

9.9 Sammanfattning

Kostnaderna för de olika slag av befattningsutbildning som vi föreslagit har sammanfattats i efterföljande tabell. Av tabellen framgår också hur kostnaderna fördelar sig i tiden. Året närmast före LUK-reformens början beräknas befattningsutbildningen kosta ungefär en miljon kronor. Kostnaden stiger därefter fram till och med det tredje året efter reformens början, då den beräknas uppgå till ca 2,3 miljoner kronor. Från och med det femte året efter reformens början beräknas befattningsutbildningen få den omfattning som den sedan kontinuerligt kommer att ha. Den årliga kostnaden uppgår då till ca 1,8 miljoner kronor. Av detta belopp går drygt en fjärdedel, 480 000 kronor, till utbildningen av ämnesutbildare och nära tre fjärdedelar, eller över 1,3 miljoner kronor, till utbildningen av medverkande i den praktisk-pedagogiska utbildningen.

Den samlade kostnaden för den redovisade sexårsperioden uppgår till ca 10,8 miljoner kronor. Av detta belopp går ca 3,8 miljoner kronor till ämnesutbildarna och

Kostnad (1 000-tal kr) för befattningsutbildning året närmast före och åren närmast efter LUK-reformens början

Befattningsutbildning	År						Summa tkr
	0	1	2	3	4	5	
Introduktionsutbildning av medverkande i ämnesutbildningen		165	120	80	40	40	445
Fortbildning av medverkande i ämnesutbildningen		155	205	255	255	255	1 125
Utbildning för den pedagogisk-administrativa ledningspersonalen vid ämnesinstitutionerna		700	600	535	185	185	2 205
Introduktionsutbildning av medverkande i den praktisk-pedagogiska utbildningen			700	672	672	200	2 244
Fortbildning av medverkande i den praktisk-pedagogiska utbildningen			500	800	1 125	1 125	3 550
Pedagogisk och pedagogisk-administrativ utbildning för studierektorer vid lärarhögskolas ämneslärarlinje		232					232
Särskild befattningsutbildning m. m. för nu verksamma lärarutbildare i LUK-ämnena	970						970
Summa tkr	970	1 252	2 125	2 342	2 277	1 805	10 771

ca 7 miljoner kronor till medverkande i den praktisk-pedagogiska utbildningen. Det bör observeras vid denna jämförelse att vi med hänvisning till gällande bestämmelser beräknat kostnader för nedsättning i undervisningsskyldigheten vid deltagande i fortbildning för lärarhögskolans lärare men

inte för ämnesutbildarna. Den högre kostnaden på det praktisk-pedagogiska området sammanhänger också med det stora antal handledare, som undergår utbildning. De utgör i våra beräkningar 75 % av deltagarna i introduktionskursen och 80 % i fortbildningen.

10.1 LUK:s förslag i sammandrag, betänkandets indelning

Föreliggande betänkande, som är LUK:s slutbetänkande, behandlar behörighet till tjänst samt befattningsutbildning för medverkande i ämnesutbildning och praktisk-pedagogisk utbildning av lärare i LUK-ämnen. De tre första kapitlen utgörs av redogörelser för LUK:s direktiv och arbete (kapitel 1), nuvarande bestämmelser om behörighet till tjänster, befintlig och planerad utbildning av lärarutbildare (kapitel 2) samt LUK:s enkät till lärarutbildare vid nuvarande enheter för utbildning av LUK-ämneslärare (kapitel 3). Kapitel 4, 5 och 6 innehåller LUK:s förslag beträffande behörighet och befattningsutbildning i den framtida utbildningsorganisationen för lärarutbildare som ska medverka i den av LUK i huvudbetänkandet föreslagna ämnesutbildningen och praktisk-pedagogiska utbildningen av lärare i LUK-ämnen. LUK framlägger också förslag om särskild befattningsutbildning av engångskaraktär för nu verksamma lärarutbildare i LUK-ämnen vilka avser att medverka i den reformerade utbildningen (kapitel 7). I kapitel 8 presenteras förslag till utbildningens ledning och genomförande. Kapitel 9 innehåller kostnadsberäkningar för den föreslagna utbildningen.

I bilagor presenteras förslag till studieplaner för befattningsutbildning av med-

verkande i ämnesutbildning och praktisk-pedagogisk utbildning samt för nu verksamma lärarutbildare i LUK-ämnesutbildning (bilaga 1, 2 och 3). Bilaga 4 innehåller utkast till författningsändringar med kommentarer och bilaga 5 förteckning över ledamöter, experter och sekretariat.

10.2 Redogörelser — kapitel 1—3

Kapitel 1 — LUK:s direktiv och arbete i fråga om utbildning av lärarutbildare

De uppgifter enligt direktiven som återstår sedan huvudbetänkandet avlämnats är att avge förslag beträffande utbildning och behörighetsbestämmelser för de lärare som ska medverka i utbildningen av blivande lärare i LUK-ämnen. LUK ska också beräkna kostnaderna för den föreslagna utbildningsorganisationen samt utarbeta förslag till författningsändringar och andra föreskrifter som aktualiseras av utredningen.

De förslag till reguljär befattningsutbildning som LUK lägger fram har fått en generell utformning. Förslaget om särskild befattningsutbildning av nuvarande utbildare av LUK-ämneslärare är däremot helt knutet till LUK:s tidigare avlämnade förslag om reformering av LUK-ämneslärarutbildningen och de problem som följer med reformen.

Kapitel 2 Nuvarande bestämmelser om behörighet för tjänst

Befintlig och planerad utbildning av lärarutbildare

Som bakgrund för LUK:s förslag till behörighetsbestämmelser, utbildning och fortbildning för lärare i LUK-ämnen vid filosofisk fakultet samt medverkande i praktisk-pedagogisk utbildning för blivande lärare i LUK-ämne lämnas en redogörelse för nu gällande bestämmelser om behörighet och utbildning för motsvarande personalgrupper vid filosofisk fakultet, lärarhögskola och enheter för utbildning av lärare i LUK-ämnen m. m.

Kapitel 3 — LUK:s enkät till lärarutbildare vid nuvarande enheter för utbildning av LUK-ämneslärare

Som en del av underlaget för sina ställningstaganden har LUK gjort en enkät bland lärarna vid seminarierna för huslig utbildning (SHU), slöjdlärarseminariet (SLS), teckningslärarinstitutet (TI), gymnastik- och idrottshögskolorna (GIH), den särskilda ämnesutbildningen i musik (SÄMUS) och de yrkesinriktade studiekurserna i dramatik (Dra).

Enkätsvaren visar att lärarna vid nuvarande enheter för utbildning av lärare i LUK-ämnen vad gäller sin grundutbildning och fortbildning upplever sig ha haft mest nytta av ämnesutbildningen och mest sakna praktisk-pedagogisk utbildning. Intresset är större att undervisa i den av LUK föreslagna ämnesutbildningen än i den föreslagna praktisk-pedagogiska utbildningen. De flesta lärare som för närvarande undervisar i metodik och pedagogik har dock förklarat sig intresserade av att medverka i den praktisk-pedagogiska delen av utbildningen. En stor del av de lärare som förklarat sig intresserade av att medverka i den av LUK föreslagna utbildningen har ansett att de i större eller mindre omfattning behöver komplettera sin utbildning. Flertalet lärare har i svaret på en fråga om hur fortbildning av lärare i högskolan bör organiseras uttalat

sig för individuella högre studier helst varade med kurser och periodiskt återkommande seminarier. Fortbildning-vidareutbildning i ämnet anses mest väsentligt för lärare som ska medverka i ämnesutbildning, medan praktisk-pedagogisk fortbildning-vidareutbildning är mest väsentligt för dem som ska medverka i den praktisk-pedagogiska delen av utbildningen. Lärarerfarenhet anses viktig för samtliga lärarutbildare men har getts en högre prioritet när det gäller lärare vid lärarhögskola. Av svaren på en fråga om vilken lägsta utbildningsnivå som på sikt bör krävas av de personer som ska medverka i den av LUK föreslagna ämnesutbildningen kan utläsas att alternativet fil. kand.-examen med 80 poäng i ämnet har de flesta förespråkarna.

10.3 LUK:s förslag — kapitel 4—9

Kapitel 4 — Behörighet till tjänst i ämnesutbildning och praktisk-pedagogisk utbildning av lärare i LUK-ämne

Lärare i ämnesutbildningen

LUK:s ämnesexperter har utarbetat förslag till befattningshavare för vart och ett av de ämnen för vilka LUK tidigare lagt fram förslag till ämnesutbildning (SOU 1972:92 och 1972:93). Förslagen gäller endast grundkurser.

Utgångspunkt för arbetet har varit att lärare för varje LUK-ämnesinstitution kan rekryteras på tre vägar. LUK har därför genomgående räknat med tre grupper av lärare, nämligen dels lärare med ämnesutbildning i ämnet i fil. kand.- eller doktors-examen men utan praktisk-pedagogisk utbildning och i regel utan lärarerfarenhet från grundskola/gymnasieskola (grupp 1), dels lärare med ämnesutbildning och examen på samma sätt som grupp 1 men med praktisk-pedagogisk utbildning och lärarerfarenhet från grundskola och/eller gymnasieskola eller annan likvärdig yrkesutbildning och -erfarenhet (grupp 2), dels en grupp experter som kan anställas som timlärare eller som heltidsanställda lektorer

eller adjunkter (grupp 3). Gruppen assistenter och amanuenser kan antas huvudsakligen eller helt komma att rekryteras bland studerande och doktorander inom institutionerna.

LUK föreslår att såväl lektorer som adjunkter utöver grundutbildningen i LUK-ämne ska ha påbyggnadskurs i ämnet, alltså i regel studiekurser om sammanlagt 80 poäng.

LUK fäster stor vikt vid att lärarna vid ämnesinstitutionerna har erfarenhet från verksamhetsområden där ämneskunskaperna kan utnyttjas. Ett sådant område är skolan. En del av lärarna vid LUK-ämnesinstitutionerna bör ha praktisk-pedagogisk utbildning från lärarhögskola och erfarenhet som lärare i grundskola/gymnasieskola. Erfarenhet från skolarbete hos lärarna bör kunna bidra till att dra upp gränserna mellan LUK-ämnet och andra näraliggande ämnen vid högskolan. Detta är nödvändigt i synnerhet under ett inledningsskede för att ge en egen profil åt LUK-ämnena.

När man fått en klarare bild av vilka områden vid sidan av skolan som studerande i LUK-ämnena kommer att söka sig till, blir det lika angeläget att bland lärarna vid institutionen ha personer med egen erfarenhet från andra yrkesområden.

De flesta tjänster har utformats som alternativt lektors- eller adjunktstjänster. Undantag utgör endast några lektorstjänster i idrott och ett antal adjunktstjänster i bildkunskap.

I kapitlet finns en genomgång ämne för ämne och kommentarer till de relativt detaljerade exempel på tjänster och behörighetskrav som ges i tabellform på s. 41 och följande.

Lärare m. fl. i den praktisk-pedagogiska utbildningen

Enligt LUK:s förslag ska den praktisk-pedagogiska utbildningen för blivande ämneslärare med kombinationer omfattande även LUK-ämne förläggas till lärarhögskola. Detta medför behov av nya institutioner för ämnena som nu inte är representerade

vid lärarhögskola. För de LUK-ämnena som nu ingår i klasslärarutbildningen behöver institutionerna vid vissa lärarhögskolor byggas ut för att kunna svara även för de blivande ämneslärarnas ämnesmetodiska utbildning. I sitt huvudbetänkande har LUK förutsatt, att en och samma institution ska svara för metodikutbildningen i ett ämne på samtliga linjer vid lärarhögskola, där ämnet förekommer.

Vissa förändringar i benämningarna på LUK-ämnesinstitutionerna är motiverade med hänsyn till att LUK föreslagit delvis andra benämningar på LUK-ämnena vid högskolan än dem som nu gäller vid enheter för utbildning av LUK-ämneslärare. LUK räknar i framtiden med följande institutioner i LUK-ämnena för utbildningen av klasslärare och ämneslärare vid lärarhögskola:

Institutionen för barn- och ungdomskunskap
Institutionen för bildkunskap
Dramatikinstitutionen
Idrottsinstitutionen
Institutionen för kost och miljö
Musikinstitutionen
Slöjdinstitutionen.

Var och en av de uppräknade institutionerna svarar för metodikutbildningen på ämneslärarlinje i de skolämnena för vilka studier i motsvarande högskoleämne ger behörighet till lärartjänst. Utbildningen i ämnena som konst, konst- och musikhistoria och formgivning handhas i samverkan mellan två eller flera institutioner. Detsamma gäller utbildningsmoment som foto, film/TV, rytmik och dans. Institutionerna för bildkunskap, idrott och musik svarar också för ämnesutbildning och metodikutbildning på klasslärarlinjerna i bild- och formarbete, gymnastik och musik.

Tjänster som lektor i LUK-ämnes ämnesutbildning och metodik föreslås inrättade vid institutionerna för bildkunskap, idrott och musik. Vid dessa institutioner föreslås också tjänster för adjunkter i ämnesutbildning vid sidan av tjänster för lektorer i ämnesmetodik. Vid övriga institutioner, dvs. institutionerna för barn- och ungdoms-

kunskap, dramatik, kost och miljö samt slöjd föreslås endast tjänster för lektorer i ämnesmetodik.

Flera befattningshavare med delvis olika utbildning behövs för att täcka hela området för en institution. Uppdelningen på tjänster kan ske antingen med hänsyn till det eller de skolstadier utbildningen avser eller med hänsyn till grenuppdelning och specialisering m. m. inom ämnesområdet. I fråga om flera ämnen måste båda principerna tillämpas samtidigt. När det gäller ämnesutbildning och metodik för klasslärarstadierna förutsätter LUK att samverkan sker med lektorerna i stadiemetodik.

Bestämmelser om behörighet för ovan nämnda tjänster bör enligt LUK utformas med utgångspunkt i den av LUK föreslagna ämnesutbildningen och praktisk-pedagogiska utbildningen och kompletteras med bestämmelser som utgår från nuvarande utbildning. Vid tillsättningen av tjänst i LUK-ämne bör liksom vid tillsättningen av tjänster i andra ämnen vid lärarhögskola totalbedömningen av skickligheten som lärarutbildare bli avgörande. Krav på studiekurser utöver vad som fordras för behörighet till ordinarie tjänst i grundskola/gymnasieskola ska enligt LUK inte behöva uppställas. LUK finner dock att för behörighet till tjänst som lektor i gymnastikens, musikens och teckningens metodik alltid bör krävas påbyggnadskurs med inriktning på ergonomi, konstvetenskap, musikvetenskap eller motsvarande kunskaper, då undervisning i metodik i ergonomi eller konst- och musikhistoria ingår i tjänsten. LUK anser inte att doktorsexamen generellt bör krävas för behörighet till tjänst som lektor i LUK-ämnesmetodik men finner det angeläget att någon befattningshavare vid varje LUK-ämnesinstitution har forskarutbildning i ämnet eller dess metodik. En bedömning i varje enskilt fall torde få göras av vad som under en övergångstid kan anses motsvara doktorsexamen. Att krav på självständigt vetenskapligt arbete ska uppställas finner LUK nödvändigt.

För tjänst som lektor i ämnesutbildning och metodik samt för tjänst som adjunkt i

ämnesutbildning i LUK-ämne bör samma behörighetsbestämmelser gälla som för motsvarande tjänster i andra ämnen. Under en övergångstid bör prövas i vad mån sökande till tjänst som lektor i LUK-ämnes ämnesutbildning och metodik kan anses ha meriter motsvarande doktorsexamen.

För att säkerställa tillräckligt omfattande och bred lärarerfarenhet hos alla lärarutbildare föreslår LUK att i stadgan för lärarhögskolorna beträffande behörighet till tjänst som lektor i ämnesutbildning och ämnesmetodik, lektor i ämnesmetodik samt adjunkt utöver kravet på behörighet till ordinarie tjänst införs ett krav på "gedigen praktisk-pedagogisk erfarenhet". Samma behörighetskrav föreslås gälla för handledare och e. o. adjunkter i pedagogik.

En sammanfattning i tablåform av LUK:s förslag till tjänster vid lärarhögskolornas LUK-ämnesinstitutioner samt krav på utbildning och behörighet för dessa tjänster återfinns på s. 59 och följande.

Kapitel 5 — Befattningsutbildning av medverkande i ämnesutbildningen i LUK-ämnen

De medverkande i den blivande lärarens olika utbildningsfaser kan med hänsyn till sina funktioner indelas i följande huvudgrupper

- a. pedagogisk och pedagogisk-administrativ ledningspersonal vid filosofisk fakultet, lärarhögskola och FoD-skola
- b. institutionsföreståndare, huvudlärare och motsvarande vid filosofisk fakultet och lärarhögskola
- c. övriga lärare vid filosofisk fakultet och lärarhögskola, FoD-lärare samt handledare vid lärarpraktiken
- d. övriga medverkande i utbildningen, dvs. personal av olika slag vid högskoleenheter, vid FoD-skolorna och i det allmänna skolväsendet.

Befattningsutbildningen för medverkande i ämnesutbildningen bör enligt LUK delas

upp i enheter som ges olika tyngd och omfattning alltefter deltagarnas behov.

De medverkande i ämnesutbildningen indelas i pedagogisk-administrativ ledningspersonal, dvs. prefekt, studierektor och huvudlärare, samt övriga medverkande, dvs. pedagogisk personal samt administrativ och teknisk personal.

LUK, föreslår att i princip alla lärare vid ämnesinstitutioner i LUK-ämne ska få en befattningsutbildning som består av dels introduktionsutbildning före och i början av verksamheten som lärare vid institutionen, dels kontinuerligt återkommande fortbildning. Såväl introduktionsutbildningen som fortbildningen förläggs huvudsakligen till de enskilda institutionerna men bör också innehålla inslag genomförda i "tvärgrupper" och grupper med företrädare för samma ämne från hela landet.

För den pedagogisk-administrativa ledningspersonalen räknar LUK med en pedagogisk och pedagogisk-administrativ befattningsutbildning som anordnas gemensamt för befattningshavare med ledningsfunktioner inom olika institutioner och högskolor. Denna befattningsutbildning utformas bland annat med ledning av erfarenheterna från den verksamhet som bedrivs av UKÄ.

De former av stegvis uppbyggd befattningsutbildning som LUK föreslagit för medverkande i LUK-ämnesutbildningen kan sammanfattas på sätt som framgår av tabell 10.1 på nästa sida

Kapitel 6 — Befattningsutbildning av medverkande i den praktisk-pedagogiska utbildningen

Utgångspunkt för LUK:s behandling av frågan om befattningsutbildning för de medverkande i den praktisk-pedagogiska grundutbildningen är att de utgör ett lärarlag/arbetslag. Kärnan i lärarlaget är pedagogik och metodiklärarna samt handledarna. I arbetslaget ingår också lärarkandidaterna.

För att skapa en enhet av ämnesutbildning och praktisk-pedagogisk utbildning bör befattningsutbildningen genomföras delvis gemensamt för ämnesutbildare och lärarut-

bildare. I syfte att främja kontinuitet mellan grundutbildning och fortbildning i lärarutbildningen bör befattningsutbildningen utformas så att den kan engagera även andra grupper än dem som medverkar i utbildningen vid lärarhögskolan, nämligen skolledare, huvudlärare och fortbildningskonsulenter.

Befattningsutbildning anordnas för följande grupper av medverkande i den blivande lärarens praktisk-pedagogiska utbildning.

Grupp I — introduktionsutbildning (kurs A)

för nyutnämnda lärare vid lärarhögskolan och i FoD-skolorna, nyutnämnda handledare och rektorer i praktikskolorna samt skolchefer i praktikskommunerna, nyutnämnda fortbildningsledare och -konsulenter (kurs Aa). Motsvarande utbildning ges i seminarieform åt redan verksamma lärare vid lärarhögskola (kurs Ab).

Grupp II — fortbildning (kurs B)

för skolledare och lärare vid lärarhögskolan och i FoD-skolorna, skolledare och handledare i praktikskolorna, fortbildningsledare och -konsulenter.

Grupp III — pedagogisk utbildning (kurs C 1) och pedagogisk-administrativ utbildning (kurs C 2)

gemensam för befattningshavare vid olika utbildningsenheter. Deltagare är bland andra rektorer, studierektorer (utbildningsledare) och institutionsföreståndare vid lärarhögskola, institutionsföreståndare, studierektorer och huvudlärare inom ämnesutbildningen.

Grupp IV — skolledarutbildning (kurs D)

för rektorer och studierektorer i grundskola och gymnasieskola, skolchefer i kommuner samt fortbildningsledare och -konsulenter.

Även för huvudlärare bör viss utbildning anordnas, t.ex. vid studiedagar och i konferensform.

Tablå 5.1 Befattningsutbildning för ämnesutbildare

Introduktionskurs A 1, 2 veckor, anordnas lokalt eller regionalt i regel en gång per år för nyutnämnda lärare*

2 veckor

Uppföljningskurs A 2 till ovanstående, 1 vecka, anordnas lokalt eller regionalt i regel en gång per år för nyutnämnda lärare*

1 vecka

Fortbildning B inom eller utanför institutionerna anordnas i olika former lokalt, regionalt eller centralt med en sammanlagd omfattning av 2 veckor per år

2 veckor per år

Fortbildning i arbetet underlättas genom en arbetsfördelning som medger koncentration på t ex utvecklingsarbete, forskning eller arbete hos avnämare utanför institutionen

enligt lokal bedömning

Pedagogisk utbildning C 1 av pedagogisk-administrativ ledningspersonal (rektorer och prefekter, ** studierektorer, huvudlärare) vid olika högskolor och institutioner ca 6 veckor vid behov

6 veckor

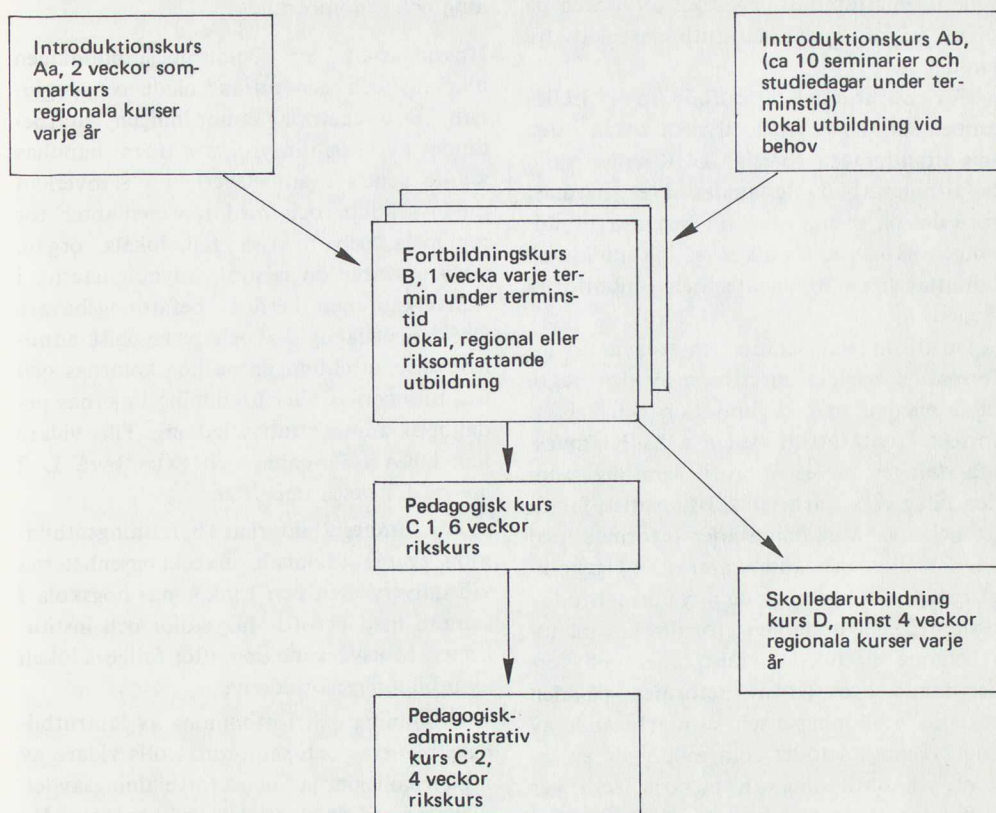
Pedagogisk-administrativ utbildning C 2 av rektorer (prefekter**) och studierektorer vid olika högskolor och institutioner ca 4 veckor vid behov

4 veckor

* Genomgång av introduktionskurs och uppföljningskurs i lämplig form för redan verksamma lärare anordnas under tjänstetid

** Deltar i den mån de inte deltagit tidigare i annan egenskap

Tablå 10.2 Befattningsutbildning av lärarutbildare

För den enskilda befattningshavaren kan utbildningen utformas på följande sätt. Deltagande i kurserna C 1 och C 2 samt D är beroende av om vederbörande är studierektor vid lärarhögskolas ämneslärarlinje eller rektor i det allmänna skolväsendet.

Befattningshavare med direkta funktioner inom den praktisk-pedagogiska grundutbildningen deltar i princip obligatoriskt i kurserna Aa (eller Ab) och B. Skolledare m. fl. ges möjlighet att delta i dessa kurser. Kurserna C 1 och C 2 är i princip obligatoriska för studierektorer vid lärarhögskolas ämneslärarlinje. Kurs D är i princip obligatorisk för skolledare i grundskola och gymnasieskola samt för fortbildningsledare och -konsulenter.

Fortbildning föreslås också ske i andra former, bland annat genom att lärare vid

lärarhögskola ges rätt att i regel vart femte år inom tjänsten vid lärarhögskolan ha full tjänst som lärare i grundskola/gymnasieskola. Vidare föreslås att metodiklektorer under vissa förutsättningar ska kunna antas till ämnesmetodisk forskarutbildning utanför kvoten.

Kapitel 7 — LUK:s förslag till särskild befattningsutbildning m. m. för nu verksamma lärarutbildare i LUK-ämnen

LUK har i sitt huvudbetänkande Fortsatt reformering av lärarutbildningen förutsatt, att en stor del av de lärarutbildare som nu är verksamma vid enheter för utbildning av lärare i LUK-ämnen ska vara intresserade av att gå över på tjänster antingen inom den nya ämnesutbildningen vid filosofisk

fakultet eller vid lärarhögskolas ämneslärarlinje. Denna uppfattning stöds av svaren på vissa frågor i vår lärarutbildarenkät (se kapitel 3).

För nuvarande lärarutbildare i LUK-ämnena som avser att medverka också i den nya utbildningen föreslår LUK en särskild befattningsutbildning under året närmast före det då övergången till den nya utbildningen påbörjas. Denna särskilda utbildning omfattar tre komponenter och genomförs i tre led.

De tre innehållskomponenterna är a) information om och diskussion av den högre utbildningens mål, organisation och arbetsformer i syfte att ge den nya LUK-ämnesutbildningen en egen profil samtidigt som den integreras i arbetet vid filosofisk fakultet och nya utbildningslinjer utformas med LUK-ämnena och andra ämnena, b) genomgång och diskussion av de nya normalstudieplanerna eller underlaget för dessa samt utarbetande av lokala studieplaner och förberedande i övrigt av reformen på den enskilda utbildningsorten, c) utarbetande av undervisningsmetoder som möjliggör en vidare yrkesinriktning än nu och som ger elementär vetenskaplig metodskolning i grundstudierna.

Utbildningen består av en inledande regionalt anordnad kurs om en vecka öppen för alla intresserade lärare i nuvarande utbildning av LUK-ämneslärare. Därefter följer arbete med möjlighet till viss tjänstledighet vid den egna utbildningsenheten under året och vid slutet av året en konferens om en vecka för de lärare som redan från början ska medverka i den nya ämnesutbildningen.

När det gäller kompletteringen av ämneskunskaper föreslår LUK, att åtgärder vidtas för att underlätta individuellt planerade sådana studier vid universitet och högskolor, i första hand inom Sverige men i vissa fall även i utlandet. Vidare föreslår vi, att kompletterande ämnesstudier främjas genom att studierna regelmässigt får bedrivas under tjänstledighet med B-avdrag i den mån inte doktorandstipendier eller andra stipendier står till förfogande.

Kapitel 8 — Befattningsutbildningens ledning och genomförande

Huvudparten av befattningsutbildningen planeras och genomförs lokalt och regionalt. Den centrala samordningen, utarbetandet av vissa ramprogram m. m. handhas av de centrala ämbetsverken i samverkan med varandra och med representanter för regionala och i vissa fall lokala organ. Vidare svarar de centrala myndigheterna i samverkan med berörda befattningshavare för den pedagogiska och pedagogisk-administrativa utbildningen av högskolornas och institutionernas eller utbildningslinjernas pedagogisk-administrativa ledning. Tills vidare har UKÄ:s Pu-enhet och SÖ:s byrå L 2 ansvar för dessa uppgifter.

För ämnesutbildarnas befattningsutbildning svarar regionalt utvecklingsenheterna vid universiteten och Linköpings högskola i samråd med berörda högskolor och institutioner. Motsvarande uppgifter fullgörs lokalt av utbildningsnämnderna.

Utbildning och fortbildning av lärarutbildare planeras och samordnas tills vidare av regionskollegierna och fortbildningsavdelningarna vid de större lärarhögskolorna. De förstnämnda får genom LUK:s förslag i huvudbetänkandet en annan sammansättning än nu. Med hänsyn till samarbetet mellan ämnesutbildning och lärarutbildning bör de tillföras representanter för den regionala Pu-enheten och för lärarhögskolans ämneslärarlinje. Arbetet med lärarutbildarnas befattningsutbildning bör ske huvudsakligen inom en särskild arbetsgrupp i vilken nyssnämnda personer bör ingå.

När mera genomgripande förändringar i högskoleväsendet genomförs, kommer ledningen av befattningshavarnas utbildning och fortbildning sannolikt att undergå vissa förändringar. LUK går inte närmare in på denna fråga men understryker vikten av samverkan mellan berörda myndigheter och utbildningsenheter och, när det gäller utbildning av medverkande i praktisk-pedagogisk utbildning, med skolväsendet i praktikkommunerna.

Befattningsutbildningen för ämnesutbil-

darna börjar genomföras det år då LUK-reformen påbörjas. För medverkande i praktisk-pedagogisk utbildning påbörjas den ett år senare. Den särskilda befattningsutbildningen för nu verksamma utbildare av LUK-ämneslärare äger rum ett år före LUK-reformens början. LUK utgår numera från att reformen påbörjas budgetåret 1976/77.

Kapitel 9 — Kostnadsberäkningar

Kostnaderna för de olika slag av befattningsutbildning som vi föreslagit kan sammanfattas enligt följande.

Året närmast före LUK-reformens början beräknas befattningsutbildningen kosta ungefär en miljon kronor. Kostnaden stiger därefter fram till och med det tredje året efter reformens början då den beräknas uppgå till ca 2,3 miljoner kronor.

Från och med det femte året efter reformens början beräknas befattningsutbildningen få den omfattning som den sedan kontinuerligt kommer att ha. Den årliga kostnaden uppgår då till ca 1,8 miljoner kronor. Av detta belopp går drygt en fjärdedel, 480 000 kronor, till utbildningen av ämnesutbildare och nära tre fjärdedelar, eller över 1,3 miljoner kronor, till utbildningen av medverkande i den praktisk-pedagogiska utbildningen.

Den samlade kostnaden för den redovisade sexårsperioden uppgår till ca 10,8 miljoner kronor. Av detta belopp går ca 3,8 miljoner kronor till ämnesutbildarna och ca 7 miljoner kronor till medverkande i den praktisk-pedagogiska utbildningen.

11.1 *Introduction*

LUK's main reports Continued Reform of Teacher Education (SOU 1972:92) and Draft Syllabi (SOU 1972:93) covered the training of teachers of child care, child and youth welfare, housing/environment education, drama, ergonomics, family affairs, design, physical education, domestic science, consumer education, nutrition, handicraft, drawing and textiles as well as parts of certain other subjects. An English summary entitled Continued Reform of Teacher Education (Report by the Swedish Committee on Teacher Education DsU 1973:3) was published separately.

The final report now submitted, The Education of Teacher Trainers (SOU 1973:42) is concerned with two issues, firstly the qualifications for appointments concerned with the subject studies and postgraduate teacher education of teachers of the subjects (LUK subjects) dealt with in the main report, secondly the role training of these teacher trainers.

Earlier LUK proposed that subject studies in LUK subjects should take place at the arts faculties of universities. Teacher education for prospective teachers of LUK subjects is to follow their graduation in at least two "school subjects" and is to take place in the subject teacher line of colleges of education, thus implying a co-ordination of the training of teachers of LUK sub-

jects with that of other subject teachers in comprehensive school and upper secondary school.

11.2 *Appointments and qualifications*

It is proposed that appointments for participation in the training of LUK subject teachers be principally the same as for other forms of basic higher education, viz university lecturers and junior lecturers, assistant teachers, assistants and experts in various fields. It is proposed that the same rules be made to apply to qualifications for these appointments as to qualifications for corresponding appointments in other forms of higher education, viz a Ph.D. and certified teaching proficiency for a lectureship and a degree for an appointment as junior lecturer. However, LUK proposes stricter rules governing qualifications for junior lecturer appointments. In the Committee's view a basic degree (Fil.kand. or a counterpart thereof) should be required including basic and further courses in the subject with which the appointment is concerned. The requirement of a further course is an innovation.

At present the LUK subject institutions of Swedish colleges of education lack certain appointments existing at other institutions in subjects included in the education of class teachers for the middle and lower levels of comprehensive school. The

Committee now proposes that appointments of this kind be introduced in connection with the reform of the education of LUK subject teachers.

Thus art, physical education and music institutions are to include appointments for lecturers in subject studies and subject methodology as well as for junior lecturers in subject studies and lecturers in subject methodology. Subject methodology lectureships are to be provided at other LUK subject institutions of colleges of education. It is proposed that the same rules apply concerning qualifications for these appointments as with corresponding appointments in other subjects at colleges of education. This means that all appointments will require the same qualifications as for a permanent appointment in the subject concerned at comprehensive school or upper secondary school level plus knowledge of the subject over and above the degree requirements having a bearing on the appointment and finally distinguished educational activities in the field with which the appointment is concerned. As a general rule a Ph.D. or corresponding degree is also required for a lectureship, although this requirement does not apply to all subject methodology lectureships. The Committee does not propose any changes of principle but emphasizes that the teaching experience of an applicant for a college of education post must bear witness to his or her suitability as a teacher trainer. It is proposed that this be expressed in the statutes by means of a provision requiring "substantial practical teaching experience" as a qualification for a senior or junior lectureship at a college of education. It is proposed that a corresponding provision be made to apply to the appointment of supervisors in connection with teaching practice.

11.3 *Regular role training*

Role training for higher education teachers and for teacher trainers should be given a stepwise structure. For the time being it is

proposed that this training comprise a two-week introductory course to be attended after appointment as a higher education teacher or teacher trainer but before taking up the appointment. It is proposed that this course be followed by regularly recurrent in-service training for all academic teachers and teacher trainers, comprising as a rule two weeks per working year. Individually planned and executed in-service training will also occur in the form of subject studies, study tours, vocational activity etc.

Educational and administrative training comprising two courses, C1 and C2, lasting for a total of ten weeks and jointly attended by directors of studies and corresponding officers at different institutions and colleges, is proposed for the educational and administrative management of subject institutions and colleges of education etc. It is proposed that training for educational management functions be expanded and reinforced in the role training of comprehensive school and upper secondary school head teachers (course D).

The structure of role training is illustrated in the two tables on the following pages (tables 11.1 and 11.2). Training in courses A and B will total approximately one term over a period of eight to ten years. To this will be added individual in-service training of various kinds together, where appropriate, with role training for educational and administrative managerial functions.

Two members of the Committee find the introductory role training according to the Committee's recommendations too short. In a special comment they recommend a preparatory role training of about half a year.

11.4 *Special role training*

A special role training of a non-recurrent character is proposed for existing teacher trainers in LUK subjects. This training will be provided partly in the form of a course and partly by means of sabbatical leave for preparatory work at the trainers' own

11.5 Tables

Table 11.1 Role training for subject teachers

Introductory course A 1, 2 weeks, arranged locally or regionally, as a rule once annually, for newly appointed teachers

Follow-up course A 2 succeeding the above, 1 week, arranged locally or regionally, as a rule once annually, for newly appointed teachers

In-service training B within or outside the institutions, arranged in various forms on a local, regional or central basis and totalling 2 weeks per annum

In-service training is helped by a division of labour permitting concentration e.g. on development work, research or work for clients outside the institution

Pedagogical course C 1 of educational — administrative managerial personnel (head teachers and directors, directors of studies, heads of department) at various colleges and institutions, approximately 6 weeks as required

Pedagogical-administrative course C 2 for head teachers (directors) and directors of studies at various colleges and institutions, approximately 4 weeks as required

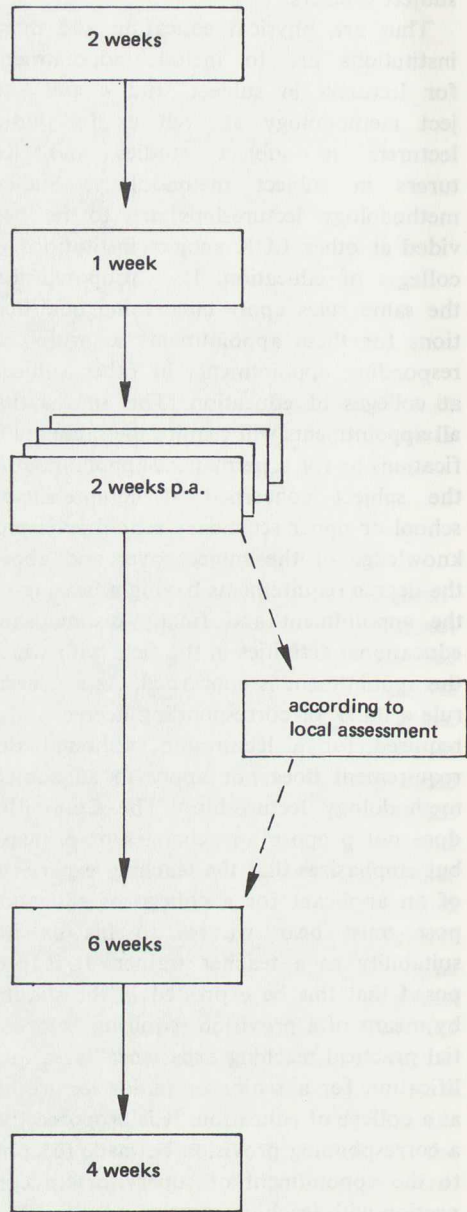
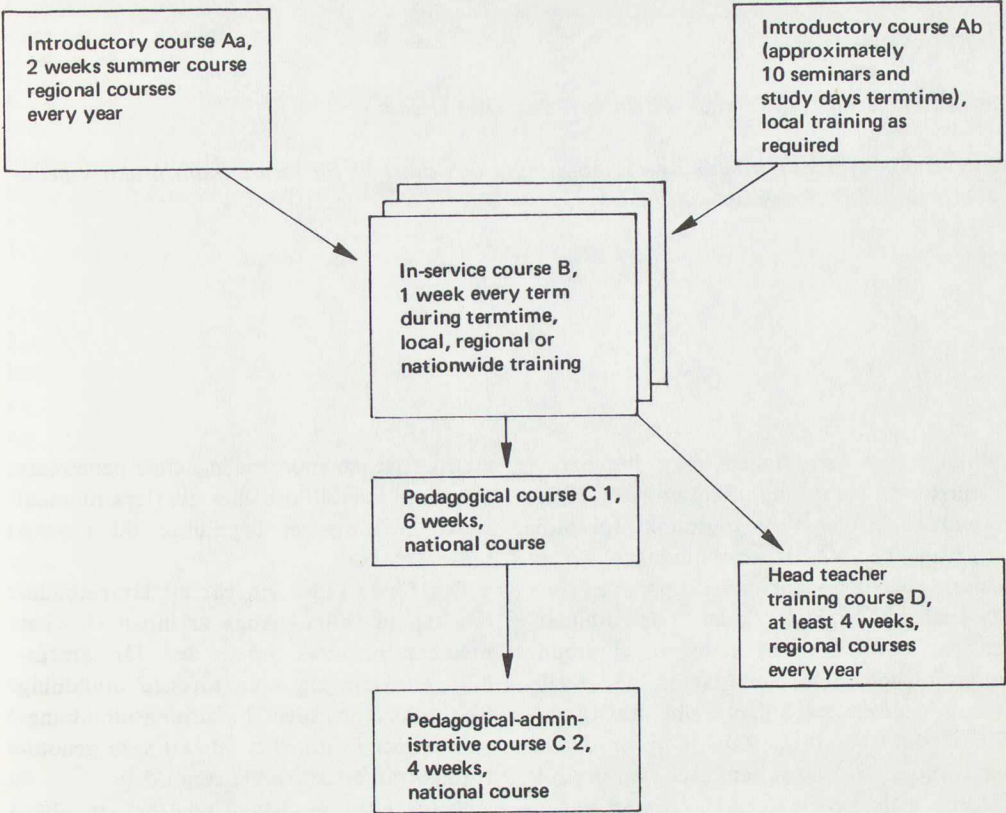

Table 11.2 Role training for teacher trainers

schools or institutions and will be carried out during the year immediately preceding the implementation of the LUK reform. The Committee anticipates that this will take place in 1976, not in 1975 as proposed in the Committee's main report.

Reservation

av ledamöterna Carl Tomas Edam och Jan-Olof Olsson

Angående befattningsutbildningens omfattning och innehåll för lärare inom praktisk-pedagogisk utbildning och ämnesutbildning.

I likhet med utredningens majoritet har vi beträffande befattningsutbildning för lärarutbildare haft som utgångspunkt för våra överväganden att lärarutbildningen är av central betydelse för utvecklingen av och kvaliteten på arbetet i skolan. Lärarutbildarna har därmed en nyckeluppgift i utbildningsväsendet. De bör därför ges reella förutsättningar att fullgöra sina funktioner. En särskild befattningsutbildning är därför nödvändig. Så långt ansluter vi oss till LUK:s majoritetsförslag.

Utredningens majoritet har emellertid enligt vår uppfattning inte dragit konsekvenserna av sin syn på lärarutbildarna som en central grupp av stor betydelse för skolans arbete. Sålunda har utredningen begränsat sitt förslag om befattningsutbildning till en kort introduktionskurs om två veckor åtföljd av två veckors fortbildningskurs varje år. Genom detta förslag räknar utredningen med en stegvis uppbyggd befattningsutbildning under vilken kompetensen successivt förutsätts öka.

Vi delar inte detta principiella synsätt då vi anser att varje lärarutbildare redan från första tjänstgöringen bör vara så skickad att uppgifterna kan fullgöras med stora krav på kvalitet i undervisningen.

LUK förutsätter att de korta kurserna systematiskt byggs upp så att alla moment skall vara genomgående under en längre tidsperiod. Detta ger två möjligheter att organisera studierna, antingen genom att

ett eller ett par moment ingående penetreras vid varje kurstillfälle eller att flera moment ingår med mycket begränsad tid i varje tvåveckorskurs.

Det första fallet innebär att lärarutbildaren kan få vänta många år innan ett visst moment inhämtas. Innan dess får lärarutbildaren klara sig utan särskild utbildning på flertalet områden. Befattningsutbildningen kommer i sin helhet inte att vara genomförd förrän efter mycket lång tid.

Den andra modellen medför att olika moment kommer att behandlas så ytligt att något meningsfullt kunskapsinhämtande knappast kan äga rum. Utredningen har under arbetets gång diskuterat omfattningen av vissa moment och då kommit fram till att moment som t. ex. utvecklings- och socialpsykologisk fördjupning, lärarutbildaren som utvärderare samt pedagogiskt utvecklingsarbete skulle få 0—5 timmar i grundkursen. Då fortbildningskurserna enligt denna modell måste bygga på varandra leder detta till att ett stort antal kurser måste pågå parallellt med hänsyn till att rekryteringen av lärarutbildare sker kontinuerligt.

LUK:s korta kurser möjliggör inte någon integration mellan teori och praktik under befattningsutbildningen, något som vi bedömer som mycket angeläget. En sådan integration är av grundläggande betydelse för den praktisk-pedagogiska utbildningen och brister härvidlag utgör idag en stor del av kritiken mot nuvarande lärarutbild-

ning. Om denna integration inte kan genomföras i befattningsutbildningen finns skäl att anta att lärarutbildaren i sin undervisning inte naturligen kombinerar dessa komponenter. Enligt vår uppfattning bör sålunda lärarutbildare själva auskultera, ha egna övningslektioner och genomgå såväl skolpraktik som samhällspraktik på olika institutioner. Detta har inte medtagits i LUK:s majoritetsförslag.

Då lärarutbildarrollen i hög grad är en fråga om attitydpåverkan, för vilken krävs kunskaper, färdigheter, träning och erfarenhet, bör befattningsutbildningen ske under en längre tidsperiod. Utbildningen bör vara av en sådan längd att olika moment ingående kan penetreras och omsättas i praktik. Först då kan enligt vår uppfattning de resultat LUK eftersträvar uppnås. Därtill talar, som nämnts, starka organisatoriska skäl för en längre sammanhållen grundutbildning.

Den längre grundutbildningen för lärarutbildare som vi förordar bör omfatta en termin. En sådan utbildning finns f. n. för seminarielärare inom förskollärarutbildningen och förordades av 1960 års lärarutbildningssakkunniga (SOU 1965:29).

LUK har i förslaget till befattningsutbildning för medverkande i den praktisk-pedagogiska utbildningen medtagit en rad olika befattningshavare. I våra överväganden har vi utgått från att metodik- och pedagogiklektorer samt handledare i första hand bereds tillfälle att genomgå utbildningen. En satsning på befattningsutbildning inom lärarutbildningsområdet bör begränsas till de personalkategorier som har störst behov av utbildning. Övriga kategoriers utbildningsbehov bör avvägas med hänsyn till de andra arbetsuppgifter som åligger dessa.

Det har inte varit möjligt för oss att utarbeta ett fullständigt förslag till innehåll i en befattningsutbildning av den karaktär som vi föreslår. Som nämnts anser vi att en viktig del i en sådan utbildning bör utgöras av auskultationer, övningsundervisning och praktik. De av LUK föreslagna momenten bör emellertid också komplette-

ras och utvidgas framför allt med avsnitt som tar sikte på skolans alltmer accentuerade sociala roll och elevvårdande uppgifter, något som LUK kraftigt understrukt i förslag till praktisk-pedagogisk utbildning för lärare inom ungdomsskolan. Om detta skall bli en realitet i lärarutbildningen bör sådana frågor ägnas stor uppmärksamhet i en utbildning för lärarutbildare och inte bara studeras teoretiskt utan också omsätts i praktik.

Skolan har idag ett stort kontaktbehov med myndigheter och organisationer utanför skolan. Detta kommer sannolikt att öka. Lärarutbildaren bör sålunda vara väl förtrogen med barn- och ungdomsarbete inom olika verksamhetsområden för att i sin undervisning beakta kravet på lärarna i detta sammanhang. Dessa krav på skolan och därmed på lärarna leder till att samhällspraktik i olika former bör ingå i en befattningsutbildning för lärarutbildare.

Verksamheten i skolan kräver alltmer arbete i lag. För detta arbetssätt har lärarna hittills haft obetydlig eller ingen träning. Denna aspekt bör enligt vår uppfattning ges stort utrymme i befattningsutbildningen i syfte att successivt skola lärarkandidaterna i lagarbete.

Vi anser det också angeläget att ett specialarbete i undervisningsplanering ingår i utbildningen. Detta arbete bör ske med direkt anknytning till arbetet i skolorna. Målet bör vara att stimulera till, pröva och arbeta med olika undervisningsmetoder. Lärarutbildaren bör härigenom kunna erhålla en förutsättningslös uppfattning om olika metoder och ifrågsätta traditionella lösningar.

Ett särskilt moment bör behandla samverkan, samverkansorgan och elevinflytande både inom högskolan och ungdomsskolan.

Det bör även övervägas att föra in moment som kommunikationsträning i utbildningen, vilket LUK tidigare föreslagit i normalstudieplaner för vissa ämnen.

Denna exemplifiering skulle kunna göras betydligt mer omfattande och kompletteras med moment som läromedel och lärome-

delsutveckling, stadge- och författningskunskap, stadieövergripande kontakter mellan lärarutbildare, studiebesök i anslutning till moment som behandlar olika skolformer m. m. Studierna i vuxenpedagogik måste dessutom få en framträdande plats. Vi anser att dessa moment jämte tidigare nämnda är nödvändiga i en befattningsutbildning för lärarutbildare, om önskvärda effekter skall kunna uppnås.

Med hänsyn till det stora behov av utbildning som föreligger i ett inledningsskede bör övervägas i vilka former den av oss föreslagna befattningsutbildningen successivt kan byggas upp.

Vi har utgått från att en termins befattningsutbildning av det slag vi förordar kommer att förläggas till terminen före första tjänstgöringen vid lärarhögskola. Detta innebär att sådana tjänster i framtiden bör lediganmålans och tillsättas en termin tidigare än f. n., om den blivande lärarutbildaren skall kunna genomgå utbildningen före den första tjänstgöringen vid lärarhögskolan. Vi finner detta angeläget. Särskilda problem uppstår då det gäller att anordna kurser för lärarutbildare med endast partiell tjänstgöring inom lärarutbildningen. Speciella insatser måste göras för att även dessa skall få en befattningsutbildning.

En befattningsutbildning för medverkan i ämnesutbildningen bör byggas upp i princip på samma sätt som för medverkande i den praktisk-pedagogiska utbildningen. Sådan utbildning saknas i stor utsträckning i dag. Vi finner emellertid inte anledning att framlägga konkreta förslag på denna punkt, då en befattningsutbildning för alla högskolans ämnesutbildare bör diskuteras i ett sammanhang och med beaktande av de särskilda krav högskoleutbildningen ställer.

Bilaga 1 Förslag till studieplan för befattningsutbildning av medverkande i LUK-ämnesutbildning

1.1 Organisation

Befattningsutbildningen anordnas som återkommande utbildning med stegvis uppbyggnad. Den består av olika enheter med samma mål och i stort sett samma huvudmoment. Innehållets inriktning, omfattning och utformning blir beroende av dels vilken lärargrupp som deltar vid varje utbildningstillfälle, dels deltagarnas tidigare erfarenheter och kunskaper.

Följande kurser ges:

1.1.1 Introduktionskurs A 1, 2 veckor

för
samtliga nyutnämnda lärare vid institutioner för LUK-ämnesutbildning.

1.1.2 Uppföljningskurs A 2, 1 vecka

för
samtliga nyutnämnda lärare, vilka genomgått introduktionskurs A 1.

1.1.3 Fortbildningskurs B, 2 veckor, inom och utanför institutionerna

för
redan verksamma lärare vid institutioner för LUK-ämnesutbildning. Fortbildningen organiseras som lokala, regionala eller cen-

trala kurser eller ges annan form. Den omfattar för varje lärare sammanlagt 2 veckor per år.

1.1.4 Pedagogisk kurs C 1, 6 veckor

för
all pedagogisk-administrativ ledningspersonal vid institutioner för LUK-ämnesutbildning. Utbildningen genomförs gemensamt med befattningsutbildning för motsvarande befattningshavare vid andra institutioner samt studierektorer och institutionsföreståndare vid lärarhögskola.

1.1.5 Pedagogisk-administrativ kurs C 2, 4 veckor

för
institutionsföreståndare, studierektorer m. fl. vid institutioner för LUK-ämnesutbildning. Utbildningen genomförs gemensamt för de grupper som angetts under kurs C 1.

1.2 Mål

Utbildningen skall

ge ämnesutbildaren en helhetssyn på den högre utbildningens roll i samhället, så att han kan medverka till att varje enskild studerande planerar och genomför sina studier så att de fyller kraven på yrkesinriktning, allmänbildning och personlighetsutveckling

utveckla ämnesutbildarens förmåga att i samverkan med kolleger och studerande planera, genomföra och värdera utbildningen i enlighet med målet för den högre utbildningen och studieplanen för ämnet

ge ämnesutbildaren kunskaper om sociala och psykologiska förhållanden, som inverkar på människans attityder, beteenden, utveckling och arbetsresultat samt färdigheter att genom sina arbetsmetoder tillämpa dessa kunskaper i den reella utbildningssituationen

ge ämnesutbildaren aktuell information om forsknings- och utvecklingsarbete samt insikter om ämnesutbildningens möjligheter att bidra till nytänkande och utveckling inom ämnet.

1.3 Kursinnehåll

1.3.1 Förutsättningar

1.3.1.1 Den högre utbildningens mål, organisation och arbetsformer

Högskoleutbildning vid filosofisk fakultet, studieplaner, forskning

Utbildningen och samhället

Utbildningsplanering

Ledningsfunktioner, intern och extern information

Förvaltning, budgetfrågor

Administrativa rutiner

Författningar

Lärare och övriga medverkande

Samverkansformer, lärarlag

1.3.1.2 Den vuxenstuderandes situation

Förkunskaper, intresseinriktning, yrkesinriktning

Personlighetsutveckling

Sociala faktorer och inverkan på människans utveckling

Prestationens beroende av sociala, intellektuella och emotionella faktorer

Olika beteenden och orsakerna till dessa

Ekonomiska och rättsliga villkor

Handikappade studerande

Studievägledning i samband med den enskilda studerandens utbildningssituation

1.3.1.3 Sociala utbildningsfrågor

SYO

Studiesociala frågor

Studieekonomiska frågor

1.3.1.4 Studieplaner, studiekurser, kurser och utbildningsinnehåll

1.3.1.5 Lokaler, läromedel och övriga resurser

1.3.2 Utbildningsprocessen

1.3.2.1 Inlärningsförloppet

Elementär kurs i inlärningspsykologi med inriktning på vuxna studerande

1.3.2.2 Ämnesutbildarrollen

Ämnesutbildaren i funktion

Lärarlags- och arbetslagsprincipen, samverkan inom institutionen

Ämnesutbildarens samarbete med befattningshavare och institutioner utanför högskolan

Ämnesutbildaren som personlig handledare
Studievägledning och kurativa uppgifter

1.3.2.3 Undervisningsformer och arbetssätt

Undervisningsformer och arbetssätt i vuxenutbildning

Utbildningens (studiearbetets) planering och genomförande med hänsyn till utbildningens mål och de studerandes förutsättningar

Individualisering av studiearbetet

Metodskolning och specialarbeten i grundstudierna

1.3.2.4 Samverkan och sociala relationer

Samverkansformer

Gruppsykologi: gruppbildning, gruppstrukturer, gruppprocesser, gruppdynamiska övningar

Lärarlaget och arbetslaget i funktion

Studiesociala problem — stödåtgärder

Samtalsmetodik

1.3.2.5 Utvärdering

Subjektiv—objektiv bedömning

Olika slag av mätningar

Prov, provkonstruktion, bedömning av prov

Allsidighet och tillförlitlighet i bedömningen
Betygsättning
Kursvärdering
Rådgivning och avrådning

1.3.2.6 Forskning och utvecklingsarbete

Forsknings- och utvecklingsarbetet inom ämnet, dess inriktning, omfattning och lokalisering i Sverige
Internationella utblickar
Information om pågående projekt
Metodträning och metodutveckling
Försök och forskningsuppgifter
Projektutveckling och projektplanering
Ämnesutbildaren som forskare

1.3.2.7 Vissa läromedelsfrågor

Läromedelsframställning och läromedelsutnyttjande inom den egna institutionen
Samverkan i fråga om läromedlens utnyttjande
Tendenser i läromedelsutvecklingen

1.4 *Anvisningar till innehållet*

Alla lärare inom en ämnesinstitution i LUK-ämne skall genomgå befattningsutbildning, som omfattar introduktionsutbildning och kontinuerligt återkommande fortbildning. Befattningsutbildningen består dels av pedagogisk grundutbildning och fortbildning, dels av ämnesmässig fortbildning.

Befattningsutbildningen skall sätta den enskilda läraren i stånd att inom ett arbetslag, som består av lärare och övriga medverkande vid institutionen samt de studerande, fullgöra sina speciella uppgifter i enlighet med målet för den högre utbildningen och studieplanen för ämnet.

Befattningsutbildningen kan organiseras som lokalt, regionalt eller centralt anordnade kurser eller som lokalt eller regionalt anordnade studiedagar och seminarier.

Introduktionsutbildning och fortbildning i kursform bör alltid varvas med fortbildning i arbetet, organiserad på den enskilda institutionens ansvar. Fortbildning i arbetet ges bland annat genom att mindre erfarna lärare handleds av mer erfarna i ett lagar-

bete. Arbetsfördelningen i ett lärarlag bör inte bara ta hänsyn till vilka lärare som är mest lämpade för vissa uppgifter utan också till lärarnas behov av att utveckla sitt arbetssätt och sina undervisningsmetoder och pröva på nya uppgifter, som kan breddas deras erfarenhetsregister. En annan naturlig form av fortbildning i arbetet utgörs av de kontinuerligt återkommande seminarier, där institutionens arbete planeras och utvärderas. Huvuddelen av den ämnesmässiga fortbildningen erhålls genom enskilda litteraturstudier, medverkan i forsknings- och utvecklingsarbete samt arbete hos avnämare.

Lärarna i den högre ämnesutbildningen skall ge ämnesmässiga grundkunskaper åt studerande med skilda yrkesplaner samt åt studerande utan klart utformade yrkesplaner. Detta ställer stora krav på överblick över ämnet och dess olika användningsområden men också på kunskaper om den högre utbildningens mål, organisation och arbetsformer. En sådan överblick är en nödvändig förutsättning för att lärarna skall kunna genomföra en utbildning, som på ett för varje studerande adekvat sätt erbjuder möjligheter till yrkesinriktning, allmänbildning och personlighetsutveckling genom studierna.

Huvudmomentet om den högre utbildningens mål, organisation och arbetsformer bör uppta en väsentlig plats i de centralt anordnade kurserna. Detta huvudmoment skall ge kursdeltagarna kunskaper om den högre utbildningens roll i samhället. Lärarna bör bibringas en realistisk syn på det egna ämnets roll och betydelse i relation till andra ämnen och till den högre utbildningen i dess helhet. Utbildningen i momentet skall också ge förutsättningar för en god undervisningsplanering och ett effektivt resursutnyttjande.

Nyanställda lärare utan tidigare praktisk-pedagogisk utbildning bör genom litteraturstudier inhämta en särskild kurs i utvecklings-, inlärnings- och socialpsykologi. Den kurs bör ta upp de vanligaste begreppen och termerna och ge elementära kunskaper om inlärningsprocessen samt utgöra förberedelse för den fortbildning, som äm-

nesutbildarna senare kommer att få tillsammans med redan verksamma lärare vid institutionen.

Befattningsutbildningen skall göra lärarna medvetna om den enskilda studerandes situation i utbildningsprocessen, hans förutsättningar, intresseinriktning och yrkesplaner. I rollspelets form eller på annat sätt kan man ge exempel på individuellt anpassade studiegångar. Lärarnas ansvar för att medverka till att avhjälpa de studerandes svårigheter i olika avseenden måste uppmärksammas redan i befattningsutbildningen, bland annat genom övningar i samtalsmetodik.

Kursinnehållet under huvudmomentet Undervisningsprocessen skall inriktas på vuxenpedagogiska frågor. Tyngdpunkten i befattningsutbildningen skall ligga på arbetsätt och undervisningsmetoder i den högre utbildningen. Detta huvudmoment skall därför bland annat ge lärarna förutsättningar att handleda studerande som lämnat ungdomsskolan bakom sig och i vissa fall hunnit skaffa sig något eller några års arbetslivserfarenhet. Undervisningen av vuxna förutsätter kunskaper om den sociala strukturen i smågrupper och om vanliga gruppdynamiska mekanismer. Läraren måste kunna fungera som ledare i grupper med olika sammansättning. Som sådan ska han stimulera de studerande till självständigt arbete och utveckla deras förmåga att ständigt ifrågasätta, analysera och förbättra sina egna arbetsmetoder. Inte minst i LUK-ämnen skall läraren ta vara på de studerandes skapande förmåga och låta dem väga sina idéer mot andras så att verksamheten i gruppen förs framåt genom samverkan och med hänsyn till vars och ens idéer och förslag. Dessa kunskaper och färdigheter inhämtas inom ramen för ett särskilt moment: grupppsykologi. I detta moment ingår bland annat övningar mot bakgrund av den kurs som inhämtats vid studiet av den vuxenstuderandes situation.

Läromedlens roll i inlärningsprocessen bör på de centralt anordnade kurserna behandlas på ett principiellt och övergripande sätt. De enskilda institutionernas möjlighe-

ter att genom egen framtagning av läromedel bidra till det pedagogiska utvecklingsarbetet inom ämnet bör uppmärksammas. Information om nya läromedel liksom om nya metoder för stoffanalys, målanalys samt systematisering, lagring och spridning av information bör ges på de centralt anordnade kurserna för att så snabbt som möjligt kunna spridas till institutionerna. Likaså bör nyheter och tendenser i den tekniska utvecklingen tas upp på rikskurserna. Personliga färdigheter i läromedelsframställning och läromedelsutnyttjande bör tränas i den lokala fortbildningen, företrädesvis i det dagliga arbetet på institutionen.

Fortbildning kring frågor om prov, bedömning och betygsättning bör organiseras lokalt på varje institution och i stor utsträckning anknyta till aktuella situationer.

Institutionsföreståndare, lärare, assistenter och amanuenser vid en ämnesinstitution bör i princip fungera som ett lärarlag. Befattningsutbildningen bör inriktas på att utveckla arbetet inom detta lag och på att förena ämnesutbildningens delar så att dessa bildar en helhet där teori och praktik stöder varandra. Den vanligaste arbetsformen i befattningsutbildningen bör därför vara grupparbetet. Men grupparbetet kan organiseras på olika sätt. Vid sidan av vanliga gruppdiskussioner kan exempelvis organiseras utbildningsspel eller rollspel kring autentiska eller fingerade utbildningssituationer.

Befattningsutbildningen bör vara problemorienterad och i stor utsträckning anknyta till aktuella problem inom utbildningen. De lösningar som föreslås och diskuteras under kursen bör kunna leda till förbättringar på den egna institutionen. Fortbildningen bör sålunda ses som ett naturligt led i det pedagogiska utvecklingsarbetet.

I samband med befattningsutbildningen för ämnesutbildare under deras första verksamhetsår bör anordnas auskultationer. Dessa bör ge prov på föredömlig undervisning, om möjligt i studiekurser och kurser som deltagarna i befattningsutbildningen

själva handhar eller medverkar i på sin institution.

Den kontakt- och samarbetsträning som lärarna erhåller i befattningsutbildningen bör bli vägledande för deras vardagliga kontakter med de studerande. Lärarlagets gemenskap bör på sikt vidgas till att omfatta ett arbetslag där lärare och studerande i samråd planerar, genomför och utvärderar utbildningen.

I princip bör varje nyanställd lärare genomgå introduktionskurs och uppföljningskurs. Introduktionen skall syfta till att föra in de nya lärarna i arbetslaget och ge dem överblick över institutionens uppgifter och arbete. Före genomgången av kursen bör deltagarna ha satt sig in i gällande utbildningsplan och lokal studieplan för ämnet. Vidare bör de ha läst några elementära arbeten i pedagogik samt i personlighetspsykologi, socialpsykologi och inlärningspsykologi. För lärare vid LUK-ämnesinstitution bör utbildningen ge någon övning i att utarbeta tillämpningsmoment som bygger på integrering av kunskaper och färdigheter.

Bilaga 2 Förslag till studieplan för befattningsutbildning av medverkande i praktisk-pedagogisk utbildning av lärare i LUK-ämnena

2.1 *Organisation*

Kurserna anordnas som återkommande utbildning med en stegvis uppbyggnad. De består av olika enheter med samma mål och med i stort sett samma huvudmoment. Innehållets inriktning, omfattning och utformning blir beroende av dels vilken lärarutbildargrupp kursen vänder sig till, dels gruppens tidigare erfarenheter och kunskaper.

Följande kurser ges:

2.1.1 Introduktionskurs Aa, 2 veckors sommarskurs

för
nyttillträdande lärare vid lärarhögskola, rektorer och lärare vid FoD-skolorna, skolchefer i praktik kommunerna, handledare och rektorer vid praktikskolorna, fortbildningsledare och -konsulenter. Deltagande i kursen är i princip obligatoriskt för lärare vid lärarhögskola, rektorer och lärare vid FoD-skola samt för handledare, fortbildningsledare och -konsulenter. Övriga deltar i mån av utrymme.

2.1.2 Studier under terminstid, kurs Ab (genomförs successivt under terminstid)

för
redan verksamma rektorer, studierektorer

och lärare vid lärarhögskola, rektorer och lärare vid FoD-skolorna, fortbildningsledare och -konsulenter för att dessa skall kunna fördjupa och förnya sina kunskaper och få kännedom om introduktionskursen för nyttillträdande lärarutbildare.

2.1.3 Fortbildningskurs B (uppläggnings- bygger på 2.1.2 och 2.1.3 eller motsvarande), 1 vecka varje termin under terminstid

för
tjänstgörande rektorer, studierektorer och lärare vid lärarhögskola, rektorer och lärare vid FoD-skolorna, rektorer, studierektorer och handledare vid praktikskolorna, fortbildningsledare och -konsulenter. Lärarhögskolornas och FoD-skolornas befattningshavare samt handledarna deltar obligatoriskt, övriga i så stor utsträckning som möjligt.

2.1.4 Pedagogisk kurs C 1, 6 veckor (del- moment)

för
rektorer, studierektorer (utbildningsledare) och institutionsföreståndare vid lärarhögskola samt institutionsföreståndare och studierektorer inom ämnesutbildningen. Kurserna genomgås av alla nu nämnda befattningshavare. De anordnas vid behov.

2.1.5 Pedagogisk-administrativ kurs C 2, 4 veckor

för
institutionsföreståndare och studierektorer
inom ämnesutbildningen samt rektorer och
studierektorer vid lärarhögskola.

2.1.6 Delmoment i skolledarutbildning, kurs D, 4 veckor eller längre

för
rektorer, studierektorer och huvudlärare i
grundskola—gymnasieskola, fortbildningsle-
dare och -konsulenter. Deltagande i prin-
cip obligatoriskt för nytillträdande skolle-
dare.

2.1.7 Anmärkning

Vad som i studieplanen sägs om lärarut-
bildning, lärarkandidat och utbildningssitua-
tion motsvaras i skolledarutbildningen
(kurs D) av fortbildning, lärare och arbets-
situation.

2.2 Mål

Utbildningen skall
utveckla lärarutbildarens förmåga att ge-
nom arbetet inom sitt område levandegöra
skolans mål och till lärarkandidaterna för-
medla en helhetssyn på deras uppgifter till-
sammans med eleverna i skolan

ge lärarutbildarna förmåga att tillsam-
mans med övrig personal som medverkar i
lärarutbildningen och i samarbete med lä-
rarkandidaterna genomföra en klart yrkes-
inriktad utbildning i enlighet med lärarut-
bildningens mål och riktlinjer

bibringa lärarutbildarna fördjupade kun-
skaper om sociala och psykologiska förhål-
landen som inverkar på människans attity-
der, beteenden, utveckling och arbetsresul-
tat samt färdigheter att tillämpa dessa kun-
skaper i den reella utbildningssituationen

ge lärarutbildarna fördjupade kunskaper
om det pedagogiska forsknings- och ut-
vecklingsarbetet och om lärarutbildarnas

roll i skolarbetets förnyelse samt utveckla
deras förmåga att medverka i denna pro-
cess.

2.3 Kursinnehåll

2.3.1 Föresättningar

2.3.1.1 Skolans och lärarutbildningens mål Lärarutbildningens mål i relation till sko- lans mål

Det enskilda ämnets funktion i relation till
de övergripande målen

Internationella utvecklingstendenser inom
skola och lärarutbildning

Den pedagogiska idédebatten av idag

Den svenska lärarutbildningens innehåll och
utveckling

2.3.1.2 Lärarutbildningen och samhället

Utvecklingstendenser inom samhälle och
skola

Lärarutbildningens påverkan av samhälleli-
ga värderingar och förändringar

Lärarutbildningens anknytning till samhället

2.3.1.3 Lärarkandidatens situation

Lärarkandidatens sociala och psykologiska
situation under utbildningens olika skeden
Ekonomiska och rättsliga villkor

Handikappade lärarkandidater

Vägledning i samband med utbildningssitua-
tionen

2.3.1.4 Lärarutbildningens organisation

Den svenska lärarutbildningens organisation
Utvecklingstendenser

2.3.1.5 Utvecklings- och socialpsykologisk fördjupning

Individens utveckling med tonvikt på det
stadium på vilket lärarkandidaten kommer
att undervisa

Personlighetsutveckling

Sociala faktorer som inverkar på människans
utveckling

Prestationens beroende av sociala, intellek-
tuella och emotionella faktorer

Olika beteenden och orsakerna till dessa

Elever med skolvårigheter

- 2.3.1.6 Utbildningsplaner
Mål, huvudmoment och anvisningar för studieplaner
Relationen mellan studieplanernas mål och innehåll och skolans mål
Utbildningens delar och relationerna mellan dessa
- 2.3.1.7 Utbildningsstoff
Stoffurval
Granskning och värdering av stoffet
Konstruktion av utbildningsprogram
- 2.3.1.8 Utbildningssituationen
Lärarkandidaternas förutsättningar, intressen, attityder och behov i samband med utbildningen
Lärarytildaren
Lärarytildarlagets sammansättning och uppgifter
Lärarkandidatgruppens sammansättning
Lokaler, läromedel och övriga resurser
FoD-skolans användning
Utbildningens beroende av praktikplatsernas utformning och förläggning
Praktikskolans och dess befattningshavares skyldigheter och rättigheter i samband med lärarytildning
- 2.3.2 Utbildningsprocessen
2.3.2.1 Inlärningsförloppet
Fördjupning av kunskaper i inlärningspsykologi med särskild inriktning på vuxna studerande
2.3.2.2 Lärarytildarrollen
Lärarytildaren i funktion
Lärarytildar- och arbetslagsprincipen
Lärarytildarens samarbete med befattningshavare och institutioner utanför skolan
Lärarytildaren som personlig handledare
Studievägledning och kurativa uppgifter
2.3.2.3 Undervisningsformer och arbetssätt
Undervisningsformer och arbetssätt i vuxenutbildning
Undervisningens planering och genomförande med hänsyn till utbildningens mål och lärarytildaternas förutsättningar
Individualisering i lärarytildningen
Lärarytildaternas studiebesök och kontakter med lokala institutioner och myndigheter
Specialarbetet
Teoriundervisning under praktikperioderna
Utnyttjande av lärarytildarens egen skolundervisning i lärarytildningen
- 2.3.2.4 Handledningens metodik
Samtalsmetodik
Handledning i samband med auskultation, medhjälp, övningsundervisning och självständiga övningar
Handledningens individualisering
Handledningens utformning i anslutning till lärarytildatens successiva övertagande av undervisningen
Praktikhandledningens karaktär
Anknytning mellan teoriundervisning och praktiska övningar genom handledning
- 2.3.2.5 Samverkan och sociala relationer — arbetslaget
Sociala faktorerers inverkan på upplevelser, beteenden och prestationer
Lärarytildarens samverkan med lärarytildaternas vid genomförandet av utbildningen
Lärarytildarens samverkan med andra lärarytildare och administrativ personal
Störningar i sociala relationer
Gruppbildning
Gruppdynamisk påverkan
Lärarytildarskolan, lärarytildatgruppen och arbetslaget som sociala miljöer
Lärarytildarskolelärarytildaren och lärarytildanden
Handledaren och lärarytildanden
Praktikskolan, dess befattningshavare och lärarytildanden
Eleverna och lärarytildanden
- 2.3.2.6 Lärarytildaren som utvärderare
Sambandet mellan mål och utvärdering i lärarytildningen
Subjektiv—objektiv bedömning
Olika slag av mätningar
Allsidighet och tillförlitlighet i bedömningen
Betygsättning av lärarytildanden
Attitydmätningar

Kursvärdering
Rådgivning
Avråkning
Avstängning

2.3.2.7 Pedagogiskt forsknings- och utvecklingsarbete

Forsknings- och utvecklingsarbetets inriktning, omfattning och lokalisering inom Sverige

Internationella utblickar

Information om pågående projekt.

Forsknings- och arbetsmetodik tillämpad på utvecklingsprojekt inom utbildningsområdet
Metodträning och metodutveckling

Enkla försök

Försöks- och demonstrationsskolans roll

Projektutveckling och projektplanering

Lärarytbildaren och skolarbetets förnyelse

2.4 *Anvisningar till innehållet*

Lärarhögskolans lärare och handledare bör i lärarytbildningen fungera som ett lärarylag. Utbildningen bör inriktas på att utveckla arbetet inom detta lag och på att förena lärarytbildningens delar så att dessa bildar en helhet där teori och praktik stöder varandra. Utbildningens karaktär bör vara sådan att deltagarna själva spelar en aktiv roll vid kursens planering och genomförande. Verksamheten bör hela tiden ses som en successiv fortbildning. Av denna anledning bör en långsiktig planering göras från lärarhögskolans sida så att de terminsvis återkommande fortbildningsveckorna på ett funktionellt sätt kan inordnas i en utbildningsgång. Utbildningen bör fördjupa och vidga lärarytbildarens kunskaper och färdigheter så att han bättre kan fullgöra de uppgifter som enligt stadga för lärarhögskolorna och utbildningsplan läggs på honom. Utbildningen bör i möjligaste mån ha en individualiserad utformning där kunskaper och erfarenheter hos lärarytbildaren väl tillvaratas.

Utbildningen bör ha direkt anknytning till samhället utanför lärarhögskolan. Studiebesök på olika samhällsinstitutioner och

medverkan av experter bör ingå för att belysa frågor som är betydelsefulla för skolans verksamhet.

Fördjupningen av kunskaper i utvecklingspsykologiska, socialpsykologiska, personlighetspsykologiska och inlärningspsykologiska förhållanden bör utformas så att den direkt anknyter till lärarytbildarnas tidigare erfarenheter. Behandlingen bör konkretiseras genom verksamhetsformer som låter deltagarna uppleva och praktiskt studera hithörande problem. Arbetet bör till stor del utformas som seminarieövningar där inläst litteratur och olika erfarenheter inom lärarytbildningen ventileras.

Ett väsentligt led i arbetet måste vara att analysera innehållet i gällande utbildningsplan för lärarytbildningen och efter denna analys bygga upp undervisningssekvenser och problemområden, som kan tillämpas i utbildningen. Kursen bör vara förebildlig i dessa sammanhang. Den bör ge lärarytbildarna fördjupade insikter om undervisningsmetoder och arbetssätt för vuxna och möjligheter att utveckla dessa metoder.

Lärarytbildarnas fördjupade metodskolning bör omfatta såväl allmän som för det egna ämnet speciell metodik. Denna skall utformas så att forsknings- och utvecklingsarbete initieras vid lärarhögskolan. I detta arbete bör samtliga institutioner och FoD-skolorna medverka.

Handlednings- och utvärderingsfrågorna behandlas så att lärarytbildarna övas att bedöma lärarkandidatens förmåga att fullgöra hela lärarrollen och inte bara klara undervisningssituationen i klassrummet. Handledarna bör ingående studera hur handledningen lämpligen utformas i utbildningens olika skeden. Relationerna mellan lärarhögskolans lärare och lärarkandidat, handledare och lärarkandidat diskuteras noga. Handledningen av lärarkandidaterna utformas lämpligen så att de tillsammans med lärarytbildaren i samtalets form själva kan komma till insikt om hur deras undervisning bör förändras. Detta ställer stora krav på lärarytbildarens färdighet att föra sådana samtal. Av denna anledning bör i kursen ingå övningar i samtal med denna uppgift. Färdig-

het i samtalsmetodik är särskilt viktig i samband med avrådning och avstängning samt vid de olika slag av rådgivning som lärarutbildaren ofta ställs inför.

Bedömningen av lärarkandidaten måste vara allsidig och får ej grundas på endast en bedömares uppfattning. Samtliga lärarutbildare måste medverka för att få till stånd en allsidig bedömning. Den subjektiva bedömningens osäkerhet och åtgärder för att öka relevansen studeras.

En av lärarutbildningens viktigaste uppgifter är att lära lärarkandidaten hur han skall verka för en god elevvård. Detta fordrar god handledning under praktiken och en god pedagogisk och metodisk förberedelse och uppföljning under teoriperioderna. Kurserna för lärarutbildare måste därför i inte ringa omfattning behandla frågor om skolans elevvård och hur dessa på bästa sätt behandlas i lärarutbildningen. Dessa frågor tas upp inom olika moment i kurserna.

Den enskilda skolelevens personlighetsutveckling skall enligt utbildningsplanen starkt betonas. Lärarkandidatens egen personliga utveckling under lärarutbildningen måste nogta beaktas. Av denna anledning bör i kursen tas upp diskussioner kring personlighetsutveckling och mänskliga relationer.

En väsentlig uppgift för utbildningen bör vara att främja samverkan mellan alla som medverkar i lärarutbildningen, mellan lärarhögskolan och den kommunala skolenheten och mellan dessa och andra i lärarutbildningen medverkande institutioner.

3.1 Organisation

För nu verksamma lärarutbildare i LUK-ämnena vilka avser att medverka också i den nya utbildningen anordnas under året närmast före det då reformen påbörjas särskild befattningsutbildning med nedanstående mål och kursinnehåll.

Utbildningen består av

- a) en inledande regionalt anordnad kurs om en vecka i början av höstterminen för alla intresserade lärare i nuvarande utbildning,
- b) arbete vid den egna utbildningsenheten,
- c) en veckas konferens vid slutet av vårterminen för de lärare som redan från början skall medverka i den nya ämnesutbildningen.

3.2 Mål

Utbildningen skall

ge ämnesutbildaren/lärarutbildaren en helhetssyn på den högre utbildningens roll i samhället, så att han kan medverka till att i samverkan med studerande, kolleger och övrig personal vid institutionen eller lärarhögskolan ge konkret form åt den nya utbildningen i LUK-ämnena

utveckla ämnesutbildarens/lärarutbildarens förmåga att planera och genomföra en utbildning som ger ämnet profil och anger av-

gränsningen mot och samverkansmöjligheterna med andra ämnena och utbildningssektorer inom den högre utbildningen

sätta ämnesutbildaren i stånd att i samverkan med kolleger och studerande utveckla arbetsmetoder som främjar yrkesinriktning och vetenskaplig metodskolning i studierna.

3.3 Kursinnehåll

3.3.1 Förutsättningar

3.3.1.1 Den högre utbildningens mål, organisation och arbetsformer

Högskoleutbildning vid filosofisk fakultet, studieplaner, forskning

Utbildningsplanering, lokalisering, dimensionering

Utbildningslinjer

Ledningsfunktioner, intern och extern information

Författningar, anvisningar

Administrativa rutiner, resurser

Lärare och övriga medverkande

Samverkansformer, lärarlag

3.3.1.2 LUK-ämnesutbildarens nya situation

Information om tjänster och tjänstgöringsvillkor, lönefrågor, vidareutbildningsmöjligheter, övergångsbestämmelser

3.3.1.3 Studieplaner, studiekurser, kurser och utbildningsinnehåll samt utbildningsplaner

De nya studieplanerna

Förändringar i innehåll och uppbyggnad av kurserna betingade av kravet på yrkesinriktning och metodskolning

Ämnesprofilen, gränsdragningsproblem och samverkansmöjligheter

Specialiseringsmöjligheter

Arbete med lokala studieplaner, utbildningsplaner och litteraturlistor

Information om pågående projekt

Forsknings- och utvecklingsarbete inom ämnet, dess inriktning, omfattning och lokalisering inom Sverige

Internationella utblickar.

3.3.2.4 Vissa läromedelsfrågor

Samverkan i fråga om läromedlens utnyttjande

Tendenser i läromedelsutvecklingen

3.3.1.4 Lokalernas utrustning

Inventering av befintlig utrustning

Utarbetande av underlag för förnyelse och komplettering av utrustningen.

3.3.2 Utbildningsprocessen

3.3.2.1 Ämnesutbildarrollen

Ämnesutbildaren i funktion

Lärlags- och arbetslagsprincipen, samverkan inom institutionen

Ämnesutbildarens samarbete med befattningshavare och institutioner utanför den egna institutionen

Ämnesutbildaren som personlig handledare.

3.3.2.2 Undervisningsformer och arbetssätt

Utveckling av undervisningsformer och arbetssätt

Utbildningens planering och genomförande med hänsyn till utbildningens mål och de studerandes förutsättningar

Utbildningens yrkesinriktning

Omfördelningen mellan ämnesstudier och praktisk-pedagogisk utbildning i studiegången

Individualisering av studiearbetet

Metodskolning

Specialarbeten i utbildningen.

3.3.2.3 Forskning och utvecklingsarbete

Ämnesutbildarens roll i utvecklingsarbetet

Projektutveckling och projektplanering

3.4 Anvisningar till innehållet

Den inledande kursen avser att motivera ämnesutbildare och lärarutbildare till att aktivt medverka i den omställningsprocess som LUK-ämnesutbildningen skall undergå. Detta förutsätter att ämnesutbildaren/lärarutbildaren ges möjlighet att identifiera sig med den nya roll som verksamheten inom en annan högskoleorganisation innebär samt att känna trygghet i medvetandet om att hans kunskaper och erfarenheter från den nuvarande utbildningen kommer att utgöra värdefulla tillgångar i det nya systemet. Den inledande kursen bör således ha ett betydande inslag av information. Detta innebär inte att den skall ges enbart i form av föreläsningar och inläsning av förelagd litteratur. Huvuddelen av kurs tiden bör upptas av gruppdiskussioner kring olika avsnitt av informationen för att man skall kunna tänka igenom konsekvenser och ta upp problem som kan väntas uppstå i samband med övergången till det nya systemet.

Den information som ges under den inledande kursen bör i princip inriktas på två områden. Kursdeltagarna bör informeras om organisation och arbetssätt inom utbildningen vid filosofisk fakultet och lärarhögskola. I samband därmed ges sådan information om tjänster, tjänstgöringsvillkor, lönefrågor, vidareutbildningsmöjligheter och övergångsbestämmelser som kan hjälpa ämnesutbildaren/lärarutbildaren att ta ställning till sina uppgifter och personliga utvecklingsmöjligheter inom den nya organisationen.

Den andra delen av informationen utgörs av utredningsförslag, proposition och riksdagsbeslut om ny lärarutbildning i LUK-ämnena samt normalstudieplaner för ämnesstudierna — i den mån sådana finns utarbetade vid tidpunkten för den inledande kursen. Med utgångspunkt i dessa källor upprättas en problem- och åtgärds katalog som sedan kan ligga till grund för arbetet på de enskilda institutionerna.

För den icke kursbundna delen av den särskilda befattningsutbildningen utnyttjas vid sidan av viss tjänstledighet i första hand studiedagarna för arbete med lokala studieplaner, litetraturlistor, utrustningskomplettering osv. I den mån normalstudieplaner föreligger, utgör dessa den viktigaste källan för institutionernas fortsatta arbete. Om normalstudieplanerna utarbetas parallellt med den särskilda utbildningen förutsätts den centrala högskolemyndigheten göra detta under fortlöpande kontakt med institutionerna, bland annat genom information i seminarieform till samtliga lärare.

Intimt förknippade med inlevelsen i den nya ämnesutbildarrollen är kraven på yrkesinriktning och metodskolning. Diskussioner om hur dessa krav skall förverkligas i utbildningen utgör en av de viktigaste uppgifterna i såväl den kursbundna delen av befattningsutbildningen som i arbetet på den egna institutionen. I synnerhet metodskolning i studierna torde utgöra ett krav som LUK-ämnesutbildaren känner osäkerhet inför. Det är därför väsentligt att befattningsutbildningen tar sikte på att belysa och i vissa avseenden vidga innebörden i begreppet vetenskaplig metod. Utarbetande av en för varje ämnesområde konkretiserad studiegång bör kunna utgöra huvuduppgiften under någon eller några studiedagar och seminarier vid institutionen. En sådan studiegång kan byggas upp stegvis — från ett kritiskt analyserande, explorativt och laborativt studiesätt på A- och B-nivån, över större eller mindre specialarbeten på C- och D-nivån till självständigt arbete med mer omfattande projekt i den egentliga forskarutbildningen. En viss information om vetenskaplighet vid planeringen och genomfö-

randet av försök i skolan bör ges i den inledande kursen.

Tiden under den inledande kursen beräknas fördelad ungefär lika mellan a) avsnitten 3.3.1.1 och 3.3.1.2, b) avsnitten 3.3.1.3 och 3.3.1.4 samt 3.3.2.4, c) avsnitten 3.3.2.1, 3.3.2.2 och 3.3.2.3.

Under arbetet vid den egna utbildningsenheten upptar avsnitten 3.3.1.3 och 3.3.1.4 huvudparten av tiden men samtliga övriga avsnitt behandlas i anslutning till arbetet med nyssnämnda avsnitt.

Konferensen för de lärare som redan från början ska medverka i den nya ämnesutbildningen i LUK-ämnena utformas i samverkan med dessa lärare. Flertalet moment under 3.3.1 och 3.3.2 berörs.

Bilaga 4

Utkast till ändringar i lärarhögskolestadgan (1968:318), kungörelsen om viss personal för lärarutbildning m. m. (1968:319) och universitetsstadgan (1964:461) jämte kommentarer

4.1 Utkast till

**Kungl. Maj:ts kungörelse
om ändring i stadgan (1968:318) för lärarhögskolorna;
utfärdad den**

Kungl. Maj:t förordnar i fråga om stadgan (1968:318) för lärarhögskolorna,

dels att 111 a, 112 a, 114 a, 115 a, 121—123 och 125 §§ skall upphöra att gälla,

dels att 78, 92—94, 96, 97—100, 103, 105, 106, 107, 112—116, 118—120 och 126 §§ skall ha nedan angivna lydelse,

dels att i stadgan skall införas en ny paragraf, 96 a §, av nedan angivna lydelse.

78 § Följande institutioner finns vid nedan angivna lärarhögskolor. Närmare förfskrifter om indelning i institutioner meddelas av Kungl. Maj:t eller, efter Kungl. Maj:ts bemyndigande, av rektor.

Institution för	Lärarhögskola
1. Pedagogik	Vid varje lärarhögskola
2. Lågstadiets metodik	Vid varje lärarhögskola
3. Mellanstadiets metodik	Vid varje lärarhögskola
4. Tekniska läromedel	Vid varje lärarhögskola
5. Ämnesutbildning och ämnesmetodik för vart och ett av ämnena bildkunskap, biologi, engelska, fysik, geografi, historia, idrott, kemi, matematik, musik, religionskunskap, samhällskunskap och svenska	Vid varje lärarhögskola
6. Ämnesmetodik för vart och ett av ämnena barn- och ungdomskunskap, dramatik, kost och miljö samt slöjd samt för varje annat ämne eller, om särskilda skäl föreligger, för två eller flera andra ämnen i vilka ämnesmetodisk utbildning ges på ämneslärarlinje och vilka ej motsvaras av ämne enligt 5	Vid lärarhögskola som Kungl. Maj:t bestämmer

7. Förskolstadiets metodik	Vid lärarhögskola med förskollärlinje
8. Specialundervisningens metodik	Vid lärarhögskola med speciallärlinje
9. Folkhögskolans och folkbildningsarbetets metodik	Vid lärarhögskola som Kungl. Maj:t bestämmer

92 § Vid lärarhögskola finns en ordinarie tjänst som rektor samt vid större lärarhögskola en ordinarie tjänst som biträdande rektor och vid mindre lärarhögskola en ordinarie tjänst som studierektor.

Enligt Kungl. Maj:ts bestämmande finns vid lärarhögskola en eller flera ordinarie tjänster som studierektor för lärarutbildningslinje och en extra ordinarie tjänst som fortbildningsledare.

För den pedagogiska institutionen vid större lärarhögskola finns en arvodestjänst som prefekt samt efter beslut av Kungl. Maj:t en arvodestjänst som studierektor. För andra institutioner finns arvodestjänster som institutionsföreståndare enligt bestämmelser som Kungl. Maj:t meddelar.

93 § Vid lärarhögskolorna finns ordinarie tjänster som lektor i pedagogik, lektor i ämnesutbildning och ämnesmetodik i vissa ämnen, lektor i ämnesmetodik i vissa ämnen, lektor i mellanstadiets metodik, lektor i lågstadiets metodik, adjunkt i ämnesutbildning i vissa ämnen.

Vid större lärarhögskola finns dessutom ordinarie tjänster som professor i praktisk pedagogik, professor i annat ämne som Kungl. Maj:t bestämmer, biträdande professor enligt beslut av Kungl. Maj:t, lektor i specialundervisningens metodik, om speciallärlinje finns vid lärarhögskolan.

94 § Vid lärarhögskolorna finns ordinarie tjänster som adjunkt i ämnesutbildning och extra ordinarie tjänster som adjunkt i pedagogik samt vid större lärarhögskola extra ordinarie tjänster som lektor i vuxenundervisningens metodik och lärare i röst- och talvård.

Vid lärarhögskola med förskollärlinje finns dessutom extra ordinarie tjänst som lärare i förskolstadiets metodik.

96 § Tjänst som lektor i ämnesutbildning och ämnesmetodik kan omfatta

1. ett av ämnena biologi, engelska, fysik, geografi, historia, kemi, matematik, religionskunskap, samhällskunskap och svenska,
2. två ämnen enligt 1, om särskilda skäl föreligger,
3. ämne enligt 1 och annat ämne som anges i 15 kap. 1 § 16 eller 16 kap. 1 § 152 eller 153 skolstadgan (1971:235), om särskilda skäl föreligger,

4. ämne enligt 1 och ämne eller ämnen som anges i 16 kap. 1 § 154—157 skolstadgan, om särskilda skäl föreligger,

5. ett eller flera av ämnena bild- och formarbete, teckning, konst, formgivning samt teckning och konst- och musikhistoria inom institutionen för bildkunskap,

6. gymnastik eller gymnastik och ergonomi inom idrottsinstitutionen,

7. musik eller musik och konst- och musikhistoria inom musikinstitutionen.

Om särskilda skäl föreligger och tjänsten omfattar endast ett ämne, får tjänsten förbindas med skyldighet att undervisa och handleda studerande även i annat ämne.

96 a § Tjänst som lektor i ämnesmetodik kan omfatta

1. ett eller två av de ämnen som anges i 15 kap. 1 § 16 eller 16 kap. 1 § 152 eller 153 skolstadgan (1971:235) med undantag av ämnen som anges i 96 § första stycket 1,

2. ämne eller ämnen som anges i 16 kap. 1 § 154—157 skolstadgan,

3. dels ämne eller ämnen enligt 1, dels ämne eller ämnen enligt 2,

4. ett eller två av ämnena biologi, engelska, fysik, geografi, historia, kemi, matematik, religionskunskap, samhällskunskap och svenska,

5. dels ämnen enligt 4, dels annat eller andra ämnen som anges i 16 kap. 1 § 152—157 skolstadgan,

6. ett eller flera av ämnena barnkunskap, barn- och ungdomskunskap samt familjekunskap inom institution för barn- och ungdomskunskap,

7. ett eller flera av ämnena bild- och formarbete, teckning, konst, formgivning samt teckning och konst- och musikhistoria inom institutionen för bildkunskap,

8. dramatik inom dramatikinstitutionen,

9. gymnastik eller gymnastik och ergonomi inom idrottsinstitutionen,

10. ett eller flera av ämnena hemkunskap och ekonomi, bostads/miljö-kunskap, konsumentkunskap och kostkunskap samt, om Kungl. Maj:t bestämmer det, produktionsteknik inom institutionen för kost och miljö,

11. musik eller musik- och konst- och musikhistoria inom musikinstitutionen,

12. ett eller flera av ämnena textilslöjd, trä- och metallslöjd, slöjd, textilkunskap och formgivning inom slöjdinstitutionen.

Om särskilda skäl föreligger och tjänsten omfattar endast ett ämne, får tjänsten förbindas med skyldighet att undervisa och handleda studerande även i annat ämne.

97 § Tjänst som adjunkt i ämnesutbildning omfattar ett eller två ämnen

som anges i 96 § första stycket 1, 5, 6 eller 7 eller ett av dessa ämnen och pedagogik. Tjänst som adjunkt i pedagogik omfattar endast detta ämne.

98 § Beslutas att tjänst som avses i 96, 96 a eller 97 § skall omfatta mer än ett ämne, får i beslutet föreskrivas att undervisningsskyldigheten skall gälla företrädesvis ett av ämnena.

99 § Om särskilda skäl föreligger, får föreskrivas att tjänst som lektor i ämnesutbildning och ämnesmetodik, i ämnesmetodik, i specialundervisningens metodik, i mellanstadiets metodik eller i lågstadiets metodik skall avse företrädesvis viss del av ämnesområdet för tjänsten.

100 § Vilket eller vilka ämnen som skall ingå i tjänst enligt 96, 96 a eller 97 § beslutas av rektor, när tjänsten blir ledig för tillsättning. Dessamma gäller beslut enligt 98 eller 99 §.

103 § I lärares allmänna åligganden ingår att

följa utvecklingen inom sitt ämnesområde med särskild uppmärksamhet på frågor av direkt betydelse för den praktisk-pedagogiska utbildningen,

följa utvecklingen inom skolväsendet i allmänhet,

medverka i sådan lärarinriktad yrkesförberedelse för studerande vid universitet och högskolor som ankommer på lärarhögskolan,

meddela undervisning i det ämne eller ämnesområde som hans tjänst omfattar,

förrätta examination och bestämma betyg,

förestå institution som berör hans ämnesområde,

deltaga i konferenser, kollegier och sammanträden som avses i denna stadga eller till vilka han kallas i vederbörlig ordning,

genomgå introduktionskurs och deltaga i regelbundet återkommande fortbildning.

Om särskilda åligganden för vissa lärare gäller 104—107 §§.

105 § Det åligger lektor i pedagogik att

följa och medverka i forskning i pedagogik,

medverka i handledarutbildning,

deltaga i lärarhögskolans försöks- och demonstrationsverksamhet och annat pedagogiskt försöks- och utvecklingsarbete,

planera de studerandes introduktionspraktik och följa deras övningspraktik och praktikanttjänstgöring samt därvid ge råd och anvisningar.

Bestämmelsen i 104 § andra stycket äger motsvarande tillämpning.

106 § Det åligger annan lektor än lektor i pedagogik att

följa och medverka i forskning och annan verksamhet av betydelse för ämnesmetodiken inom hans ämnesområde,

medverka i handledarutbildning,

deltaga i lärarhögskolans försöks- och demonstrationsverksamhet och annat pedagogiskt försöks- och utvecklingsarbete,

mottaga auskultanter,

planera de studerandes introduktionspraktik och följa deras övningspraktik och praktikanttjänstgöring samt därvid ge råd och anvisningar,

meddela undervisning i grundskola, gymnasieskola eller annan skola.

107 § Det åligger adjunkt att fullgöra fyllnadstjänstgöring vid annan läroanstalt.

I fråga om adjunkt i pedagogik gäller dessutom

att 104 § andra stycket äger motsvarande tillämpning samt

att han skall planera de studerandes introduktionspraktik och följa deras övningspraktik och praktikanttjänstgöring samt därvid ge råd och anvisningar,

112 § För tjänst som lektor i pedagogik gäller följande behörighetsvillkor.

1. Behörighet till ordinarie tjänst som lärare i grundskolan eller gymnasieskolan eller annan skola eller utbildningsanstalt.

2. Filosofie kandidatexamen enligt kungörelsen (1969:50) om utbildning vid de filosofiska fakulteterna med sammanlagt 60 poäng inom ämnesområdet pedagogik och 40 poäng inom ämnesområdet psykologi eller 60 poäng inom vartdera av dessa ämnesområden

eller motsvarande utbildning enligt äldre bestämmelser.

3. Doktorsexamen inom ett av ämnesområdena pedagogik och psykologi eller motsvarande examina enligt äldre bestämmelser.

4. Kunskaper utöver vad som fordras enligt 2 och 3 och som är av betydelse för tjänsten.

5. Gedigen praktisk-pedagogisk erfarenhet som bedömes erforderlig för att utbilda de studerande i pedagogik.

6. Särskilt förtjänstfull pedagogisk verksamhet på område som tjänsten avser.

För tjänst som lektor i pedagogik med undervisningsskyldighet företrädesvis på speciallärarlinjen gäller därutöver de behörighetsvillkor som skolöverstyrelsen bestämmer.

113 § För tjänst som lektor i ämnesutbildning och ämnesmetodik gäller följande behörighetsvillkor.

1. Behörighet till ordinarie tjänst som lärare i grundskolan eller gymnasieskolan i det eller de ämnen som ingår i lektorstjänsten eller i ämnen som närmast motsvarar lektorstjänstens ämnen.
2. Sökande skall uppfylla villkor 152.1.1.2 i bilaga 2 till skolstadgan (1971:235) eller ha fullgjort annat vetenskapligt arbete inom tjänstens ämnesområde.
3. Kunskaper utöver vad som fordras enligt 1 och 2 och som är av betydelse för tjänsten.
4. Gedigen praktisk-pedagogisk erfarenhet som bedömes erforderlig för att utbilda de studerande i ämnet eller ämnena.
5. Särskilt förtjänstfull pedagogisk verksamhet på område som tjänsten avser.

För tjänst enligt 96 § första stycket 5 respektive 6 och 7 i vilken ingår ämnet konst- och musikhistoria eller ergonomi fordras dessutom påbyggnadskurs med inriktning på konstvetenskap respektive ergonomi och musikvetenskap.

114 § För tjänst som lektor i ämnesmetodik gäller följande behörighetsvillkor.

Villkoren i 113 § gäller för

dels vissa tjänster enligt 96 a § första stycket 1—5 som skolöverstyrelsen bestämmer enligt föreskrifter som Kungl. Maj:t meddelar,

dels en av tjänsterna enligt 96 a § första stycket 6—12 vid institution, där tjänst som lektor i ämnesutbildning och ämnesmetodik icke finns.

Villkoren i 113 § första stycket 1 och 3—5 samt andra stycket äger motsvarande tillämpning på övriga tjänster som lektor i ämnesmetodik.

115 § För tjänst som adjunkt i ämnesutbildning äger behörighetsvillkoren i 113 § första stycket 1 och 3—5 samt andra stycket motsvarande tillämpning.

Ingår pedagogik i tjänsten fordras dessutom filosofie kandidatexamen enligt kungörelsen (1969:50) om utbildning vid de filosofiska fakulteterna med sammanlagt 60 poäng inom ämnesområdet pedagogik och 20 poäng inom ämnesområdet psykologi eller 40 poäng inom vardera av dessa ämnesområden

eller motsvarande utbildning enligt äldre bestämmelser.

Ingår musik i tjänsten, godtages annan musikpedagogisk utbildning än som fordras för tjänst som lärare vari ingår ämnet musik.

116 § För extra ordinarie tjänst som adjunkt i pedagogik gäller följande behörighetsvillkor.

1. Villkoren i 112 § första stycket 1, 5 och 6.

2. Utbildning enligt 115 § andra stycket.

3. Kunskaper utöver vad som fordras enligt 1 och 2 och som är av betydelse för tjänsten.

118 § För tjänst som lektor i specialundervisningens metodik gäller följande behörighetsvillkor.

1. Behörighet till ordinarie tjänst som lärare för specialundervisning i grundskolan eller,

om lektorstjänsten huvudsakligen avser utbildning av lärare för hörselskadade elever i specialskolan, behörighet till ordinarie tjänst som speciallärare i specialskolan för undervisning av hörselskadade elever enligt 92 och 93 §§ specialskolstadgan (1965:478) eller,

om lektorstjänsten avser utbildning på utbildningsgren 3 på speciallärarlinjen, behörighet som ordinarie förskollärare och genomgång av nämnda utbildningsgren.

2. Kunskaper utöver vad som fordras enligt 1 och som är av betydelse för tjänsten.

3. Gedigen praktisk-pedagogisk erfarenhet som bedömes erforderlig för att utbilda de studerande till lärare på område som tjänsten avser.

4. Särskilt förtjänstfull pedagogisk verksamhet på område som tjänsten avser.

119 § För tjänst som lektor i mellanstadiets metodik gäller följande behörighetsvillkor.

1. Behörighet till ordinarie tjänst som lärare för klass på mellanstadiet.

2. Behörighetsvillkoren i 118 § 2—4.

120 § För tjänst som lektor i lågstadiets metodik gäller följande behörighetsvillkor.

1. Behörighet till ordinarie tjänst som lärare för klass på lågstadiet.

2. Behörighetsvillkoren i 118 § 2—4.

126 § Den som har att tillsätta tjänst får medge sökande befrielse från behörighetsvillkor som avses i 112—120 och 124 §§, om särskilda skäl föreligger och bristen i sökandens behörighet är av mindre vikt med hänsyn till hans meriter i övrigt.

4.2 Kommentar till stadgan för lärarhögskolorna

LUK:s förslag innebär, att den praktisk-pedagogiska utbildningen i LUK-ämnen organisatoriskt anordnas på samma sätt som i andra ämnen. Det skall finnas särskilda institutioner i LUK-ämnena och utbildningen skall handhas av samma slags personal som i andra ämnen, dvs.

främst lektorer i ämnesutbildning och ämnesmetodik eller i ämnesmetodik, och av adjunkter samt av handledare, fortbildningskonsulenter och lärare vid försöks- och demonstrationsskolor. Nuvarande speciella tjänster i LUK-ämnena för utbildning av klasslärare (121—123 och 125 §§) ersätts med tjänster i ämnesutbildning och ämnesmetodik eller med tjänster i enbart ämnesmetodik eller enbart ämnesutbildning.

Utkastet omfattar förslag till de ändringar som erfordras i avsnitten tjänster (92—102 §§), tjänstgöring (103—108 §§) och kompetensfordringar (109—126 §§) samt till ändring i 78 § om institutioner. Även andra paragrafer måste ändras med anledning av LUK:s förslag men dessa ändringar är av mera formell art och har ej ansetts böra redovisas i detta sammanhang.

LUK har föreslagit att beteckningen ämnesteorier ersätts med beteckningen ämnesutbildning. Denna ändring bör genomföras även för andra ämnen än LUK-ämnena.

Enligt LUK bör behörighetsvillkoren för tjänster som lärarutbildare i LUK-ämnena ges en mera allmän utformning än som nu är fallet, bl. a. emedan tillsättning av tjänster som lärare i regel ankommer på skolöverstyrelsen. Kravet på behörighet till ordinarie tjänst som lärare i grundskolan eller gymnasieskolan bör bibehållas. Denna regel innefattar även krav på viss lärarerfarenhet. Men regeln kompletteras med krav på dels ytterligare utbildning, dels en gedigen praktisk-pedagogisk erfarenhet.

Det är angeläget att behörighetsreglerna får en såvitt möjligt enhetlig utformning för alla tjänster vid lärarhögskolorna. Behörighetsreglerna för andra tjänster än tjänster i LUK-ämnena har därför omarbetats. Detta har lett till att behörighetsreglerna kunnat avkortas och att en del paragrafer kunnat upphävas. I den mån de mera generella reglerna ej täcker alla fall kan dispens medges enligt 126 §. För att underlätta läsningen har hänvisningarna till skolstadgan (1971:235) skett till stadgan i dess nuvarande lydelse, således ej till den lydelse LUK föreslagit i sitt betänkande SOU 1972:92 (s. 366—368).

Endast vissa paragrafer torde erfordra speciell kommentar.

78 § För att underlätta läsningen har paragrafen uppställts i tabellform. I punkt 6 har inarbetats de LUK-ämnena där endast metodikutbildning ges medan institutionerna för bildkunskap, idrott och musik, där även ämnesutbildning meddelas, intagits i punkt 5.

92 § I första stycket har tillagts tjänster som biträdande rektor vid större lärarhögskolor och som studierektor vid mindre lärarhögskola i enlighet med LUK:s tidigare förslag SOU 1972:92 (s. 366).

93 § Tjänsterna som lektor i bild- och formarbetets metodik, lektor i gymnastikens metodik, lektor i musikens metodik och lärare i musik har borttagits. Dessa tjänster skall ersättas med lektorstjänster i ämnesutbildning och ämnesmetodik eller enbart ämnesmetodik eller med adjunktstjänster i ämnesutbildning.

94 § Tjänsterna som lärare i musik har borttagits. De ersätts av adjunktstjänster i ämnesutbildning.

96 § Nuvarande 96 § har uppdelats på två paragrafer, 96 och 96 a §§. I 96 § i utkastet behandlas endast lektorstjänster i ämnesutbildning och ämnesmetodik, medan i 96 a § behandlas lektorstjänster i ämnesmetodik.

I 96 § i utkastet har under punkterna 5—7 tillagts de LUK-ämnena där ämnesutbildning förekommer.

96 a § Under punkterna 6—12 upptas alla LUK-ämnena.

97 § Adjunktstjänster i ämnesutbildning kan enligt utkastet även omfatta bild- och formarbete, gymnastik och musik m. m. eller sådant ämne och pedagogik.

103 § I anslutning till LUK:s förslag i sitt betänkande om fortsatt reformering av lärarutbildningen (SOU 1972:92 s. 366) har tillagts en allmän skyldighet för lärare vid lärarhögskola att medverka vid den lärarinriktade yrkesförberedelsen för studerande vid universitet och högskolor. Vidare har som allmänt åliggande angetts att genomgå introduktionskurs och delta i regelbundet återkommande fortbildning. Dessutom har i paragrafens tredje rad ordet "undervisningsmetodiken" utbytt mot det mindre snäva uttrycket "frågor av direkt betydelse för den praktisk-pedagogiska utbildningen".

105—107 §§ I lektionernas och adjunkternas i pedagogik åligganden föreslås ingå att planera de studerandes introduktionspraktik samt att följa deras övningspraktik och praktikanttjänstgöring.

112 § Paragrafen ersätter nuvarande 111 a och 112 §§. Behörighetsreglerna har i enlighet med vad ovan sagts getts en mera generell avfattning och krav på gedigen praktisk-pedagogisk erfarenhet har uppställts.

113 § Paragrafen motsvarar nuvarande 112 a, 113 och 114 §§ men avser endast lektorer i ämnesutbildning och ämnesmetodik. De speciella kraven på utbildning för tjänst i vilken ingår ämnena konst- och musikhistoria eller ergonomi har införts som ett andra stycke.

Liksom i 112 § i utkastet har bestämmelserna getts en mera generell avfattning och krav på gedigen praktisk-pedagogisk erfarenhet uppställts.

114 § Lektorstjänsterna i ämnesmetodik behandlas i utkastet i en särskild paragraf som väsentligen innefattar hänvisningar till 113 § i utkastet. Kungl. Maj:ts föreskrifter om lektorstjänster av olika slag intas i de årliga regleringsbrev.

115 § Paragrafen motsvarar nuvarande 114 a och 115 §§ och gäller även för de LUK-ämnena som kan ingå i adjunktstjänst i ämnesutbildning.

116 § Paragrafen motsvarar nuvarande 115 a och 116 §§ och har utformats på liknande sätt som 112—115 §§ i utkastet.

118—120 §§ Paragraferna har getts en annan utformning som motsvarar utformningen av 112—116 §§ i utkastet.

4.3 Utkast till

**Kungl. Maj:ts kungörelse
om ändring i kungörelsen (1968:319) om viss personal för lärarutbildning m. m.;
utfärdad den**

Kungl. Maj:t förordnar att 15—19 och 24—26 §§ kungörelsen (1968:319) om viss personal för lärarutbildning m. m. skall ha nedan angivna lydelse.

15 § Praktik i form av introduktionspraktik, övningspraktik och praktikanttjänstgöring fullgöres i regel vid skolor i kommun med lärarhögskola eller i närliggande kommun. Praktiken sker under ledning av handledare.

Studerande vid lärarhögskola hänvisas för olika moment av praktiken till viss handledare. Denne handleder samtidigt i regel två studerande under introduktionspraktik och en studerande under övningspraktik. Under praktikanttjänstgöring handledes samtidigt endast en studerande av handledaren.

16 § Handledare skall vara lärare vid skolenhet, läroanstalt eller inrättning, där praktik enligt 15 § fullgöres.

Innehavare av särskild ordinarie tjänst som lärare får dock ej inneha tjänst som handledare.

17 § Tjänst som handledare är förenad med lärartjänst. Handledare förordnas tills vidare för högst tre år i sänder.

18 § Tjänster som handledare inrättas till det antal som fordras för att genomföra de studerandes praktik enligt 15 §.

Handledartjänst inrättas av rektor för lärarhögskolan efter samråd

med skolstyrelsen, om motsvarande lärartjänst är inrättad vid skola under skolstyrelsen, och

med rektor för skolenheten, om lärartjänsten är inrättad vid annan skola.

19 § Handledare skall utöver handledning av studerande vid lärarhögskola

deltaga i konferenser angående lärarutbildning samt

genomgå introduktionskurs och regelbundet återkommande fortbildning för lärarutbildare.

24 § Tjänst som handledare tillsättes av rektor för lärarhögskolan efter

samråd med rektor för den skolenhet vid vilken tjänsten skall tillsättas.

17 kap. 1 § skolstadgan (1971:235) äger motsvarande tillämpning på handledartjänst. Bestämmelse om länsskolnämnd avser därvid rektor för lärarhögskolan.

25 § Tjänst som handledare ledigförklaras av rektor för lärarhögskolan efter samråd som avses i 18 § andra stycket. Om förordnandet skall omfatta högst ett läsår, får tjänsten dock tillsättas utan att den förklaras ledig.

Ledigförklaring sker genom anslag i lärarhögskolans lokaler och i de skolenheter och läroanstalter dit tjänsten kan komma att förläggas. Är tjänsten som handledare ledig samtidigt med motsvarande ordinarie tjänst som lärare vid samma skolenhet eller anstalt skall båda tjänsterna kungöras lediga på samma gång i den ordning som gäller för lärartjänsten. Dessa tjänster anses dock icke som förenade med varandra.

26 § För tjänst som handledare gäller följande behörighetsvillkor.

1. Behörighet till ordinarie tjänst som lärare i den skolform och i de ämnen som handledningen skall avse.
2. Kunskaper utöver vad som fordras enligt 1 och som är av betydelse för tjänsten.
3. Gedigen praktisk-pedagogisk erfarenhet som bedömes erforderlig för att handleda de studerande i ämnet eller ämnena vid skolformen.
4. Särskilt förtjänstfull pedagogisk verksamhet på område som tjänsten avser.

Rektor för lärarhögskola kan av särskilda skäl medge undantag från behörighetsvillkoren.

4.4 Kommentar till kungörelsen om viss personal för lärarutbildning m. m.

LUK:s förslag innebär att handledarnas arbete ändras väsentligt. I samband därmed ändras tjänstekonstruktionen. De nya bestämmelserna om dessa tjänsters organisation har intagits i 15—19 §§. Bestämmelserna i utkastet har getts en mera allmän utformning än nuvarande bestämmelser. Det anges ej uttryckligen om tjänsterna skall vara kommunala eller statliga eller knutna till viss skolform. LUK förutsätter att handledartjänsterna i detta hänseende skall ha samma karaktär som de lärartjänster med vilka de förenas.

I 15 § i utkastet anges hur många studerande som samtidigt skall handledas av en handledare. Om antalet studerande fastställts, följer därmed automatiskt hur stort behovet blir av handledare. Nuvarande bestämmelser i 16 § om att antalet handledartjänster skall fastställas av Kungl. Maj:t erfordras därför ej längre.

Nuvarande 17 § synes med den nya konstruktionen av handledartjänsterna inte längre erfordras.

I 19 § har tillagts en föreskrift om skyldigheten att genomgå introduktionskurs och regelbundet återkommande fortbildning för lärarutbildare.

Behörighetsvillkoren har sammanförts i 26 § och getts i stort sett samma innehåll som för lärare vid lärarhögskola.

4.5 Utkast till

Kungl. Maj:ts kungörelse om ändring i universitetsstadgan (1964:461); utfärdad den

Kungl. Maj:t förordnar att i universitetsstadgan (1964:461) skall införas fyra nya paragrafer, 78 a—78 c och 139 b §§ samt nya rubriker närmast före 78 a och 139 b §§, allt av nedan angivna lydelse.

Universitetsadjunkter

78 a § Universitetsadjunkt skall undervisa och examinera.

I undervisningen ingår studievägledning. I examinationen ingår konstruktion och rättning av prov vid alla former av tentamen.

78 b § Extra ordinarie tjänst som universitetsadjunkt tillsättes genom förordnande tills vidare för högst tre år i sänder. Förordnandetiden får sammanlagt ej överstiga sex år. Konsistoriet får av särskilda skäl medge förordnande för ytterligare högst ett år i sänder.

78 c § Extra tjänst som universitetsadjunkt tillsättes genom förordnande tills vidare för högst ett läsår i sänder.

Universitetsadjunkter

139 b § För tjänst som universitetsadjunkt gäller följande behörighetsvillkor.

1. Alternativ 1. Filosofie kandidatexamen enligt kungörelsen (1969:50) om utbildning vid de filosofiska fakulteterna med sammanlagt 80 poäng i tjänstens ämne eller sammanlagt 120 poäng i ämnen som är av betydelse för tjänsten.

Alternativ 2. Filosofisk ämbetsexamen eller filosofie kandidatexamen enligt äldre bestämmelser med betyget berömlig i tjänstens ämne och, om också annat ämne är av betydelse för tjänsten, minst betyget med beröm godkänd i detta ämne.

Alternativ 3. Annan likvärdig ämnesutbildning som är av betydelse för de ämnen som ingår i tjänsten.

2. Vetenskapligt arbete inom tjänstens ämnesområde.
3. Yrkesverksamhet på områden där ämneskunskaperna kan utnyttjas.
4. Ådagalagd pedagogisk skicklighet i fråga om vuxenutbildning.

Konsistoriet kan meddela närmare bestämmelser om behörighetsvillkoren i första stycket och av särskilda skäl medge undantag från behörighetsvillkoren.

4.6 Kommentar till universitetsstadgan

Bestämmelser om universitetsadjunkter finns nu i kungl. regleringsbrev 1972-06-07. I samband med att universitetsadjunkter skall överta utbildningen även i LUK-ämnena bör vissa av dessa bestämmelser inflyta i universitetsstadgan. De har intagits som 78 a—78 c §§.

Behörighetsvillkoren har intagits i 139 b § och getts en ganska allmän utformning med möjlighet för konsistoriet att ge kompletterande bestämmelser och dispens.

Ordförande

Alemyr, Stig, rektor, led. av riksdagen

Ledamöter

Edam, Carl Tomas, sekreterare
Gustafsson, Lars, universitetslektor,
led. av riksdagen
Högberg, Paul, rektor
Junel, Bertil, f. d. skolråd
Olsson, Ernst, f. d. lantbrukare,
f. d. led. av FK
Olsson, Jan-Olof, folkskollärare
Persson, Henry, sekreterare
Stenholm, Britta, skoldirektör

Vid experternas sammanträden har även deltagit skolrådet Bertil Junel och rektor Paul Högberg samt som ordförande skoldirektör Britta Stenholm.

Sekretariat

Stenholm, Britta, skoldirektör,
huvudsekreterare
Nordquist, Gunilla, yrkesvalslärare

Kansli

Hultman, Ulla
Åkerblom, Ann
samt viss extra kanslipersonal

Experter vid utarbetande av utredningens slutbetänkande

Ahlqvist, Barbro, musikdirektör
Andrén, Brit-Marie, barnavårdslärare
Eklund, Stig, skolkonsulent
Gestrelus, Kurt, lektor
Henricson, Sven-Eric, undervisningsråd
Isacsson, Dan, rektor
Janson, Sven, studierektor
Järvholm, Bertil, lektor
Lindeberg, Karin, skolkonsulent
Lundberg, Thorsten, rektor
Nilsson, Ingemar, lektor
Norling, Barbro, lektor
Röjssell, Elisabeth, huvudlärare
Svenne, Åke, rektor
Söderberg, Bo, konsulent
Ullne, John, byråchef

Statens offentliga utredningar 1973

Kronologisk förteckning

1. Litteraturen i skolan. U.
2. Högskolan. U.
3. Högskolan. Sammanfattning. U.
4. Fastighetstaxering. Fi.
5. Museerna. U.
6. Data och näringspolitik. I.
7. Trygghet i anställningen. In.
8. Radio i utveckling. U.
9. Fortsatt uppsökande verksamhet för cirkelstudier inom vuxenutbildningen. U.
10. Reklam III. Ställningstaganden och förslag. U. (Utkommer senare)
11. Reklam IV. Reklamens kostnader och bestämningsfaktorer. U.
12. Försöksverksamhet med yrkesteknisk högskoleutbildning. U.
13. Snyltningsbrott och sjukförsäkringsmissbruk. Ju.
14. Mål och medel i skogspolitiken. Jo.
15. Kommunal planering och detaljhandel. H.
16. Samhället och filmen. Del 3. U.
17. Teknisk översyn av studiemedelssystemet. U.
18. Styrelserepresentation för bankanställda. Lagteknisk översyn. Fi.
19. TRU: s försöksverksamhet 1967—1972. U.
20. Varudeklaration — ett medel i konsumentpolitiken. H.
21. Svensk ekonomi fram till 1977. Fi.
22. Utsökningsbalk. Utsökningsrätt XII. Ju.
23. Bättre överblick över lagar och andra bestämmelser. Ju.
24. Boendeservice 7. In.
25. Unga lagöverträdare III. Ju.
26. Lag och rätt i grundskolan. Ju.
27. Sanering III. In.
28. Styrelserepresentation för anställda i statliga myndigheter. Fi.
29. Järn- och metallmanufakturindustrin under 70-talet. I.
30. Järn- och metallmanufakturindustrin under 70-talet. Bilagor. I.
31. Revision av vattenlagen. Del 3. Vattenförbud. Ju.
32. Vägtrafiken — kostnader och avgifter. K.
33. Ränta och restavgift på skatt m. m. Fi.
34. Flygvapnets befäl. Fö.
35. Kriminologisk forskning. Ju.
36. Miljövårdens informationssystem. Förslag och motiv. Jo.
37. Miljövårdens informationssystem. Statskontorets förstudie. Jo.
38. Personal för krigsmaktens förvaltningsverksamhet. Fö.
39. God inkassosed. Ju.
40. Civilförsvarsförmåner. Fö.
41. Forskning för utveckling. U.
42. Utbildning av lärarutbildare. U.

Statens offentliga utredningar 1973

Systematisk förteckning

Justitiedepartementet

Snyltningsbrott och sjukförsäkringsmissbruk. [13]
Utsökningsbalk. Utsökningsrätt XII. [22]
Bättre överblick över lagar och andra bestämmelser. [23]
Unga lagöverträdare III. [25]
Lag och rätt i grundskolan. [26]
Revision av vattenlagen. Del 3. Vattenförbud. [31]
Kriminologisk forskning. [35]
God inkassosed. [39]

Försvarsdepartementet

Flygvapnets befäl. [34]
Personal för krigsmaktens förvaltningsverksamhet. [38]
Civilförsvarsförmåner. [40]

Kommunikationsdepartementet

Vägrafiken — kostnader och avgifter. [32]

Finansdepartementet

Fastighetstaxering. [4]
Styrelserepresentation för bankanställda. Lagteknisk översyn. [18]
Svensk ekonomi fram till 1977. [21]
Styrelserepresentation för anställda i statliga myndigheter. [28]
Ränta och restavgift på skatt m. m. [33]

Utbildningsdepartementet

Litteraturen i skolan. Separat bilagedel 4 till litteraturutredningens huvudbetänkande. [1]
1968 års utbildningsutredning. 1. Högskolan [2] 2. Högskolan. Sammanfattning. [3] 3. Försöksverksamhet med yrkesteknisk högskoleutbildning. [12]
Museerna. [5]
Radio i utveckling. [8]
Fortsatt uppsökande verksamhet för cirkelstudier inom vuxenutbildningen. [9]
Reklamutredningen. Reklam III. Ställningstaganden och förslag. [10] (Utkommer senare) Reklam IV. Reklamens kostnader och bestämningsfaktorer. [11]
Samhället och filmen. Del 3. [16]

Teknisk översyn av studiemedelssystemet. [17]
TRU:s försöksverksamhet 1967–1972. [19]
Forskning för utveckling. [41]
Utbildning av lärarutbildare. [42]

Jordbruksdepartementet

Mål och medel i skogspolitiken. [14]
Miljökontrollutredningen. 1. Miljövårdens informationssystem. Förslag och motiv. [36] 2. Miljövårdens informationssystem. Statskontorets förstudie. [37]

Handelsdepartementet

Kommunal planering och detaljhandel. [15]
Varudeklaration — ett medel i konsumentpolitiken. [20]

Inrikesdepartementet

Trygghet i anställningen. [7]
Boendeservice 7. [24]
Sanering III. [27]

Industridepartementet

Data och näringspolitik. [6]
Metallmanufakturutredningen. 1. Järn- och metallmanufakturindustrin under 70-talet. [29] 2. Järn- och metallmanufakturindustrin under 70-talet. Bilagor. [30]

Kronologisk förteckning

1. Kommunalt samarbete över de nordiska riksgränserna.
2. Nordiskt kontaktmannamöte i Mariehamn.
3. Varudeklarationssamarbete i Norden.

